

**TÜRK HAVA KURUMU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**İSTANBUL ULUSLARARASI FİNANS MERKEZİ STRATEJİK
YÖNETİMİ'NİN SİNGAPUR ÖRNEĞİ İLE KARŞILAŞTIRILMASI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Benian ERDEM ATAKAY

İşletme Anabilim Dalı

İşletme Programı

EKİM 2016

**TÜRK HAVA KURUMU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**İSTANBUL ULUSLARARASI FİNANS MERKEZİ STRATEJİK
YÖNETİMİ'NİN SİNGAPUR ÖRNEĞİ İLE KARŞILAŞTIRILMASI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Benian ERDEM ATAKAY

1203810022

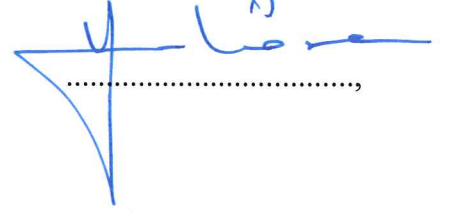
İşletme Anabilim Dalı

İşletme Programı

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Yaşar KÖSE

Türk Hava Kurumu Üniversitesi Sosyal Bilimler, Enstitüsü'nün 1203810022 numaralı Yüksek Lisans öğrencisi, Benian ERDEM ATAKEY, ilgili yönetmeliklerin belirlediği gerekli tüm şartları yerine getirdikten sonra hazırladığı “İstanbul Uluslararası Finans Merkezi Stratejik Yönetimi'nin Singapur Örneği ile Karşılaştırılması” başlıklı tezini, aşağıda imzaları olan jüri önünde başarı ile sunmuştur.

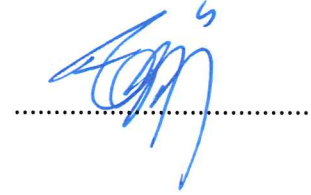
Tez Danışmanı : Yrd. Doç. Dr. Yaşar KÖSE
Türk Hava Kurumu Üniversitesi

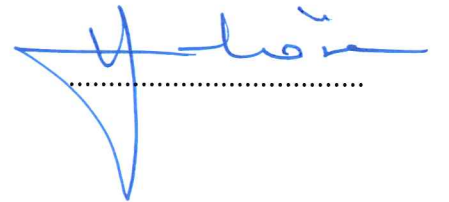
Jüri Üyeleri : Yrd. Doç. Dr. Aynur AKPINAR
KTO Karatay Üniversitesi

: Yrd. Doç. Dr. A. Turan ÖZTÜRK
Türk Hava Kurumu Üniversitesi

: Yrd. Doç. Dr. Yaşar KÖSE
Türk Hava Kurumu Üniversitesi

Tez Savunma Tarihi: 27 Ekim 2016

TÜRK HAVA KURUMU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum, “İstanbul Uluslararası Finans Merkezi Stratejik Yönetimi’nin Singapur Örneği ile Karşılaştırılması” adlı çalışmamın, tarafımdan akademik etik ve kurallara aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım kaynakların kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

17.10.2016

Benian ERDEM ATAKAY

B.E.

ÖNSÖZ

Küreselleşme ile birlikte yaşanan uluslararası sermaye hareketliliği sürecinde ülkeler kalkınma atılımı yapabilmek ve sürdürülebilir büyüme performansını yakalayabilmek ya da koruyabilmek için ihtiyaç duydukları sermayeye kurdukları finansal merkezler yolu ile ulaşma çabası içerisine girmişlerdir. Ülkede varolan tasarruf yetersizliği sorunu nedeni ile kalkınma sürecinde yabancı sermayeye ihtiyacı olan Türkiye’de ise bu sorunun çözümü için İFM projesi gündeme gelmiştir. Süreç hem bir uluslararası finans merkezi olarak hayat bulma projesi hem de bir ülkenin kalkınma politikasını desteklemek açısından son derece önemlidir. Bu çalışma ile İFM projesi için çeşitli plan ve politikalar uygulanırken başarılı bir ülke örneği olarak Singapur deneyiminden de yararlanmanın sürece olumlu katkısının olması beklenmektedir.

Tez çalışması sürecinde yapmış olduğu katkılar için tez danışmanım Yrd. Doç. Dr. Yaşar KÖSE’ye, bana her zaman destek olan sevgili annem Yıldız ERDEM ve sevgili babam Cemal ERDEM’e, katkılarından dolayı sevgili arkadaşım Bilgen ÖZCAN’a göstermiş olduğu sonsuz özveri ve katkıları için eşim Murat ATAKAY’a, varlığı ile bana güç veren minik oğlum Çağan Mir ATAKAY’a sonsuz teşekkürler sunarım.

Ekim 2016

Benian ERDEM ATAKAY

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	iv
İÇİNDEKİLER	v
TABLO LİSTESİ	ix
ŞEKİL LİSTESİ	xi
KISALTMALAR	xii
ÖZET	xiii
ABSTRACT	xv
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	2
1. FİNANS MERKEZİ KAVRAMI, TÜRLERİ, ULUSLARARASI FİNANS MERKEZİ OLUŞUMUNDA ÖNE ÇIKAN UNSURLAR VE FİNANS MERKEZİ OLUŞUMUNUN ETKİLERİ	2
1.1 Finans Merkezi Kavramı	2
1.2 Finans Merkezi Türleri	4
1.2.1 Hiyerarşik Yapılanma Şekillerine Göre Finans Merkezleri	4
1.2.1.1 Uluslararası finans merkezi	4
1.2.1.2 Bölgesel finans merkezi	5
1.2.1.3 Ulusal finans merkezi	6
1.2.1.4 Off-shore finans merkezi	7
1.2.1.4.1 Türkiye’de off-shore bankacılığı	9
1.2.1.5 Ürün odaklı finans merkezi (Niche)	10
1.3 Finans Merkezlerinin Oluşumunda Öne Çıkan Unsurlar	15
1.3.1 UFM Olabilmek için Gerekli Kriterler	15
1.4 Uluslararası Finans Merkezlerinin Taşınması Gereken Kriterler İçin Yapılan Araştırmalar	17
1.4.1 Mc Kinsey Araştırmasına Göre Uluslararası Finans Merkezi Olma Kriterleri	17
1.4.1.1 Rasyonel yasal altyapı	18
1.4.1.2 Canlı bir iç piyasa	18
1.4.1.3 Politik istikrar	18
1.4.1.4 Gelişmiş altyapı	19
1.4.1.5 Stratejik coğrafi konum	19
1.4.1.6 İyi yaşam kalitesi imkanları	19
1.4.2 Gelişen Ekonomiler Araştırması	19
1.4.3 Avrupa Şehirleri Araştırması	20
1.4.4 Londra Çalışmaları	22
1.4.5 Söz Konusu Yaklaşımlarda Ortak Kriterler	24
1.5 Uluslararası Finans Merkezi Kurmanın Ülke Ekonomilerine Etkileri	25
1.5.1 Uluslararası Finans Merkezi Kurmanın Ülke Ekonomilerine Olumlu Etkileri	26
1.5.1.1 Uluslararası finans merkezinin ekonomik büyümeye etkisi	26
1.5.1.2 Uluslararası finans merkezinin istihdam artışına etkisi	27

1.5.1.3	Uluslararası finans merkezinin uluslararası fon akışına etkisi	28
1.5.1.4	Uluslararası finans merkezinin kurulum kolaylığı etkisi	29
1.5.1.5	Uluslararası finans merkezinin finans sektöründe verimlilik artışına etkisi.....	29
1.5.1.6	Uluslararası finans merkezinin çevre üzerindeki olumlu etkileri	30
1.5.1.7	Uluslararası finans merkezinin senyorej artışına etkileri	30
1.5.1.8	Uluslararası finans merkezinin atıl fonların değerlendirme etkileri.....	30
1.5.1.9	Uluslararası finans merkezinin yasal düzenlemeler üzerindeki etkileri.....	31
1.5.1.10	Uluslararası finans merkezinin teknolojik uyum üzerindeki etkileri.....	31
1.5.1.11	Uluslararası finans merkezinin oluşturduğu rekabet artışının piyasa disiplini üzerindeki etkileri	31
1.5.1.12	Uluslararası finans merkezinin pozitif dışsalılık etkisi	31
1.5.1.13	Uluslararası finans merkezinin ekonomik ve finansal liberalleşme etkisi.....	32
1.5.1.14	Uluslararası finans merkezinin ülkenin uluslararası tanınabilirliğine olumlu katkısı	32
1.5.2	Uluslararası Finans Merkezi Kurmanın Olumsuz Etkileri.....	32
1.5.2.1	Kurumsal mali sorunların etkileri.....	32
1.5.2.2	Karapara ve aklanması riski yaratma etkisi.....	33
1.5.2.3	Unvan farklılığı karmaşıklığı ve kayganlığı yaratma etkisi	34
1.5.3	Uluslararası Finans Merkezi Kurulmasının Etkilerinin Değerlendirilmesi.....	34
İKİNCİ BÖLÜM		37
2. TÜRKİYE’NİN DÜNYA EKONOMİK SİSTEMİ İÇERİSİNDEKİ KONUMU VE İSTANBUL’UN ULUSLARARASI FİNANS MERKEZİ OLMA PROJESİ.....		37
2.1	Türkiye’nin Finansal Serbestleşme Hareketleri Sonrası Ekonomik Durumu.....	37
2.1.1	Türkiye’ye Gerçekleşen Doğrudan Yabancı Yatırımlar	41
2.2	Türkiye’de Bankacılık Sektörü’nün Finansal Sistem İçerisindeki Yeri.....	45
2.2.1	1980 Sonrası Türkiye’de Bankacılık Sektörü Gelişimi	46
2.2	Türkiye’de Bankaları Düzenleyen ve Denetleyen Kuruluşlar	54
2.2.1	Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu.....	54
2.2.2	Sermaye Piyasası Kurulu	54
2.2.3	Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu	54
2.2.4	Türkiye Bankalar Birliği	55
2.2.5	Türkiye Katılım Bankaları Birliği.....	55
2.2.6	Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası.....	55
2.2.7	Hazine Müsteşarlığı	56
2.2.8	Borsa İstanbul (BİST)	57
2.3	Küresel Finans Merkezleri İndeksi (Global Financial Centres Index-GFCI) Raporu’nun Finans Merkezi Oluşumu Konusunda Değerlendirilmesi	65
2.4	Dünyada Seyahat Edilen En Popüler Hedef Şehirler İndeksi Raporu’nun (Global Destination Cities Index Report-GDCI) Finans Merkezi Oluşumu Konusunda Değerlendirilmesi.....	71

2.5	Küresel Rekabet Edebilirlik Raporu'nun (The Global Competitiveness Report-GCI) Finans Merkezi Oluşumu Konusunda Değerlendirilmesi.....	75
2.5.1	Rapora Göre Kurumsal Yapı Alt Endeksinin Değerlendirmesi.....	76
2.5.2	Rapora Göre Altyapı Alt Endeksinin Değerlendirmesi	76
2.5.3	Rapora Göre Makroekonomik İstikrar Alt Endeksinin Değerlendirmesi	76
2.5.4	Rapora Göre Sağlık ve Temel Eğitim Alt Endeksinin Değerlendirmesi	76
2.5.5	Rapora Göre Yüksek Öğrenim ve Mesleki Eğitim Alt Endeksinin Değerlendirmesi	77
2.5.6	Rapora Göre Mal/Ürün Piyasası Etkinliği Alt Endeksinin Değerlendirmesi	77
2.5.7	Rapora Göre İşgücü Piyasası Etkinliği Alt Endeksinin Değerlendirmesi	77
2.5.8	Rapora Göre Finansal Piyasaların Gelişmişliği Alt Endeksinin Değerlendirmesi	77
2.5.9	Rapora Göre Teknolojik Hazırlık Alt Endeksinin Değerlendirmesi	78
2.5.10	Rapora Göre Pazar Büyüklüğü Alt Endeksinin Değerlendirmesi.....	78
2.5.11	Rapora Göre İş Piyasasının Gelişmişlik DüzeyiAlt Endeksinin Değerlendirmesi	78
2.5.12	Rapora Göre Yenilikçilik/İnovasyonAlt Endeksinin Değerlendirmesi	78
2.6	İş Yapma Endeksi'nin (DOING BUSINESS INDEX) Finans Merkezi Oluşumu Konusunda Değerlendirilmesi	83
2.7	Uluslararası Rekabet ve Finans Merkezi İlişkisi.....	89
2.7.1	İnovasyon ve Teknolojik Gelişmenin Uluslararası Rekabete Etkisi	91
2.7.2	İnovasyon Odaklı Ar-Ge'nin Uluslararası Rekabete Etkisi	94
2.7.3	İstanbul'un Uluslararası Finans Merkezi Olma Projesi	98
2.8	Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013)	101
2.8.1	İstanbul'un Uluslararası Finans Merkezi Olma Potansiyelini Değerlendiren Rapor (Türkiye Bankalar Birliği-Deloitte) (Ekim 2007)	101
2.8.1.1	Finans Merkezi'nin potansiyel iktisadi, sosyal ve kültürel altyapı alanları.....	103
2.8.1.2	Finans merkezine engel teşkil eden alanlar	105
2.8.1.3	Finans merkezi için farklılık teşkil eden alanlar	109
2.8.2	Orta Vadeli Program (2009-2011)	114
2.8.3	İstanbul Uluslararası Finans Merkezi Stratejisi Ve Eylem Planı (29 Eylül 2009)	114
2.8.4	İstanbul Finans Merkezi Hakkında Başbakanlık Genelgesi (Mayıs 2010) Analizi	120
2.8.4.1	İFM yüksek konseyinin kurulması	121
2.8.4.2	İFM ulusal danışma kurulunun oluşturulması	122
2.8.4.3	İFM koordinatörlüğünün oluşturulması	122
2.8.4.4	İFM uluslararası danışma konseyinin oluşturulması.....	122
2.8.4.5	İFM çalışma komiteleri'nin oluşturulması	123
2.8.4.5.1	Genelgeye göre hukuk komitesi.....	123
2.8.4.5.2	Genelgeye göre piyasalar ve enstrümanlar komitesi	123
2.8.4.5.3	Genelgeye göre vergi komitesi	123

2.8.4.5.4 Genelgeye göre düzenleyici ve denetleyici çerçeve komitesi.....	124
2.8.4.5.5 Genelgeye göre altyapı komitesi.....	124
2.8.4.5.6 Genelgeye göre teknoloji komitesi	124
2.8.4.5.7 Genelgeye göre tanıtım ve imaj komitesi	124
2.8.4.5.8 Genelgeye göre insan kaynakları komitesi	124
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	126
3. SİNGAPUR DENEYİMİ (SİNGAPUR ÖRNEĞİNİN İNCELENMESİ) ...	126
3.1 Lee Kuan Yew Hükümetinin Kalkınma Politikaları	130
3.2 Singapur ekonomisinin bilgi ekonomisine geçiş süreci	134
3.3 Singapur'un Dönüşüm Süreci	136
3.3.1 Singapur'un 1960-1969 Yıllarında Ekonomik Gelişimi	137
3.3.2 Singapur'un 1970-1979 Yıllarında Ekonomik Gelişimi	139
3.3.3 Singapur'un 1980-1989 Yıllarında Ekonomik Gelişimi	140
3.3.4 Singapur'un 1990-1999 Yıllarında Ekonomik Gelişimi	141
3.3.5 Singapur'un 2000 Yılı ve Sonrası Ekonomik Gelişimi	142
3.4 Singapur Finansal Sisteminin Evrimi.....	145
3.4.1 Finans Sektörünün Gelişim Süreci.....	146
3.4.2 Finans Sektörünün Düzenleme Süreci	147
3.4.3 Finansal Yönetim Süreci	147
3.5 Singapur'un Üye Olduğu Uluslararası Kuruluşlar	149
3.6 Singapur Deniz ve Hava Limanları	149
3.7 Singapur'un Aldığı Ödüller.....	150
3.7.1 Dünya'nın En Kolay İş Yapılan Ülkesi	150
3.7.2 Dünya'nın En Rekabetçi İkinci Ülkesi	150
3.7.3 Dünya'nın En İyi Altyapıya Sahip İkinci Ülkesi	151
3.7.4 Dünya'nın En İyi Havalimanı Sahip Ülkesi	151
3.7.5 Asya'da Çalışanlar İçin En İyi Ülke	151
3.7.6 Rüşvet Yaygınlığının En Az Olduğu Yedinci Ülke	152
3.7.7 Dünya'nın En Az Riskli Üçüncü Ülkesi	152
3.8 Yakın Gelecekte Karşılaşılabilecek Sorunlar.....	152
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	155
4. TÜRKİYE, SİNGAPUR KARŞILAŞTIRMALI SONUÇ VE ÖNERİLER	155
4.1 Araştırmanın Amacı ve Önemi	155
4.2 Araştırmanın Kapsamı.....	155
4.3 Araştırmanın Yöntemi.....	155
4.4 Araştırmanın Evreni	156
4.5 Araştırmanın Kısıtları.....	156
4.7 Araştırmanın Bulguları ve Yorumlanması	156
4.8 Araştırmanın Sonuçları	171
4.9 Öneriler.....	180
KAYNAKLAR	184
ÖZGEÇMİŞ.....	190

TABLO LİSTESİ

Tablo 1.1	: Finans merkezi türleri ve özellikleri.....	11
Tablo 1.2	: Gawc'nin alfa, beta, gama şehir sınıflandırması	14
Tablo 1.3	: Avrupa'da iş yapmak için tercih edilen şehirler.....	21
Tablo 1.4	: Avrupa şehirlerinin iş yapmak için tercih edilme kriterleri	21
Tablo 1.5	: Finans sektörü olabilmek için gerekli kriterler	22
Tablo 1.6	: Finans merkezi rekabetçiliğini belirleyen kriterler	23
Tablo 1.7	: Söz konusu yaklaşımlardaki ortak kriterler.....	25
Tablo 1.8	: Finans merkezi olmanın olumlu ve olumsuz etkileri	35
Tablo 2.1	: Türkiye'ye en çok DYY yapan ülkeler (2010-2014) (Milyon ABD Doları).....	44
Tablo 2.2	: Uluslararası sermayeli şirketlerin sayılarının illere göre dağılımı	45
Tablo 2.3	: Türkiye'de banka ve şube sayısı (1980-2000)	48
Tablo 2.4	: Türk bankacılık sektöründe bankacılık türleri	53
Tablo 2.5	: Sürdürülebilir borsa endeksinde BİST sıralaması.....	60
Tablo 2.6	: Uyruk bazında işlem hacmi dağılımı).	61
Tablo 2.7	: Yabancı yatırımcıların portföy değeri ve yatırımcı sayısı sıralaması.....	63
Tablo 2.8	: Türkiye'de katılım bankalarının gerçekleştirdiği sukuk ihracı (2013-2016).....	64
Tablo 2.9	: Küresel finans merkezi endeks sıralaması (GFCI 18, GFCI 19).....	67
Tablo 2.10	: Küresel finans merkezi endeks sıralaması (GFCI 18, GFCI 19).....	67
Tablo 2.11	: Anketlerde adının geçme sayısı.....	68
Tablo 2.12	: GFCI 19'da öne çıkan faktörler	69
Tablo 2.13	: İstanbul hava limanı yolcu istatistikleri.	73
Tablo 2.14	: İstanbul'a yapılan ziyaretlerde en fazla harcama yapan şehirler.....	74
Tablo 2.15	: Ülkelerin gelişmişlik düzeylerine göre sınıflandırması	79
Tablo 2.16	: GCI endeksine göre Türkiye'nin durumu	80
Tablo 2.17	: Türkiye'nin 2010-2016 yılları arası rekabetçilik sıralaması	82
Tablo 2.18	: Türkiye'de iş yapma kolaylığı sıralaması (2015-2016)	86
Tablo 2.19	: İş yapma kolaylığı sıralama karşılaştırması (Türkiye-Singapur)	87
Tablo 2.20	: Türkiye'de iş yapmada karşılaşılabilecek en problemli alanlar (2015-2016).....	89
Tablo 2.21	: GSYİH içerisinde Ar-Ge harcama oranı (%) (2001-2013)	95
Tablo 2.22	: İstanbul'un ihracat ve ithalat göstergeleri (2014-2015)	100
Tablo 2.23	: İstanbul'un güçlü ve zayıf özellikleri.....	112
Tablo 3.1	: Singapur'da sektörlerin milli gelire katma değer oranları (%)	128

Tablo 3.2	: Singapur’da endüstrilerin toplam milli gelirdeki payları	128
Tablo 3.3	: Singapur ekonomik kalkınma aşamaları	135
Tablo 4.1	: Türkiye ve Singapur karşılaştırması	163
Tablo 4.2	: Türkiye-Singapur parasal istatistik karşılaştırması	168

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 2.1	: Türkiye'nin 1980-2015 yılları arası ihracat değişimi	38
Şekil 2.2	: Türkiye'nin 1980-2015 yılları arası ithalat değişimi	39
Şekil 2.3	: Türkiye'nin en çok ihracat yaptığı ülkeler (2014).....	39
Şekil 2.4	: Türkiye'nin En Çok İhracat Yaptığı Ülkeler (2014)	40
Şekil 2.5	: Uluslararası doğrudan yatırımın ülke gruplarına göre dağılımı (2004-2014)	42
Şekil 2.6	: Türkiye'ye yapılan doğrudan yabancı yatırımlar (1996-2014)	43
Şekil 2.7	: Bankaların mevduat yapılarının gelişimi.....	51
Şekil 2.8	: Bankaların özkaynak yapılarının gelişimi	52
Şekil 2.9	: BİST'te işlem gören yerli ve yabancı yatırımcı sayısı	62
Şekil 2.10	: Seyahat noktası olarak ziyaretçi sayısı en hızlı artan 5 şehir (2009-2015)	71
Şekil 2.11	: Uluslararası alanda en yüksek seyahat bağlantısı puana sahip 5 şehir (Londra 2009=100).....	72
Şekil 2.12	: Türkiye'de iş yapma kolaylığı (2006-2015).....	85
Şekil 2.13	: GSYİH içerisinde Ar-Ge harcama oranı (%) (OECD).	96
Şekil 2.14	: Türkiye'de Ar-Ge harcamasının GSYH içerisindeki payı (2003-2014)	97
Şekil 2.15	: İstanbul'un finans merkezi oluşumunda öne çıkan güçlü ve zayıf yönleri.....	102
Şekil 2.16	: İstanbul finans merkezi idari yapılanması	121
Şekil 3.1	: Singapur GSMH/Sermaye	131
Şekil 3.2	: Singapur Devleti'nin Ar-Ge yatırımları (milyon ABD doları).....	132
Şekil 3.3	: Singapur'un büyüme performansı (2006-2014)	132
Şekil 3.4	: Singapur'da doğrudan finans ve sigortacılık yatırımı (Milyon SGD).....	148
Şekil 4.1	: Türkiye'nin rekabet gücünün değerlendirilmesi.....	171

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
AR-GE	: Araştırma Geliştirme
BDDK	: Bankacılık Düzenleme Ve Denetleme Kurumu
BEPS	: Matrah Aşındırılması ve Kar Aktarımlarına Karşı Tedbirler
BİST	: Borsa İstanbul
DB	: İş Yapma Endeksi
DB	: Ekonomik Kalkınma Kurulu
DYY	: Doğrudan Yabancı Yatırım
EBRD	: Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası
EDB	: Ekonomik Kalkınma Kurulu
GB	: Gümrük Birliği
GCI	: Küresel Rekabet Edebilirlik Endeksi
GDCI	: Dünyada Seyahat Edilen En Popüler şehirler Endeksi
GFCI	: Küresel Finans Merkezleri Endeksi
GSMH	: Gayri Safi Milli Hasıla
GSYİH	: Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
İAB	: İstanbul Altın Borsası
İFM	: İstanbul Finans Merkezi
IMF	: Uluslararası Para Fonu
MAS	: Singapur Merkez Bankası
NCB	: Milli Bilgisayar Kurulu
NIE	: Gelişmekte Olan Ekonomiler
KOBİ	: Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler
OECD	: Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği �rg�t�
SGD	: Singapur Doları
SPK	: Sermaye Piyasası Kurulu
STA	: Serbest Ticaret Anlaşması
TBB	: Türkiye Bankalar Birliği
TCMB	: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası
TSPAKB	: Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliği
TTK	: Türk Ticaret Kanunu
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
UDY	: Uluslararası Doğrudan Yatırım
UFM	: Uluslararası Finans Merkezi
WEF	: Dünya Ekonomik Forumu
YASED	: Uluslararası Yatırımcılar Derneği

ÖZET

İSTANBUL ULUSLARARASI FİNANS MERKEZİ STRATEJİK YÖNETİMİ'NİN SİNGAPUR ÖRNEĞİ İLE KARŞILAŞTIRILMASI

Benian ERDEM ATAKAY

Yüksek Lisans, İşletme Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Yaşar KÖSE

Ekim 2016, 190 Sayfa

Uluslararası ekonominin küreselleşme olgusu ile tanışması, artan küresel rekabet olgusunun gerektirdiği teknolojik ilerlemenin ekonomik sisteme yapmış olduğu katkı ve üretim faktörlerinin optimal kullanımının sağlanmasının sonucu olarak uluslararası sermayenin mobilitesi artmıştır. Dünya üzerinde miktarı ve menşei tam olarak belirlenemeyen sermaye kendisini güvende hissedebileceği ve en çok kar elde edebileceği merkezlere yönelmiştir.

Ülkeler kalkınma politikalarını gerçekleştirebilmek ve/veya sürdürülebilir büyümelerini devam ettirebilmek için yabancı sermayeye ihtiyaç duymaktadırlar. Bu ihtiyacı karşılayabilmek için finansal merkezler kurarak, karlı ve güvenilir bir yatırım ortamı yaratıp doğrudan ya da dolaylı sermayeyi ülkelerine çekebilecek politikalar uygulamaktadırlar.

İstanbul Finans Merkezi (İFM), Türkiye'nin ihtiyaç duyduğu yabancı sermayeyi finans merkezi kanalı ile ülkeye çekerek kalkınma ve sürdürülebilir büyüme politikalarını gerçekleştirebilmek için hedeflenen bir projedir. İstanbul'un sahip olduğu tarihi, sosyal ve ekonomik avantajlarının yanı sıra projenin gerçekleştirilebilmesinin önünde pek çok dezavantajı da mevcuttur. Avantajları çoğaltmaya ve dezavantajları ortadan kaldırmaya yönelik yasal, sosyal ve ekonomik çalışmalar halen devam etmektedir. Projesi'nin orta vadede gerçekleşmesi ve İFM'nin sürdürülebilir finans merkezi kimliği kazanarak ülkenin kalkınma politikasına katkı sağlayabilmesi beklenmektedir.

Bu bağlamda yapılan çalışmada uyguladığı başarılı kalkınma politikası ile dünyanın önde gelen ticaret merkezlerinden birisi aynı zamanda Bölgesel Finans Merkezi olarak da kabul edilen Singapur'un deneyimi uyguladığı kalkınma politikaları ve finansal derinliği kapsamında incelenmiş, Türkiye ile mevcut durum karşılaştırması yapılarak İFM projesi için önemli bir yol gösterici örnek olabileceği değerlendirilmiştir.

Anahtar Sözcükler: İFM, Singapur, Kalkınma, Finansal Derinlik

ABSTRACT

COMPRASION OF STARATEGICAL MANAGEMENT OF ISTANBUL INTERNATIONAL FINANCIAL CENTER WITH SINGAPORE EXAMPLE

ERDEM ATAKEY, Benian

Master, Department of Management

Thesis Supervisor: Assist. Prof. Yaşar KÖSE

October 2016, 190 Pages

The mobility of international capital has recently increased as a result of economy meeting globalization, the contribution of technological progress required by the insreasing global competition to the economic system, and the optimal utilization of production factors. The capital, the amount and origin of which can not be exactly determined has been inclined towards centers where it can feel safe and profit the most.

Countries need foreign capital in order to carry out their development policies and maintain their growth. For this purpose, they establish financial centres and carry out policies that can draft direct or indirect capital to their countries by creating a profitable and safe environment for investment.

IFC is an objective project that attracts foreign capital that is needed to carry out sustainable economic growth policies via financial centre. Although Istanbul has historical, social and economic advantages, there are many disadvantages against putting the IFC Project into practice. Legal, social and economic operations still continue to improve advantages and to decrease the effect of disadvantages of the ongoing Project. Realization of the Project and having sustainable financial centre identity are expected to contribute to Turkey's development policy.

In this context, the experience of Singapore, a city ragarded as one of the most leading trade centers around the world with its successful development policy and as

local financial centre, within the scope its development policies and financial deepness has been analyzed and this experience has been appraised to be an important directive example for the IFM Project comparing to the current situation of Istanbul/Turkey.

Keywords: IFM, Singapore, Development, Financial Deepness

GİRİŞ

Uluslararası ekonominin küreselleşme olgusu ile tanışması, teknolojik ilerlemenin ekonomik sisteme yapmış olduğu katkı ve getirmiş olduğu yenilikler uluslararası sermayenin mobilitesini artırmıştır. Dünya üzerinde miktarı ve menşei tam olarak belirlenemeyen sermaye kendisini güvende hissedebileceği ve en çok kar elde edebileceği ülkelerin banka, borsa, sigorta şirketlerine en genel anlamda ise finansal piyasalarına yönelmeye başlamıştır. Bu yönelim, ülkelerin uluslararası sermayeden pay alabilmek için ‘Finans Merkezleri’ kurma sürecini de beraberinde getirmiştir.

Finans Merkezleri verdikleri hizmetin niceliği, niteliği ve özelliklerine göre UFM, Bölgesel Finans Merkezi, Ulusal Finans Merkezi, Off-Shore Finans Merkezi, Ürün Odaklı Finans Merkezi (Niche) olarak hiyerarşik bir yapılanma içerisinde değerlendirilmektedir. İstanbul halihazırda hiyerarşik yapılanma içerisinde ‘Ulusal Finans Merkezi’ olarak değerlendirilen bir kenttir.

İstanbul’un UFM olma projesi ilk kez 2007-2013 yıllarını kapsayan 9. Kalkınma planında resmi bir hedef olarak belirtilmiştir. Kent sahip olduğu tarihi, sosyal, coğrafi özellikleri ve ülke ekonomisi içerisindeki önemi gibi bazı avantajlara sahip olsa da bir yerin UFM olarak değerlendirilebilmesi için gerekli temel kriterlere henüz sahip olmadığı görülmektedir. Konuya ilişkin çalışmalar, yasal ve mevzuat düzenlemeleri halen devam etmektedir.

Uyguladığı başarılı kalkınma politikası ile dünyanın önde gelen ticaret merkezlerinden birisi olan ve aynı zamanda Bölgesel Finans Merkezi olarak da kabul edilen Singapur’un ülke deneyimi bir ülke ya da kentin uyguladığı kalkınma politikalarının başarılı bir finans merkezi olabilme koşullarını da yaratabileceğini göstermektedir. Bu kapsamda İFM projesinin ülke kalkınma politikası ile desteklenmesi gerektiği düşüncesinden hareketle Türkiye ile Singapur’un belirlenen kriterler etrafında yapılan karşılaştırması İstanbul için önemli bir yol gösterici örnek olarak değerlendirilebilir.

BİRİNCİ BÖLÜM

FİNANS MERKEZİ KAVRAMI, TÜRLERİ, ULUSLARARASI FİNANS MERKEZİ OLUŞUMUNDA ÖNE ÇIKAN UNSURLAR VE FİNANS MERKEZİ OLUŞUMUNUN ETKİLERİ

1.1 Finans Merkezi Kavramı

Finans merkezi kavramı dünya üzerinde miktarı ve menşei tam olarak bilinmeyen sermayenin, karlılığını sürekli olarak artırmak suretiyle büyüme çabasının sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Uluslararası alanda ekonomik sınırların kalkması yeni bir ekonomik ve finansal yapılanmayı beraberinde getirmiştir. Bu yapılanma ülkeler arası rekabetin de farklı bir boyuta taşınmasına neden olmuştur. Yeni rekabet ortamında ülkeler finansal sermayenin gelir, servet, birikim ve yatırım olanaklarından yararlanabilmek için finansal hizmet çeşitliliği ve miktarını ölçüt olarak alıp şehir ya da ülke kimlikleri ile ulusal, bölgesel ve uluslararası finans merkezi oluşumları olarak ortaya çıkmaya başlamışlardır.

Küreselleşme rüzgârının getirdiği serbestleşme eğilimiyle birlikte sınırların ortadan kalkmaya başlaması, bilgi teknolojileri alanında yaşanan gelişmeler sonucunda yatırımcılar için yatırım yapma maliyetlerinin düşmesi gibi yaşanan birçok gelişme finansal piyasaların uluslararası boyut kazanmasını sağladı. Bu değişimlerle birlikte sermayenin ülkeler arası dolaşımı daha kolay hale geldi. Yatırımcılar kolaylıkla fonlarını istedikleri piyasalara yönlendirme imkânı kazandı. Böylece yatırımcılar kendi ülkelerinde sahip oldukları sınırlı yatırım seçenekleriyle yetinmek yerine global piyasalarda farklı alternatiflere yönelebilmektedir. Bu noktada ise yatırımcıları cezbetme yarışı ön plana çıkar. Bankalar, aracı kurumlar gibi şirketler yatırımcıları farklı ürün seçenekleri, hizmet kalitesi gibi faktörlerle kendilerine çekmeye çalışırken daha geniş çaplı olarak bakıldığında ise benzer bir

yarışın dünyanın farklı yerlerindeki şehirler arasında da mevcut olduğu görülmektedir. Finansal piyasaların uluslararası bir boyut kazanmaya başlamasıyla şehirler de global bir nitelik kazanmaktadır (www.ito.org.tr/itoyayin/0019348.pdf E.T:11/04/2015).

‘Finans Merkezi’ için üzerinde uzlaşılmış tek bir tanım bulunmamakla birlikte, taşıdığı özellik ve hizmet sunumundaki çeşitliliğe göre farklı şekillerde tanımlanabilmektedir.

Finans merkezi ‘Finansal kurumların yoğun olarak bulunduğu, ileri derecede ticari ve iletişim altyapısına sahip, önemli miktarda ulusal ve uluslar arası menkul değer alım-satım işlemlerinin yürütüldüğü bir kent veya kentin belirli bir bölgesidir’ (www.businessdictionary.com/definition/financial-center.html (E.T.11/04/2015) şeklinde tanımlanmıştır.

Finans Merkezini bir yönetim organizasyonu olarak gören başka bir yaklaşımda ‘Finans merkezi finans, iletişim ve yönetimin hiyerarşik organizasyonunun bir parçasıdır. Bu durum bölgesel, ulusal ve uluslararası merkezlerden oluşan mekansal bir hiyerarşiyi oluşturur.’ (instruct.uwo.ca/geog/556/Financial%20Centres2.pdf (E.T:11/04/2015). şeklinde bir finans merkezi tanımı yapılmıştır.

Finans merkezleri taşıdıkları özellik, fonksiyon, verilen hizmetler ve bu hizmetler için yapılan düzenlemelerin şekline ve/veya kuruldukları bölgeye göre farklı yapılarda olabilmektedir. Literatürdeki farklı tanımlamalar finans merkezlerinin gruplar şeklinde de ayrışmasını sağlamıştır. Örneğin: ulusal sermayenin dışa açılmasını kolaylaştıran şehirler olarak işlem gören finans merkezleri grubunda Londra ve New York, lokasyonu ve sahip olduğu kurumları aracılığı ile yabancı para birimleri için yabancı borç para verme ve ticaret merkezi olarak işlem gören finans merkezleri grubunda Hong Kong ve Singapur, teşvik edici vergi politikaları ve bankacılık düzenlemeleri aracılığı ile yabancı borç verme ve borç alma cenneti olarak bilinen ve off-shore finans merkezi olarak hizmet veren grupta Bahamas, Cayman Adaları ve Manş Adaları gibi finansal merkezler bulunmaktadır.

Hiyerarşik yapılanma şekillerine göre finans merkezi türleri aşağıda açıklanmıştır.

1.2 Finans Merkezi Türleri

1.2.1 Hiyerarşik Yapılanma Şekillerine Göre Finans Merkezleri

1.2.1.1 Uluslararası finans merkezi

UFM'ler üzerinde uzlaşmış net bir tanımı olmadığı için sahip oldukları değerler veya gerçekleştirdikleri işlemlere göre muhtelif şekillerde tanımlanabilmektedir.

UFM'ler uluslararası fon arz ve talebinin karşılaştığı kent olarak tanımlanabildiği gibi “dünyanın her yerindeki kurumların dünyanın her yerindeki finansal araçları kullanarak işlem yaptığı yerdir.” (www.tspb.org.tr/tr/Portals/0/57ad7180-c5e7-49f5-b282-6475cdb7ee7/ETM_baskanin_konusmalari_bk_2007_5.finszrv_active_academy07.pdf ET: 23/04/2015). şeklinde de tanımlanabilmektedir.

Uluslararası Finans Merkezi kavramını katagorize ederek yapılan tanımlamalardan birisinde de UFM'ler beş farklı özellik ile açıklanmıştır.“Uluslararası Finans Merkezinin 5 diğer anlamı ise:

1. Global finansal etkinin kaynağıdır
2. Finansal sistem içindeki hiyerarşinin zirvesidir
3. Özel düzenlemelerin olduğu bir piyasadır
4. Finansal operasyonlar için coğrafik bir alandır
5. Dışsal nakit piyasasıdır.” (www.step.org/sites/default/files/Comms/reports/International Finance Centres.pdf E.T12/04/2015).

UFM denince, akla ilk olarak gelen merkezler Londra ve New York'dur.

Londra Borsası, hisse senetlerinin piyasa değeri açısından sıralamada arka sıralarda yer alırken tezgahüstü türev işlemleri ve döviz işlemlerinde önemli bir rol üstlenmektedir. Tüm finans merkezlerine karşın Londra'nın en önemli rekabet avantajı, banka, aracı kurumlar, sigorta şirketleri, diğer mali kurumlar ile destek kurumları gibi uluslararası önemli tüm kurumların Londra'da faaliyet göstermesidir. Ayrıca, uluslararası finansal kurumların Avrupa'daki merkezlerinin Londra'da yer alması da büyük önem taşımaktadır. (Elmas, Türkan, Yakut, 2013:10) Londra'yı farklı kılan diğer özellikleri ise sahip olduğu nitelikli işgücü yapısı, gelişmiş iletişim

ve ulaşım altyapısı ile birlikte finansal ve hukuksal düzenleyici kurumlarının etkinliğidir.

İkinci önemli UFM ise New York'dur. New York ise sermaye piyasası alanında gerek piyasa değerleriyle, gerekse işlem hacimleri açısından dünyada ikinci sırada yer almaktadır. Bunun en önemli nedenlerinden biri, I.Dünya Savaşı'nda New York'un bir uluslararası finans merkezi olarak ortaya çıkması ve yatırım ve ticarete Amerikan dolarının değer kazanarak, kullanımında artış olmasıdır." (Elmas, Türkan, Yakut, 2013:10) "Dünyanın en büyük emtia ticaret merkezi ve hedge fon merkezi New York olarak kabul edilmektedir. New York karmaşık finans ürünlerine yenilikler getirebilen yüksek finansal uzmanlığa sahip çalışanları barındırmaktadır (SERPAM, 2012:6).

1.2.1.2 Bölgesel finans merkezi

Bölgesel finans merkezleri belirli bir coğrafi bölgede finans sektörünün büyüklüğü ile öne çıkan ve çevresindeki ülkelerin de finansal ihtiyaçlarına cevap verebilen ülkelerdir. Buna örnek olarak Tokyo, Hong Kong ve Singapur gibi Asya kıtasının finans merkezlerini gösterebiliriz (www.tspb.org.tr/tr/Portals/0/57ad7180-c5e7-49f5-b282-c6475cdb7ee7/ETM_baskanin_konusmalari_bk_2007_5.finszrv_active_academy07.pdf E.T:27/04/2015).

Avrupa'da ise Frankfurt ve Paris Bölgesel Finans Merkezi olarak değerlendirilmektedir.

Bölgesel finans merkezlerinin en önemlileri olan Tokyo (Japonya), Frankfurt (Almanya) ve Paris (Fransa) büyük ekonomilerine ve finansal piyasalarının gelişmişliğine rağmen, küresel finans merkezleri olarak kabul edilmemektedir. Bunun iki önemli nedeni bulunmaktadır: Birincisi, bu ülkelerin finans sektöründe yabancı kurumlar yer alıyor olsa da ağırlık yerli kurumlardadır. İkinci olarak, bu ülkelerdeki finansal ve hukuksal düzenlemelerin karmaşık, düzenleyicilerin tutumlarının katı olduğu düşünülmektedir (SERPAM, 2012: 4-5).

Bir kentin ya da ülkenin Bölgesel Finans Merkezi olarak tanımlanabilmesi için belli bazı özellikler taşıması gerekmektedir. Bölgesel Finans Merkezlerinin temel özellikleri şöyle sıralanabilir:

1. Coğrafi olarak bölgesindeki ekonomik gelişmenin talep ettiği finansal hizmetler ile diğer hizmetlerin sunulması,

2. Bölgeye yönelik uluslararası fonların ve yatırımların kullanılması ile bölge fonlarının uluslararası alanda değerlendirilmesi işlevleri,
3. Düzenlemelerin bölge ülkelerinin ekonomik ihtiyaçlarına ve finans hizmeti taleplerine göre yapılması,
4. Yabancı mali kurumların ve sınır ötesi işlemlerin toplam mali sistem içinde geniş yer tutması,
5. Tarihi süreçte birer koloni olarak gelişmiş olup, küçük ada veya şehir devleti yapısında olmasıdır (www.ito.org.tr/itoyayin/0001229.pdf E.T:27/04/2015).

1.2.1.3 Ulusal finans merkezi

Ulusal finans merkezleri ülkelerin ekonomik/ finansal faaliyetlerinin fiilen yada reel olarak yoğunlaştığı, gerçekleşen işlemlerin ulusal boyutta olması ile birlikte aynı zamanda ülke finansal yapısının dışa açılma kapısı olarak değerlendirilebilen mikro coğrafi birimler olarak değerlendirilmektedir.. Ulusal Finans Merkezlerinin taşıdıkları özellikler ise;

1. Ülkelerin kendi içinde finansal kurumların, piyasaların ve işlemlerinin yoğunlaştığı merkezlerdir.
2. Merkezler yurtiçi finans hizmeti talebine göre şekillenmekte ve düzenlemeler buna göre yapılmaktadır. İşlemlerin önemli bölümü yerel işlemlerdir.
3. Aynı merkezler aynı zamanda ülkenin sınırötesi işlemlerinin yapıldığı merkezler olup, ülkelerin uluslararası piyasalar ile bütünleştiği merkezlerdir (www.ito.org.tr/itoyayin/0001229.pdf E.T 27/04/2015).

Milano, Barselona ve Amsterdam Ulusal Finans Merkezi olarak gösterilmektedir.

Yukarıda belirtilen tanımlamalar ve özellikler dikkate alındığında İstanbul'u bugün taşıdığı nitelikler ile Ulusal Finans Merkezi olarak değerlendirilebilir. İstanbul'un UFM olabilmesi için ise finansal iş ve işlemlerin nitelik ve nicelik açısından uluslararası boyutta gerçekleşmesi, finansal/ekonomik uygulama ve düzenlemelerin dünyanın her yerindeki ülke yatırımcılarının finansal hizmet taleplerine cevap verebilecek yetkinlikte olması gerekmektedir. Uluslararası büyük

finansal şirketlerin merkezde faaliyet göstermelerinin yanı sıra finansal kurum sayısının ve işlem hacimlerinin uluslararası boyutlarda olması gerekmektedir.

1.2.1.4 Off-shore finans merkezi

Kıyı bankacılığı olarak tanımlanan off-shore bankacılığı: genellikle serbest bölgelerde kurulan merkezlerde faaliyet gösteren ve ülke içindeki bankacılık sisteminin tabi olduğu yasal düzenlemelere tabi olmayan, ülke dışından sağlanan fonların ülke dışında veya koşullara göre ülke içinde kullanılması için cazip çalışma koşullarının sağlandığı bankacılık türüdür. (Güner, 2003: 235). Kıyı bankalarının işlem gördüğü piyasalar ise genel olarak Euro-Dolar piyasasıdır.

Offshore bankacılığı denilen olgu 1960'lı yıllardan itibaren, genellikle Karayiplerdeki adalarda veya küçük devletçiliklerde oluşmaya başlamıştır. Offshore olgusu, gizlilik ve güvenlik sağlama, düzenlemelerden kaçınma imkanı verme, politik ve kültürel olarak batı değerlerini benimseme ve uluslararası para aklama için uygun bir çevre oluşturma gibi özellikleri ile günümüze kadar büyüyerek gelmiştir. Bu merkezler yüksek haberleşme kapasiteleri, bilgisayar altyapıları ve birleşme (convergence) imkanları ile Londra ve New York gibi büyük finansal merkezlere de bağlanmışlardır (makdis.pamukkale.edu.tr/Mak23.htm E.T: 24/11/2015).

Yapılan literatür araştırmasında Off-shore bankacılığının temel özellikleri, yerleşik bankalara göre daha kolay kurulmaları, kuruldukları ülke para birimi dışında işlem yapıyor olmaları (Euro-Dolar), yerleşik olmayan kurum ve kişilere hizmet veriyor olmaları, yerleşik bankalara uygulanan birçok düzenlemeden muaf olmaları ve mevduatları için karşılık yatırmak zorunda olmamaları, yerleşik bankalara uygulanan kambiyo sınırlamaları ve kontrollerinden muaf olup aynı zamanda sermaye yeterliliği, munzam karşılık bulundurma, belirli miktarda döviz bulundurma ve likidite oranı gibi düzenlemelere tabi olmamaları, bankacılık işlemlerinde vergiden muaf olmaları, faiz oranlarını serbestçe belirleyebilmeleri ve sıkı bir sırlama ilkesi uygulanması olarak belirtilmiştir.

Off-Shore bankaların müşterilerine ödeyecekleri faizlerden stopaj (kaynakta kesilen vergi) kesme yükümlülüklerinin olmaması ve çoğunlukla gelir ve kurumlar vergisinden de muaf olmaları nedeniyle hizmet maliyetleri düşük olmaktadır. Bu nedenlerden dolayı uluslararası yatırımcılar yüksek karlar elde edebilmek için off-shore bankaları tercih etmektedirler. Ayrıca pek çok ülke de off-shore bankalar

kanalıyla uluslararası para ve sermaye piyasalarına ulaşmak istemektedirler. Off-Shore bankacılık bankalara: Merkez bankasına karşılık yatırmama, TMSF (Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu)'ye prim ödememe, faizleri diledikleri gibi belirleme fırsatına sahip oldukları için daha çok mevduat çekme olanağı ve hesapları kendi ülkelerinde görülmediği için resmi denetimlere tabi olmadan işlem yapabilme avantajı sunmaktadırlar.

Yapılan birçok araştırmaya göre bankalara sağlanan yukarıda sayılan avantajlarına karşın Off-Shore bankaları ülke ekonomileri için ekonomik kayıplar da oluşturabilmektedir. Faiz gelir beyanları verilmediğinden ülkelerin vergi kaybı artmakta ve Merkez Bankaları munzam karşılıkları oluşmadığından para politikası araçlarını etkin biçimde kullanamaz duruma gelmektedirler.

Literatürde faaliyetlerini sürdürme şekilleri dikkate alındığında Off-Shore Bankacılığının iki farklı uygulama şeklinde işlemlerini gerçekleştirdiği belirtilmektedir. Bunlar Kâğıt Merkezler ve Fonksiyonel Merkezlerdir.

a) Kağıt Merkezler: Kağıt Merkezler kıyı ötesi bankacılığının fiilen yapılmadığı, yalnızca merkezin sağladığı, mali, ekonomik avantaj ve faaliyet serbestliğinden faydalanmak, maliyeti düşürmek amacıyla bankaların ve şirketlerin tercih ettikleri merkezlerdir (Doğukanlı, 2012: 293-294).

Özellikle şubeler merkezin dışında yaptıkları işlemleri vergi ve diğer mali yükümlülük ve giderlerden kurtarmak için merkeze yapılan işlemler olarak gösterip karlılıklarını artırma amacını taşımaktadır.

b) Fonksiyonel Merkezler: Diğer kıyı ötesi bankacılık merkezleri ise fonksiyonel merkezlerdir. Bu merkezler, kıyı ötesi bankacılığının mevduat kabulü veya borç verme işlemleri dahil faaliyet konusunu oluşturan her türlü işlemlerin fiilen yapıldığı merkezlerdir. Londra, Zürih, Paris, Frankfurt, NewYork, Lüksemburgve Hong Kong gibi merkezler fonksiyonel merkez örnekleridir (Doğukanlı, 2012: 294).

Fonksiyonel merkezler yukarıdaki şekilde tanımlanırken fonksiyonel şubeler ya ülke dışında yapılan off-shore işlemine ait kayıtları ülke içerisinde yaparak elde edilen paranın ülke içerisinde değerlendirilmesi yoluyla çalışırlar. (Örnek: *Singapurda Kıyı bankacılık sistemi, Merkez Bankası“Monetary Authority of Singapore (MAS) tarafından kontrol edilir ve ACU (AsiancurrencyUnit) adı verilen*

Kıyı Bankacılığı şeklindeki özel birimler yoluyla faaliyet gösterirler.) ya da belirlenmiş serbest bölgelerde yerleşik kanun ve vergiler dışında işlem yaparlar.

En önemli Off-Shore merkezleri arasında Aruba, Bahreyn, Bahama Adaları, Cayman Adaları, Dublin, Lüksemburg, Malta, Hollanda, İngiliz Virgin Adaları, Singapur, Uruguay bulunmaktadır.

1.2.1.4.1 Türkiye’de off-shore bankacılığı

1990’lı yıllarda meydana gelen Körfez Krizi ve sonrasındaki gelişmeler sonucunda, kıyı bankacılığı merkezleri olan Kuveyt ve Bahreyn’in önemi azalacağı düşünüldükçe Ortadoğu’daki kıyı bankacılığı merkezlerini Türkiye’ye çekmek amacıyla düzenlemeler yapılmıştır. Söz konusu düzenlemeler yapılarak uluslararası firmaların İstanbul’da toplanması, İstanbul’un uluslararası düzeyde bir finansal merkez haline getirilmesi ve dış kaynaklardan elde edilecek fonların ülke içindeki yatırımlara kanallize edilmesi amaçlanmıştır (www.hakanguclu.com/calismalar/Off_shore.pdf E.T: 26.12.2015).

Bölgede var olan Off-Shore bankacılık boşluğunu doldurmak amacıyla yönelik olarak Türkiye’de off-shore bankacılığının kurulması 3218 sayılı Serbest Bölge Kanunu ve Serbest Bölgelerde Banka Kurulması ve Yabancı Bankaların Şube Açma Esaslarına Dair 18/9/1990 tarih ve 90/999 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı Hakkında 1 No.lu Tebliğ çerçevesinde düzenlenmiştir. Kanunun Muafiyet ve Teşvikler bölümünün 6.maddesinde Serbest Bölgelerin tanımı yapılarak bu bölgelerde kambiyo, gümrük ve vergi mevzuat hükümlerinin uygulanmayacağı düzenlenmiştir. Serbest Bölgelerde Banka Kurulması ve Yabancı Bankaların Şube Açma Esaslarına Dair 18/9/1990 tarih ve 90/999 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı Hakkında 1 No.lu Tebliğ’in 1. Maddesi:

“Bu Tebliğin amacı, 3218 sayılı Serbest Bölge Kanunu çerçevesinde Bakanlar Kurulu tarafından uygun görülen serbest bölge veya bölgelerde münhasıran kıyı (off-shore) bankacılığı faaliyetlerinde bulunmak üzere bankaların kuruluşu, Türkiye’de fiilen bankacılık faaliyetinde bulunmayan yabancı bankaların şube açması, faaliyet esastan, hesap ve kayıt düzeni ile denetim usullerini düzenlemektir.”

şeklinde düzenlenerek serbest bölgelerde kıyı bankacılığı faaliyetlerine izin verilmiştir.

Türkiye’de kıyı bankacılığının yürütülmesi amacıyla 1990 yılında İstanbul Hava Limanı Serbest Bölgesi kurulmuştur. Ancak Kıyı bankacılığı mevzuatı düzenlenmiş olmasına ve İstanbul Hava Limanı Serbest Bölgesi kurulmasına rağmen Türkiye’de kurulmuş bir Kıyı Bankası bulunmamaktadır.

GSYİH içerisinde önemli bir gelir kaynağı olarak Off- Shore gelirlerinin öne çıktığı Singapur’da uygulanan fonksiyonel Off-Shore bankacılık yapısının İFM projesi kapsamında finans çevrelerinin de desteği ile uygulanabilirliği konusu, finans merkezine yapacağı muhtemel katkılar ile birlikte, olumsuz özellikleri de göz önüne alınarak değerlendirilebilir.

1.2.1.5 Ürün odaklı finans merkezi (Niche)

1. Finans piyasalarını ve hukuki yapılarını belirli finansal hizmetlerin sunulmasında avantaj yaratacak şekilde düzenleyen merkezlerdir.
2. Bazı finansal ürün ve hizmetlerin sunumunda yabancı mali kurumlara yönelik vergi ve benzeri avantajlar sunarak uluslararası alanda ihtisaslaşmaya yönelmektedir.
3. Genellikle uluslararası veya bölgesel finans merkezlerine yakın yerlerde kurulup bu merkezlerin belirli finansal hizmetler için tamamlayıcısı konumundadırlar (www.ito.org.tr/itoyayin/0001229.pdf E.T 27.04.2015).

Örneğin, Lüksemburg yatırım fonu merkezi, Frankfurt bankacılık merkezi, Zürih özel bankacılık merkezi olarak kabul ediliyor. Dublin ise, belirli bir üründe değil de finans sektörünün operasyonel işlemlerinde uzmanlaşmış durumdadır (www.tspb.org.tr/tr/Portals/0/57ad7180-c5e7-49f5-b282-c6475cdb7ee7/ETM_baskanin_konusmalari_bk_2007_5.finszrv_active_academy07.pdf E.T23/04/2015).

Yukarıda belirtilen tanımlar çerçevesinde Tablo 1.1’de finans merkezleri, türleri, temel özellikleri ve ülke örnekleri ile birlikte gösterilmektedir.

Tablo 1.1: Finans merkezi türleri ve özellikleri (www.ito.org.tr/itoyayin/0001229.pdf E.T11/04/2015).

MERKEZİN NİTELİĞİ	TEMEL ÖZELLİKLERİ	ÖRNEK MERKEZLER
ULUSLARARASI FİNANS MERKEZİ	-Finansal hizmetler hacminde sınırötesi işlemlerin daha geniş olması -Yabancı mali kurumların finansal hizmet sunumunda ağırlıklı olması -Uluslararası alanda fon sahipleri ile fon kullanıcılarını buluşturması -Finansal kurumların sınırötesi işlemler amacı ile merkezde yer alması, piyasaların ve finansal ürünlerin sınırötesi talebe göre düzenlenmesi	LONDRA
FİNANS MERKEZLERİ	-Ülke ekonomisi içinde yerel finansal merkez olarak hizmet vermesi -Aynı zamanda ülkenin sınırötesi finansal hizmetlerinin verildiği merkezler olması -Finansal hizmetler hacmi içinde yerel piyasa işlemlerinin ağırlıklı olup, yabancı kurumların girişleri ile ilgili sınırlamalar bulunması -Düzenlemelerin yurt dışı ve yurt içi ihtiyaçlara göre yapılması	NEW YORK TOKYO
BÖLGESEL FİNANS MERKEZİ	-Coğrafi olarak bölgesindeki ekonomik gelişmenin talep ettiği finansal hizmetler ile diğer hizmetlerin sunulması -Bölgeye yönelik uluslararası fonların ve yatırımların kullanılması ile bölge fonlarının uluslararası alanda değerlendirilmesi işlevleri -Düzenlemelerin bölge ülkelerinin ekonomik ihtiyaçlarına ve finans hizmeti taleplerine göre yapılması -Yabancı mali kurumların ve sınırötesi işlemlerin toplam mali sistem içinde geniş yer tutması -Tarihi süreçte birer koloni olarak gelişmiş olup, küçük ada veya şehir devleti yapısında olması	HONG KONG SİNGAPUR BAHREYN
ULUSAL FİNANS MERKEZİ	-Ülkelerin kendi içinde finansal kurumların, piyasaların ve işlemlerinin yoğunlaştığı merkezlerdir. -Merkezler yurtiçi finans hizmeti talebine göre şekillenmekte ve düzenlemeler buna göre yapılmaktadır. İşlemlerin önemli bölümü yerel işlemlerdir. -Aynı merkezler aynı zamanda ülkenin sınırötesi işlemlerinin de yapıldığı merkezler olup, ülkelerin uluslararası piyasalar ile bütünleştiği merkezlerdir.	FRANKFURT PARİS MİLANO BARSELONA AMSTERDAM

Tablo 1.1 (Devam): Finans merkezi türleri ve özellikleri (www.ito.org.tr/itoyayin/0001229.pdf E.T11/04/2015).

MERKEZİN NİTELİĞİ	TEMEL ÖZELLİKLERİ	ÖRNEK MERKEZLER
OFF-SHORE FİNANS MERKEZİ	-Vergi, işlem, kayıt ve benzeri konularda istisnalar sağlayarak yabancı mali kurumlara ev sahipliği yapıp, uluslararası fonlara aracılık eden merkezlerdir. -Finansal ürün ve hizmetlerin bu merkezlerden sunulması maliyet ve getiri açısından yatırımcılara, borçlanıcılara ve mali kurumlara avantaj sağlamaktadır. -Genellikle küçük ada ülkelerinde kurulmakta ve düzenlemeler basit ve sade olmaktadır.	ISLE OF MAN GUERNESY CHANNEL ISLAND BERMUDA BAHAMA LUXEMBURG ISLAND
İHTİSASLAŞMIŞ FİNANS MERKEZİ	-Finans piyasalarını ve hukuki yapılarını belirli finansal hizmetlerin sunulmasında avantaj yaratacak şekilde düzenleyen merkezlerdir. -Bazı finansal ürün ve hizmetlerin sunumunda yabancı mali kurumlara yönelik vergi ve benzeri avantajlar sunarak uluslararası alanda ihtisaslaşmaya yönelmektedir. -Genellikle uluslararası veya bölgesel finans merkezlerine yakın yerlerde kurulup bu merkezlerin belirli finansal hizmetler için tamamlayıcısı konumundadırlar.	DUBLİN MADERİA LABUAN LUXEMBURG

Tabloda 2001 yılı verilerine göre yapılan değerlendirmeye göre New York piyasa işlemleri içerisinde yerel piyasa işlemleri ağırlıklı olduğu için bölgesel finans merkezi olarak gösterilmiştir. Ancak literatürde genel kabul gören görüşe göre New York dünyanın her yerindeki kurumların, dünyanın her yerindeki finansal araçları kullanarak işlem yapma tanımına da uygun bir şekilde hala güçlü bir UFM olarak kabul edilmektedir.

Örneğin, New York'ta kayıtlı en büyük bankalar, Londra kayıtlı rakiplerini gölgede bırakmasının yanı sıra hisse senetleri piyasasında dünyanın tartışmasız galibi konumundadır (Pooler, 2014). Dünyadaki bütün önemli ülkelerini temsil eden 200'ün üstünde bankanın ve dünyanın en iyi 10 hisse senedi komisyoncusu şirketin 8'inin New York'ta bulunması bunu tasdiklemektedir (TheRichest, 2013). Amerikan bankası Merrill Lynch'in yatırım bankacılığı ve şirketlerin küresel başkanı Christian Meissner'e göre dünyanın en derin sermaye piyasaları New York'ta bulunmaktadır (Pooler, 2014). Merkez, etkin ve derin sermaye piyasasıyla küresel ölçekli şirketleri

kendisine mıknatıs gibi çekmektedir. Nitekim bakıldığında Fortuna 500 ve 1000 şirketlerinin çoğuna ev sahipliği yaptığı görülmektedir (Akt: Akyol, Baltacı, 2015:4).

Ancak değişen dünya ekonomik dinamikleri içerisinde bazı finans merkezlerinin konumlarının değişmeye başladığı da literatürde dile getirilmektedir.

Finansal merkezlerin yarattıkları bu faydalar doğrultusunda özellikle 1990'lı yılların başından itibaren birçok ülke, kendi sınırları içerisinde bölgesel ya da global bir finans merkezi oluşturabilmek konusunda yoğun çalışmalar başlatmış, bunun sonucunda kendini geliştirebilen Londra, Singapur, Hong Kong, Şangay gibi merkezler hızla yükselişe geçerken, New York, Tokyo, Paris ve Frankfurt gibi çeşitli merkezler ise bu gelişime yeterince ayak uyduramadıkları için global sıralamadaki yerlerini kaybetmeye başlamışlardır (Apak, Elverici, 2008:10).

Ayrıca Literatürde Tokyo, Frankfurt ve Paris bölgesel finans merkezler olarak kabul edilmesine karşın tabloda Tokyo finans merkezi olarak değerlendirilirken Frankfurt ve Paris ise ulusal finans merkezleri olarak gösterilmiştir.

Bölgesel finans merkezlerinin en önemlileri olan Tokyo (Japonya), Frankfurt (Almanya) ve Paris (Fransa) büyük ekonomilerine ve finansal piyasalarının gelişmişliğine rağmen, küresel finans merkezleri olarak kabul edilmemektedir. Bunun iki önemli nedeni bulunmaktadır: Birincisi, bu ülkelerin finans sektöründe yabancı kurumlar yer alıyor olsa da ağırlık yerli kurumlardadır. İkinci olarak, bu ülkelerdeki finansal ve hukuksal düzenlemelerin karmaşık, düzenleyicilerin tutumlarının katı olduğu düşünülmektedir. (SERPAM,2012: 4-5)

Yukarıda Finans Merkezlerinin tanımı genel olarak yapılan hizmetin niteliğine göre belirlenmektedir. Ancak literatürde nitelikte birlikte farklı göstergelerinde kullanıldığı niceliksel bir tanımlama ile finans merkezlerinin önem derecesine göre sıralandığı araştırmalarda bulunmaktadır. Bunlardan birisi de İngiltere, Loughborough Üniversitesi bünyesinde Globalization and World Cities Study Group and Network (GaWC) adlı çalışma grubunun şehirler üzerine yaptığı araştırmadır. GaWC'nin şehirleri Bankacılık, Muhasebe, Reklam ve Hukuk Hizmetleri gibi finans sektörü bileşenleri bakımından değerlendirdiği çalışmasında, şehirler Alfa, Beta ve Gama şehirler olarak sınıflandırılmıştır. Tablo 2'de yapılan sınıflandırmaya göre şehirler gösterilmiştir.

Tablo 1.2: Gawc'nin alfa, beta, gama şehir sınıflandırması (TSPAKB, Global Finans Merkezleri ve İstanbul, 2007).

Önem Derecesi	Alfa Şehirler	Beta Şehirler	Gama Şehirler
1. Grup	Londra, Paris, New York, Londra	San Francisco, Sydney, Toronto, Zürih	Amsterdam, Boston, Caracas, Dallas, Duesseldorf, Cenova, Houston, Jakarta, Johannesburg, Melbourne, Osaka, Prag, Santiago, Tapei, Washington
2. Grup	Chicago, Frankfurt, Hong Kong, Los Angeles, Singapur, Milano	Brüksel, Madrid, Mexico City, Sao Paulo	Bangkok, Pekin, Montreal, Roma, Stockholm, Varşova
3. Grup	-	Moskova, Seul	Atlanta, Barselona, Berlin, Buenos Aires, Budapeşte, Kopenhag, Hamburg, İstanbul, Kuala Lumpur, Manila, Miami, Minneapolis, Münih, Şanghay

Tablo 2'de gösterilen sınıflandırma, bankaların şube sayıları, döviz işlemleri, halka arzların boyutu, menkul kıymet piyasalarının büyüklüğü ve işlem hacmi, sigorta poliçelerinin değeri vb. kriterler göz önünde bulundurularak yapılmıştır.

Tablo'ya göre başta sermaye yoğunluğu olmak üzere, bankaların şube sayısı, döviz işlemlerinin yoğunluğu, menkul kıymet piyasalarının işlem hacmi ve büyüklüğü, gibi pek çok kriterler açısından yapılan araştırmada Alfa şehirler en önemli görülen şehirlerdir. Alfa şehirlerin kendi içlerinde de aldıkları puanlara göre sıralaması yapılmaktadır. İkinci grup Beta Şehirlerdir, bunların da kendi içlerinde sıralaması yapılmıştır. Beta şehirler sermaye yoğunluğu ile birlikte Bankacılık, Reklam, Muhasebe ve Hukuk hizmetleri bakımından da değerlendirilmektedir. Üçüncü grup ise Gama şehirlerdir. Sermaye yoğunluğunun yeterli olmadığı Gama Şehirler UFM olma olanakları kısıtlı ancak Bölgesel Finans Merkezî olabilme potansiyeline sahip şehirlerdir. İstanbul belirtilen gruplar içerisinde 3. Grup olan Gama şehirler kategorisi içerisinde 3. grup olarak değerlendirilmektedir.

Singapur hukuksal, finansal ve vergi mevzuatları düzenlemeleri ile Alfa şehirler kategorisinde yer almaktadır. İFM projesi Gama kent durumunda bulunan

İstanbul'un Alfa kategorisi içerisinde var olma çabası olarak da değerlendirilebilir. Bu anlamda Singapur örneğinin detaylı irdelenmesi UFM olma sürecinin hızlı ve sağlıklı işleyebilmesi için yol gösterici olabilecektir.

1.3 Finans Merkezlerinin Oluşumunda Öne Çıkan Unsurlar

1.3.1 UFM Olabilmek için Gerekli Kriterler

UFM'ler hukuk sistemi, vergi sistemi, bankacılık sistemi, finans sistemi, finans sistemi içerisinde gerçekleşen ürün ve işlemlerin yabancı ağırlıklı olması, finans sistemi içerisindeki çalışanların niteliği, ülkenin ekonomik, eğitim ve ulaşım altyapısı, coğrafi özellikleri, bulunduğu coğrafi bölge içerisindeki ekonomik konumu gibi pek çok özelliğe ilişkin değerlendirmeye tabi tutulmaktadır. Bu bağlamda bir ülke ya da kentin UFM olarak değerlendirilebilmesi için farklı alanlarda pek çok kritere sahip olması gerekmektedir.

Uluslararası nitelikte bir finans merkezi olabilmek için önemli miktarda uluslararası finansal hizmet talebi, talebi karşılama isteği ve karşılanabilme yeteneği, hukukun üstünlüğü kuralının benimsenmesi, finansal alt yapı ve kaliteli çevre koşulları gibi özellikler gereklidir (Akt: Yılmaz, 2011:149).

Bir kentin ya da ülkenin UFM olabilmesi için öncelikle finansal hizmet talebinin karşılanması gerekmektedir, ancak talebin karşılanması ile birlikte ülkenin sahip olduğu hukuk sisteminin güvenilirliği de en önemli faktör olarak karşımıza çıkmaktadır.

Literatürde bir şehrin ya da bölgenin UFM olabilmesi için taşıması gereken kriterlere farklı şekillerde bakılmıştır. Bunlardan ilkinde ülkenin genel özelliklerine vurgu yapılmıştır.

- a) Ülkenin ekonomisi büyük ve istikrarlı olmalı
- b) Finans sektörünün çok çeşitli alanlarında uzmanlaşmış, nitelikli çalışanlar kolaylıkla bulunabilir ve maliyetleri diğer ülkelerle kıyaslanabilir olmalı.
- c) Yasal altyapı uluslararası standartlarla uyumlu olmalı ama daha da önemlisi yasa uygulayıcılarının yaklaşimleri esnek olmalı.
- d) Ülke, mevcut uluslararası finans merkezlerine yakın olmalı, finans kurumlarına ve finansal ürünlere açık olmalı.
- e) İş hayatının gerek duyduğu altyapı hizmetleri sorunsuz olmalı.

- f) Altyapı hizmetleri öncelikle ulaşım, telekomünikasyon ve gayrimenkul alanlarını kapsamalıdır (www.tspakb.org.tr/tr/Portals/0/57ad7180-c5e7-49f5-b282-c6475cdb7ee7/AIM_Yayin_ve_Raporlar_Arastirma_Raporlari_Global_Fin_Mer.pdf E.T: 19/04/2015).

UFM'ler için en önemli özelliklerden birisi de yapılan işlemlerin uluslararası nitelik taşıması ile birlikte yabancı ağırlıklı olması şeklinde belirtilmektedir.

- a) Finansal hizmetler hacminde sınır ötesi işlemlerin daha geniş olması
- b) Yabancı mali kurumların finansal hizmet sunumunda ağırlıklı olması
- c) Uluslararası alanda fon sahipleri ile fon kullanıcılarını buluşturması
- d) Finansal kurumların sınır ötesi işlemler amacı ile merkezde yer alması (www.ito.org.tr/itoyayin/0001229.pdf E.T 14/04/2014).

UFM olmanın bankacılık açısından taşıması gereken bir takım özellikleri de bulunmaktadır.

Bir ülkenin ya da kentin UFM olarak değerlendirilebilmesi için aşağıda yazılı olan 5 temel bankacılık aktivitesine yoğun olarak sahip olması gerekmektedir.

- a) -Uluslararası ticaretin finansmanı, örneğin ithalat için kredi sağlanması
- b) Nakit para değişimi, örneğin yabancı para ticareti (Foreks)'nin yapılması
- c) Fonların politik sınırlardan transferi (yabancı para depozitleri) işlemlerinin yapılması
- d) Uluslararası borçlanma ve borç verme işlemlerinin yapılması
- e) Yabancı yatırımların gerçekleştirilmesi gerekmektedir (instruct.uwo.ca/geog/556/Financial%20Centres2.pdf E.T: 11/04/2015).

UFM olmak için farklı alanlarda pek çok kritere sahip olunması gerekmele birlikte bu kriterler ülke ya da kentin kendine özel konumu içerisinde ayrıca değerlendirilmelidir. Bu bağlamda İstanbul'un UFM olma sürecinde yukarıda belirtilen UFM olma kriterlerine uygun bir plan ve programın kentin kendi özel yapısı ile ülke dinamiklerinin birlikte değerlendirilmesi doğrultusunda yapılması gerekmektedir.

Buna karşın, aşağıda yer alan özellikler uluslararası finans merkezlerinin ortak özellikleri olarak kabul edilmektedir. İstanbul'un göreceli pozisyonunun analizinde de bu özellikler referans alınmış olup, aynı zamanda stratejik ve operasyonel öneriler için de bu unsurlar yol gösterici olarak kabul edilmiştir. Finansal hizmetler piyasasının büyüklüğü -Uluslararası nitelikli finans uzmanlarının adedi - Uluslararası

şirketlerce erişilebilir yerel piyasanın büyüklüğü - Yüksek hacimli ve farklı piyasalara hizmet verebilme yeteneğine sahip bir merkez olma imajı/itibarı/profil - Uluslararası normlara sahip yasal ortam - Etkin ve kabul görmüş yasal düzenlemeler - Yerel, bölgesel ve küresel ölçekte iş kurma ve yönetme kolaylığı - Finansal hizmetler sektöründe iş yapma maliyetleri - Rekabetçi mali ortam (kurumsal ve bireysel) - Nitelikli finansal hizmet sektörü çalışanlarını ülkeye çekebilecek nitelikte yaşam tarzının mevcudiyeti - Destek hizmetlerine erişilebilirlik, yeterli iletişim ve fiziki altyapı ile ulaşım altyapısı.

Bu özelliklerin her biri, finans merkezini tanımlarken birer alt unsur olarak düşünülebilir. Değınilen özellikler bir bütün olarak, dünya çapındaki özel ve kamu kurumlarınca yayınlanan ve genel olarak kamusal ve kurumsal algıları yansıtan UFM göstergelerine katkı sağlamaktadır (www.tbb.org.tr/dosyalar/arastirma_ve_raporlar/iufm.pdf E.T:23/04/2015).

1.4 Uluslararası Finans Merkezlerinin Taşınması Gereken Kriterler İçin Yapılan Araştırmalar

Bir ülkenin, bölgenin ya da kentin UFM olması için taşınması gereken kriterlerin neler olması konusunda farklı araştırmalar yapılmıştır. TSPAK tarafından Şubat 2007 tarihinde yayınlanan ‘Global Finans Merkezleri ve İstanbul’ raporunda dört araştırma şirketinin bir ülkenin ya da kentin UFM olma kriterlerini belirten çalışmaları açıklanmıştır. Araştırma şirketleri araştırmalarını anket yöntemi ile yapmışlardır. Katılımcılara sorulan anket sorularına verilen cevaplar araştırmanın sonucu olarak kullanılmıştır. TSPAKB’nin raporunda belirtilen araştırma şirketleri ve UFM olma kriterleri sonuçları aşağıda açıklanmıştır.

1.4.1 Mc Kinsey Araştırmasına Göre Uluslararası Finans Merkezi Olma Kriterleri

McKinsey danışmanlık şirketi’nin araştırmasına göre bir bölgenin UFM olabilmesi için aranan kriterler ile ilgili 2004 yılında yapılan çalışmada uluslararası boyutta faaliyet gösteren 15 finansal hizmet şirketinin üst düzey yöneticilerinin anket sorularına verdiği yanıtlara göre bir rapor oluşturulmuştur. Bu rapora göre bir bölgenin finans merkezi olabilmesi için aranan kriterler altı ana başlık altında toplanmıştır. Bunlar:

1.4.1.1 Rasyonel yasal altyapı

Ulusal ve uluslararası şirketler arasında ayrım yapılmaması UFM olabilmenin ön koşullarından bir tanesidir. Sermayenin serbest dolaşımını sağlayan gerekli yasal düzenlemelerin yapılması ile birlikte bu düzenlemelerin öngörülebilir, tutarlı ve mantıklı olması gerekmektedir. Ülkelerin uluslararası rekabet koşullarına uygun bir vergi ve hukuk sistemine sahip olması uluslararası sermayeye güvenilir bir yatırım ortamı sunacaktır. Uluslararası piyasalarda güvenilebilir, talep edilen ve uluslararası ödemelerde kullanılabilir saygın bir para birimine sahip olunması UFM için en önemli koşullardan birisidir. UFM için gerekli yasal altyapılardan birisi de yapılan yasal düzenlemelerin finans merkezi bölgesindeki çalışanlara işe giriş, vize ve çalışma izinleri konusunda yeterli esneklik sağlamasıdır.

1.4.1.2 Canlı bir iç piyasa

Ulusal şirketlerin büyümesi ve gelişmesi için gerekli teşviklerin sağlanması ve kamu altyapı yatırımlarının yapılması ülkenin rekabetçi gücünü artıracaktır. Ulusal şirketlerin risk yönetimi yapabilen, ortaklarına karşı sorumlu ve hesap verebilen, uluslararası yönetim ilkelerini benimseyen bir yapıda olması gerekmektedir. Bilişim altyapısı güçlü ve yaygın bir hizmet ağını yönetebilecek ulusal finansal kurumların varlığı ülkede rasyonel bir kredi piyasasının oluşmasını kolaylaştıracaktır. Finansal derinliğe sahip, likit ve uzun vadeli yatırım yapılabilen bir sermaye piyasasına sahip olan ülkeler yatırımlar için gerekli kaynağa kolay bir şekilde ulaşabilmektedir.

1.4.1.3 Politik istikrar

Hükümet kurumları ve iş dünyası arasında koordineli bir ilişki ağının oluşması gerekmektedir. Merkez bankasının bağımsızlık derecesinin yüksek olması uluslararası anlamda ülkeye duyulan güveni artıran bir faktör olmaktadır. İstikrarlı, şeffaf ve güven veren politik kurumların oluşturulması uzun vadede ülkenin yatırım kapasitesini artıracaktır.

1.4.1.4 Gelişmiş altyapı

Çok sayıda yabancı dil konuşabilen işgücünün olması uluslararası şirketlerin yatırım tercihlerini belirleyen önemli bir faktördür. Finans sektörünün gelişmesi için çok sayıda eğitilmiş ve nitelikli bir işgücü arzı gerekmektedir. Ülkede işgücü piyasasının esnek bir yapıda olması ve sendikaların işverenle uyumu işgücü verimliliğini artırıcı unsurlardır. Ülkelerin istikrarlı enerji kaynaklarına sahip olması ve imzaladığı uluslararası enerji sözleşmelerinin güvenilirliği enerji riskleri konusunda kaygıları azaltacaktır. Ülkenin telekomünikasyon altyapısının güçlendirilmesi gerekliliğinin yanı sıra trafik kargaşasının yaşanmadığı bir ulaşım altyapısının olması gerekmektedir.

1.4.1.5 Stratejik coğrafi konum

Ülkelerin önemli pazarlara, para ve sermaye piyasalarına yakın olması UFM olma şansını artıracaktır. Jeolojik olarak doğal afetlerden uzak bir konumda olmak kurulu altyapının zarar görme riskini azaltacaktır.

1.4.1.6 İyi yaşam kalitesi imkanları

Yabancıların iş kurma veya çalışma konusunda tercihlerini belirleyecek en önemli unsurlardan biri yakınlarına iyi bir eğitim imkanı sunacak uluslararası eğitim standartlarına uygun müfredat ve altyapıya sahip ve uygun maliyetlerde eğitim görme imkanı sağlayan okulların bulunmasıdır. Konut alanlarının iyi düzenlenmesi ve uygun maliyetli konut arzının olmasının yanı sıra yaşam maliyetlerinin bulunduğu bölge itibarıyla düşük olması, yabancı nüfus yoğunluğu taşıması ve yabancı kültürlerle açık sosyal bir çevrenin olması işgücü sayısı ve kalitesini artıran faktörler olarak göze çarpmaktadır.

1.4.2 Gelişen Ekonomiler Araştırması

UFM'nin sahip olması gereken özellikleri üzerinde yapılan diğer bir çalışma ise 'Gelişen Ekonomiler Araştırması'dır. Gelişen Ekonomiler Araştırması geliştirmekte olan ülkelerin UFM olarak sahip olması gereken ortak noktaları belirlemiştir. Çalışmaya göre gelişen ülkelerin güvenilir para birimleri ile güçlü ve büyük bir

ekonomik büyüklüğe sahip olması gerekmektedir. Serbest piyasa ekonomisi koşulları içerisinde çalışan, özel müteşebbisi destekleyen ekonomik yapı aynı zamanda güçlü bir bankacılık sisteminde sahip olmalıdır. Ülkede altyapının özellikle hukuk ve iletişim altyapısının gelişmiş olması gerekmektedir. Finans sektörüne ilişkin olarak yabancıların yatırım yapmalarını kolaylaştıracak uygulama altyapısının gerçekleştirilmesi, iyi eğitilmiş finans sektörü düzenleyicileri ile birlikte iyi eğitilmiş çalışanlarında bulunması gerekmektedir.

Ayrıca gelişen ekonomiye sahip ülkelerin kurumsal altyapılarının gelişmiş olması, siyasi ortamının güvenilir olması da gerekmektedir. UFM'nin merkezi hükümet etkisine oldukça açık olabileceği noktasından hareketle merkezi hükümetten bağımsız ve özerk bir yapıya sahip olması gerekmektedir.

1.4.3 Avrupa Şehirleri Araştırması

UFM olma kriterlerini tespitiye yönelik diğer bir çalışma ise Avrupa Şehirleri Araştırmasıdır. Gayrimenkul Danışmanlık hizmeti sunan Londra kökenli Cushman&Wakefield, Healey& Baker şirketi, Avrupa şehirlerinin iş dünyası tarafından nasıl algılandığına dair çalışmalar yapmaktadır. Çalışma, farklı sektörlerde yer alan Avrupa'da yerleşik 501 uluslararası şirketin üst düzey yöneticisi arasında yapılan anketler ve yüz yüze görüşmelerden oluşmaktadır. Çalışma ile Avrupa'da yatırımcılar tarafından tercih edilen şehirler ile ileride yükselme potansiyeli taşıyan şehirler belirlenmektedir. Tablo1.3'de Ekim 2005'te yapılan çalışmaya göre Avrupa'da iş yapmak için tercih edilen ilk beş şehir gösterilmektedir. Avrupa'da iş yapmak için seçilen en iyi şehirler 1990-2004 ve 2005 tarihinde yıllar itibarıyla sıralaması değişmeyen Londra ve Paris'tir. Bu iki şehir aldıkları puan sırasına göre de diğerlerinden oldukça öndedir. Londra ve Paris'in tercih edilmeleri konusundaki en önemli faktör bu şehirlerdeki kurumsallaşmış şirket bilgi ve tecrübesi olmaktadır. Aynı şekilde etkin bir danışmanlık altyapısının sunduğu hizmet kalitesi de tercih edilme sebepleri arasında yer almaktadır.

Tablo 1.3: Avrupa’da iş yapmak için tercih edilen şehirler (2004-2005) (Crushman & Wakefield, Healey & Baker).

Şehir	SIRALAMA			2005 Puanı
	1990	2004	2005	
Londra	1	1	1	0,87
Paris	2	2	2	0,60
Frankfurt	3	3	3	0,33
Brüksel	4	4	4	0,30
Barselona	11	6	5	0,28

Avrupa’da şehirlerin iş yapmak için tercih edilmelerini belirleyen pek çok kriter bulunmaktadır. Bu kriterler tablo 1.4’de gösterilmiştir.

Tablo 1.4: Avrupa şehirlerinin iş yapmak için tercih edilme kriterleri (Crushman & Wakefield, Healey & Baker).

Kriterler ve Önem Sıralaması	2004 (%)	2005 (%)
Pazarlara ve müşterilere yakınlık	61	60
Nitelikli işgücünün varlığı	56	57
Diğer şehirlere ve uluslararası noktalara ulaşım kolaylığı	50	52
Telekominikasyon altyapı kalitesi	47	50
İşgücü maliyeti	39	35
Vergi, teşvik vb. olanaklarla devletin iş alemi için yarattığı ortam	36	32
Ofis alanlarının değeri	29	31
Ofis alanlarının bulunabilirliği	27	30
Konuşulan diller	28	24
Şehir içi ulaşım kolaylığı	25	22
Çalışanların yaşam kalitesi	18	16
Hava kirliliği olmaması	16	13

Tablo 1.4’de de görüldüğü gibi çalışma sonuçlarına göre pazarlara ve müşterilere yakınlık en önemli faktör olarak belirlenmiştir. Nitelikli işgücünün varlığı ikinci faktör olarak görülmektedir. Şehirlerarası ve uluslararası ulaşım kolaylığı üçüncü önemli faktör olarak görülmekte ancak şehir içi ulaşımın kolaylığı

onuncu sırada yer almaktadır. Nitelikli işgücünün varlığı ikinci sırada yer alırken, işgücü maliyeti ve çalışanların yaşam kalitesi orta ve son sıralarda yer almaktadır.

1.4.4 Londra Çalışmaları

UFM kriterlerini belirlemeye çalışan diğer bir araştırma ise The Corporation London tarafından 2003 yılında Londra, New York, Paris ve Frankfurt şehirleri dikkate alınarak yapılmıştır. Bu şehirler için rekabet endeksi oluşturularak finans merkezlerinin rekabet gücünü etkileyen nedenler belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırma, finans sektörü ile ilgili 350 kurumla yüz yüze görüşmeler yapılması şeklinde gerçekleştirilmiştir. Yapılan mülakatlar sonucunda finans sektörü için öncelikli altı kriter belirlenmiştir.

Tablo 1.5: Finans sektörü olabilmek için gerekli kriterler (Corporation of London, Londra, New York, Paris, Frankfurt).

Kriter	Puan
Nitelikli işgücü havuzu	4,29
Yetkin bir düzenleyici	4,01
Vergi rejimi	3,88
Hükümetin sorunlara yaklaşımı ve hızı	3,84
Esnek yasal düzenlemeler	3,54
İyi yaşam koşulları ve çalışma ortamı	3,45

Tablo 1.5'e göre finans merkezi rekabetçiliğini etkileyen birinci faktör nitelikli iş gücü havuzudur. Finans kurumları için müşterilerin yatırım taleplerini doğru alanlarda değerlendirebilmek açısından finans merkezi çalışanlarının uzmanlaşmış bir yapıda olması gerekmektedir. Birçok alanda uzmanlaşmış çok sayıda işgücüne sahip olmak finans merkezleri rekabetinde ülkeleri bir adım ileriye götürmektedir. Yatırımcılar yatırım kararlarını verirken ülkenin profesyonel işgücü yapısına bakmaktadırlar. Bu bilgi yatırımcılara hem güven vermekte hemde yardım konusundaki talepleri karşılık bulmaktadır. İkinci sırada merkezi düzenleyici ile ilişkiler gelmektedir. Bu madde kapsamında özellikle düzenleyici kurumların gücü ve etkinliği finansal düzenlemelerin zamanında ve yerinde olduğu konusunda netlik ve

kararlılık finans merkezlerine yaklaşımı olumlu anlamda etkileyecektir. Üçüncü sırada vergi rejimi gelmektedir. Vergi kanunlarının açık net ve kolay uygulanabilir olması ile birlikte vergi oranlarının reket edemeyecek kadar çok yüksek ya da çok az olmaması gerekmektedir. Hükümetin sorunlara yaklaşımı ve hızı dördüncü öncelik olarak belirtilmiştir. Esnek yasal düzenlemeler ile iyi yaşam koşulları ve çalışma ortamı son sıralardaki kriterler olarak değerlendirilmiştir.

The Corporation London tarafından Londra, New York, Paris ve Frankfurt şehirleri dikkate alınarak benzer bir çalışma 2005 yılında finans sektörü ile ilgili 400'e yakın kurumla görüşülerek yapılmıştır. Hedef şehirler değiştirilmemiş ancak (New York, Londra, Paris, Frankfurt) kriter sayısı 14'e çıkmıştır. 2003 yılında yapılan çalışma ile 2005 yılında yapılan çalışmada finans merkezi rekabetçiliğini belirleyen Nitelikli işgücü havuzu faktörü hariç olmak üzere diğer faktörlerin yer değiştirdiği görülmektedir. Tablo 1.6'da görüldüğü gibi esnek yasal düzenlemeler 2003 yılında yapılan çalışmada beşinci öncelikli kriter iken 2005 yılı çalışmasında ikinci öncelikli kriter olmuştur. Yasal altyapının açık net ve karmaşık olmaması tercih edilmektedir. Konuya ilişkin çok sayıda düzenleme yapılması riskli bir durum olarak ortaya çıkmaktadır. Uluslararası finansal piyasalara erişim üçüncü öncelik olarak görülmektedir. Uluslararası finans merkezlerinin yatırımcıların ihtiyaçlarına cevap verebilmeleri için kolay ulaşılabilir durumda olmaları gerekmektedir. Burada özellikle yatırımcılar için her türlü yatırım araçlarına erişebilirlik finans merkezinin tercih edilebilirliğini önemli ölçüde etkilemektedir.

Tablo 1.6: Finans merkezi rekabetçiliğini belirleyen kriterler (Corporation of London, Londra, New York, Paris Frankfurt).

Kriter	Puan
Nitelikli işgücü havuzu	5,37
Esnek yasal düzenlemeler	5,16
Uluslararası finans piyasalarına erişim	5,08
İş hayatına uygun altyapı	5,01
Müşterilere yakınlık	4,90
Adil ve eşit iş ortamı	4,67

Nitelikli işgücü havuzu 2005 yılında yapılan çalışmada da birincil öncelikli kriter olarak görülmüştür. Esnek yasal düzenlemeler ikinci öncelikli kriter olurken, uluslararası finans piyasalarına erişim üçüncü önemli kriter olarak belirlenmiştir.

1.4.5 Söz Konusu Yaklaşımlarda Ortak Kriterler

Farklı araştırma şirketleri tarafından yapılan ve UFM olma kriterlerini ortaya koyan çalışma sonuçları Tablo 7’de özetlenmiştir. Yapılan çalışmalarda öncelik sıralaması farklı olmakla birlikte UFM olabilmek için sahip olunması gerekli temel bazı kriterleri görebilmekteyiz. Bunlar; uluslararası sermayeye yatırım yapılabilir güvenli bir ortam yaratabilmek için gerekli yasal düzenlemelerin oluşturulması, yapılan bu yasal düzenlemelerin işlevselliğini artırmak için esnek tutarlı ve öngörülebilir olması, etkin bir rekabet ortamı yaratabilecek hukuki ve vergisel altyapının oluşturulması, güçlü bir para birimi ile güçlü bir ülke ekonomisi, politik istikrarın sağlanmış olması, etkin bir iletişim ve ulaşım altyapısının bulunmasının yanı sıra ülkenin stratejik bir coğrafi konumda olması, diğer finans merkezlerine ulaşım kolaylığı ve nitelikli işgücü yapısına sahip olması da UFM olabilmek için gereken diğer önemli ortak kriterler arasında değerlendirilmektedir.

Tablo aynı zamanda UFM olma programında İstanbul içinde yol gösterici bir nitelik taşımaktadır. İstanbul’un avantajları ve dezavantajlarının birlikte değerlendirilmesi farklı finans merkezi yapılanmalarının incelenmesi İFM program sürecinin doğru işleyebilmesi için en önemli aşamadır. Tablodan yola çıkılarak İFM olabilme süreci içerisinde yapılması gerekenlerin ilki tüm araştırma şirketlerince de temel kriter olarak belirlenen esnek yasal düzenlemeler konusunda gerekli altyapının oluşturulmasına çalışmaktır, ikincisi finans merkezinde istihdam edilebilecek nitelikli işgücüne sahip olmak için gerekli çalışmaları yapmak, üçüncüsü iletişim ve ulaşım altyapısının düzenlenmesi (İstanbul’da özellikle şehir içi ulaşımın yoğunluğu finans merkezi oluşumunda en önemli dez avantaj olarak karşımıza çıkmaktadır), dördüncüsü yaşam kalitesi standartlarının kente gelen, istihdam edilen ve burada yaşamak isteyen yabancılar için tercih edilebilir düzeyde olmasıdır. Yukarıda belirtilenler kent olarak İstanbul’u yabancı yatırımcılar için cazip bir konuma getirebilecek kriterler olarak değerlendirilirken, güçlü bir ekonomik yapı ile birlikte canlı bir iç piyasaya sahip olmak, politik istikrar ve güvenilir para birimi genel olarak Türkiye bütününde değerlendirilmesi gereken kriterlerdendir. Stratejik coğrafi

konum ise İstanbul'un doğal olarak sahip olduğu bir avantajdır. Düşük işlem maliyeti, pazarlara ve müşterilere yakınlık ve güçlü bankacılık yapısı ise İstanbul için önemli avantajlar olarak değerlendirilebilir.

Tablo 1.7: Söz konusu yaklaşımlardaki ortak kriterler (McKinsey Araştırması, Gelişen Ekonomiler Araştırması, Avrupa Şehirleri Araştırması ve Londra Çalışmalarından faydalanılmıştır. Tez yazarı tarafından oluşturulmuştur).

McKinsey Araştırması	Gelişen Ekonomiler Araştırması	Avrupa Şehirleri Araştırması	Londra Çalışmaları
Yasal Altyapı	Güvenilir Para Birimi	Pazarlara ve Müşterilere Yakınlık	Nitelikli İşgücü Havuzu
Canlı İç Piyasa	Güçlü ve Büyük Ekonomi	Nitelikli İşgücü	Esnek Yasal Düzenlemeler
Politik İstikrar	Güçlü Bankacılık Yapısı	Uluslararası Noktalara Ulaşım Kolaylığı	Uluslararası Finans Piyasalarına erişim
Gelişmiş Altyapı	Yasal Altyapı	Telekomünikasyon Altyapı Kalitesi	İş Hayatına Uygun Altyapı
Stratejik Coğrafi Konum	İletişim Altyapısı	İşgücü Maliyeti	Müşterilere Yakınlık
İyi Yaşam Kalitesi İmkanları	Nitelikli İşgücü	Devletin İş Alemi İçin Yarattığı Kolaylıklar ve Vergi Teşvikleri	Adil ve Eşit İş Ortamı

1.5 Uluslararası Finans Merkezi Kurmanın Ülke Ekonomilerine Etkileri

Beraberinde getirdiği çeşitli avantajlarından dolayı UFM olmayı hedefleyen pek çok şehir, UFM olmayı planlayan pek çok ülke bulunmaktadır. Bununla beraber, UFM olmanın potansiyel dezavantajları da bulunmaktadır. Bu etkiler aşağıda değerlendirilmektedir.

Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliği (TSPAKB-2014 yılı değişikliği ile TSPB) tarafından Şubat 2007 yılında hazırlanan 'Global Finans Merkezleri ve İstanbul' raporunda Global Finans Merkezi olmanın avantajları: Ekonomik Büyüme'ye olan etki, İstihdam Artışına olan etki, Uluslar Arası Fon Akımları etkisi, Hızlı Kurulma etkisi, Finans Sektöründe Verimlilik Artışı etkisi, Çevreyi Kirliletmemeye etkisi, Senyör Artışı etkisi olarak belirtilmiştir.

Raporda Global Finans Merkezi olmanın dezavantajları ise Kurumsal Mali Sorunların Bulaşıcılığı, Karapara ve Aklanma riski, Ünvanın Kayganlığı olarak belirtilmiştir.

Rapor doğrultusunda UFM olmanın olumlu ve olumsuz etkilerini aşağıdaki şekilde sıralayabiliriz:

1.5.1 Uluslararası Finans Merkezi Kurmanın Ülke Ekonomilerine Olumlu Etkileri

UFM' ler pek çok cazip koşullar sunmasına karşın, vergi gelirlerini eritmesi, ekonomik aktiviteleri bozması ve diğer taraftan yüksek vergi oranlarına sahip yakın şehirlere ekonomik açıdan zarar vermesi konularında endişelere yol açabilmektedirler.

Son yıllarda bu konuda yapılan ekonomik araştırmaların büyük çoğunluğu bu endişelerin aksine, UFM'lerin yatırım, işgücü, piyasaların ve hükümet politikalarının efektif işleyişine katkıda bulunduğu yönünde sağlam kanıtlara ulaşılmasına zemin hazırlamıştır (www.step.org/sites/default/files/Comms/reports/InternationalFinanceCentres.pdf E.T 12/04/2015).

1.5.1.1 Uluslararası finans merkezinin ekonomik büyüme etkisi

Bir şehir, uluslararası finans merkezi olarak nitelendirilmeye başlandığında, yoğun bir sermaye girişi ile karşılaşmaktadır. Yerli ve yabancı yatırımcılar, finans kurumları, finans kurumlarının yan sektörleri (muhasabe, bilgi işlem vb.) şehirde temsilcilikler açmaktadır. Öte yandan, artan fon akımları ile şirketlerin finansman kaynaklarının çeşitleneceği ve ucuzlayacağı öne sürülmektedir. Düşük maliyetli fon kaynaklarına erişim ile şirketler ve yatırımlar daha kolay finanse edilebilmektedir. Böylece, şehirde olduğu kadar ülkenin genelinde de ekonomik aktivite artmakta ve büyüme hızlanmaktadır (TSPAKB, 2007:4).

UFM'lerin ülke ekonomileri üzerindeki etkisi makro ekonomik ve mikro ekonomik düzeyde olabilmektedir. Tarihsel süreci incelendiğinde makro ekonomik anlamda UFM'lerin finansal yatırımcıları ülke/shehirlere çekerek finansal kaynak girişinin artmasını sağladığı, GSYİH'da artış meydana getirdiği ve ödemeler dengesi üzerinde olumlu bir etki yarattığı görülmektedir.

Mikro ekonomik etki ise finansal kaynak bulma konusunda imkanları ve seçenekleri artan yerel firmaların yatırımlarını artırıp büyüyerek ülkenin rekabet gücüne katkı sağlaması şeklinde gerçekleşmektedir. Finans merkezlerinin yarattığı sermaye ve finansal fon birikimi, küçük ve orta büyüklükteki işletmelerin (KOBİ) uzun vadeli ve düşük faizli fon ihtiyaçlarını karşılayabilecek finansal kaynağa ulaşmalarının yolunu açarak sürdürülebilir bir ekonomik kalkınma modelinin çok önemli bir destekleyici unsuru olabilmektedirler.

UFM’lerde istihdam edilen finans çalışanları ve aileleri, bulundukları şehir ya da bölgenin sosyal yaşamına katılım sağlayarak hem şehrin tanınması anlamında potansiyel etki yaratabilmekte hem de turizm gelirlerinde sağlayacakları artış ile ülke milli geliri üzerinde olumlu etki oluşturabilmektedirler.

1.5.1.2 Uluslararası finans merkezinin istihdam artışına etkisi

Şehir ve ülke, finans merkezi haline geldiğinde, artan yerli ve yabancı yatırımlarla beraber ekonomik büyüme de hızlanmaktadır. Büyüyen bir ekonomide yeni iş olanakları istihdamı olumlu bir şekilde etkilemektedir. İç içe bir ilişki mevcuttur, yani; eğer bir şehir finans merkezi halini almış ise nitelikli işgücünü daha çok kendine çekecektir. Yurtdışından ve yurtiçinden yetenekli insanların çalışmak istedikleri bir merkez oluşacak, dolayısıyla şehir aynı zamanda bir nitelikli işgücü havuzu haline gelecektir. Finans merkezleri, istihdamın sayısal artışına ek olarak, niteliğine de katkıda bulunmaktadır. Nitelikli işgücünün bulunabilirliği, finans kurumlarının daha kolay yatırım kararı vermelerini sağlamaktadır (TSPAKB, 2007:4,5).

Finans merkezlerinin oluşum süreçlerinde yapılan altyapı yatırımları ile başlayan istihdam etkisi, beraberinde gelişen temel sektörlerinde (Danışmanlık, Bankacılık, Sigorta, Borsa) ve yan sektörlerinde (Bilgi İşlem, Muhasebe) yaratılan iş olanakları ile de artarak ve değişerek devam etmektedir. Ayrıca finans piyasalarını doğru anlamak ve değerlendirebilmek için finansal okuryazarlığın tabana yayılması başta olmak üzere finans uzmanları yetiştirilmesi konusunda yapılan eğitim çalışmaları da farklı bir istihdam alanı yaratabilmektedir.

1.5.1.3 Uluslararası finans merkezinin uluslararası fon akışına etkisi

Uluslararası nakit akışları yoğun bir şekilde ülke üzerinden geçmeye başladığında, bu akışkanlık ülke ekonomisi üzerinde önemli etkilere yol açabilmektedir. Genelde, ülkeye yoğun bir sermaye girişi olduğu sürece önemli bir sorun yaşanmamaktadır. Yukarıda değinildiği üzere, ekonominin büyümesine katkıda bulunmaktadır. Buna ek olarak mali piyasalar derinleşmekte, derinleşme ise, belli ölçeğe kadar olan sıcak para çıkışlarında ekonomik kırılganlığı azaltmaktadır. Öte yandan, uluslararası sermaye akımları herhangi bir sebepten dolayı tersine dönerse, ciddi ekonomik durgunluk ve hatta krizler yaşanabilmektedir. Bu konuda Tayland çok açık bir örnektir. Tayland, 1990'ların başından itibaren "Uluslararası Finans Merkezi" olma hedefi doğrultusunda pek çok önlemleri uygulamaya koymuştur. Çok kısa sürede hedefine ulaşmış, 1993'ten itibaren daha da hızlanan bir şekilde sermaye girişi ve ekonomik büyüme yaşamıştır. Fakat 1997 yılında, uluslararası sermayenin ülkeden çıkması ile beraber, derin bir krize ve uzun süren bir durgunluğa girmiştir (TSPAKB, 2007:5).

Birinci bölümde de değinildiği üzere ülkelerin finans merkezi olma istekleri özellikle yabancı sermayeyi çekebilmek üzerine kuruludur. Uzun vadeli yabancı sermaye yatırımları ya da uluslararası kısa vadeli fonlar ülkeleri çeşitli sebeplerden tercih etmektedirler. Yabancı yatırımcıların bir ülkeyi tercih etmelerindeki temel nedenler arasında: yüksek faiz getirisinden yararlanmak, düşük vergi avantajından yararlanmak ya da banka gizlilik yasalarından yararlanmak gibi fırsatlar olarak değerlendirilebilir. Bu nedenler aynı zamanda kısa vadeli yabancı sermaye girişine de yol açabilirler. Ancak fon akışının sürekliliğini sağlayarak yüksek oranda uzun vadeli yatırımın teşvik edilmesi bağlamında ülkelerin doğrudan yabancı sermaye yatırımcılarına sunacakları hukuki ve mali düzenlemelerle ulaşılan cazip bir ekonomik güven ortamı, yabancı fonların çekilebilmesi için uygun bir yatırım alanı oluşturabilecektir. Ülkeye uzun vadeli sermaye girişi yukarıda belirtilen kısa süreli fon akışının negatif etkisini azaltacak ve sürdürülebilir Finans Merkezi oluşumunun yolunu açacaktır.

1.5.1.4 Uluslararası finans merkezinin kurulum kolaylığı etkisi

Ülkeler finans merkezi olmaya karar verdiklerinde ve buna yönelik plan ve programlar geliştirdiklerinde, bu planların hayata geçirilmesi ve sonuçlarının alınmaya başlanması üretim sektörlerine kıyasla daha çabuk olmaktadır. Bankalar, sigorta şirketleri, diğer finans kuruluşları vb. kurumlar ofis, bilgi işlem ve personel gibi altyapı ihtiyaçlarını temin ettikleri anda faaliyete geçebilmektedirler. Oysa örneğin; teknolojik üretim merkezi olmayı hedefleyen ülkelerde, öncelikle önemli bir sabit sermaye yatırımı gerektiğinden, bu dönüşüm aynı hızda olamamaktadır. Kısacası finans sektörü, görece düşük sabit sermaye yatırımı gerektirmekte ve hızlı bir şekilde faaliyete geçebilmektedir. Bu hızlı dönüşümün en yakın ve en güzel örneklerinden biri Dubai'dir (TSPAKB, 2007: 5-6).

Finans merkezlerinin kurulma kolaylığı bazı temel altyapı düzenlemelerini gerektirmekle birlikte kalıcı bir yapılanma ya da sürdürülebilir bir finansal merkez kimliği kazanmanın uzun vadeli bir ekonomik kalkınma modeli ile desteklenmesi gerekmektedir.

1.5.1.5 Uluslararası finans merkezinin finans sektöründe verimlilik artışına etkisi

Ülke uluslararası finans merkezi haline geldiğinde, pek çok yabancı finans kuruluşu yerli kurumlarla rekabete girecektir. Artan rekabet ise yerli finans kurumlarının verimliliğinin artmasına, işlem maliyetlerinin düşmesine, sonuçta da tasarruf sahiplerinin daha kaliteli hizmet almasına yol açacaktır (TSPAKB, 2007: 5-6).

UFM'ler sermayenin mobilitesinin yüksekliği ile birlikte ünvanlarının kayganlığı ve gelişmekte olan yeni finans merkezleri ile rekabet etmek durumunda kaldıkları için verimliliklerini, hizmet kalitelerini ve fonksiyonlarını değişen koşullara göre değiştirmek geliştirmek zorunda kalmaktadırlar. Bu durum UFM'ler için verimlilik artışına yol açabilecektir. Ulusal ve uluslararası platformlarda rekabet edebilecek teknolojik düzeyin oluşturulması, yeni fikir ve buluşların gerçekleştirilmesi ile birlikte UFM'ler aynı zamanda rekabet avantajına da sahip olabileceklerdir.

1.5.1.6 Uluslararası finans merkezinin çevre üzerindeki olumlu etkileri

Finans sektörünün verdiği hizmetlerin çevre kirliliği üzerindeki etkileri, üretim sektörlerindeki kıyasla ihmal edilebilecek boyutlardadır. Bu sebeple ülkeler, yerel yönetimler ve halk, çevre kirliliğinin getirdiği ek maliyetlerle karşılaşmamaktadırlar (TSPAKB, 2007: 5-6).

UFM'ler hizmet işletmesi kimliği ile birlikte daha çok teknolojik donanımlar ile gerçekleşen üretim süreçlerinde faaliyet gösterdikleri için doğayı tahrip edecek bir yapıda olmadıkları görülmektedir. Çeşitli çevre koruma plan ve programlarının finanse edilmesi ile çevre kirliliğinin önlenmesi ise finans merkezi imajına ayrıca katkıda bulunacaktır.

1.5.1.7 Uluslararası finans merkezinin senyorej artışına etkileri

Bu konu tartışmalı da olsa, bazı çevreler finans merkezi haline gelen bir ülkenin kendi para cinsinden borçlanması daha kolaylaşacağını öne sürmektedir. Kendi para cinsinden finansman kaynaklarının artması ile ülkenin para basmaktan kaynaklanan senyorej gelirlerinin artacağı düşünülmektedir. Fakat bu görüşü destekleyen veriler bulunmamaktadır (TSPAKB, 2007:6).

Finansal merkez olmanın bir diğer olumlu getirisi de senyorej artışı olarak görülmektedir. Finans merkezi haline gelen ülkelerin emisyon hacimlerinde meydana gelebilecek yükselmeler merkez bankalarının para basımını artırarak senyorej gelirlerinde artış sağlayacaktır.

UFM'lerin yukarıda belirtilen olumlu etkilerine ek olarak aşağıda belirtilen etkilerinin de olabileceği değerlendirilmektedir.

1.5.1.8 Uluslararası finans merkezinin atıl fonların değerlendirme etkileri

Finans merkezi oluşumu ile birlikte finansal sisteme dahil olmayan fonlar ve diğer birikimlerde sistem içerisinde değerlendirilerek yatırımcılar için etkin bir kaynak yaratabilecektir.

1.5.1.9 Uluslararası finans merkezinin yasal düzenlemeler üzerindeki etkileri

Finansal taleplerdeki değişkenlik beraberinde sürekli değişen finansal araçlar ve uygulamalar getirmektedir. Bu durum ise Bankacılık ve Sigortacılık gibi finansal sektörlerin yasal değişiklikler yapmak yolu ile sisteme uyumunu zorunlu kılmaktadır.

1.5.1.10 Uluslararası finans merkezinin teknolojik uyum üzerindeki etkileri

Finans merkezlerinde yapılan işlemlerin pek çok ülkede aynı anda gerçekleşmesi hızlı bir teknolojik adaptasyonu da zorunlu kılmaktadır. Bu sebeple ülkeler bilişim altyapılarını sürekli güncelleyip geliştirmek durumundadırlar.

1.5.1.11 Uluslararası finans merkezinin oluşturduğu rekabet artışının piyasa disiplini üzerindeki etkileri

Yabancı şirketlerle rekabet etmek zorunda olan yerli şirketler, rekabet yasalarına uymak zorunda kalarak piyasa denetimi ve gözetimi altında olacaklarından piyasa disiplini ve kontrolü sağlanacaktır.

1.5.1.12 Uluslararası finans merkezinin pozitif dışsallık etkisi

Yani finans merkezlerinin bulunduğu civardaki ülkelerin kendi ekonomilerinin kalkınması ve gelişmesi için ihtiyaç duydukları fonları kendilerine çekebilme yeteneğinin boyutu aynı zamanda söz konusu finansal merkezlerin ne kadar derin ve geniş olduğunu göstermektedir. Bu yönleriyle UFM'lerin çevresindeki ekonomilere pozitif dışsallık aktardığı ileri sürülebilir (Akyol, Baltacı, 2015: 6).

UFM'ler komşu ülkelerin fon ihtiyaçlarına cevap vererek ekonomik kalkınmalarını sağlamada önemli bir etki yaratabilecektir, yaratılan etki çarpan etkisi yolu ile de fon arz eden ülkelerin dış ticaretinin artmasını sağlayarak ekonomik kalkınmalarına ayrıca katkı sağlayacaktır.

1.5.1.13 Uluslararası finans merkezinin ekonomik ve finansal liberalleşme etkisi

UFM'ler ile liberalleşme arasında doğrudan, pozitif bir ilişkinin olduğunu ileri sürmek mümkündür. Zira gelişmiş ülkelerdeki önemli şehirler gelişmiş ekonomik yapının ve etkin liberal piyasaların tabi bir sonucu olarak UFM'lere dönüşebilmektedir. ABD-New York, İngiltere-Londra, Japonya- Tokyo buna örnek olarak verilebilir. Dubai örneğinde olduğu gibi ise, gelişmekte olan ülkelerde UFM'ler liberalleşmenin oturmasına yardımcı olmaktadır (Akt: Akyol, Baltacı, 2015:7).

UFM'ler aynı zamanda ülkelerin ekonomik kalkınma ve finansal liberalleşme süreçlerinin hem nedeni hem de sonucu olarak olumlu bir etki yaratabilecektir. UFM'lerin liberalleşmeye etkisi genel olarak çift taraflı bir etkileşimin sonucu olarak gerçekleşmektedir.

1.5.1.14 Uluslararası finans merkezinin ülkenin uluslararası tanınabilirliğine olumlu katkısı

UFM'ler aynı zamanda kent ya da ülkenin uluslararası imajına katkıda bulunarak tanınabilirliğini sağlayabilmektedirler. Olumlu etki sadece finansal yatırımcıların ülkeye çekilmesi sonucunu yaratmayacak, aynı zamanda ülkenin, ekonomik, siyasal, sosyal ve turistik imajına da olumlu katkı sağlayabilecektir.

1.5.2 Uluslararası Finans Merkezi Kurmanın Olumsuz Etkileri

Bir şehrin UFM olması aşağıda açıklanan çeşitli dezavantajları da beraberinde getirmektedir:

1.5.2.1 Kurumsal mali sorunların etkileri

Uluslararası faaliyette bulunan şirketlerin dünya ekonomisindeki ağırlığının artması anlamına gelen küreselleşmenin çift taraflı bir etkisi diğer ülkelerin ve yabancı kurumların risklerinin ülkeye yansımalarıdır. Öte yandan, finansal merkez olarak nitelendirilen şehirde veya ülkede önemli bir kriz olduğunda, burada yerleşik kurumlar finansal güçlük içine girdiğinde, bu durum diğer ülkelerdeki finans kurumlarını ve ekonomileri de etkileyecektir (TSPAKB, 2007:6).

1.5.2.2 Karapara ve aklanması riski yaratma etkisi

Kara para ekonomik, ahlaki, sosyal ve hukuki açıdan farklı tanımların oluşmasına açık bir konudur. Kavramsal olarak her biri kendi içinde tanımlandığında ve incelendiğinde sistematik sonuçlara ulaşılabilir. Ekonomik faaliyetlerin yürütüldüğü ortamda uyulması gereken kuralların ihlali rekabet eşitsizliğine, ahlaki anlamda etik dışı yollardan edinilen kazanç olması nedeniyle toplumsal yozlaşmaya, sosyal açıdan birlikte iş yapabilme kabiliyetinin zedelenmesine ve yaşamsal tehditler oluşmasına, hukuki anlamda yasa dışı yollardan veya yasalara uygun ancak yanıltıcı belge ve bilgilerle edinilmiş kazanç olması gibi nedenler ile farklı tanımlar oluşmuştur. Kara para için yapılan tanımların ortak noktası konusunun suç teşkil etmesidir.

Fon akışları hızlandığında, ülkenin finans sisteminin karapara aklama amacı ile kullanılması riski artmaktadır. Gerekli önlemler, yeterli duyarlılıkla ele alınmazsa, ülke karapara aklama merkezi haline gelerek itibarını yitirecektir. Bu durum, yabancı finans kuruluşlarının ülkeden çıkmalarına ve ülkenin uluslararası finans merkezi ünvanını kaybetmesine yol açacaktır. Kaybedilen itibarın yeniden kazanılması ise çok uzun süreler almakta, çok büyük çaba gerektirmektedir. Bazı çalışmalarda Rusya'nın benzer sorunlarla karşılaştığına değinilmektedir (TSPAKB, 2007:7).

Karaparanın kalkınmakta olan ülke ekonomilerinde edinmiş olduğu alan gelişmiş ülkelere göre daha etkindir. Kalkınmakta olan ülkelerde yoğunluğun sebebi, yasal düzenlemelerin yetersizliği, denetim süreci aksaklıkları, dış ekonomilere uyum hassasiyetinin oluşmaması, finansal yapı gelişimi, risk yönetim eksiklikleri olarak gösterilebilir. Ekonomi boyutunda mali ve finansal etkileri ile birlikte ortaya giderilmesi güç deformasyon sorunları çıkmaktadır. Karapara genel olarak;

1. Küresel ekonomik yapı içinde güven kaybına
2. Yerli ve yabancı yatırımcıların hedef değişikliğine
3. Finansal boyutta kontrol edilemeyen piyasa oluşumuna
4. Uluslararası faaliyetlerin dışında bırakılma riskine
5. Uluslararası yaptırımlar uygulanmasına
6. İdari otoriteye olan güvensizliğin artmasına
7. Piyasalarda fırsat eşitsizliğine
8. Toplumda sosyal ve ahlaki yapının zedelenmesine
9. Ekonomik güçlenmeyi engellemesine

10. Mevzuat ve düzenlemelerin suç unsuru karşısındaki gücünün azalmasınedenen olmaktadır.

Finans merkezi olma süreciyle artan sermaye hareketliliği beraberinde kaynağı belirsiz sermaye ile birlikte kara para olarak da ifade edilebilen fonların finansal sistem içerisine girerek aklanması riskini yaratmaktadır. Bu durum ülke finansal yapısı için güven kaybına neden olurken yerli ve yabancı yatırımcıların sistem dışına çıkması yolu ile finans kimliğinin kaybolmasına sebep olabilmektedir. Bu nedenle ülkelerin riski en aza indirebilmek olumsuz etkilerinden uzaklaşabilmek için ulusal ve uluslararası yasal düzenlemelere uymak konusunda gerekli uyumu göstermeleri gerekmektedir.

1.5.2.3 Unvan farklılığı karmaşıklığı ve kayganlığı yaratma etkisi

Finans merkezi olmanın görece düşük sabit sermaye yatırımı gerektirdiği ve hızlı bir şekilde kurulabildiğine yukarıda değinilmişti. Böylece bir ülke, bölge veya şehir kısa bir süre içinde uluslararası finans merkezi haline gelebilmektedir. Bunun dezavantajı ise bu ünvanın aynı hızla yitirilebilmesi riskidir. Ülkede beklenmeyen bir risk meydana geldiğinde veya daha iyi bir rakip ülke ortaya çıktığında, yeni bir yer aynı hızla finans merkezi haline gelebilmektedir (TSPAKB, 2007:7).

Unvan kayganlığının yarattığı olumsuzluğu tamamen ortadan kaldırmak mümkün olmamakla birlikte ülkeler bu durumun farkında olarak finansal yapı düzenlemelerini, teknolojik altyapılarını, nitelikli işgücü yapısını geliştirmek, finansal ürün çeşitlemesine giderek farklı ülkelerden farklı fonların çekilmesini sağlayarak finans piyasalarından blok çıkışları engellemek, güvenilir bir siyasi ortam ile birlikte sürdürülebilir büyüme ve yatırım yapılabilir ülke konumunu güçlendirmek; ayrıca dünya ekonomisini iyi okuyabilmek fırsatları ve tehditleri yakalayabilmek koşulu ile küresel olumsuzluklardan asgari düzeyde etkilenebileceklerdir.

1.5.3 Ululararası Finans Merkezi Kurulmasının Etkilerinin Değerlendirilmesi

Yukarıda ayrıntılı olarak açıklanan UFM kurmanın olumlu ve olumsuz etkileri Tablo 8’de özet olarak gösterilmiştir. Tablodan da görülebileceği gibi finans merkezi olmanın olumlu etkileri olumsuz etkilerinden daha çoktur. Bu nedenle pek çok ülke

UFM olmayı hedeflemektedir. Bu bağlamda UFM olmayı hedefleyen İstanbul için finans merkezi olma projesi kapsamında yapılması gereken ise olumsuz etkilerin nasıl asgariye indirilmesi gerektiğini belirleyerek yasal alt yapı ile birlikte uygulamaları da bu doğrultuda güncelleştirerek yabancı yatırımcılara güven duygusunu verebilmektir.

Tablo 1.8: Finans merkezi olmanın olumlu ve olumsuz etkileri (TSPAKB ve (Akyol, Baltacı, 2015: 6). verilerinden faydalanılmıştır. Tez yazarı tarafından oluşturulmuştur).

UFM OLMANIN OLUMLU ETKİLERİ	AÇIKLAMA	UFM OLMANIN OLUMSUZ ETKİLERİ	AÇIKLAMA
EKONOMİK BÜYÜMEYE ETKİSİ	Sermaye girişleri ile birlikte kolay finansal kaynak yaratılmasının ülkenin ekonomik büyümesi üzerinde olumlu etkisi olabilecektir.	KURUMSAL MALİ SORUNLAR ÜZERİNDEKİ ETKİSİ	Uluslararası şirket yapılanmasından kaynaklı Ülkeler arası risk aktarımının ekonomik istikrara olumsuz etkisi olabilecektir.
İSTİHDAM ARTIŞINA ETKİSİ	Ekonominin büyümesi ile birlikte ortaya çıkacak yeni iş alanlarının istihdam üzerinde olumlu etkisi olabilecektir.	KARA PARA VE AKLANMA Sİ RİSKİ YARATMA ETKİSİ	Fon akışındaki yoğunluk artışı kara paranın takibini zorlaştırarak aklanması riskini ortaya çıkarabilecektir.
ULUSLARARASI FON AKIŞINA ETKİSİ	Uluslararası nakit akışlarının ülke üzerinden gerçekleşmesinin olumlu etkisi olabilecektir.	UNVAN KAYGANLIĞI ETKİSİ	Ülkede beklenmeyen bir riskin oluşması ya da ekonomik bir kriz sonucu güçlü bir rakip ülke ülke/şehrin finans merkezi kimliğini ele geçirebilecektir.
KURULUM KOLAYLIĞI ETKİSİ	Finans merkezleri, Bankalar, sigorta şirketleri, diğer finans kuruluşları vb. kurumlar, ofis, bilgi işlem ve personel gibi altyapı ihtiyaçlarını tamamladıklarında kolayca faaliyete geçebilecektir.		
VERİMLİLİK ARTIŞINA ETKİSİ	Finans merkezinde yer alan yabancı kuruluşlar yerli kuruluşlarla rekabet ederek yerli kuruluşların verimliliğini olumlu olarak etkileyebilecektir.		

Tablo 1.8 (Devam): Finans merkezi olmanın olumlu ve olumsuz etkileri (TSPAKB ve (Akyol, Baltacı, 2015: 6). verilerinden faydalanılmıştır. Tez yazarı tarafından oluşturulmuştur).

UFM OLMANIN OLUMLU ETKİLERİ	AÇIKLAMA	UFM OLMANIN OLUMSUZ ETKİLERİ	AÇIKLAMA
ÇEVRE ÜZERİNE ETKİSİ	Finans merkezleri hizmet işletmeleri oldukları için çevre kirliliği yaratmayacaklardır. Çevre düzenlemeleri ve çevre koruyucu önlemlerle birlikte doğal dengenin korunması sağlanacaktır.		
SENYORAJ ARTIŞINA ETKİSİ	Ülkelerin zengin fon akışları ile emisyon hacimlerinin artması Merkez Bankasının para basımına yol açarak senyoraj gelirlerini artıracaktır.		
ATIL FONLARIN DEĞERLENMESİNE ETKİSİ	Atıl fonların finansal sisteme dahil olması yatırımcılara yönelik kaynak miktarını ve çeşitliliğini artırabilecektir.		
YASAL DÜZENLEMELER ÜZERİNE ETKİSİ	Finans Sektörlerinin mevzuatlarını sürekli yükselen uluslararası standartlarda doğrultusunda düzenlemeleri ve güncellemeleri gerekecektir.		
TEKNOLOJİK UYUM ÜZERİNE ETKİSİ	Ülkeler bilişim altyapılarını sürekli güncelleyip geliştirmek durumunda kalacaklardır.		
PİYASA DİSİPLİNİ ÜZERİNE ETKİSİ	Yabancı şirketlerle rekabet etmek zorunda olan yerli şirketler, rekabet yasalarına uymak zorunda kalarak piyasa denetimi ve gözetimi altında olacaklarından piyasa disiplini ve kontrolü sağlanacaktır.		
POZİTİF DIŞSALLIK ETKİSİ	Komşu ülkelerin fon taleplerini karşılamak yolu ile ülkelerarası ticaretin artmasını sağlamak pozitif dışsallık etkisi yaratacaktır.		
EKONOMİK VE FİNANSAL LİBERALLEŞME ETKİSİ	UFM'ler Ekonomik kalkınma ve finansal liberalleşmenin hem nedeni hem de sonucu olarak olumlu etki yaratabilecektir.		
ULUSLARARASI TANINABİLİRLİK ETKİSİ	Ülkeler için olumlu bir imaj oluşacak ülke/kentin tanınabilirliğine katkıda bulunabilecektir.		

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE’NİN DÜNYA EKONOMİK SİSTEMİ İÇERİSİNDEKİ KONUMU VE İSTANBUL’UN ULUSLARARASI FİNANS MERKEZİ OLMA PROJESİ

2.1 Türkiye’nin Finansal Serbestleşme Hareketleri Sonrası Ekonomik Durumu

Türkiye ekonomisinin ithal edilen malların yerli sanayi tarafından üretilmesi bir başka deyişle ithal ikamesi yoluyla sanayileşme politikası Cumhuriyetin kurulması dönemine kadar uzanmaktadır. Bu amaçla yerli sanayici çeşitli teşvik ve vergi kolaylıkları ile desteklenmekteydi. Bu politika 1970 dünya ekonomik krizi yıllarına kadar başarıyla uygulanmıştır. 1973 yılında uluslararası piyasalarda petrol fiyatlarının artması ile birlikte Türkiye ekonomisi yüksek enflasyon, bütçe açığının büyümesi ve ödemeler dengesi sorunlarını yaşamaya başlamış, yaşanan bu olumsuzluklar 1980’li yıllara gelindiğinde radikal kararların alınmasını gündeme getirmiştir. Bu amaçla 24 Ocak 1980 yılında Türkiye ekonomisi için bir dönüm noktası sayılabilecek kararlar alınmıştır.

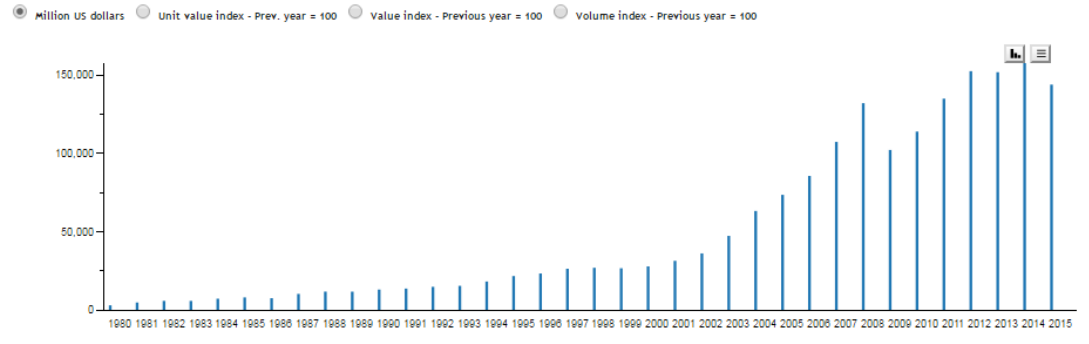
24 Ocak kararlarının temel amaçları: kısa vadede ödemeler dengesini iyileştirerek ve enflasyonu düşürerek istikrar sağlamak, uzun vadede ise piyasaya daha fazla ağırlık veren ve dışa özellikle de ihracata yönelen bir ekonomi yaratmaktır. 1930’lardan bu yana izlenen müdahaleci ve içe dönük modelin yerine daha fazla piyasaya dayanan ve dışa açık bir ekonomi hedefleniyordu (Akt: Pamuk, 2014: 265).

Dışa kapalı, ithal ikameci ekonomik sistem yerini 24 Ocak 1980 kararları ile sermaye hareketlerinin serbestleştiği ve finansal piyasaların liberalleştiği ihracata dayalı ekonomik büyüme modeline bırakmıştır. Finans sektörü düzenlemeleri, yabancı sermaye girişini hızlandıracak önlemlerin alınması ve ihracata dayalı sanayileşmenin desteklenmesi alınan kararlar içerisinde en önemlilerindendir.

24 Ocak kararları sermaye hareketlerinin serbestleşmesi yolu ile Türkiye ekonomisini dünya ekonomisi ile bütünleştirmiştir. Bu tarihten günümüze kadar Türkiye'nin ekonomik sistemi bu doğrultuda gelişim göstermektedir. Sermaye hareketlerini serbestleştirme yolu ile dışa açılan Türkiye ekonomisi için en büyük yenilik ülke ekonomisinin hızlı bir şekilde uluslararası ekonomik sisteme uyum sağlamaya başlamasıdır.

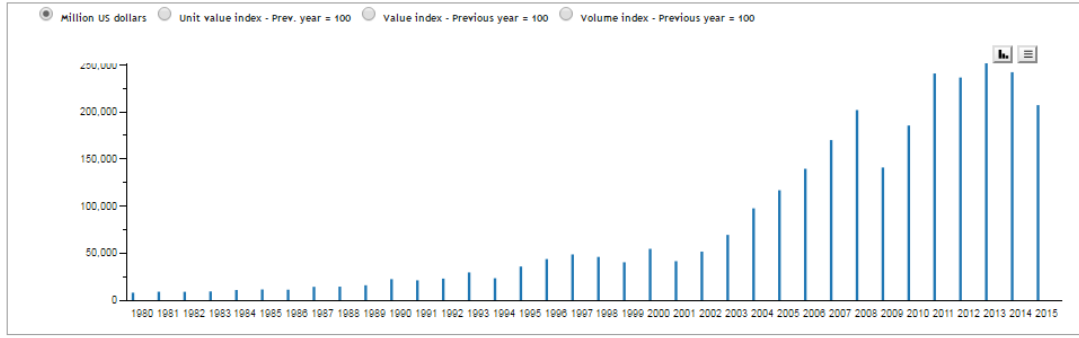
1980'li yıllarda yeni politikaların enönemli başarısı, ihracattaki artışlar oldu. İhracat gelirleri 1979 yılında 2,3 milyar dolar ve GSYH'nın yüzde 2,6 sı gibi son derece düşük düzeylerden 1985 yılında 8 milyar dolara ve 1990 yılında 13 milyar dolara ya da GSYH'nın yüzde 8,6 sına yükseldi. 1980'li yıllarda küreselleşme sürecinin de etkisiyle pek çok gelişen ülkenin ihracatı içinde mamul malların payı hızla artmaktaydı. Yine de bu 10 yıllık sürede Türkiye dünyada ihracatın en hızlı artış gösterdiği ülke konumuna geldi (Pamuk, 2014: 268).

1980 yılından sonra Türkiye'nin dünya ticareti (İhracat-İthalat) içerisindeki payı sürekli artış göstermiştir. Aşağıdaki grafiklerde bu artış görülmektedir. Grafik 2.1 1980 -2014 yılları arasındaki İhracat değişimini, Grafik 2.2 ise belirtilen yıllar arasındaki İthalat değişimini göstermektedir.

Şekil 2.1: Türkiye'nin 1980-2015 yılları arası ihracat değişimi (www.wto.org.E.T: 13.05.2016).

Grafik 2.1'de Türkiye'nin 1980 yılında 2.910,122 bin dolar olan ihracatının 2009 yılında yaşanan uluslararası ekonomik kriz dönemi hariç olmak üzere artış gösterdiği görülmektedir, artış özellikle 2000 yılından sonra gerçekleşmiştir. Ayrıca tüm yıllar içerisinde en yükek miktarın 2014 yılında (157.610,158 bin dolar) gerçekleştiği de görülmektedir.

Şekil 2.2: Türkiye'nin 1980-2015 yılları arası ithalat değişimi (www.wto.org E.T:13.05.2016).

Şekil 2.2'de de Türkiye'nin 1980 yılında 7.909,364 bin dolar olan ithalatının 2014 yılında (242.177,117 milyon dolar) gerçekleştiği, 2015 yılında ise düşüş eğiliminde olduğu görülmektedir.

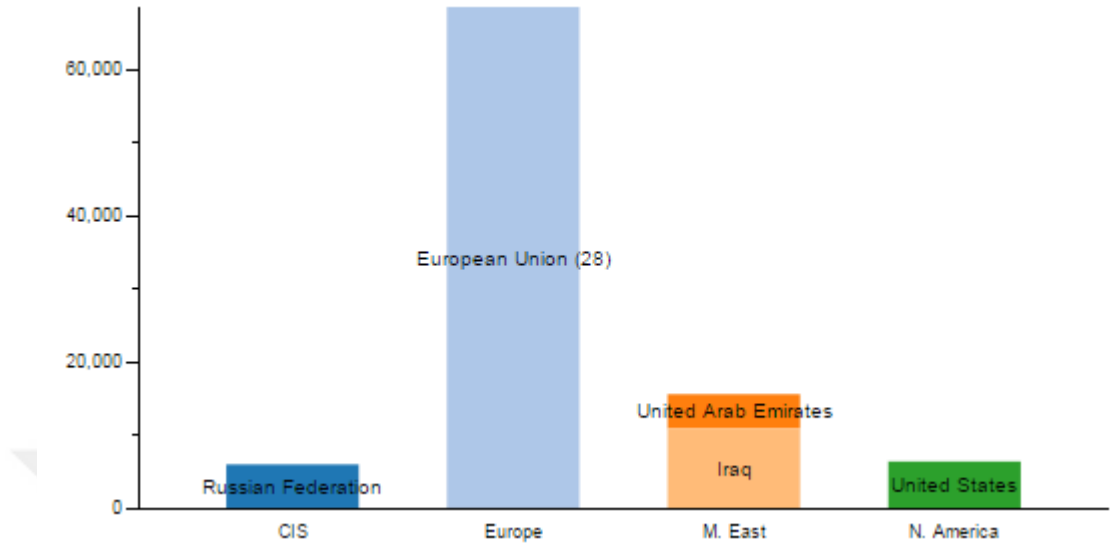
Türkiye'nin 2014 yılında en çok ihracat yaptığı ülkeler sıralamasında Şekil 2.1'de de görüldüğü gibi AB (Avrupa Birliği) ülkeleri ilk sırada yer almaktadır. 2.sırada Irak, 3. sırada ABD, 4. sırada Rusya ve 5. sırada Birleşik Arap Emirlikleri gelmektedir.

Şekil 2.3: Türkiye'nin en çok ihracat yaptığı ülkeler (2014) (www.wto.org E.T:13.05.2016).

Grafik 2.3'de de gösterildiği gibi 2014 yılında AB ülkeleri ile yapılan toplam ihracat miktarı 68.567,5 milyon dolar, Irak ile yapılan toplam ihracat 10.896,2 milyon dolar, ABD ile yapılan ihracat miktarı 6.345,4 milyon dolar, Rusya ile yapılan ihracat miktarı 5.945,7 milyon dolar ve BAE ile yapılan ihracat 4.662,9 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir. (2015 yılı değerlendirmesi yıl içinde jeopolitik

olarak yaşanan sorunlardan dolayı gerçek verileri içeremediği düşünüldüğünden kullanılmamıştır).

Şekil 2.4: Türkiye'nin En Çok İhracat Yaptığı Ülkeler (2014) (www.wto.org E.T:13.05.2016).

İhracat içerisinde AB ülkelerinin payının yüksek olmasının en önemli nedenlerinden birisi Türkiye'nin ekonomik hayatında dönüşüm niteliğinde sayılabilecek 6 Mart 1995 tarihinde Ankara Anlaşması ile kurulan AT-Türkiye Ortaklık Konseyi'nin uygulama kararı almasıyla 31 Aralık 1995 tarihinde yürürlüğe giren Gümrük Birliğidir.

Gümrük birliği süreciyle Türkiye ile AB arasındaki gümrük vergileri ve miktar sınırlamaları kaldırılarak, birlik dışında kalan üçüncü ülkelere ise ortak gümrük tarifesinin uygulandığı bir ekonomik yapılanma oluşmuş ve AB ile Türkiye arasındaki ticaret hacmi önemli ölçüde artış göstermiştir.

GB ayrıca Türk Gümrük İdaresi'nin (TGI) modernizasyonu gibi yollarla Türkiye'de ticaretin kolaylaştırılmasına ve gümrük reformuna önemli bir ivme kazandırmıştır. Bu iyileşmeler Türkiye için büyük ekonomik öneme sahiptir ve Türkiye'nin son on yıldaki güçlü ihracat performansının merkezinde yatmaktadır (www.worldbank.org/content/dam/Worldbank/document/eca/turkey/tr-eu-customs-union-tr.pdf E.T: 22.12.2015).

Ancak AB'nin ABD ile (Transatlantik Ticaret ve Yatırım Ortaklığı (TTIP))ve diğer ülkeler ile yapacağı serbest ticaret anlaşmaları karşısındaki belirsiz durumunun

Türkiye'nin bölge ile olan ihracatını olumsuz etkileyebileceği düşünüldüğünden, son dönemde konu ile ilgili olarak ekonomi yönetimince çalışmalar devam etmektedir.

1980 sonrası ihracat artışı daha çok tekstil, hazır giyim ve konfeksiyon sektörlerinde gerçekleşirken son yıllarda otomotiv, demir çelik, kimya gibi sektörlerinde ihracat içerisindeki payı artmıştır. Ancak üretim ve talep yapısı değişen uluslararası ekonomik yapı içinde rekabet avantajı sağlamak için bilgi ve teknoloji yoğunluğu olan katma değeri yüksek ihracat ürünleri üretmek gerekmektedir. Bu bağlamda Türkiye'de ihracat artışının devam etmesiyle ulaşılabilecek sürdürülebilir büyümenin gerçekleştirilebilmesi için ihraç edilen ürünlerin bileşenlerinde değişiklik yapma gerekliliği kamu ve özel üretim işletmeleri için İnovasyon ve AR-GE'yi zorunlu kılmaktadır.

2.1.1 Türkiye'ye Gerçekleşen Doğrudan Yabancı Yatırımlar

Yabancı yatırım ülkelere iki farklı şekilde gelmektedir:

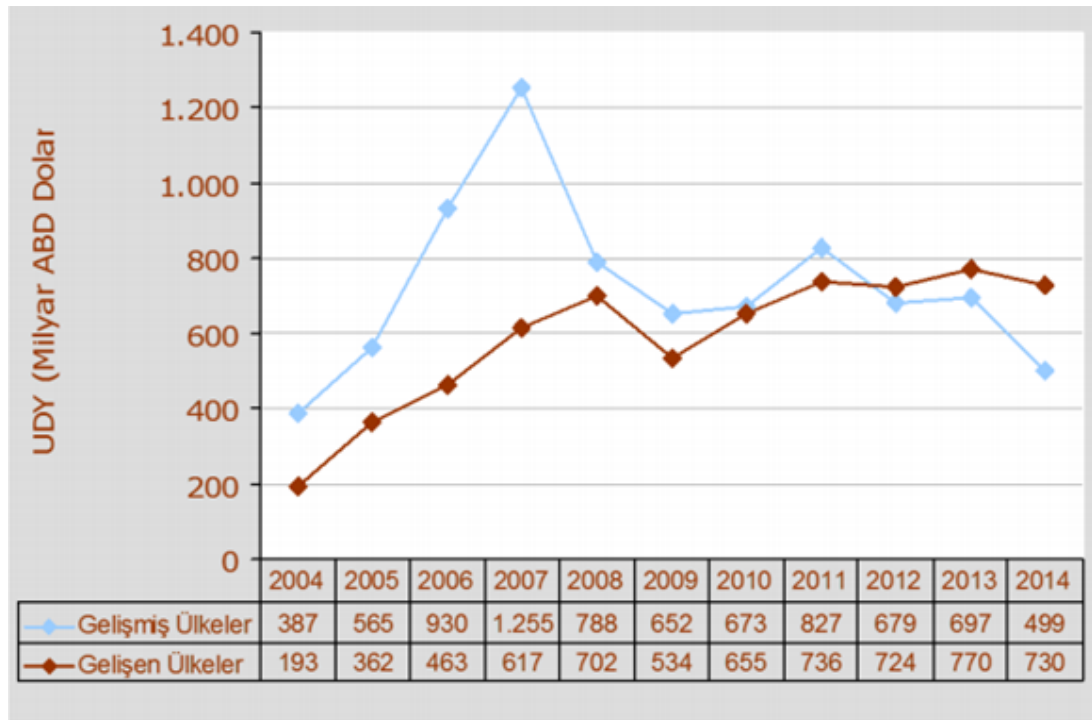
1) Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımı: Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımı bir firmanın yerleşik bir ülkede yeni bir firma kurması ya da mevcut bir firmayı satın alması şeklinde olabileceği gibi, mevcut bir firmanın sermayesine iştirak etmesi yolu ile de gerçekleşebilmektedir. Ayrıca firmanın yerleşik bir firmaya lisans, teknoloji gibi uzmanlaştığı bilgileri katması da doğrudan yabancı sermaye yatırımı olarak değerlendirilmektedir.

2) Portföy Yatırımı: Yabancı yatırımcıların yerleşik bir ülke borsasında işlem gören hisse senetleri ve tahvillere yatırım yapması şeklinde gerçekleşir.

Hızlanan küreselleşme süreci ile birlikte dünyada sermaye hızla yer değiştirebilir bir konuma ulaşmıştır. Sermaye hareketlerinin serbestleşmesi ile ilgili gerçekleşen düzenlemeler ile birlikte uluslararası sermaye yüksek kar edebileceği, güvenilir pazarlara kaymaya başlamıştır. Türkiye Ekonomisi sürdürülebilir büyüme temposunu yakalayabilmek için yatırımlara ihtiyaç duymaktadır. Yatırımların gerçekleşmesi için tasarruflara ihtiyaç vardır; ancak Türkiye gibi gelişen ekonomilerde yeterli gelir düzeyine sahip olmayan hanhalkları elde ettikleri gelirin tamamını tükettikleri için tasarruf oranı düşük olmaktadır. Tasarruf oranı düşük olan ülkelerde yatırımların gerçekleşebilmesi için farklı finansman kaynaklarına ihtiyaç duyulmaktadır. Özellikle katma değeri yüksek ürünlerin üretilmesine imkân sağlayacak teknoloji ağırlıklı yatırımlar yapabilmek ve büyük bütçeli Ar-Ge

çalışmaları yaparak inovasyon odaklı dönüşümü gerçekleştirebilmek için yüksek kar ve güvenilir pazar ihtiyacı olan uluslararası yabancı sermayeye, uluslararası doğrudan yabancı yatırıma ihtiyaç duyulmaktadırlar.

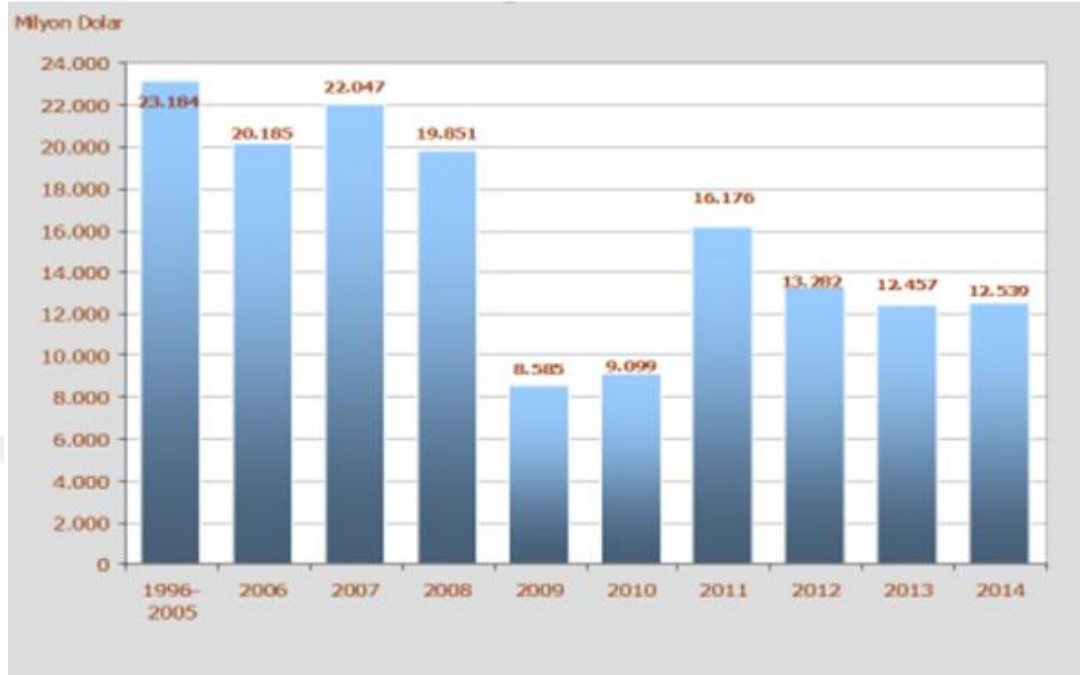
Şekil 2.5’de ülke gruplarının UDY’lerden aldıkları pay gösterilmektedir. 2012 yılına kadar gelişmiş ülkelerin UDY’den aldıkları pay gelişmekte olan ülkelere daha fazla iken, 2012 yılından sonra gelişmekte olan ülkelerin UDY’den aldıkları payın gelişmiş ülkelere daha fazla olduğu görülmektedir. Türkiye gibi gelişen ülkelerin olumlu ekonomik atılımları ile yatırımları destek ve teşvik uygulamalarının sonuca etki ettiği söylenebilir.

Şekil 2.5: Uluslararası doğrudan yatırımın ülke gruplarına göre dağılımı (2004-2014) (www.ekonomi.gov.tr/portal/content/conn/UCM/uuid/dDocName:EK-212362 E.T:23/03/2016).

GB ve yabancı yatırımları çekmek amacıyla yapılan düzenlemeler sonucu Türkiye’ye yapılan UDY’ler yıllar içerisinde sürekli artış göstermiştir. Şekil 2.6’da da gösterildiği gibi Türkiye’ye yönelik uluslararası doğrudan yatırımlar 2005 yılından itibaren artış göstermiş ve 2007 yılında tüm yıllar içerisinde en yüksek seviyesine yükselerek 22 milyar dolar olmuştur. Ancak, 2008 yılında Amerika Birleşik Devletlerinde başlayan ve giderek tüm dünya ülkelerine hızlıca yayılan ekonomik kriz nedeniyle tüm dünyada uluslararası doğrudan yatırımlar azalmış, Türkiye de bu durumdan etkilenmiştir. 2010 yılında 9,09 milyar dolar olan

uluslararası doğrudan yatırımlar 2011 yılı itibariyle 16,2 milyar dolar ile yüksek bir değere ulaşırken, 2012, 2013 ve 2014 yıllarında bu rakamın altında kalmıştır.

Şekil 2.6: Türkiye'ye yapılan doğrudan yabancı yatırımlar (1996-2014) (www.ekonomi.gov.tr/portal/content/conn/UCM/uuid/dDocName:EK-212362 E.T:23/03/2016)

2014 yılında Türkiye'ye yapılan DYY ülkeler bazında incelendiğinde ise ilk 5 ülke içerisinde Hollanda'nın 2.017 milyon dolar ile birinci, İngiltere'nin 1.049 milyon dolar ile ikinci, Azerbaycan'ın 894 milyon dolar ile üçüncü, Rusya'nın 894 milyon dolar ile dördüncü ve Almanya'nın 693 milyon dolar ile beşinci sırada yer aldığı tablo 2.1'de görülmektedir.

Türkiye'de DYY'lar en çok AB (Almanya, Hollanda, Lüksemburg, İtalya, Fransa) ülkeleri tarafından yapılmaktadır (Yaklaşık %36). Bu durum 3 Ekim 2005 tarihinde AB'ye Katılım Müzakerelerine başlayan Türkiye'nin AB sürecine ilişkin uyum yasalarını bir an önce çıkararak AB'ye tam üyelik statüsüne erişmesi gerekliliğini göstermektedir. 35 fasıldan oluşan AB katılım müzakerelerinde fiyat mekanizması etkinliğinin sağlanması, fiyat istikrarı, ulusal para ve sermaye piyasalarının bütünleşmesi, sınır aşırı finansal işlemlerin kolaylaşması, rekabet gücünün artırılması, inovasyonun teşviki, sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması ile birlik üyesi ülkelerle ekonomik koordinasyonu sağlamayı amaçlayan 17. Fasıllık olan Ekonomik ve Parasal Politika faslı 14.12.2015 tarihi itibariyle açılmıştır. Özellikle

17. fasılın açılması ile AB'ye katılım sürecinde önemli bir aşamaya giren Türkiye'nin gerekli hukuki ve ekonomik reformları hızlı bir şekilde gerçekleştirmesi uluslararası yatırımcılar için güvenli bir yatırım ortamı oluşturarak ülkede DYY'ların artışı sağlayabilecektir.

Tabloda dikkat çeken diğer bir önemli nokta ise Körfez sermayesine sahip ülkelerden yapılan DYY'nin oldukça düşük olmasıdır. Bu bağlamda bölgeye coğrafi ve kültürel olarak yakın olan Türkiye'nin körfez sermayesini çekebilmek için daha yoğun ve farklı çalışmalar da yapması gerekmektedir.

Tablo 2.1: Türkiye'ye en çok DYY yapan ülkeler (2010-2014) (Milyon ABD Doları) (TCMB ve Ekonomi Bakanlığı verilerinden faydalanılmıştır).

	ÜLKELER	2010	2011	2012	2013	2014	2002-2015/Eylül TOPLAM	PAY %
1	Hollanda	486	1.425	1.381	918	2.017	20.805	16,0%
2	İngiltere	245	906	2.044	300	1.049	8.323	6,4%
3	Azerbaycan	12	1.266	338	803	894	3.703	2,8%
4	Rusya	2	762	11	875	730	4.938	3,8%
5	Almanya	597	665	491	1.968	693	8.394	6,5%
6	Lüksemburg	311	562	1.186	278	555	7.740	6,0%
7	İtalya	25	111	154	146	490	2.836	2,2%
8	ABD	323	1.403	439	326	325	10.638	8,2%
9	Fransa	623	999	86	217	280	6.708	5,2%
10	Kuveyt	193	43	271	185	234	1.617	1,2%

Tablo 2.2.'de 2014 yılı için uluslararası sermayeli şirketlerin sayılarının illere göre dağılımı incelendiğinde en fazla uluslararası sermayeli şirketin İstanbul'da olduğu, İstanbul'un toplam uluslararası sermayeli şirket sayısı içerisindeki payının %63,23 olduğu görülmektedir. Veriler İstanbul'un ülke ekonomisi içerisindeki gücünü ve uluslararası tercih edilebilirliğini göstermesi açısından oldukça önemlidir.

Tablo 2.2: Uluslararası sermayeli şirketlerin sayılarının illere göre dağılımı (www.ekonomi.gov.tr/portal/content/conn/UCM/uuid/dDocName:EK-212362 23/03/2016).

İl	Şirket Sayısı (1954-2014)	Toplam Uluslararası Sermayeli Şirket Sayısı İçindeki Payı (%)	Şirket Sayısı (2014)	Toplam Uluslararası Sermayeli Şirket Sayısı İçindeki Payı (%)
İSTANBUL	25.267	59,95%	2.966	63,23%
ANTALYA	4.403	10,45%	350	7,46%
ANKARA	2.497	5,92%	174	3,71%
İZMİR	2.105	4,99%	139	2,96%
MUĞLA	1.533	3,64%	40	0,85%
MERSİN	1.019	2,42%	291	6,20%
BURSA	629	1,49%	14	0,30%
AYDIN	589	1,40%	255	5,44%
KOCAELİ	578	1,37%	29	0,62%
GAZİANTEP	451	1,07%	37	0,79%
Diğer İller	3.079	7,30%	396	8,44%
Toplam	42.150	100,00%	4.691	100,00%

Türkiye’ye yönelik UDY’lara sektörler bazında bakıldığında ise yatırımların en fazla imalat sektörüne, ikinci olarak finans ve sigorta sektörüne, üçüncü olarak enerji sektörüne yapıldığı görülmektedir. Türkiye’nin bölgesel konumu itibariyle özellikle yakın çevresinde bulunan kafkaslar ve körfez sermayesinin güvenilir ve yüksek karlı finans sektörü arayışına, sunduğu hizmet kalitesi ile cevap verebileceği bir potansiyel gücü bulunmaktadır. İFM projesi bu anlamda yapılacak reformlar ile özellikle finans sektörüne yapılacak UDY’lar için bir avantaj oluşturabilecektir.

2.2 Türkiye’de Bankacılık Sektörü’nün Finansal Sistem İçerisindeki Yeri

Ülkeler kalkınma süreçlerinde yatırımlara ihtiyaç duyarlar, yatırımlar ülkelere doğrudan ya da dolaylı yabancı sermaye yatırımının yapılması şeklinde olabileceği gibi, ülke halkının tasarruflarının kullanılması yolu ile de gerçekleşebilir. Her üç şekilde de fonların reel ekonomiye aktarılması ancak finans sektörünün kullandığı araçlar aracılığı ile gerçekleşebilmektedir. Dolayısıyla ülkeler ekonomik büyüme ve kalkınma süreçlerinde fon aktarımı yolu ile yatırımlardan yararlanabilmek için finans sektörü araçlarını kullanırlar.

Ekonomik büyüme ve ekonomik kalkınmaya ilişkin nispeten daha yeni tarihli literatürde, finans sektörü ile reel ekonomik gelişmenin paralel bir gelişme gösterdiği düşüncesine ek olarak, finans sektörünün ekonomik büyümede katalizör rolüde giderek ön plana çıkarılmaktadır. Yeni teorik bilgiler temel alınarak, uzun süre ihmal edilen finansal kurumlar ile ekonomik kalkınma arasındaki ilişkiye verilen önemin, 1980’li yıllardan itibaren giderek arttığı görülmektedir (İçke, 2009: 95).

Finansal piyasaların fon aktarım mekanizması için gerekliliği tartışılmaz. Tasarrufların değerlendirilememesi veya tasarrufları değerlendirecek bir ortamın olmaması gelir artışının anlamını da ortadan kaldırır. Çünkü tasarruflar gelir ile harcama arasındaki fark olarak tanımlanmaktadır. Söz konusu tasarrufların yatırım biçiminde ekonomiye aktarılamaması veya yastık altında kalması (gömüleme) makroekonomik dengesizliğe yol açacaktır. Oysa ekonomik büyümenin motorunu yatırımlar oluşturmaktadır. Finansal piyasalar söz konusu yatırımları finanse edecek gerekli fon arzını sağlar. Dolayısıyla bu mekanizmayı işletecek fonların ekonomiye aktarılamaması sürdürülebilir ekonomik büyümeyi de tehdit edecektir (Uzunoğlu, 2014: 9).

Fon aktarımını gerçekleştirmek için bankalar, sigorta şirketleri, reasürans kuruluşları, finansman şirketleri vb. finansal kurumlar ile finansal aracı kuruluşlara ihtiyaç duyulmaktadır. Türkiye’de finansal kurumlar içerisinde bankacılık sistemi ağırlıklı bir öneme sahipken sigortacılık sektörü ve diğer finansman kuruluşları yeterince gelişmemiştir. Kısa vadede kalkınma sürecinde bankacılık sisteminden aktarılan fonların önemi büyük olmasına karşın uzun dönemde fon çeşitliliğini artırmak için sigorta şirketleri ve diğer finansal aracı kurumların da büyümesi gerekmektedir. Bu bağlamda kısa vadede Türkiye’de özellikle bankaların, girişimcileri desteklemek amacıyla kredi olanakları ve çeşitliliği yaratmaları, finansal derinliğin artırılması ile birlikte ekonomik gelişme ve büyüme sürecinde son derece önemli bir etki oluşturabilecektir. Bu nedenle bu bölümde bankacılık ve türleri tanımlanarak Türkiye’de 1980 sonrası bankacılık sektörünün gelişimi kısaca açıklanmaya çalışılmıştır.

2.2.1 1980 Sonrası Türkiye’de Bankacılık Sektörü Gelişimi

24 Ocak 1980 Türkiye’nin ekonomik tarihinde bir dönüm noktası olmuştur. 24 Ocak kararları ile dışa kapalı ekonomik sistem yerini serbest piyasa sistemine

bırakmıştır. Ekonomik düzenin en önemli ayaklarından birisi olan finansal alanda alınan kararlar finansal liberalizasyonu gerçekleştirmeye yönelik olmuştur. Finans sektörüne yönelik düzenlemeler özellikle bankacılık sektöründe yoğunlaşmıştır. Bu dönemde Türk Bankacılık Sektörü'nde gerçekleşen önemli düzenlemeler arasında: 1 Temmuz 1980'den itibaren faiz oranlarının serbest bırakılması, 3182 sayılı Bankalar Kanunu'nun yürürlüğe girmesi, döviz piyasası ve altın piyasasının kurulmasının sonucu olarak sermaye hareketleri ve döviz işlemlerinin serbest bırakılması ve serbest kur sisteminin uygulanmaya başlanması ile TL'nin konvertibl hale gelmesi sayılabilir.

Ayrıca Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'nun (TMSF) kurulması, İstanbul Menkul Kıymetler Borsası'nın (İMKB) faaliyete geçmesi, sermaye piyasalarını düzenlemek için Sermaye Piyasası Kanunu (SPK) kanununun yürürlüğe girmesi ve Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu'nun (BDDK) oluşturulması 1980 sonrası bankacılık sektörü için gerçekleştirilen önemli düzenlemelerdendir.

1980 sonrası dönemde ekonomide serbest piyasa mekanizmasının benimsenmesine yönelik düzenlemeler sonucu sektöre yeni yerli ve yabancı bankaların girmesi ve mevduat/kredi faiz oranlarının serbest bırakılması bankacılık sektöründe rekabet ortamını artırmıştır. Artık klasik mevduat bankacılığı terk edilmiş yerine, bankaların hem kaynak hem plasman çeşitliliğinin arttığı bir bankacılık anlayışı benimsenmiştir. Bankalar müşterilerine tüketici kredileri, kredi kartları, döviz tevdiat hesabı, leasing, factoring, forfaiting, swap, forward, future, option, otomatik vezne makinaları, satış noktası terminalleri, gibi yeni ürün ve hizmetler sunmuştur. Artan rekabet ortamında bilgisayar sistemleri ile diğer teknolojik yeniliklerden yararlanılması ve personel eğitimine önem verilmesi sonucu sektörde verimlilik önemli düzeyde artmıştır (Kaya v.d. 2014: 51-52-53).

1980 sonrasında Türk Bankacılık sektörü, ticari banka kuruluşunun kolaylaştırılması, Türk Bankacılığının dışa açılması ve teknolojik altyapısının güçlendirilmesi çalışmalarının etkisi ile hızlı bir gelişme süreci içerisine girmiştir. 1980-2000 yılları arasındaki dönem içerisinde hem yerli hem de yabancı banka ve şube sayılarında büyük artış yaşanmıştır. Tablo 2.3'de 1980-2000 yılları arasındaki banka ve şube sayısındaki artışlar gösterilmektedir. 1980 yılında 39 olan ulusal banka sayısı 2000 yılında 61'e yükselirken, aynı dönemde yabancı banka sayısı 4'ten 18'e yükselmiştir. Şube sayıları olarak bakıldığında ulusal banka şube sayısı 1980

yılında 5849 iken 2000 yılında 7720'ye yükselmiş, yabancı banka şube sayısı ise 105'ten 117'ye yükselmiştir. 1980-2000 yılları arasındaki 20 yıllık dönemde banka sayısında yaklaşık %54, şube sayısında ise yaklaşık% 31 artış görülmektedir. Bu gelişmeler Türk bankacılık sisteminin taşıdığı büyüme potansiyeli açısından önemli göstergeler olarak değerlendirilmektedir.

Tablo 2.3: Türkiye’de banka ve şube sayısı (1980-2000) (<https://www.tbb.org.tr/Content/Upload/Dokuman/796/rekabetKitap.pdf> E.T:26/03/2016)

Yıllar	Banka Sayısı			Şube Sayısı		
	Ulusal	Yabancı	Toplam	Ulusal	Yabancı	Toplam
1980	39	4	43	5849	105	5954
1981	39	6	45	6121	123	6244
1982	35	10	45	6168	113	6281
1983	34	13	47	6085	117	6202
1984	38	17	55	6220	128	6348
1986	39	17	56	6313	104	6417
1987	41	21	62	6487	106	6593
1989	43	23	66	6447	113	6560
1990	44	21	65	6369	108	6477
1991	48	21	69	6097	109	6206
1992	47	20	67	5999	105	6104
1994	54	18	72	6703	116	6819
1999	62	19	81	7570	121	7691
2000	61	18	790	7720	117	7837

1980’li yıllarda finansal piyasalara yönelik uygulanan liberal politikalar, bankacılık sektörünün gelişmesi, sabit döviz politikalarının uygulanmasının TL kurunun aşırı değerli hale gelmesine yol açması ve reel faizlerin yüksekliği sonucunda uluslararası sermaye de artan bir şekilde Türk finans sistemine yönelmiştir. Ancak 1990’lı yıllarda ekonomik sorunlar artan şekilde devam ederek IMF istikrar programının kaçınılmaz hale geldiği bir döneme girilmiştir. Türkiye'nin özelleştirme programı çerçevesinde planladığı özelleştirmeleri yapamaması ve enflasyonun çok yüksek seviyelere çıkması nedeniyle Moody's derecelendirme kuruluşu, 1993 yılında ülkenin notunu yatırım yapılabilir seviyeden (Baa3) spekülasyon

seviyeye (Ba1) indirmiştir. Bu durumun Türkiye finans piyasasında volatilitiyi artırması 1994 krizini etkileyen unsurlardan biri olarak değerlendirilmektedir.

Kamu bankalarının finansman ihtiyaçlarını kısa vade ve yüksek maliyetle piyasadan karşılamaları zararlarının gittikçe artmasına ve finansal sektörde istikrarsızlığa yol açmıştır. Ayrıca 1990'lı yıllarda bankacılıkta, risk ve kurumsal yönetim uygulamaları yetersiz kalmış, sonuçta bankacılık sistemi likidite, faiz ve kur risklerine karşı aşırı duyarlı hale gelmiştir (www.bddk.org.tr/websitesi/turkce/raporlar/calisma_raporlari/7378krizden%20%C4%B0stikrara%20t%C3%BCrkiye%20tecr%C3%BCbesi.pdf E.T: 07.01.2016).

Türkiye'nin kredi imkanlarının yükselen faizler nedeniyle daralacağı ve devalüasyon beklentisi döviz talebini hızla artırmış, Merkez Bankası sabit döviz kurusistemi uygulamaya devam ederek faizleri yükseltme yoluna gitmiş ve likiditeyi bu araçlarla yönlendirmeye çalışmıştır. Ancak % 100'ü geçen kamu borçlanma faizlerine rağmen döviz talebi artmaya devam etmiştir. 26 Ocak 1994'de hükümetin döviz fiyatlarını %12,6 oranında arttırması ile devalüasyon olmuştur. Yükselen faizler finansal sistemin küçülmesine yol açmıştır. Ekonomik krizi aşmak için 5 Nisan 1994 kararları açıklanmıştır. Finansal çöküşü engellemek amacıyla bankalardaki tüm mevduata devlet garantisi verilmiştir.

Özkaynak yetersizliği, aktif pasif dengesizliği ve yetersiz iç denetim sisteminin bankacılıksektöründe yarattığı kırılganlık 2000 yılının Kasım ayında bankacılık krizine yol açmıştır. Faiz oranlarının aşırı miktarda artması ile likiditeye ihtiyacı sürekli artan bankacılık sektörü yapısal sorunlarla baş başa kalmıştır. IMF ile yapılan StandBy düzenlemeleri ve alınan diğer önlemler ile krizin etkileri azaltılmaya çalışılmıştır. Ancak alınan önlemlere rağmen düzelmeyen ekonomik sorunlar 19 Şubat 2001 tarihinde yeni bir kriz yaşanmasına neden olmuştur. Krizin çözülmesi amacıyla hükümet Dünya Bankası başkan yardımcılarında Kemal Derviş'i Türkiye'ye getirerek ekonomiden sorumlu devlet bakanı yapmıştır. Kemal Derviş'in tanıttığı 'Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı' Nisan 2001'de yürürlüğe girmiştir.

Nisan 2001'de uygulamaya başlanan 'Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı', 2002 yılının başında, 2002-2004 dönemini kapsayacak şekilde yeniden revize edilmiştir. Program, ekonominin dış şoklara karşı direncinin artırılmasını, enflasyonun düşürülmesini, kamu borçlarının azaltılmasını, mali disiplinin sağlanmasını, yapısal reformların tamamlanmasını ve bankacılık sisteminin güçlendirilmesini

hedeflemiştir. 2002 sonrası dönemde bankacılık sistemi önemli bir yeniden yapılandırma süreci yaşarken, özel bankalar 2001 krizinden sonra önemli ölçüde kaybettikleri sermayelerini güçlendirmiştir. Bunu yapamayan bankalar birleşmiş veya TMSF'ye alınmıştır (Kaya v.d. 2014: 51-52-53).

1999 yılından sonra bankacılık sektörü yeni bir yapılanma dönemine girmiştir. Finans ve sorunlu bankacılık sistemini yeniden yapılandırma çalışmaları kapsamında sermaye yeterliliği sorunu yaşayan bankalar sistem dışına çıkarılarak, likiditesi ve sermaye yapısı güçlü bankaların finans sistemi içerisinde kalması sağlanmıştır. Bu bağlamda sermaye yapısı güçlü olmayan bankalar TMSF' ye devredilirken (1999 yılında Egebank, Esbank, Yaşarbank, İnterbank ve Yurbank TMSF'ye devredilmiştir), diğerleri sermaye yapılarını güçlendirerek bankacılık sistemi içerisindeki varlıklarını koruyabilmişlerdir.

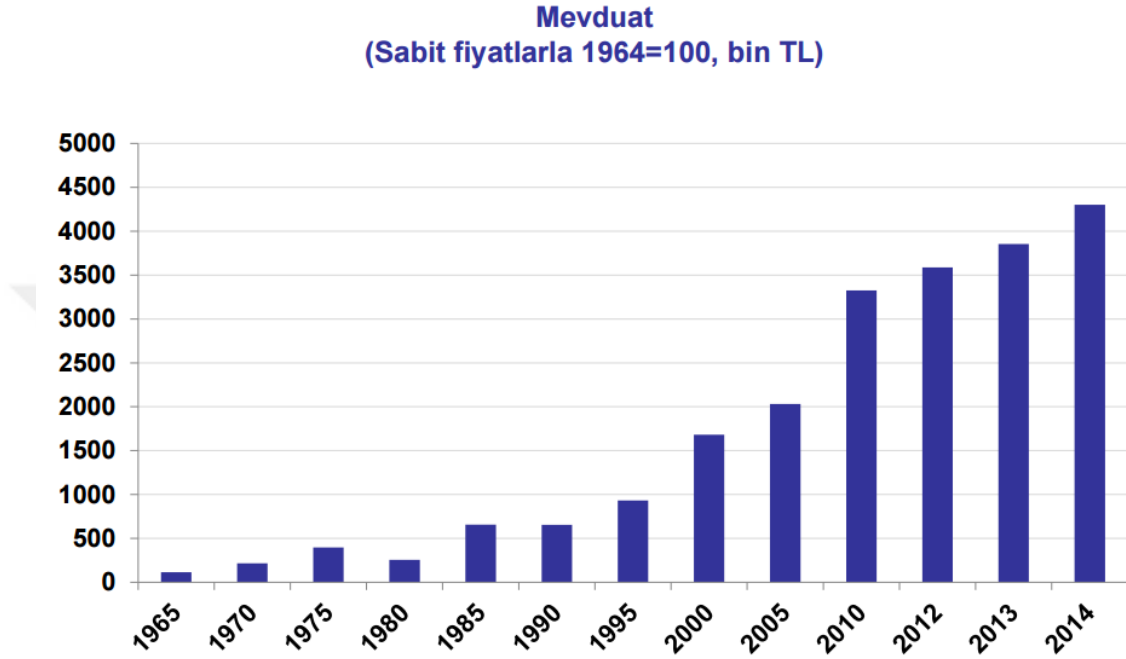
Bankacılık sisteminin içerisinde bulunduğu durumu sıkı takip edebilmenin en önemli ayağı olan denetim ve gözetim ayağını oluşturma çabaları sonucu bankaların düzenleme ve denetleme yetkisini müştereken elinde tutan Hazine Müsteşarlığı ve Merkez Bankasından alınan düzenleme ve denetleme yetkisi bağımsız ve idari özerkliğe sahip tek merkezde toplanmaya çalışılmıştır. Bu amaçla 23.06.1999 tarihinde 4389 sayılı Bankalar Kanunu ile Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) kurulmuştur. Kurum 31.08.2000 tarihinde faaliyetlerine başlamıştır. Uluslararası bankacılık standartlarına uyum sağlamak ve mevcut sorunları daha etkin bir şekilde çözmek için 4389 sayılı bankalar kanunu yürürlükten kaldırılmış, yerine 5411 sayılı Bankacılık Kanunu 1.11.2005 tarih 25983 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.

Kasım 2000 tarihinde yaşanan bankacılık ve Şubat 2001 tarihinde yaşanan ekonomik kriz banka sayılarında azalmaya neden olmuştur. 2000 yılında Türkiye Bankacılık sistemindeki banka sayısı 61 iken Ocak 2016 tarihi itibarıyla 47 olmuştur.

Türkiye ekonomisinde bankacılık sektöründe 2000'li yıllarda uygulanmaya başlanan yeniden yapılandırma programının gerektirdiği daha sıkı denetim süreçleri, sürdürülebilir risk yönetimi ve düşük riskli finansal türev ürünler portföy yapısının oluşturulması gibi önlemlerin alınması 2008 küresel finansal krizi sürecinde ülkenin mali yapısının sağlamlılığını sürdürmesini sağlamıştır.

2001 krizi sonrası Türkiye'de banka sayısının azalmasına rağmen yeniden yapılanma konusunda yapılan çalışmalar sonucu bankaların mevduat ve özkaynak

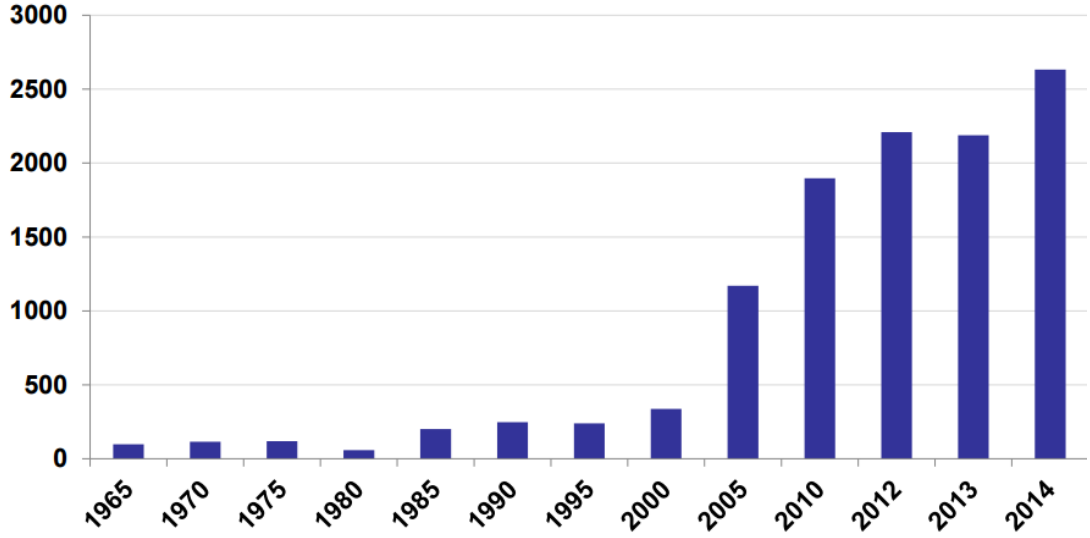
yapıları güçlenmiş ve finansal işlem hacimleri artmıştır. Şekil 2.7’de Türkiye’de bankaların Mevduat tutarları ve Şekil 2.8’de Özkaynak tutarları gösterilmiştir. 1964 yılı baz olarak alındığında, 2014 yılına kadar bankaların mevduat ve özkaynak tutarlarının sürekli olarak arttığı; ancak bu artışın özellikle 2000 yılından sonra sıçrama şeklinde gerçekleştiği görülmektedir.

Şekil 2.7: Bankaların mevduat yapılarının gelişimi (www.tbb.org.tr/Content/Upload/Dokuman/6293/Turkiye'de_Bankacilik_Sektoru_1960-2014.pdf E.T:26/02/2016).

Şekil 2.7’de Türkiye’deki bankacılık sistemi mevduat yapısının 1965 yılı sonrası gelişimini görmekteyiz. 1975 yılındaki nispi artışın dışında genel olarak 1980 sonrası dönemde bankaların sahip oldukları mevduat artışının oldukça yüksek olduğu görülmektedir. Bu artış 24 Ocak 1980 sonrası yaşanan finansal düzenlemelerin sonucu olarak gerçekleşmiştir. 2000 yılı sonrası ise Bankacılık Düzenlemelerinin etkisi ile artışın sıçrama şeklinde gerçekleştiği görülmektedir.

Özkaynaklar
(Sabit fiyatlarla 1964=100, bin TL)

Şekil 2.8: Bankaların özkaynak yapılarının gelişimi (www.tbb.org.tr/Content/Upload/Dokuman/6293/Türkiye'de_Bankacilik_Sektoru_1960-2014.pdf E.T:26/02/2016).

Şekil 2.8’de Türkiye’deki bankacılık sisteminin özkaynak yapısının 1965 yılı sonrası gelişimini görmekteyiz. Bankaların özkaynak yapılarının 2000 yılından sonra sürekli bir artış gösterdiği görülmektedir. Burada 2001 yılı sonrası gerçekleştirilen bankacılık düzenlemelerinin bankaların karlılıkları ile birlikte özkaynak yapılarında güçlendirdiği söylenebilir. Türkiye’de bankaların mevduat ve özkaynak yapısının güçlü olması, karlılık oranlarının yüksek olması ile 2008 yılında uluslararası ekonomik krizden etkilenmemeleri İFM projesini destekleyen en önemli avantajlardan birisi olarak değerlendirilmektedir.

Türkiye’de bankacılık sektöründe faaliyette bulunan banka türleri Mevduat Bankaları, Kalkınma ve Yatırım Bankalarıdır. Tablo 2.4’de de görüldüğü gibi Türkiye’de 23.08.2016 tarihi itibarıyla 34 adet mevduat bankası bulunmaktadır. Mevduat bankalarından 3 tanesi kamusal sermayeli mevduat bankası, 9 tanesi özel sermayeli mevduat bankası, 1 tanesi TMSF’ye devredilen banka ve 21 tanesi yabancı sermayeli bankadır. Diğer bankacılık türü olan kalkınma ve yatırım bankacılığı alanında faaliyet gösteren toplam banka sayısı 13 adettir. Kalkınma ve Yatırım Bankalarından 3 tanesi kamusal sermayeli kalkınma ve yatırım bankası, 6 tanesi özel sermayeli kalkınma ve yatırım Bankası ve 4 tanesi yabancı sermayeli kalkınma ve yatırım bankasıdır.

Tablo 2.4: Türk bankacılık sektöründe bankacılık türleri (www.tbb.org.tr/modules/banka-bilgileri/banka_sube_bilgileri.asp ET:23/08/2016).

Banka/Grup Adı	Banka Sayısı	Yurtiçi Şube	Yurtdışı Şube
Türkiye Bankacılık Sistemi	47	10909	81
Mevduat Bankaları	34	10867	81
Kamusal Sermayeli Mevduat Bankaları	3	3659	35
Özel Sermayeli Mevduat Bankaları	9	4204	29
Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonuna Devredilen Bankalar	1	1	0
Yabancı Sermayeli Bankalar	21	3003	17
Türkiye'de Kurulmuş Yabancı Sermayeli Bankalar	15	2995	17
Türkiye'de Şube Açan Yabancı Sermayeli Bankalar	6	8	0
Kalkınma ve Yatırım Bankaları	13	42	0
Kamusal Sermayeli Kalkınma ve Yatırım Bankaları	3	23	0
Özel Sermayeli Kalkınma ve Yatırım Bankaları	6	15	0
Yabancı Sermayeli Kalkınma ve Yatırım Bankaları	4	4	0

Türkiye Bankalar Birliği (TBB) tarafından Mart 2016 tarihinde yayımlanan ‘Seçilmiş Göstergelerle, Türkiye’de Bankacılık Sektörü ve Uluslararası Karşılaştırması’ raporunda Uluslararası Para Fonunun (IMF) Finansal Sağlamlık Göstergeleri (Financial Soundness Indicators) kullanılarak Türkiye’de bankacılık sektörünün risk, gelir-gider ve karlılık göstergeleri karşılaştırması yapılmıştır.

Rapora göre seçilen gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasında yüzde 12,9 ile yüzde 20 arasında değişen Sermaye Yeterlilik Rasyosu’nun (SYR) Türkiye’de yüzde 14,6 düzeyi ile normal sınırlar içerisinde olduğu, takipteki alacakların toplam kredilere oranının yüzde 2,8 olarak gerçekleştiği oranın makul düzeyde bir kredi riski yapısı oluşturduğu; ancak bankacılık yapısının vergi öncesi kar dikkate alındığında, özkaynak karlılığının benzer ülkelere göre daha düşük olduğu ve faiz dışı gelirlerin toplam gelirler içindeki payının gelişmekte olan ülkelere (yüzde 35 ve üzeri) daha düşük bir oranda (yüzde 25) gerçekleşmiş olduğu belirtilmiştir. Türkiye’de bankaların kredi riskinin düşük, sermaye yeterliliğinin iyi bir durumda olduğunun yabancı yatırımcılara göstermesi açısından son derece önemli göstergeler olarak değerlendirilebilir.

2.2 Türkiye’de Bankaları Düzenleyen ve Denetleyen Kuruluşlar

2.2.1 Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu

1999 yılına kadar bankacılıkla ilgili düzenleme ve denetleme yetkisinden sorumlu iki kurum bulunmaktadır. Hazine Müsteşarlığı ve Merkez Bankası. Düzenleme ve denetleme yetkisini bağımsız ve idari özerkliğe sahip tek merkezde toplamak için 23.06.1999 tarihinde 4389 sayılı Bankalar Kanunu ile Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) kurulmuştur. Kurum 31.08.2000 tarihinde faaliyetlerine başlamıştır. 5411 sayılı Bankacılık Kanununun Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kuruluna ilişkin hükümler ile ilgili 10. Kısımının 93. Maddesine göre kurum, finans piyasalarında güven ve istikrarın sağlanması, kredi sisteminin etkin bir şekilde çalışması ile tasarruf sahiplerinin haklarını korumak amacıyla bankaların kuruluş ve faaliyetlerini, birleşme, bölünme ve tasfiye işlemlerini düzenlemek uygulamak ve denetlemekle görev ve yetkilendirilmiştir.

İFM projesinde öncelikli amaç yabancı sermayenin ülkeye gelmesini sağlamaktır. Bu bağlamda önemli kurumlardan birincisi olarak sermaye piyasasını düzenleyen SPK ile birlikte, sermaye, para ve finans piyasasının düzgün işlemesi ve denetiminden sorumlu kurum olarak BDDK sürecin başarılı olmasında son derece stratejik bir misyona sahiptir. Genel olarak gelişmiş finans merkezlerine bakıldığında da açıkça görülmüştür ki, sistemin sağlıklı işleyebilmesi için etkin ve güvenilir bir gözetim ve denetim mekanizması zorunlu olmaktadır.

2.2.2 Sermaye Piyasası Kurulu

Sermaye Piyasası Kurulu 1981 yılında yayınlanan 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu ile kurulmuştur. Kanunun 1. maddesine göre kurumun amacı, tasarruf sahiplerinin iktisadi kalkınmadaki etkinliğini artırmak için hak ve yararlarını korumak ve sermaye piyasasının güvenlik, açıklık ve kararlılık içinde çalışmasını sağlamak şeklinde belirtilmiştir.

2.2.3 Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu

7129 sayılı Bankalar Kanunu’nda 70 sayılı Kanun Hükmünde Kararname (KHK) ile değişiklikler yapılmıştır. KHK’nın 10. Kısımının 64. maddesi ile Türkiye

Cumhuriyet Merkez Bankası'na idare ve temsil olunacak ayrı bir tüzel kişiliğe sahip Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu (TMSF) kurulmuştur. TMSF sadece tasarrufa konu mevduatın sigortalanarak tasarruf sahiplerinin haklarını korumakla görevlendirilmiş fon şeklinde kurulmuş bir birimdir.

2.2.4 Türkiye Bankalar Birliği

Türkiye Bankalar Birliği (TBB) 1958 yılında kurulmuştur. Merkezi İstanbul'da olan kuruluşun amaçları, finansal sektörün verim ve etkinliğinin artırılması, üyelerinin hak ve menfaatlerinin korunması, haksız rekabeti önleyici çalışmalar yaparak bankacılık sektörünün rekabet gücünü artırmak yolu ile bankacılık sektörünün gelişimine katkı sağlamak olarak belirlenmiştir. Mevduat Bankaları, Kalkınma Bankaları ve Yatırım Bankaları TBB üyesi olarak faaliyet göstermektedir.

2.2.5 Türkiye Katılım Bankaları Birliği

Türkiye Katılım Bankaları Birliği 28.02.2006 tarih ve 26094 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

İFM projesi içerisinde özellikle körfez sermayesini çekebilmek için Katılım Bankalarının etkin olarak değerlendirilmesi gerekmektedir. İslami sermaye olarak da bilinen sermayenin, çeşitlendirilmiş finansal araçlar yolu ile ülkeye çekilmesini sağlamak projenin başarısı için oldukça önemlidir.

2.2.6 Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası 11.06.1930 tarihinde 1715 sayılı Cumhuriyet Merkez Bankası Kanunu ile kurulmuştur.

Bir ülkenin ekonomi politikası dendiğinde genelde para, maliye ve gelirler politikası anlaşılır. Ekonomi politikasının hedefleri ekonomik büyümenin sağlanması, istihdamın artırılması, fiyat istikrarı ve dış dengenin sağlanması olarak belirlenmiştir. Para ve maliye politikaları bu hedeflerin gerçekleştirilmesine yönelik olarak koordineli olarak uygulanır. Merkez Bankası para politikasının uygulanmasından sorumludur. Yukarıda belirttiğimiz hedeflere yönelik olarak tarihsel süreçte Merkez Bankası'nın uyguladığı politikalar farklılık arz etmektedir (Uzunoğlu, 2014: 84).

Asıl amacı fiyat istikrarının sağlamak olan Merkez Bankası bu amacı gerçekleştirebilmek amacıyla çeşitli para politikası araçlarını tek yetkili olarak kullanır. Uygulanan para politikası fiyat istikrarını sağlama amacını taşımakla birlikte ülke ekonomik büyüme performansı ile istihdam politikalarını düzenleme amacını da taşımaktadır.

Çalışmanın birinci bölümünde bir yerin UFM olabilmesi için sahip olması gereken bazı kriterler belirtilmişti, Merkez Bankasının bağımsızlığı da bu kapsamda değerlendirilmişti. Merkez bankalarının siyasi iradenin baskısından, yönlendirmesinden uzak serbestçe iş ve işlemleri yapabilmesi, hem alınan kararların etkinliğini artırmakta hem de ulusal ve uluslararası piyasalarda Merkez Bankasına duyulan güveni artırmaktadır. İFM projesinin uygulanmak istenmesindeki siyasi irade kararlığının aynı şekilde Merkez Bankası bağımsızlığı konusunda da devam etmesi gerekmektedir.

Ayrıca İFM projesi kapsamında Merkez Bankasının etkinliğini artırmak sürece olumlu katkı sağlayacaktır. Bu anlamda MB içerisinde İFM için danışma niteliğinde özel bir birim kurulabileceği gibi, MB'nin projenin organizasyon yapısı içerisinde direk yetkili olarak değerlendirilebileceği bir uygulamaya da gidilmesi etkili olabilecektir.

2.2.7 Hazine Müsteşarlığı

1983 yılında Başbakanlığa bağlı Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı olarak kurulan birim 1991 yılında Devlet Planlama Teşkilatı bünyesindeki Teşvik ve Uygulama ile Yabancı Sermaye ve Serbest Bölgeler Başkanlıkları Genel Müdürlükleri olarak Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı bünyesine katılmıştır. 1993 yılında Dış Ticaret Müsteşarlığından ayrılan birim Hazine Müsteşarlığı olarak bugünkü yapısına kavuşmuştur. Müsteşarlık vizyonunu şeffaf, hesap verebilir ve etkin bir şekilde; kamu mali varlık ve yükümlülüklerini yönetmek, ekonomik, finansal ve sektörel politikalar ile düzenlemeleri oluşturmak, uygulamak, denetlemek ve uluslararası ekonomik ilişkilerin koordinasyonunu sağlamak olarak belirlemiştir.

2.2.8 Borsa İstanbul (BİST)

Finans merkezleri sermaye hareketliliğinin ve yabancı yatırımın yoğun olarak gerçekleştiği yerlerdir. Yabancı yatırım ise daha önce de değinildiği üzere ülkelere ya doğrudan yabancı yatırım şeklinde ya da portföy yatırımı şeklinde olmak üzere iki şekilde gelmektedir. Portföy yatırımları ise hisse senedi tahvil ve diğer türev araçların borsada alınıp satılması yolu ile gerçekleşmektedir. Genel olarak UFM'lerin aynı zamanda gelişmiş borsalara da sahip olmaları bu merkezlerde portföy yatırımlarının yoğun olarak gerçekleşmesi sonucunu da ortaya çıkartmaktadır.

İFM projesi aynı zamanda ülkeye yabancı sermayeyi çekebilme projesi olarak değerlendirildiğinden borsa işlemlerinin bu konudaki rolünde oldukça önemli olduğu kabul edilmektedir. Bu bağlamda sermaye piyasası ile ilgili hedefler 29 Eylül 2009 tarihinde yayınlanan İstanbul Uluslararası Finans Merkezi Stratejisi ve Eylem Planında 15. öncelikte *“Borsaların, faaliyetlerini piyasa dinamiklerine cevap verebilecek esneklikte gerçekleştirebilmelerini sağlayacak hukuki statüye kavuşturulmaları ve genel kamu idaresini ilgilendiren mevzuat kapsamı dışına çıkarılmaları sağlanacaktır.”* şeklinde açıklanmıştır. Teknolojik yeterlilik, likidite ve ürün çeşitliliğinin finans merkezleri için ön koşullar olarak belirlendiği eylem planında özellikle İMKB ve İAB'nin İFM için en önemli katkıyı sağlayacak birimler arasında olacağı belirtilmiştir.

Borsanın hukuki statüsünün değiştirilmesi, değişen uluslararası finans koşullarına uyum sağlayarak rekabet avantajı yaratılması ve ürün çeşitliliğine giderek işlem hacminin artırılması için 30.12.2012 tarih ve 28513 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan 6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu'nun 138. Maddesi uyarınca İMKB ile İAB tek çatı altında birleşerek Borsa İstanbul A.Ş (BİST) kurulmuştur. Böylece tüm vadeli işlem ve opsiyon sözleşmelerinin, Borsa İstanbul Vadeli İşlem ve Opsiyon Piyasası (VİOP) nezdinde işlem görmesini sağlayacak altyapı oluşturulmuştur.

İMKB'nin şirketleşerek BİST'e dönüştürülmesi finansal ürün ve hizmet çeşitliliğindeki artışlara ve teknolojik altyapının güncellenmesine zemin oluşturarak, BİST'in dünya finans piyasaları içerisinde etkili ve yönlendirici bir rol üstlenmesi açısından çok önemli bir adım olmuştur.

Bölgede lider ve merkez, dünyada global bir aktör olma hedefini taşıyan Borsa İstanbul'un küresel ölçekte bir borsa olması hedefi doğrultusunda yapılacaklar ise şu şekilde belirtilmiştir: 'Borsa İstanbul, küresel ölçekte bir borsa olmayı amaçlıyor. Bu amaca ulaşmak için 3 hedef belirlemiş durumdayız: Birincisi pazarlanabilir bir teknolojiye sahip olmak, ikincisi gelişmiş borsalardaki sermaye piyasası ürünlerini sunabilen "finansal bir süpermarket" olmak üçüncüsü ise küresel ve bölgesel alanlarda diğer borsalarla entegre olarak sermaye piyasaları ağında bir cazibe merkezi olmak (www.kpmg.com/TR/tr/Issues-And-Insights/ArticlesPublications/KPMGundem/Documents/KPMGundem-Sayi-17-v3.pdf E.T 28.11.2015).

BİST yukarıda belirtilen amacına ulaşabilmek için çeşitli ülke borsaları ile stratejik ortaklık anlaşmaları imzalamıştır. Bunlardan ilki BİST ile uluslararası alanda en önemli borsa yapılarından olan NASDAQ OMX arasında 31/12/2013 tarihinde imzalanan % 5 hisseli stratejik ortaklık anlaşmasıdır. Anlaşma ile BİST uluslararası etkin borsaların kullanmış olduğu teknolojik altyapıyı kullanarak işlem yapabilme imkanına sahip olmuştur. Böylece yeni teknolojik alt yapısı ile BİST'in işlem hızının artırılarak yeni yatırımcılar için cazip hale getirilmesi ve BİST'in tanınabilirliği için önemli bir adım atılmıştır. NASDAQ ve BİST'in iş birliği ile gerçekleştirilen işlem platformu BİSTECH'in, BİST için başka ülkelere de pazarlanabilen son derece önemli bir teknolojik altyapı olduğu NASDAQ başkanı Adena Friedman tarafından da ifade edilmiştir.

BİST ve Londra Borsası arasında imzalanan stratejik ortaklığa ilişkin anlaşma diğer bir önemli anlaşmadır. BİST ile Londra Borsası'nın (LSEG) 2015 yılı Ocak ayında imzaladığı ortaklık anlaşması uyarınca, BIST 30 endeks vadeli işlem ve opsiyon sözleşmelerinin Londra Borsası Türev Piyasası'nda (LSEDM) işlem görmeye başlayacağı açıklanmıştır. Londra Borsası'nın küresel yatırımcı tabanı, 14 Eylül 2015 Pazartesi tarihinden itibaren, Türkiye'nin gösterge pay endeksi BIST 30 üzerine yazılmış vadeli işlem ve opsiyon sözleşmelerinin alıp satabilme imkanına sahip olmuştur. BİST Vadeli İşlemler ve Opsiyon Piyasası'nda (VİOP), günlük ortalama 180.000 adedin üzerinde BIST 30 Endeks vadeli işlem sözleşmesi işlem görmektedir. Bu anlaşma ile Avrupa sermaye piyasalarına ve dolayısıyla aslında menşei ne olursa olsun kendisine Londra borsasını seçmiş sermayeye erişimin noktasında güçlü bir bağ kurulmuş olmaktadır. Anlaşmaya ilişkin İngiltere İstanbul Başkonsolosu Leigh TURNER'ün Türkiye'de İslami Finans alanında çok büyük bir

potansiyel var. Hükümet de bu potansiyeli daha fazla değerlendirmek için son yıllarda önemli adımlar attı. Biz Türkiye'deki bu potansiyeli İngiltere'nin deneyimi ile birleştirerek daha da güçlendirmek istiyoruz. Bu her iki taraf içinde 'kazan kazan' durumu oluşturur. Küresel kriz sürecinde İslami finans ürünlerinin önemi daha fazla anlaşılmaya başlandı. Son birkaç yılda İslami finans dünyada yüzde 23 büyüdü. Türkiye bu alanda çevresinde öncü bir ülke olabilir (İFM, Ocak 2016: 72-74). şeklinde yaptığı açıklaması bağlamında son dönemde Türkiye'de üzerinde ciddiyle çalışma yapılan ve Strateji ve Eylem Planı'nda da öncelik olarak belirtilmiş olan İslami Finansal Ürünler pazarı oluşturulması konusunda İngiltere ile önemli bir stratejik ortaklığın gelişebileceği söylenebilir.

Diğer bir ortaklık antlaşması ise Bist ile Türkiye'nin de kurucu üyeleri arasında olduğu Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası (EBRD) arasında 12 Aralık 2015 tarihinde imzalanan stratejik ortaklık antlaşmasıdır. EBRD, Balkanlar ve Ortadoğu'da Türkiye'nin aktif olmasını sağlayacak bu işbirliği BİST'in Avrupa coğrafyasında tanınabilirliği açısından oldukça kilit bir önem arz etmektedir. Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası'nın BİST'in % 10'una ortak olmasının Borsa İstanbul'un etkinliğini ve likiditesini artırarak, işlem gören şirket adedi ve piyasa değeri bakımından önde gelen borsalarından biri haline getirebileceği öngörülmektedir.

Finans sektörü içerisinde sermaye hareketliliğinin üzerinde inşa edildiği alanlar olan borsalar, finansal merkezlerde fon akışlarının en yoğun ve likit gerçekleştiği alanlardır. İFM projesinin temel amacı uluslararası sermayeyi çekebilmek olduğu için BİST, İFM projesi için öncü finansal kurum olarak önemli bir rol üstlenmektedir. Dolayısıyla BİST'in bölgesel merkez küresel aktör olabilmek için yapmış olduğu açılımlar İFM projesini destekler nitelik taşımaktadır. BİST Genel Müdürü Tuncay DİNÇ'in:

İktisadi ve finansal mimarinin değiştiği, dolayısıyla uluslararası sermayenin de Türkiye benzeri gelişmekte olan piyasalara yöneldiği yeni dönemde bu olumlu ortamdan en fazla istifade edecek olan ülkeler yatırımcılara talep ettikleri tüm finansal ürünleri güvenilir ve şeffaf bir platformda en etkin ve hızlı biçimde sunacak ülkeler olacaktır. Borsa İstanbul bu noktada çok önemli bir aktör olarak öne çıkıyor (İFM, Mayıs 2015: 53). Şeklindeki açıklaması da BİST'in üstlendiği önemli fonksiyona bir vurgu niteliğindedir .

Ülkelere sermaye transferinde yatırımcılar, yatırımların sürdürülebilirliği için artık çevreye duyarlılık ve sosyal sorumluluk gibi ilkeleri benimseyen firmaları tercih etmektedirler. Bu anlamda Rio de Janeiro’da 2012 yılında gerçekleşen Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Konferansı Rio +20’de aralarında İstanbul Menkul Kıymetler Borsası, Johannesburg Menkul Kıymetler Borsası, Mısır Borsası, NASDAQ OMX gibi önemli borsaların bulunduğu beş borsa kendi piyasalarında uzun dönemli, sürdürülebilir yatırımlar yapacaklarını taahhüt etmişlerdir. Borsa İstanbul, Birleşmiş Milletler Küresel İlkeler Sözleşmesi’ni imzalayan ilk üç borsa arasında yer almaktadır.

Piyasa değeri en az 2 milyar dolar olan borsaların dahil olduğu Tablo 2.5’ de gösterilen Sürdürülebilir Borsalar Endeksi sıralamasında Borsa İstanbul, 2013 yılında 32’inci sırada iken 2014 yılında 11’inci sıraya yükselmiştir. Dünyanın önde gelen 46 borsasının yer aldığı Endekste Finlandiya’dan Helsinki Borsası, Hollanda’dan Amsterdam Euronext Borsası ve Güney Afrika’dan Johannesburg Borsası ilk üç sırada yer almaktadır.

Tablo 2.5: Sürdürülebilir borsa endeksinde BİST sıralaması (www.corporateknights.com/wp-content/reports/2014_World_Stock_Exchange.pdf E.T: 20.02.2016).

2014	2013	2012	Borsalar	Ülkeler	Büyük Şirket Sayısı	Toplam Puan
1	2	3	Helsinki Stock Exchange	Finland	23	76
2	10	1	Euronext Amsterdam	Netherlands	35	74
3	5	5	Johannesburg Stock Exchange	South Africa	54	73
4	6	10	Euronext Paris	France	122	73
5	7	2	Copenhagen Stock Exchange	Denmark	22	72
6	14	16	Euronext Lisbon	Portugal	11	72
7	4	7	Oslo Stock Exchange	Norway	19	71
8	1	4	BME Spanish Exchanges	Spain	47	68
9	11	12	London Stock Exchange	United Kingdom	223	68
10	17	11	Australian Securities Exchange	Australia	96	67
11	32	32	Borsa İstanbul	Turkey	28	65
12	3	N/A	Tokyo Stock Exchange	Japan	404	65
13	31	N/A	Bolsa Colombia	Colombia	21	64
14	12	6	Stockholm Stock Exchange	Sweden	57	64
15	8	15	SIX Swiss Exchange	Switzerland	65	64

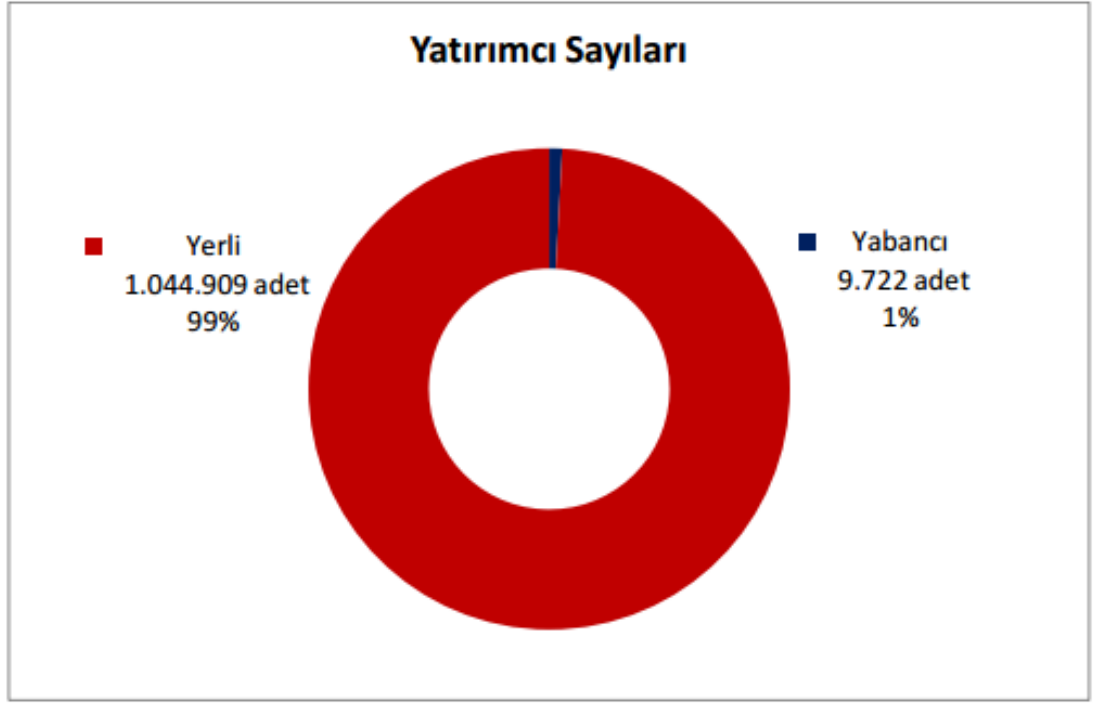
Finans merkezi oluşumu içerisinde önemli bir yer tutan borsaların işlem hacimleri ve yabancı yatırımcı sayısı borsaların gelişmişlik göstergeleri arasında gösterilmektedir. Aşağıdaki tabloda BIST’te işlem gören yerli ve yabancı şirketlerin işlem hacmi dağılımı gösterilmektedir. Bu dağılıma göre 2014 yılının ilk 9 ayı ile 2015 yılının ilk 9 ayı karşılaştırıldığında yabancı şirket sayısının BIST Ticaret ve BIST Teknoloji endekslerinde azalmakla birlikte genel olarak arttığı görülmektedir.

2015 yılının ilk 9 ayı verilerinde yabancıların oluşturduğu en yüksek işlem hacmi BIST Holding ve Yatırım Endeksinde, en düşük işlem hacmi ise BIST Teknoloji endeksinde gerçekleşmiştir.

Tablo 2.6: Uyruk bazında işlem hacmi dağılımı (www.mkk.com.tr/project/MKK/file/content/Bilgi%20Merkezi%20Dosyalar%C4%B1%2FBorsa%20Trendleri%20Raporu%2FBorsa_Trendleri_Raporu_XIV E.T:06.01.2016).

ENDEKS	2015 İlk 9 Ay		2015 3. Çeyrek		2015 2. Çeyrek		2015 1. Çeyrek		2014 İlk 9 Ay	
	Yabancı	Yerli	Yabancı	Yerli	Yabancı	Yerli	Yabancı	Yerli	Yabancı	Yerli
BIST-TÜM	22%	78%	23%	77%	21%	79%	23%	77%	21%	79%
BIST-030	28%	72%	28%	72%	27%	73%	29%	71%	24%	76%
BIST-050	27%	73%	27%	73%	25%	75%	28%	72%	24%	76%
BIST-100	24%	76%	24%	76%	23%	77%	25%	75%	22%	78%
BIST SINAİ	19%	81%	23%	77%	16%	84%	17%	83%	18%	82%
BIST HİZMETLER	24%	76%	25%	75%	23%	77%	25%	75%	21%	79%
BIST TİCARET	25%	75%	25%	75%	20%	80%	30%	70%	26%	74%
BIST MALİ	24%	76%	23%	77%	23%	77%	26%	74%	22%	78%
BIST BANKA	23%	77%	22%	78%	22%	78%	26%	74%	21%	79%
BIST HOLDİNG VE YATIRIM	29%	71%	30%	70%	28%	72%	28%	72%	27%	73%
BIST TEKNOLOJİ	5%	95%	5%	95%	6%	94%	5%	95%	7%	93%

Şekil 2.9’da 2015 Eylül ayı itibariyle uyruk bazında işlem gören yerli ve yabancı yatırımcı sayısı gösterilmektedir. BİST’te işlem gören 1.044.909 yatırımcı sayısının % 99’unun yerli yatırımcılardan oluştuğu, % 1 oranında olan yabancı yatırımcı sayısının ise 9.722 adet olduğu gösterilmektedir. Gelişmiş dünya borsaları ile karşılaştırıldığında bu oranın son derece düşük olduğu gözükmemektedir.

Şekil 2.9: BİST’te işlem gören yerli ve yabancı yatırımcı sayısı (www.mkk.com.tr/project/MKK/file/content/Bilgi%20Merkezi%20Dosyalar%C4%B1%2FBorsa%20Trendleri%20Raporu%2FBorsa_Trendleri_Raporu_XIV E.T:06.01.2016.).

Tablo 2.7’de 2015’in ilk dokuz aylık döneminde BİST’de Yabancı Yatırımcıların Portföy Değeri ve Yatırımcı Sayısı sıralaması gösterilmektedir. Buna göre ABD’nin % 32’lik pay ile yabancı yatırımcı portföy değeri ve payı ile ilk sırada, 2. sırada ise % 17’lik pay ile İngiltere’nin yer aldığı görülmektedir. ABD ve İngiltere toplam payın yaklaşık yarısını ellerinde bulundurmaktadırlar.

BİST’in İFM projesinde aktif rol alabilmesi için içeriğindeki işlem hacimleri ile birlikte özellikle yabancı yatırımcı sayısını artırması gerekmektedir.

Borsalar için gelişmişliğin diğer bir göstergesi de borsaya kote olan şirket sayısı ile ölçülmektedir. KAP’ın 21 Ağustos 2016 tarihli verilerine göre BİST’e kote olan şirket sayısı 545 iken gelişmiş borsalardan birisi olan Singapur Borsasına kote olan şirket sayısı 763’tür. Bu nedenle finansal ürün çeşitliliğinin artırılması ile birlikte borsaya kote olan şirket sayısını artırmak konusunda çalışmaların yoğunlaşması gerekmektedir.

Tablo 2.7: Yabancı yatırımcıların portföy değeri ve yatırımcı sayısı sıralaması (www.mkk.com.tr/project/MKK/file/content/Bilgi%20Merkezi%20Dosyalar%C4%B1%2FBorsa%20Trendleri%20Raporu%2FBorsa_Trendleri_Raporu_XIV E.T:06.01.2016.).

Adres Ülkesi	Portföy Değeri (Milyon TL)	Payı
AMERİKA BİRLEŞİK DEV.	47.123	32%
BİRLEŞİK KRALLIK	24.683	17%
LÜKSEMBURG	10.879	7%
HOLLANDA	6.451	4%
İRLANDA	4.869	3%
SİNGAPUR	4.752	3%
NORVEÇ	4.170	3%
CAYMAN ADALARI	3.973	3%
YUNANİSTAN	3.895	3%
SUUDİ ARABİSTAN	2.926	2%
DİĞER	32.428	22%

İFM eylem planında öncelik olarak belirtilen hedeflerden birisi de özellikle faizsiz finans araçları ile İslami finansal ürünler pazarına girerek BİST'in ürün çeşitliliğini artırmak yolu ile körfez sermayesini çekebilmektir. Bu amaçla BİST, İslami Finansal Ürünler alanına girerek kira sertifikaları (SUKUK) ihraç etmeye başlamıştır.

Para piyasalarında bono ve tahviller için senet kelimesi kullanılırken, İslami finansman prensiplerine göre ihdas edilen bonolara sukuk denilmektedir. Varlık senedi veya menkul kıymetleştirilmiş varlık şeklinde de isimlendirilebilir. Sukuk hem devlet hem de özel kurumlar tarafından çıkarılabilir. Günümüzde hem körfez ülkelerinde hem de Avrupa ülkelerinde sukuk ihraç eden devletler ve kurumlar vardır. Sukuk ihdas edilmesinin amacı genellikle büyük projeler için ihtiyaç duyulan yüksek tutardaki sermayeyi temin etmektir (Tunç, 2010: 152-153).

BİST'in Sukuk ihraç etmesinin yanı sıra Türkiye'de Özel Katılım Bankalarının ihraç ettikleri sukuk miktarları da Tablo 2.8'de gösterilmiştir. Tabloda gösterilmeyen Kamu katılım bankası olan Ziraat Katılım Bankası A.Ş. iştiraki Ziraat Katılım Varlık Kiralama A.Ş. 100 milyon TL tutarlı ilk kira sertifikası ihracını Mayıs 2016 tarihinde gerçekleştirmiştir. Tüm bu işlemler İFM projesi sürecinde körfez ülkelerindeki fonların ülkeye çekilmesi bağlamında yapılmış önemli atılımlardır.

Ayrıca BİST’te 2014 yılında İslam Kalkınma Bankasının kira sertifikaları da işlem görmeye başlamıştır. İslam Kalkınma Bankası’nın (IDB) yurt dışında işlem gören 6 milyar 50 milyon dolar değerindeki kira sertifikası BİST Borçlanma Araçları Piyasası Kesin Alım Satım Pazarı’nda nitelikli yatırımcılar arasında alım satım işlemlerine açılmıştır

Tablo 2.8: Türkiye’de katılım bankalarının gerçekleştirdiği sukuk ihracı (2013-2016) (www.tkbb.org.tr/diger-istatistikler E.T: 05.06.2016) yararlanılmıştır. Tez yazarı tarafından oluşturulmuştur.

Yıllar	2013	2014	2015	2016
Albaraka Türk	200.000.000 USD	350.000.000 USD	250.000.000 USD	
Bank Asya	125.000.000 TRY	529.230.824 TRY		
Kuveyt Türk	150.000.000 TRY	287.000.000 TRY 500.000.000 USD	1.524.091.000 TRY 800.000.000 MYR*	228.500.000 TRY 350.000.000 USD
Türkiye Finans	500.000.000 USD	299.000.000 TRY 500.000.000 USD 800.000.000 MYR	390.000.000 TRY 360.000.000 MYR	200.000.000 TRY

MYR*= Malezya Ringgiti

Sukukların alım-satımından ve kira ödemelerinden elde edilen gelirlerin dar ve tam mükellef gerçek kişiler için % 10 ve tam mükellef kurumlar ile dar mükellef kurumlar için alım- satımından ve kira ödemelerinden elde edilen kazançların % 0 oranında gelir vergisi stopajına tabi olması gibi avantajları bulunmaktadır. Ayrıca sukukların en çok tercih edilme nedeni ise ülkelerin ve şirketlerin yaşayabilecekleri finansal krizlerden etkilenmemeleridir.

BİST ayrıca finansal ürün çeşitliliğini artırmak için Küresel İslami Finans Geliştirme Merkezi ‘World Bank Global Islamic Finance Center’ adlı bir Araştırma Merkezi kurmuştur. Kültürel ve coğrafi olarak yakın olduğu ancak çeşitli nedenlerle gelişmiş ülke finans merkezlerinde işlem gören yüksek miktartlı körfez sermayesini Türkiye’ye çekebilmek için danışmanlık hizmeti veren bu kuruluştan yararlanması gelişmiş ülkelerin finans merkezlerine giden İslami Sermayeyi çekmek bakımından önemli bir adım olmuştur.

Bono şeklinde nitelendirilebilecek Kira Sertifikaları farklı Sukuk çeşitlerinden sadece bir tanesini oluşturmaktadır. Faizsiz bir finansman şekli olan ve özellikle bölgedeki yüksek miktartlı İslam sermayesi için alternatifler oluşturabilmek için Sukuk’un diğer çeşitleri içinde farklı düzenlemeler yapılması gerekmektedir.

2.3 Küresel Finans Merkezleri İndeksi (Global Financial Centres Index-GFCI) Raporu'nun Finans Merkezi Oluşumu Konusunda Değerlendirilmesi

Farklı araştırma şirketlerince ülke ekonomilerinin değerlendirilmesi yolu ile uluslararası karşılaştırmaların yapıldığı pek çok rapor yayınlanmıştır. Yayınlanan bu raporlar ülkeler için dünya ekonomisi içerisindeki yerini konumunu görmek kadar diğer ülkeler ile karşılaştırma imkanı bularak, mevcut koşullarda var olan eksikliklerin tespiti, en iyi ülke örneklerinden yola çıkarak yapılması gereken reformların, düzenlemelerin, uygulamaların araştırılması ile çözüm önerileri üreterek büyüme ve uluslararası rekabette başarılı olabilmek fırsatını da yaratmaktadır.

Genel olarak uluslararası ölçekte oluşturulan raporlar şehir odaklı olmaktan daha çok ülke odaklıdır. Bu bağlamda Türkiye ekonomisinin genel durumunun İstanbul için belirleyici olduğu görüşünden hareketle raporlar değerlendirilmiştir. Aşağıda bu raporlardan 4'ü üzerinde durularak Türkiye'nin pek çok kriter ile farklı ülkeler arasındaki konumu açıklanmaya çalışılmıştır.

Raporlar seçilirken ilk olarak bir finans merkezi projesi hedefi olan İstanbul'un şu anki konumunu ve sıralamasını görebilmek için Global Finans Merkezleri Endeksi incelenmiştir, ikinci olarak İstanbul'un coğrafi ve stratejik konumunun finans merkezi oluşumuna büyük katkı sağlayacağı düşüncesinden hareketle Dünyada Seyahat Edilen En Popüler Hedef Şehirler Endeksi Raporu incelenmiş, üçüncü olarak, finans merkezi olma hedefinin ve finans merkezi kimliğini sürdürebilme gücünün ülkelerin rekabet güçleri ile olan yakın ilişkisi ve bu anlamda Türkiye'nin uluslararası rekabet edebilirlik durumu, eksikleri, yapılması gerekenler, en iyi örneklerden yola çıkarak genel bir ülke değerlendirmesi yapmak amacıyla Küresel Rekabet Edebilirlik Endeksi incelenmiştir, son olarak İş Yapma Endeksi incelenmiş, değerlendirmede büyümek için uluslararası sermayeyi ülkeye çekmek zorunda olan Türkiye'nin endeksteki yeri, nedenleri ve bu anlamda aksayan yönlerini ortaya koymak amaçlanmıştır.

GFCI, ilk olarak 2005 yılında Z/Yen Grubunun "Londra'nın Finans Merkezi Olarak Rekabetçi Pozisyonu" ("The Competitive Position Of London As A Global Financial Centre") adlı araştırmasının sonuçlarından üretilmiştir. GFCI'nin temel amacı dünyada öne çıkmış finans merkezlerinin küresel rekabetteki konumunu araştırmaktır. Endeks üç ayda bir hesaplanmakta ve altı ayda bir yayımlanmaktadır.

Dünyadaki finans merkezlerinin gelişimini izlemekte olan GFCI beş ana grup içerisinde hesaplanmaktadır. Bu gruplar:

1. İşgücüne ilişkin faktörler: iş gücü verimliliği ve eğitim harcamaları,
2. Ticari ortam faktörleri: finans piyasalarının gelişmişlik düzeyi, vergiler, ekonomik ve idari düzenlemeler, ücretlere ilişkin düzenlemeler,
3. Piyasaya giriş faktörleri: uluslararası bankacılık ve finansal faaliyetler, uluslararası yargı düzenlemeleri,
4. Altyapı faktörleri: mülkiyet işlemleri, ofis ısıtma ve soğutma dahil olmak üzere altyapı düzenlemeleri, internet bağlantı ağı gelişmişliği,
5. Genel rekabetçilik faktörleri; ekonomik göstergeler, uluslararası güven, ülke/kent imajı da bu grup içerisinde değerlendirilmektedir.

GFCI 19'da, dışsal göstergeler (Finans merkezi performansının belirlenmesi için bazı dışsal ölçütler kullanılmaktadır. Örneğin: telekomünikasyon altyapısının rekabetçilik düzeyine ilişkin bilgilerin elde edilmesi için Birleşmiş Milletlerin yayınladığı ICT Kalkınma Endeksi ve Telekomünikasyon Altyapı endeksi kullanılmaktadır. Ayrıca, Dünya Ekonomik Forumunun yayınladığı Networked Readiness Index ve World Wide Web Foundation tarafından yayınlanan Web Index'de dışsal gösterge olarak kullanılmaktadır.) ve on-line anketlere verilen cevaplar olmak üzere iki ayrı veri kaynağından yararlanarak finansal merkezlerinin profilleri oluşturulmuş ve aldıkları puanlar değerlendirilerek sıralamaları yapılmıştır. 105 faktörün değerlendirmeye alındığı ve 86 finans merkezinin incelendiği GFCI 19'da 2.520 finans profesyonelinin finansal merkezler hakkında yaptığı 24.995 değerlendirme kullanılmıştır.

Tablo 2.9'da Mart 2016'da yayınlanan GFCI 19'da 796 puanlı Londra en yüksek puana sahip şehir iken, 2. sıradaki New York 792 puana ve GFCI 18'de 4. sırada yer alırken GFCI 19'da 1 sıra yükselerek 3. Sırayı alan Singapur'un ise 755 puana sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 2.9: Küresel finans merkezi endeks sıralaması (GFCI 18,GFCI 19)
(www.longfinance.net/images/GFCI18_23Sep2015.pdf E.T:12/06/2016).

	GFCI 19		GFCI 18		DEĞİŞİM	
ŞEHİR	SIRA	PUAN	SIRA	PUAN	SIRA	PUAN
London	1	800	1	796	-	▲4
New York	2	792	2	788	-	▲4
Singapore	3	755	4	750	▲1	▲5
Hong Kong	4	753	3	755	▼1	▼2
Tokyo	5	728	5	725	-	▲3
Zurich	6	714	7	715	▲1	▼1
Washington DC	7	712	10	711	▲3	▲1
San Francisco	8	711	9	712	▲1	▼1
Boston	9	709	12	709	▲3	-
Toronto	10	707	8	714	▼2	▼7

Tablo 2.10: Küresel finans merkezi endeks sıralaması (GFCI 18,GFCI 19)
(www.longfinance.net/images/GFCI18_23Sep2015.pdf E.T:12/06/2016).

	GFCI 19		GFCI 18		DEĞİŞİM	
ŞEHİR	SIRA	PUAN	SIRA	PUAN	SIRA	PUAN
Dubai	13	699	16	704	▲3	▼5
Istanbul	45	636	47	653	▲2	▼17
Moscow	67	611	78	598	▲11	▲13

GFCI 18 ve GFCI 19'un birlikte gösterildiği Tablo 2.10'da İstanbul'un GFCI 18'de 84 şehir arasında 47. sırada ve puanının 653 olduğu, GFCI 19'da ise 636 puanla 86 şehir arasından 45. sırayı aldığı görülmektedir. İstanbul'un sıralamadaki yerinin 2 basamak yükselmesine rağmen 17 puanlık bir düşüş yaşadığı görülmektedir. Türkiye'nin bölgesel rakibi olarak düşünülen Moskova ise GFCI 19'da 67. sırada yer alarak 611 puan almıştır. Ancak Moskova'nın her iki endeks karşılaştırmasında sıra olarak ve puan olarak önemli ölçüde artış göstermiş olması kayda değerdir. GFCI 19'da nispeten düşük performans göstergelerine sahip olan İstanbul'un Moskova ve Dubai gibi bölgesel rakiplerine karşı rekabet gücünü

koruması açısından İFM projesi için gerekli reformların daha hızlı bir şekilde gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

Aynı çalışmada GFCI anketinde deneklere önümüzdeki birkaç yıl içerisinde hangi şehrin daha önemli bir konuma gelebileceği hakkında düşünceleri sorulmuştur. Finans profesyonellerinin rekabetçilik konusunda yaptıkları değerlendirmeler sonucunda zirvede bulunan 15 ülkeden 8 tanesi Asya Pasifik bölgesinde yer almaktadır. Tablo 2.11’de önümüzdeki 24 ay içerisinde önem kazanacak finans merkezleri arasında kabul edilen 15 şehir arasında İstanbul’un 18 puanla en çok tercih edilen 14. şehir olarak değerlendirildiğini görmekteyiz. Bu durum İFM projesinde İstanbul’un tanınırlığı açısından oldukça önemli bir gösterge olarak değerlendirilebilir.

Tablo 2.11: Anketlerde adının geçme sayısı (www.longfinance.net/global-financial-centre-index-19/992-gfci-19.htmlE.T:11/06/2016).

Merkez	Son 24 Ay İçinde Anketlerde Adının Geçme Sayısı
Singapur	121
Şanghay	120
Kazablanka	74
Busan	56
Hong Kong	55
Cebelitarık	50
Dalian	40
Lüksemburg	39
Seul	37
Dubai	29
Shenzhen	21
Pekin	20
Çin	19
İstanbul	18
Almatı	16

GFCİ 19’da 105 faktör arasında değerlendirmede öne çıkan faktörler Tablo 2.12’de görülmektedir. Belirtilen faktörler aynı zamanda bir kentin finans merkezi olarak bir çekim alanı yaratması açısından da gerekli olan faktörler olarak değerlendirilebilir.

Bu bağlamda İFM'nin uluslararası saygınlığının artması için:

1. Yasal düzenlemelerde açıklık ve adillğin sağlanması,
2. Hukuk sisteminde yapılacak yolsuzluğu önleyici şeffaflığı artırıcı düzenlemeler,
3. Nitelikli işgücü oluşturmak için eğitim sisteminde yapacağı atılımlar,
4. Vergi kanunlarının şeffaf açık ve anlaşılır olması için mevzuatta yapılacak düzenlemeler,
5. Ulaşım altyapısında yapılacak iyileştirmeler ve uygulamalar ile GFCI puanının artmasının ve üst sıralara yükselmesinin sağlanması,

gibi uygulamalarla uluslararası yabancı sermayenin kenti tercih etmesine yol açarak önemli bir adım atılmış olacaktır.

Tablo 2.12: GFCI 19'da öne çıkan faktörler (www.longfinance.net/global-financial-centre-index-19/992-gfci-19.html E.T:11/06/2016).

Rekabet Alanı	PUAN	GFCI 19'da Öne Çıkan Faktörler
İş Çevresi	936	Yasal düzenlemelerin açık, anlaşılır ve adil olması son yıllarda oldukça önem kazanmıştır.
		Yolsuzluğun önlenmesi finansal merkezlerin GFCI değerlendirmelerinde daha önemli hale gelmiştir.
İnsan Kaynağı	831	Finans merkezlerinin kalifiye işgücünü çekebilme konusunda rekabet düzeyleri artmaktadır
		Kalkınmakta olan ekonomilerde beyin göçü ve demografik özellikler konusunda farkındalık artmaktadır.
Vergileme	796	Vergi kanun ve kuralları uluslararası anlamda uyumlu olmalıdır.
		Vergi kanunları şeffaf, anlaşılır ve rasyonel olmalıdır.
Tanınma Düzeyi	714	Güvenlik, güvenilirlik ve insan hakları sürekli önem kazanmaktadır.
		Rekabetçi bir ortamda olduklarından finansal merkezlerin kendilerini pazarlama ihtiyaçları vardır.
Altyapı	707	Karayolu taşımacılığı birçok finans merkezinde önemli bir sorundur.
		Belirli merkezlere doğrudan uçuşların azlığı finans merkezlerini sıralamada geride bırakmaktadır.
Finansal Sektör Gelişmesi	609	Avrupa Birliği kümesinin Londra üzerindeki etkisinin odak noktası olma özelliği artmıştır.
		Fiziksel yakınlık hala çok önemli bir belirleyicidir.

Finans merkezleri sıralaması yapılırken, değerlendirmeye konu edilen kriterlerden birisi insan kaynağına ilişkin faktörlerdir. İşgücüne ilişkin faktörler arasında kentteki eğitim harcaması miktarı en önemli göstergelerden birisi olarak kabul edilmektedir. Türkiye'nin en yoğun nüfusa sahip şehri olan İstanbul'un eğitim politikasının okul öncesinden başlamak üzere yeniden değerlendirilmesi bir dönüşümden geçmesi gerekmektedir. Dönüşüm nitelik ve nicelik olarak gerçekleştirilmelidir. Okulların fiziki donanımlarının iyileştirilmesinden, derslik sayılarına kadar, öğretmen sayısı, sınıflarda eğitim ve öğrenim gören öğrenci sayısına, yabancı dil öğretimine kadar eğitim kurumlarının İFM vizyonu doğrultusunda yeterli etkinliğe ve kaliteye kavuşması gerekmektedir.

İşgücü eğitimi ise özellikle hızla değişen teknoloji odaklı uluslararası rekabet ortamında ülkeler için üzerinde önemle durulması gereken bir konu olmaktadır. Hizmet içi eğitimin kurumlar açısından bir maliyet unsuru olmaktan ziyade firmaların rekabet güçlerini artırmak yolu ile hayatta kalma fırsatı olarak değerlendirilmesi gerekliliğinin genel bir anlayış olarak kabul edilmesinin sürece katkısının, verilecek teşvik ve yaratılabilecek uygulama kolaylıkları ile desteklenmesi gerekmektedir.

...Uluslararası ticari mücadelede mal, maden ve doğal kaynakların önemi azalır, nakliye maliyetleri düşerken rekabet gücünün kaynakları da bu gibi geleneksel etkenlerden teknoloji tabanlı öğelere kayıyor. Üretim süreçlerinde yaygınlaşan bilgisayar ve robot kullanımı, artık sadece fabrika işçisinin bile karmaşık elektronik aletleri kullanabilmesini zorunlu kılıyor. Bunu sağlamanın yolu da daha uzun daha farklı daha kaliteli eğitimden geçiyor... (Kozlu, 2003: 284).

Birinci bölümde finans merkezi olmak için gerekli kriterler üzerinde yapılan araştırmalardan bahsedilmişti. Bu araştırmalarda da belirtildiği gibi bir yerin finans merkezi olarak değerlendirilebilmesinin en öncelikli koşulu nitelikli işgücüne sahip olunmasıdır; bu anlamda İstanbul'un özellikle finans merkezi bölgesinde çalışacak iyi donanımlı, nitelikli, yabancı dil bilgisine ve sektör tecrübesine sahip çok sayıda uzman personele ihtiyacı vardır. Bu ihtiyacın karşılanması için gerekli donanımın sağlanması gerekmektedir.

Ülkeler arası rekabette vergi oranları önemli bir faktördür. Finans merkezleri ülkelere sermaye ile birlikte teknolojik donanımlarını da getirmektedirler. Sermaye ise kendini en güvende hisedebileceği ve en karlı olabileceği ülkeleri tercih

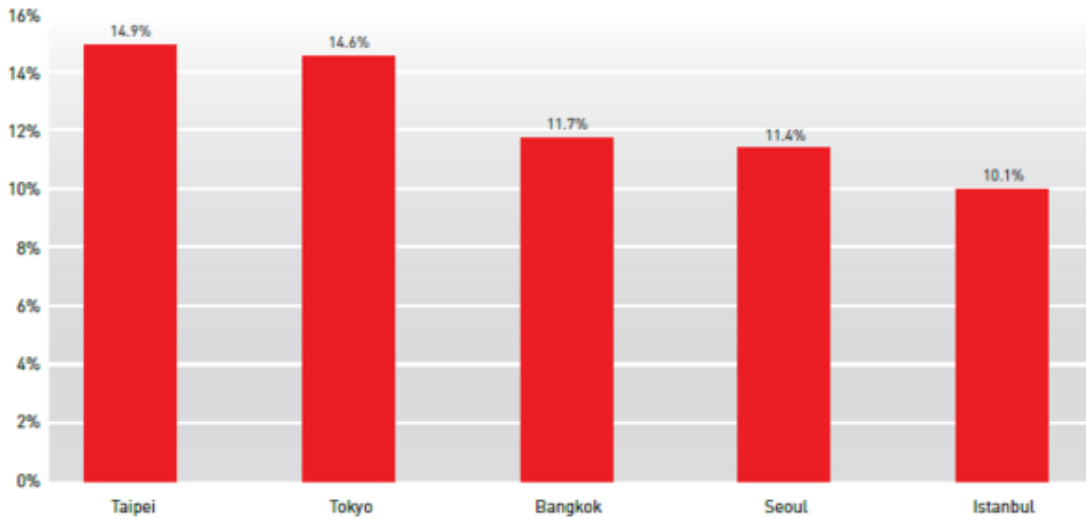
edecektir. Bu bağlamda vergi oranları ülkeleri tercih edilebilir düzeye getirecek oranlarda olmalıdır. Türkiye’de özellikle bankacılık işlemlerinde uygulanan dolaylı vergiler (BSMV) finans piyasalarını olumsuz etkilemektedir. İFM projesi kapsamında özellikle Maliye Bakanlığı’nın dolaylı vergiler, finansal ürün çeşitlemesindeki vergisel avantajlar yaratılması ve vergi kanunlarının yeniden düzenlenmesi konusundaki çalışmaları devam etmektedir.

İstanbul’un endeks sıralamasını etkileyebilecek en önemli konulardan birisi de adil, hızlı ve rekabet edebilir bir hukuk sistemi altyapısına sahip olmasıdır.

Endekste belirtildiği gibi ulaşım başta olmak üzere kentin sahip olduğu altyapı yetersizliği İFM projesinde de İstanbul’un karşısına çıkan en büyük olumsuzluk olarak değerlendirilmektedir.

2.4 Dünyada Seyahat Edilen En Popüler Hedef Şehirler Endeksi Raporu’nun (Global Destination Cities Index Report-GDCI) Finans Merkezi Oluşumu Konusunda Değerlendirilmesi

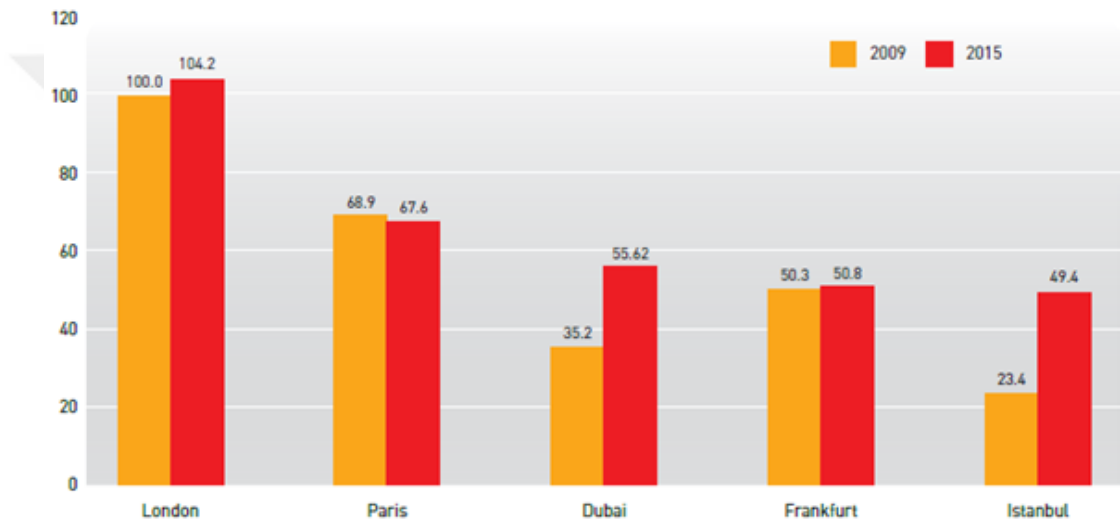
Mastercard tarafından 2015 yılında yayınlanan dünyada seyahat edilen en popüler hedef şehirler endeksi raporuna göre İstanbul seyahat edilme sayısı en hızlı büyüyen 20 şehir arasında 5. sırada yer alarak büyüme potansiyeli yüksek bir şehir olarak göze çarpmaktadır.

Şekil 2.10: Seyahat noktası olarak ziyaretçi sayısı en hızlı artan 5 şehir (2009-2015) (www1.mastercard.com/content/intelligence/en/resenearch/reports/2015/mastercard-global-destination-cities-index-report-2015.html: 12.11.2015).

Şekil 2.10’da 2009-2015 tarihleri arasında dünya üzerinde en fazla ziyaret edilen 20 şehir arasından ziyaret sayısı en hızlı artan 5 şehri göstermektedir. Bu ülkelerden 4 tanesi Taipei şehrinin liderliğinde Asya’dan olmak üzere diğeri ise Orta Avrupa’daki İstanbul şehridir. Çift haneli büyüme oranlarına sahip olan bu şehirler dünyada en çok ziyaret edilen ilk 20 şehir arasına girebilecek yeterlilikte ziyaretçi sayısına sahiptir.

Raporda, şehirlerin ziyaret edilme sayılarındaki artış potansiyeli değerlendirilerek uluslararası alanda en yüksek seyahat bağlantısı puana sahip 5 ülkenin 2009-2015 yılları arasındaki karşılaştırmalı durumu gösterilmektedir.

Şekil 2.11: Uluslararası alanda en yüksek seyahat bağlantısı puana sahip 5 şehir (Londra 2009=100)
(www1.mastercard.com/content/intelligence/en/resenearch/reports/2015/mastercard-global-destination-cities-index-report-2015.html E.T: 12.11.2015).

En fazla ziyaret edilen beş şehir ve 2009 yılı itibariyle ziyaretçi sayısındaki değişimler Şekil 2.11’de gösterilmiştir. 2009 yılında ilk sırada yer alan Londra, 2009 yılı 100 baz puan olarak temel alındığında 2015’te ziyaret edilme sıklığını 4,2 puan artırmıştır. Paris’in 2009 yılından beri ziyaretçi sıklığı 13 puan azalarak ikinci sırada yer almıştır. Dubai ziyaret frekansını 20,4 puan artırmış puanı hemen hemen değişmeyen Frankfurt’un üzerine çıkmıştır. İstanbul ise puanını 26 puan yükselterek Dubai’nin artış rakamını geçmiştir. Dubai ve İstanbul sıralamada yukarıya doğru hızla yükselen dinamik şehirler olarak gözükmektedir.

İstanbul’un ziyaretçi sayısındaki artışta hızlı ve kaliteli hizmet sunumuyla sahip olduğu havalimanlarının katkısı oldukça fazla olmuştur. İstanbul’da bulunan Atatürk ve Sabiha Gökçen Havalimanları, ulusal ve uluslararası düzeyde son derece

modern tesislere sahip ve yerli ve yabancı ülke vatandaşların ihtiyaçlarını karşılayan modern ve teknolojik mekânlar olarak değerlendirilmektedir.

Atatürk Havalimanı, 2014 yılında 56,9 milyon yolcu sayısı ile Türkiye'nin en yoğun havalimanıdır. Monocle Dergisi'nin düzenlediği "Transit Uçuşların Cazibe Merkezi" 2009-2010: En iyi 50 Seyahat Merkezi, Euro Annies 2013 ödülleri 2012 yılında "Yolcu Trafiği En Çok Artan Havalimanı" ödülleriyle layık görülmüştür. Ayrıca Atatürk Havalimanı, Euro Annies 2015 Ödülleri'nde Avrupa'da en fazla yeni uzun menzilli güzergâha sahip havalimanı seçilmiştir.

Tablo 2.13: İstanbul hava limanı yolcu istatistikleri (www.ataturkairport.com/tr-TR/Pages/Main.aspx E.T: 22.12.2015).

İstanbul Havalimanı Yolcu İstatistikleri-Yıllara Göre (Milyon TL)															
Yıllar	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
İç Hatlar	5,2	3,8	2,9	3,1	5,4	7,5	9,1	9,6	11,5	11,4	11,8	13,6	15,3	17,2	18,7
Dış Hatlar	9,5	8,8	8,5	9,0	10,2	11,8	12,2	13,6	17,1	18,4	20,3	23,8	29,7	34,1	38,2
Toplam	14,7	12,6	11,4	12,1	15,6	19,3	21,3	23,2	28,6	29,8	32,1	37,5	45	51,3	56,9

İstanbul Sabiha Gökçen Uluslararası Havalimanı, CAPA (Asya Pasifik Havacılık Merkezi) tarafından bu yıl 12'ncisi düzenlenen CAPA AwardsforExcellence 2014 (CAPA Havacılık Mükemmellik Ödülleri 2014) ödül töreninde 15-25 milyon yolcu kategorisinde "Yılın Havalimanı" seçilmiştir. Ayrıca, dünyanın önemli havacılık haber ve analiz sitesi "anna.aero" tarafından Avrupa'da yolcu trafiğini en fazla artıran havalimanı seçilmiştir. "AirportTrafficGrowth Awards" ödülleri kapsamında 10 milyon ve üzeri yolcu kapasiteli havalimanları arasında Sabiha Gökçen birinci olmuştur. Sonuç olarak 2014 yılında toplamda 80 milyonu aşan yolcu sayısı ile İstanbul, dünyada en çok ilgi gösterilen şehirler arasında yer almaktadır.

Raporda İstanbul'a yapılan ziyaretlerde en fazla harcama yapan şehirlerde Tablo 2.14'de belirtilmiştir.

Tablo 2.14: İstanbul'a yapılan ziyaretlerde en fazla harcama yapan şehirler (www1.mastercard.com/content/intelligence/en/resenearch/reports/2015/mastercard-global-destination-cities-index-report-2015.htmlE.T 12.11.2015).

	Feeder Cities	2015 Visitors (000s)	2015 Spend (US\$ mn)	
1	London	471	\$432	
2	Paris	406	\$275	
3	Duesseldorf	385	\$373	
4	Frankfurt	350	\$338	
5	Amsterdam	310	\$192	

Tablo 2.14'de İstanbul' un en çok 5 Avrupa şehri tarafından ziyaret edildiği, bu şehirler arasında Londra'nın birinci sırada olduğu ve Londra'nın aynı zamanda 2015 yılında en çok harcama yapan ülke olarak da ilk sırada yer aldığı gözükmektedir.

İstanbul'un tarihi konumu ile kültürlere ev sahipliği yapmış olmasının kentte yarattığı etki farklı ülke ve şehirlerdeki insanları tarihsel birikimi görmek ve yerinde yaşamak için bu kente çekmektedir. Kısa süreli turizm amaçlı seyahat edilen bu şehir aynı zamanda zengin sanatsal aktiviteleri, gezilecek otantik ve tarihi yerleri ve boğazların kente katmış olduğu ayrıcalığı yaşama fırsatını sunmaktadır.

1. Kozmopolit yapının kente farklı bir enerji katmasının,
2. Yaşamak ve seyahat için çok pahalı bir şehir olmamasının,
3. Kentte bulunan büyük hava limanlarına sağlanan sürekli uçuşların ve kent içerisindeki zaman içinde iyileşme gösteren ulaşım koşullarının,
4. Marka şehir yaratma güdüsüyle şehir için güçlü bir imaj oluşturulması çabalarının,
5. İFM projesi kapsamında yapılan altyapı ve üstyapı çalışmalarının olumlu etkileri ile şehre yapılan seyahatler özellikle son yıllarda artmaktadır.

Raporun sonuç bölümünde bir şehrin sahip olduğu ziyaretçi yoğunluğundaki artışın, o şehrin sosyo-ekonomik ve istihdam potansiyeline katkıda bulunduğu belirtilmiştir.

Türkiye ekonomisi içerisindeki yeri düşünüldüğünde İstanbul'un en çok seyahat edilen şehirlerden birisi olma ünvanının ülkenin ekonomik gelişimine

katkısının oldukça fazla olduğu açıktır. Ayrıca sahip olduğu ziyaretçi yoğunluğu İFM projesi kapsamında kentin imajına olumlu katkı sağlamaktadır.

2.5 Küresel Rekabet Edebilirlik Raporu’nun (The Global Competitiveness Report-GCI) Finans Merkezi Oluşumu Konusunda Değerlendirilmesi

Küresel Rekabet Edebilirlik Raporu, Dünya Ekonomik Forumu (WEF) tarafından 1979 yılından beri yayınlanmaktadır. Raporda rekabet güçlerine göre sıralanan ülkelerin ekonomik büyüme dinamikleri belirlenen temel faktörler doğrultusunda açıklanmıştır. Rapor ülke yöneticilerine, politika uygulayıcılarına, reel sektör temsilcilerine ülke ekonomisinin dünya ekonomisi içerisindeki konumunu görme, başarılı ülke örneklerinin uygulamalarını izleme ve başarının nedenlerini gözlemleyerek bir çıkarım yapabilme olanağı tanımaktadır.

Rekabet gücü”nü, bir ülkenin ürettiği mal ve hizmetlerin dünya pazarlarındaki payı olarak değil, o ülkede sürdürülebilir büyümeyi sağlayacak olan kurumların, politikaların ve üretim faktörlerinin tümünü kapsayan verimlilik düzeyi olarak tanımlayan Dünya Ekonomik Forumu, ülkelerin rekabet düzeyini niceliksel olarak ölçebilmek ve sıralayabilmek için Küresel Rekabetçilik Endeksini (GCI) kullanmaktadır. Endeks son derece kapsamlı; ulusal rekabetçilik konusunda mikro ekonomik ve makroekonomik durumu analiz eden bir yapıya sahiptir. Buradaki asıl gaye, ülkelerin verimlilik düzeyini belirleyen etmenleri ortaya koyup, o ülkenin güçlü ve zayıf yanlarını ortaya çıkarmak ve politika yapıcılara yol gösterebilmektir (ref.sabanciuniv.edu/sites/ref.sabanciuniv.edu/files/tkrd_2013-14-print.pdf E.T:21.11.2015).

GCI, endeksin hazırlanmasında iki ayrı veriden yararlanmaktadır. Bunlardan birincisi ‘Uluslararası İstatistikler’, ikincisi ise ‘Yönetici Görüşü’ anket verileridir. İstatistikler IMF, Dünya Bankası, UNESCO gibi uluslararası kuruluşlardan alınmaktadır. Yönetici görüş anketi ise farklı ülkelere ortak kurumlar aracılığı ile yapılmaktadır.

Ankette yer alan sorular 1 ile 7 arasında bir puan verilecek biçimde oluşturulmuştur. “1” en kötü notu, “7” ise en iyi notu temsil etmektedir.

GCI Endeksinde rekabet edebilirlik birçok faktöre bağlı olarak gelişmektedir. Tüm bu faktörler çerçevesinde rekabet edebilirliğin 12 alt endeksi oluşturulmuş değerlendirme bu çerçevede yapılmıştır.

GCI, ulusal rekabetçilik konusunda mikroekonomik ve makroekonomik durumu kapsamlı şekilde analiz eden bir yapıya sahiptir ve üç temel prensibe dayanmaktadır. Bu prensipler şöyle sıralanabilir; 1) Rekabet gücünün belirleyicileri komplekstir ve rekabet gücü ölçümü 12 ana başlık altında yapılır. 2) Ekonomik kalkınma, başarılı gelişmenin dinamik bir sürecidir ve üç safhadan oluşmaktadır. Bu safhalar: Faktör Temelli Gelişim Aşaması, Verimlilik Temelli Gelişim Aşaması ve Yenilikçilik Temelli Gelişim Aşamasıdır. 3) Ekonomiler, bir safhadan daha gelişmiş diğer safhaya geçerek gelişirler (WEF, 2012) (Akt: OVALI, 2014: 20)

GCI raporundaki 12 alt endeks ve içerikleri ise aşağıdaki şekildedir.

2.5.1 Rapora Göre Kurumsal Yapı Alt Endeksinin Değerlendirmesi

Kurumsal ortam, devlet, firma ve bireylerin oluşturduğu yasal ve idari çerçeveyi oluşturmaktadır. Bu yapının etkinliği ise rekabet ve büyümeyi önemli ölçüde etkilemektedir.

2.5.2 Rapora Göre Altyapı Alt Endeksinin Değerlendirmesi

Ülkelerin sahip oldukları etkin altyapı sistemi ekonomik faaliyetlerin verimliliğini artırmakta, bölgeler arasındaki mesafeyi azaltarak yerel pazarları birbirine bağlamakta ve ticareti kolaylaştırmaktadır.

2.5.3 Rapora Göre Makroekonomik İstikrar Alt Endeksinin Değerlendirmesi

Makroekonomik istikrar hem iş dünyası hem de ülkeler için rekabetçiliğin artırılması açısından önemli olmaktadır. Bu alt endeks makroekonomik istikrar için gereken ve birbirleri ile ilişki içinde olan bir dizi göstergiyi içermektedir.

2.5.4 Rapora Göre Sağlık ve Temel Eğitim Alt Endeksinin Değerlendirmesi

Sağlıklı bir işgücü yapılanması ülkenin verimliliği ve rekabetçiliği üzerinde önemli derecede etkilidir. Temel eğitim düzeyinin gelişmişliği ise bireylerin verimliliğini yükseltmektedir.

2.5.5 Rapora Göre Yüksek Öğrenim ve Mesleki Eğitim Alt Endeksinin Değerlendirmesi

Küreselleşen dünyada değişen şartlara ve üretim sisteminin artan ihtiyaçlarına hızlı bir biçimde uyum sağlayan çalışanlara ihtiyaç vardır. Orta ve yükseköğretime kayıt oranları ile verilen eğitimin niteliği de çalışanların değişen üretim yapısına uyumunu hızlandırmaktadır. Ayrıca sürdürülebilir mesleki eğitim, çalışanların niteliklerini artırmak konusunda önemli olmaktadır.

2.5.6 Rapora Göre Mal/Ürün Piyasası Etkinliği Alt Endeksinin Değerlendirmesi

Etkin bir piyasa yapısı oluşturabilmek için sağlıklı bir piyasa rekabeti ortamının oluşturulması gerekmektedir. İç ve dış piyasalardaki sağlıklı rekabet yapısının kurulması pazar etkinliğinin sağlanması ve piyasanın talepleri ile uyumlu bir yapının oluşturulması açısından önemli bir yere sahip olmaktadır. Bu anlamda piyasalara müdahale, piyasa rekabetini olumsuz etkilediği için tercih edilmeyen bir durumdur.

2.5.7 Rapora Göre İşgücü Piyasası Etkinliği Alt Endeksinin Değerlendirmesi

Endekste, emek piyasalarının, işçilerin bir ekonomik faaliyetten diğerine daha hızlı ve düşük maliyetle kaydırılabilmesini sağlayacak esnekliğe sahip olması gerekliliği vurgulanmıştır.

Etkin bir işgücü piyasası için işçi ve işveren ilişkilerinin sağlıklı olması, kişilerin yeteneklerine uygun alanlarda çalıştırılması ve iş ortamında kadın erkek eşitliğinin sağlanması gibi faktörler önemli olmaktadır.

2.5.8 Rapora Göre Finansal Piyasaların Gelişmişliği Alt Endeksinin Değerlendirmesi

Endeks, ekonomik faaliyetler için sağlam ve iyi işleyen bir finans sektörünün önemini vurgulamaktadır. Finansal kaynaklar, politik ilişkilerden bağımsız olarak yatırımlara en uygun alanlara yönlendirildiği durumda en yüksek getiriye ulaşılacaktır.

2.5.9 Rapora Göre Teknolojik Hazırlık Alt Endeksinin Değerlendirmesi

Firmalar için rekabet düzeyi ve zenginleşme bakımından teknolojinin artan biçimde önemli bir bileşen olduğu belirtilmiştir.

2.5.10 Rapora Göre Pazar Büyüklüğü Alt Endeksinin Değerlendirmesi

Ölçek ekonomilerinden faydalanan firmaların olduğu bir piyasa yapısının üretkenliği artıracığı ve uluslararası piyasaların, ulusal piyasalar için alternatif piyasalar oluşturacağı vurgulanmıştır.

2.5.11 Rapora Göre İş Piyasasının Gelişmişlik Düzeyi Alt Endeksinin Değerlendirmesi

Gelişmiş işletme uygulamalarının mal ve hizmet üretiminde daha yüksek bir etkinliğin oluşmasına olanak sağladığı belirtilmiştir.

2.5.12 Rapora Göre Yenilikçilik/İnovasyon Alt Endeksinin Değerlendirmesi

Endekste, ekonomilerin, kurumların iyileştirilmesi, altyapının yapılması, makroekonomik istikrarsızlığın azaltılması ya da beşeri sermayenin iyileştirilmesi sayesinde ciddi kazanımlar elde edebilecekleri; ancak tüm bu faktörlerin nihayetinde azalan bir verim sağlayacağı, uzun vadede ise yaşam kalitesi ve refahın sadece teknolojik yenilikçilik/inovasyon yolu ile artırılacağı belirtilmiştir.

Üretkenliği ve rekabetçiliği belirleyen birçok faktörün bulunduğu Küresel Rekabet Edebilirlik Endeksinde, bu faktörlerin ağırlıklı ortalaması dikkate alınarak, oluşturulan 12 alt endeks 3 ana grubun içerisinde değerlendirilmiştir. Bunlar;

1. Temel Gereksinimler: Kurumlar, Altyapı, Makroekonomik Çevre, Sağlık ve Temel Eğitim Alt Endeksleri,
2. Verimlilik Arttırıcı Faktörler: Yüksek Öğrenim ve Mesleki Eğitim, Mal Piyasası Etkinliği, İşgücü Piyasası Etkinliği, Finansal Piyasa Gelişmişliği, Teknolojik Hazırlık, Piyasa Büyüklüğü Alt Endeksleri,
3. Yenilikçilik ve Çeşitlilik Faktörleri: İş Piyasasının Gelişmişliği ve Yenilikçilik Alt Endeksleri olarak sıralanabilir.

Raporda, ülkeler için GSYİH tutarlarına göre bir gelişmişlik sınıflandırması yapılmış, rekabetçiliği belirleyen 3 ana grup için farklı ağırlıklar verilerek değerlendirilmiş ve ülkelerin rekabet gücü belirlenmiştir. Bu aşamalar Tablo 2.15’de gösterilmiştir.

Tablo 2.15: Ülkelerin gelişmişlik düzeylerine göre sınıflandırması (GCI’den faydalanılmıştır. Tez yazarı tarafından oluşturulmuştur).

	Faktör Temelli Ekonomiler	Faktör Temelliden Verimlilik Temelli Geçiş Ekonomileri	Verimlilik Temelli Ekonomiler	Verimlilik Temelliden İnovasyona Geçiş Ekonomileri	İnovasyon Temelli Ekonomiler
Ülkelerin Gelir Düzeyleri(KBGSYİH)(\$)	<2.000	2.000-2.999	3.000-8.999	9.000-17.000	>17.000

Türkiye Tük verilerine göre 2015 yılı için kişi başına 9.261 ABD Doları olan kişi başı GSYİH’sı ile raporda belirtilen gelişmişlik düzeyine göre “Verimlilik Temelliden, İnovasyon’a Geçiş Ekonomileri” grubu içerisinde yer almaktadır.

2015-2016 Küresel Rekabet Raporunda rekabetçilik 140 ülke bazında değerlendirilmiştir. Rapora göre ilk 5 ülke: 5,76 puanlı İsviçre, 5,68 puanlı Singapur, 5,61 puanlı ABD ve son olarak da 5,53 puanlı Almanya olarak sıralanmıştır.

Rapora göre dünyanın rekabetçilik düzeyi en gelişmiş üç ekonomisi olan İsviçre, Singapur ve ABD, eğitim ve işgücü piyasası etkinliği göstergelerinin büyük çoğunluğunda yüksek skorlara ulaşmışlardır. Çalışmanın konusunu da oluşturan Singapur ile İsviçre ve ABD’nin rekabetçilik konusundaki başarılarında pek çok faktör arasında özellikle inovasyonu desteklemeleri ve Ar-Ge harcamalarını yıllar itibariyle artırma konusunda çalışmaları önemli etkenler olarak değerlendirilebilir.

Ticaret ve rekabetçilik doğaları gereği yakın bir ilişki içerisinde. Doğu Asya mucizesi olarak nitelendirilen ekonomilerden Singapur, Hong Kong, Güney Kore ve Tayvan örneklerinde de görüldüğü gibi ticaret ve yatırım bütünleşmesi rekabetçiliği iki kanaldan etkilemektedir: Birincisi, yerel firmalara ulaşabilen pazarların büyüklüğünün artışı, ikincisi ise firmaları uluslararası rekabetle, uzmanlıkla ve teknolojiyle karşı karşıya bırakarak verimliliği ve inovasyonu sürekli olarak geliştirmek. Modern dünyada hiçbir ülke ekonomisini uluslararası ticarete, yatırıma ve insan kaynaklarının ülkeler arası hareketine açmaksızın başarılı bir şekilde kalkınamaz (www3.weforum.org/docs/gcr/2015-2016/Global_Competitiveness_Report_2015-2016.pdf E.T:06/05/2016).

2015-2016 yılları arasında 140 ülke arasında yapılan Rekabetçilik sıralamasında ve Alt Endekslerde Türkiye'nin konumu Tablo 2.16'de gösterilmektedir.

Tablo 2.16: GCI endeksine göre Türkiye'nin durumu (www3.weforum.org/docs/gcr/2015-2016/Global_Competitiveness_Report_2015-2016.pdf E.T:05.06.2016).

	SIRA (140 out of)	PUAN (1-7)
GCI 2015-2016	51	4,4
GCI 2014-2015 (144 ülke)	45	4,5
GCI 2013-2014 (148 ülke)	44	4,5
GCI 2012-2013 (144 ülke)	43	4,5
TEMEL FAKTÖRLER (%36,3)	57	4,7
Kurumsal Yapı	75	3,8
Altyapı	53	4,4
Makroekonomik İstikrar	68	4,7
Sağlık ve Temel Eğitim	73	5,7
VERİMLİLİK ARTTIRICILAR (%50)	48	4,3
Yüksek Öğrenim ve Mesleki Eğitim	55	4,6
Ürün Piyasalarının Etkinliği	45	4,5
Emek Piyasalarının Etkinliği	127	3,5
Finansal Piyasaların Gelişmişliği	64	3,9
Teknolojik Altyapı	64	4,1
Pazar Büyüklüğü	16	5,4
YENİLİKÇİLİK VE GELİŞMİŞLİK FAKTÖRLERİ (%13,7)	56	3,7
İş Dünyasının Gelişmişlik Düzeyi	58	4,1
İnovasyon/Yenilikçilik	60	3,4

Tablo 2.16'de puanlama sistemi 1 ile 7 arasında olmakla birlikte, puanlar sorulara göre değişen ağırlıklı ortalamalar alınarak hesaplanmaktadır. Bu hesaplamalara göre Temel Faktörler Alt Endeksi temel alınarak değerlendirme yapıldığında, Türkiye 140 ülke arasında 57.sırada olmakla birlikte aldığı puan 4,7'dir. Bu endeksin bileşenleri incelendiğinde ise Türkiye Kurumsal Yapı Alt Endeksinde 3,8 puanla 75. sırada, Alt Yapı endeksinde 4,4 puanla 53.sırada, Makro Ekonomik İstikrar endeksinde 4,7 puanla 68.sırada ve Sağlık ve Temel Eğitim endeksinde 5,7 puanla 73. sırada yer almıştır.

Endeks bileşenleri incelendiğinde ise Türkiye'nin en düşük puanlar aldığı ve rekabetçilik açısından üzerinde çalışılması gereken konular: politikacılara güven, yargı bağımsızlığı ve terörizmin maliyeti olarak belirtilmiştir. Türkiye'de kurumsal yapı etkinliğininin sağlanabilmesi açısından hukuk sisteminde yapılması gereken düzenlemeler ve mevzuat sisteminin aksayan yönlerinin yeniden değerlendirilmesi ile birlikte yolsuzluğun ve iş yapma sürecinde aşırı bürokrasinin önlenmesi gerekmektedir.

Makroekonomik altyapı faktör bileşenleri içerisinde toplam tasarruf miktarının düşüklüğü ile enflasyon oranının yüksekliği rekabetçilik açısından Türkiye'nin zayıf makroekonomik göstergeleri olarak değerlendirilmektedir.

Sağlık ve temel eğitim alt endeksi bileşenleri içerisinde temel eğitim kalitesi (ilköğretim), sıralamada 100. Sırada olan Türkiye'nin üzerinde en çok çalışma yapılması gereken alan olarak değerlendirilebilir.

Verimlilik Arttırıcılar Alt Endeksinde Türkiye'nin ülke sıralaması 140 ülke arasında 48. ve aldığı puan 4,3'tür. Bu endeksin bileşenleri incelendiğinde ise: Yüksek Öğretim ve İşbaşında Eğitim endeksinde 4,6 puanla 55. sırada, Ürün Piyasalarının Etkinliği endeksinde 4,5 puanla 45. sırada, İşgücü Piyasalarının Etkinliği endeksinde 3,5 puanla 127. sırada, Finansal Piyasaların Gelişmişliği endeksinde 3,9 puanla 64. sırada, Teknolojik Altyapı Endeksinde 4,1 puanla 64. Sırada ve Pazar Büyüklüğü endeksinde ise 5,4 puanla 16. sırada yer almaktadır.

Verimlilik Arttırıcılar endeks bileşenleri içerisinde yüksek öğrenimde matematik ve bilimsel eğitim ile idari bilimler niteliği ve çalışan için personel eğitimi kapsamı açısından da Türkiye'nin oldukça alt sıralarda olduğu gözükmektedir. Yükseköğretim ve hizmet içi eğitimde yıllar itibariyle düzenli bir artış sağlamasına rağmen Türkiye, yükseköğretim ve mesleki eğitim alt endeksi göstergelerinde genel ortalamadaki yerine göre daha alt sıralardadır.

Ürün Piyasası Etkinliği içerisinde toplam vergi oranları, Emek Piyasa Etkinliği açısından sendikaların zayıflığı, toplam istihdam içerisinde kadın istihdamının azlığı, Türkiye'nin rekabetçilik anlamında çok düşük performans gösterdiği alanlar olarak belirtilebilir.

İnovasyon/Yenilikçilik ve Gelişmişlik Faktörleri Alt Endeksinde Türkiye 3,7 puanla 56. sırada yer almaktadır. Bağlı Endeksler incelendiğinde: İş Dünyasının

Gelişmişlik düzeyi endeksinde 4,1 puanla 58 sırada, İnovasyon (Yenilikçilik) endeksinde 3,4 puanla 60. sırada yer almaktadır.

Yaratıcı ve yenilikçi üretim faaliyetlerindeki düşük performansı Türkiye'nin rekabet düzeyini kısıtlayıcı bir faktör olarak gözükmektedir.

Tüm ülkeler içerisinde Türkiye'nin en üst sıralarda yer aldığı bileşen "Pazar Büyüklüğü"dür; en alt sıralarda yer aldığı bileşen ise "İşgücü Piyasalarının Etkinliği"dir.

Son 6 yılın ülkelerarası Rekabet Raporunda Türkiye'nin durumu Tablo 2.17'de özetlenmiştir. Tabloya göre Türkiye, Temel Faktörler sıralamasında 2010-2011 döneminde 4,5 puanla 68. sırada iken 2015-2016 yılında 4,7 puanla 57. sıraya yükselmiştir. Verimlilik artırıcılar sıralamasında 2010-2011 döneminde 4,2 puanla 55.sırada iken, 2015-2016 yılında 4,3 puanla 48.sıraya yükselmiştir. Ancak Türkiye'nin bu grup içerisinde yıllar itibariyle Yenilikçilik ve Gelişmişlik Faktörleri sıralamasında ve aldığı puanda çok az bir yükselme olmuştur; 2010-2011 döneminde 3,6 puanla 57. sırada iken, 6 yılda 0,1 puanlık artışla (3,7) 56. sıraya yükselmiştir.

Tablo 2.17: Türkiye'nin 2010-2016 yılları arası rekabetçilik sıralaması (GCI' den faydalanılmıştır. Tez yazarı tarafından oluşturulmuştur).

	2010-2011		2011-2012		2012-2013		2013-2014		2014-2015		2015-2016	
ANA ENDEKSLER	SIRA	PUAN (1-7)	SIRA	PUAN (1-7)	SIRA	PUAN (1-7)	SIRA	PUAN (1-7)	SIRA	PUAN (1-7)	SIRA	PUAN (1-7)
TEMEL FAKTÖRLER	68	4,5	64	4,6	57	4,8	56	4,8	56	4,8	57	4,7
Kurumsal Yapı	88	3,6	80	3,7	64	4	56	4,1	64	3,9	75	3,8
Altyapı	56	4,2	51	4,4	51	4,4	49	4,5	51	4,6	53	4,4
Makroekonomik İstikrar	83	4,5	69	4,8	55	4,9	76	4,6	58	4,8	68	4,7
Sağlık ve Temel Eğitim	72	5,6	75	5,6	63	5,8	59	5,9	69	5,8	73	5,7
VERİMLİLİK ARTTIRICILAR	55	4,2	52	4,2	42	4,4	45	4,4	45	4,4	48	4,3
Yüksek Öğretim ve İşbaşında Eğitim	71	4	74	4	74	4,1	65	4,3	50	4,7	55	4,6
Mal Piyasalarının Etkinliği	59	4,2	47	4,4	38	4,6	43	4,5	43	4,6	45	4,5

Tablo 2.17 (Devam): Türkiye'nin 2010-2016 yılları arası rekabetçilik sıralaması (GCI' den faydalanılmıştır. Tez yazarı tarafından oluşturulmuştur).

	2010-2011		2011-2012		2012-2013		2013-2014		2014-2015		2015-2016	
İşgücü Piyasalarının Etkinliği	127	3,6	133	3,5	124	3,8	130	3,7	131	3,5	127	3,5
Finansal Piyasaların Gelişmişliği	61	4,2	55	4,3	44	4,5	51	4,4	58	4,2	64	3,9
Teknolojik Altyapı	56	3,9	55	3,9	53	4,3	58	4,1	55	4,3	64	4,1
Pazar Büyüklüğü	16	5,2	17	5,2	15	5,3	16	5,3	16	5,3	16	5,4
YENİLİKÇİLİK VE GELİŞMİŞLİK FAKTÖRLERİ	57	3,6	58	3,6	50	3,8	47	3,9	51	3,9	56	3,7
İş Dünyasının Gelişmişlik Düzeyi	52	4,2	58	4,1	47	4,3	43	4,4	50	4,3	58	4,1
İnovasyon	67	3,1	69	3,1	55	3,3	50	3,5	56	3,4	60	3,4

Not: Puanlama 1 (En düşük) ile 7 (En yüksek) sayıları arasında yapılmıştır.

2013-2014 yıllarını kapsayan Küresel Rekabetçilik Endeksi'nde Türkiye, 148 ülke arasında 44. sırada iken 2014-2015 yıllarını kapsayan endekste 144 ülke arasında 4,46 puanla 45. Sırada ve 2015-2016 yıllarını kapsayan endekste 140 ülke arasında 4,4 puanla 51. sırada yer almıştır. Rekabetçilik sırasında Türkiye'nin son 4 yıl içerisinde sıralamasının ve puanının düştüğü görülmektedir. Bu durum Türkiye'nin uluslararası rekabet edebilirlik düzeyi seyrinin kötüleşmekte olduğunu göstermektedir. Rekabet düzeyinin bilgi ve teknolojik inovasyonla sürekli artırıldığı dünyada tüm faktörler içerisinde özellikle Yenilikçilik ve Gelişmişlik faktöründe Türkiye'nin gösterdiği düşük performans ile yeni rekabet düzenine uyumda yetersiz kaldığı görülmektedir. Durumunun bu şekilde devam etmesi halinde ise gelişmiş ülkeler ile arasındaki fark gittikçe artacak, İFM projesi ülkenin sahip olduğu olumsuz yapısal durum ve imajdan etkilenecektir.

2.6 İş Yapma Endeksi'nin (DOING BUSINESS INDEX) Finans Merkezi Oluşumu Konusunda Değerlendirilmesi

Başka bir değerlendirme ise: Bir ülkeye yatırım yapılmasını etkileyen, ülkelerin iş yapma durumlarını gösteren ve dünya ekonomileri üzerinde yatırım ortamını etkileyebilecek karşılaştırmalı bir değerlendirme sunan Uluslararası Finans Kurumu (International Finance Corporation, IFC) ve Dünya Bankası (World Bank,

WB) tarafından yayınlanan “İş Yapma Endeksi (Doing Business) yıllık raporudur. Raporda söz konusu ülkelerle ilgili yatırım ortamını etkileyebilecek konulardaki önemli veriler açıkça belirtilmektedir. Ayrıca bu raporda şirket kuruluşu, vergi politikaları, istihdam, lisans alma süreci, yatırımcıların korunması gibi çeşitli göstergeler temel alınarak yıllık olarak karşılaştırmalı bir değerlendirme sunulmaktadır.

27 Ekim 2015 tarihinde yayımlanan İş Yapma Kolaylığı 2016: Düzenleyici Kalitenin ve Verimliliğin Ölçülmesi başlıklı raporda 2015 yılında gelişmekte olan ülkeler tarafından gerçekleştirilen reform sayısı 154 iken 2016 yılında gerçekleşen reform sayısının 169 olduğu belirtilmiştir.

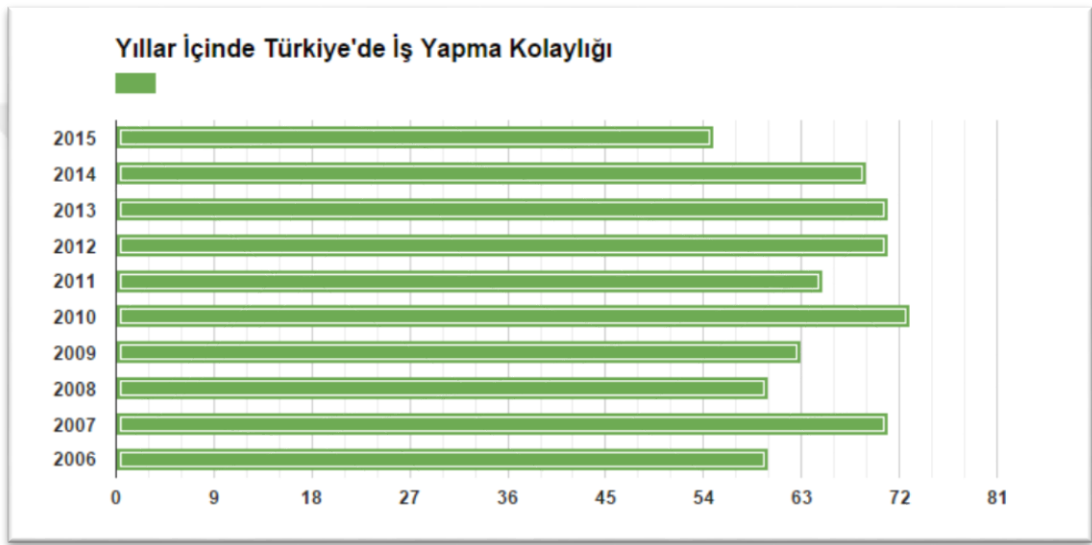
189 ülkeyi kapsayan Rapor’da kapsanan 10 konunun her birinin yüzdelik ortalamaları alınarak hesaplama yapılmaktadır. Rapor, 189 ülkeden gönüllü seçilen avukat, iş adamı, muhasebeci ve kamu yetkilisi ile yapılan anket sonucuna göre değerlendirilmiştir.

Rapor’da küçük ve orta ölçekli işletmeler için temel alınan 10 düzenleme aşağıda belirtildiği şekildedir.

1. İş Yapma Kolaylığı
2. İnşaat Ruhsatı İşlemleri
3. Elektrik Bağlantısına Erişim
4. Krediye Erişim
5. Gayrimenkul Tescili.
6. Azınlık haklarının Korunması
7. Vergi Ödeme
8. Sınır Ötesi Ticaret
9. Sözleşmelerin Uygulanması
10. İflas Prosedürleri

Şekil 2.12’de Türkiye’nin 2006-2015 yılları arasındaki 10 yıllık süreçte iş yapma kolaylığı endeksindeki sıralaması gösterilmektedir. Buna göre Türkiye’de iş yapma kolaylığı endeksi sıralaması yıllar itibarıyla değişkenlik göstermektedir. Sıralamada en kötü yıl olarak 2010 yılı gözükmemektedir. Sonraki yıllarda küçük oranda artış gözükmesine rağmen bu artışın uluslararası yatırımcıları ülkeye çekebilecek düzeyde olmadığı görülmektedir. Türkiye’nin İş Yapma Kolaylığı Endeksi’ndeki sırasının son 5 yılı sayısal verilerle değerlendirildiğinde: 2011 yılında

183 ülke arasından 65. sırada, 2012 yılında 183 ülke arasından 73. sırada, 2013 yılında 185 ülke arasından 71. sırada, 2014 yılında 189 ülke arasından 69. sırada ve 2015 yılında ise 189 ülke arasında 55. sırada olduğu görülmektedir. Türkiye, 2016 yılı raporunda ise 189 ülke arasında 55. sırada yer almaktadır. Türkiye'nin son yıllarda yaptığı reformlar ile endeksteki sıralamasını iyileştirmiş olduğu, ancak genel olarak İş Yapma Kolaylığı bakımından orta seviyelerde bir ülke olduğu görülmektedir. Bu bağlamda reform sürecinin hızlı, uluslararası standartlara uygun ve verimli bir şekilde devam etmesi gerekmektedir.

Şekil 2.12: Türkiye’de iş yapma kolaylığı (2006-2015) (kanalfinans.com/bilgi-grafik/ turkiyede-is-yapma-kolayligi E.T: 02.02.2016).

Dünya Bankası İş Yapma Kolaylığı 2016 raporunda en çok işletme dostu ilk on ülke sırası ile Singapur, Yeni Zelanda, Danimarka, Güney Kore, Hong Kong, Çin, Birleşik Krallık, ABD, İsveç, Norveç ve Finlandiya’dır. Mevzuat kalitesi ve etkinliği bakımından yapılan iş yapma kolaylığı sıralamasında Türkiye 55. sırada yer almaktadır.

2016 yılı raporuna göre Türkiye 189 ülke arasında 55.sıradadır. Türkiye’de iş yapma prosedürlerinin 2015 ve 2016 yılı karşılaştırması, gelişmeleri de takip edebilmek amacıyla, Tablo 2.18’de gösterilmiştir. Bu göstergelere göre Türkiye, 2016 yılı raporunda “Sözleşmelerin Uygulanması” alanında 19 puanlık gerileme, “İşe Başlama Prosedürleri” alanında 14 puanlık gerileme, “Krediye Erişim” alanında 8 puanlık gerileme, “İflas Prosedürleri” alanında 22 puanlık gerileme, “Vergi

Ödeme” alanında 5 puanlık gerileme ve “Elektrik Bağlantısına Erişim”, “Gayrimenkul Tescili” ve “Sınır Ötesi Ticaret” alanlarında 1 puanlık gerileme göstermiştir. Türkiye’nin 20. sıradaki yeri ile tüm alanlar içerisinde en iyi gelişmeye sahip olduğu alan “Azınlık Haklarının Korunması” alanıdır.

Tablo 2.18: Türkiye’de iş yapma kolaylığı sıralaması (2015-2016) (www.doingbusiness.org/~media/GIAWB/Doing%20Business/Documents/Annual-Reports/English/DB16-Full-Report.pdf E.T: 10.05.2016).

	2016 YILI SIRASI	2015 YILI SIRASI	DEĞİŞİM
İşe Başlama Prosedürleri	94	88	▼ 6
İnşaat Ruhsatı İşlemleri	98	108	▲ 10
Elektrik Bağlantısına Erişim	36	35	▼ 1
Krediye Erişim	52	51	▼ 1
Gayrimenkul Tescili	79	71	▼ 8
Azınlık Haklarının Korunması	20	20	0
Vergi Ödeme	61	56	▼ 5
Sınır Ötesi Ticaret	62	61	▼ 1
Sözleşmelerin Uygulanması	36	17	▼ 19
İflas Prosedürleri	124	102	▼ 22

Türkiye’de iş yapma sürecinde ilk aşamada karşılaşılan en büyük sorunlar: İşin yapılması için gerekli olan sermaye miktarı ve bürokratik işlemlerin çokluğu olmaktadır (Doing Business (DB) 2015 Going Beyond Efficiency). ‘İş Yapma Kolaylığı 2015: Verimliliğin Ötesine Geçmek’ raporunda da Türkiye’nin sorunlu alanlarından ilkinin (Asgari Sermaye Gerekliliği) iş kurma aşamasında noter ve şirket kayıt işlem ücretlerinin yüksekliği olduğu aktarılmıştır. Örneğin Temmuz 2014’te şirket kaydı için minimum sermaye gerekliliğinin 10.000 Türk Lirası olduğu ve bu meblağın dörtte biri olan 2.500 Türk Lirasının kayıt öncesinde ödenmesi gerektiği belirtilmiştir. Bu durumun iş kurma maliyetlerini artırmakla beraber şirket kurma sürecini de uzattığı tespit edilmiştir. Ayrıca, işverenin sosyal güvenlik katkı payı oranının yüksek tutulmasının işveren maliyetlerini yükselttiği görülmüştür.

Avrupa Komisyonunun Türkiye için hazırladığı 2014 İlerleme Raporu’nda yeni kurulan işletme sayısının bir önceki yıla göre yüzde 1,6 oranında düştüğü görülmektedir. Asgari sermaye gerekliliğinin artırılmasının şirketlerin kurulmasını daha çok güçleştirici etki yarattığı oldukça açıktır. Ayrıca, İlerleme Raporunda iş

kurmanın göreceli olarak masraflı hale getirildiği belirtilerek Türkiye'nin pazara giriş koşullarına yönelik iyileştirme yapması gerektiği vurgulanmıştır.

Türkiye'de iş yapma sürecini iyileştirmek amacıyla son dönemde çeşitli düzenlemeler yapılmaktadır. 2015 yılı raporunda da belirtildiği gibi olumlu gelişmelerden birisi: Ticari davalar için elektronik dosyalama sistemini tanıtarak sözleşmelerin uygulanmasını daha kolay hale getirmek olmuştur. Ancak, Türkiye'nin orta sınıf bir ülke olma durumundan çıkarak rakipleri ile etkin bir şekilde rekabet edebilir bir performans yakalayabilmesi için gerekli reformları gerçekleştirmesi gerekmektedir.

UFM'lerin yabancı yatırımcıları ve girişimcileri çekme konusunda sağladığı önceliklerden en önemlisi yabancı yatırımcıya güvenilir bir iş yapma ortamı sunma ile birlikte işe başlama prosedürlerini minimuma indirerek iş yapma prosedürlerinde yaşanabilecek bürokratik engellerin asgari seviyede olmasını sağlamaktır. İş Yapma Endeksinde Tablo 2.19'da da görüldüğü gibi yıllar itibarıyla ilk sırada yer alan Singapur'da işe başlarken gerekli sermaye ile birlikte süreç için gerekli prosedür sayısının azlığı, iş yapma sürecinde gerçekleştirilecek taleplerin karşılanması ve oluşabilecek aksaklıkların çözülmesi ile yaratılan maliyet avantajları yabancı yatırımcıların bu ülkeyi tercih etmesinde en önemli etkenleri oluşturmaktadır.

Tablo 2.19'da son 5 yıl içerisinde DB sıralamasında Singapur'un birincilik durumu değişmezken, Türkiye'nin sıralamasının 75'den 55'e yükseldiği gözükmektedir. Bu yükseliş kısıtlı ve yetersiz bir yükseliş olarak değerlendirilebilir. Bu bağlamda İFM projesinin gerçekleştirilmesi yolunda atılacak adımlar konusunda Singapur örneğinin iyi analiz edilmesi ve süreç içerisinde yaşadığı dönüşümlerin doğru sentezlenmesi gerekmektedir.

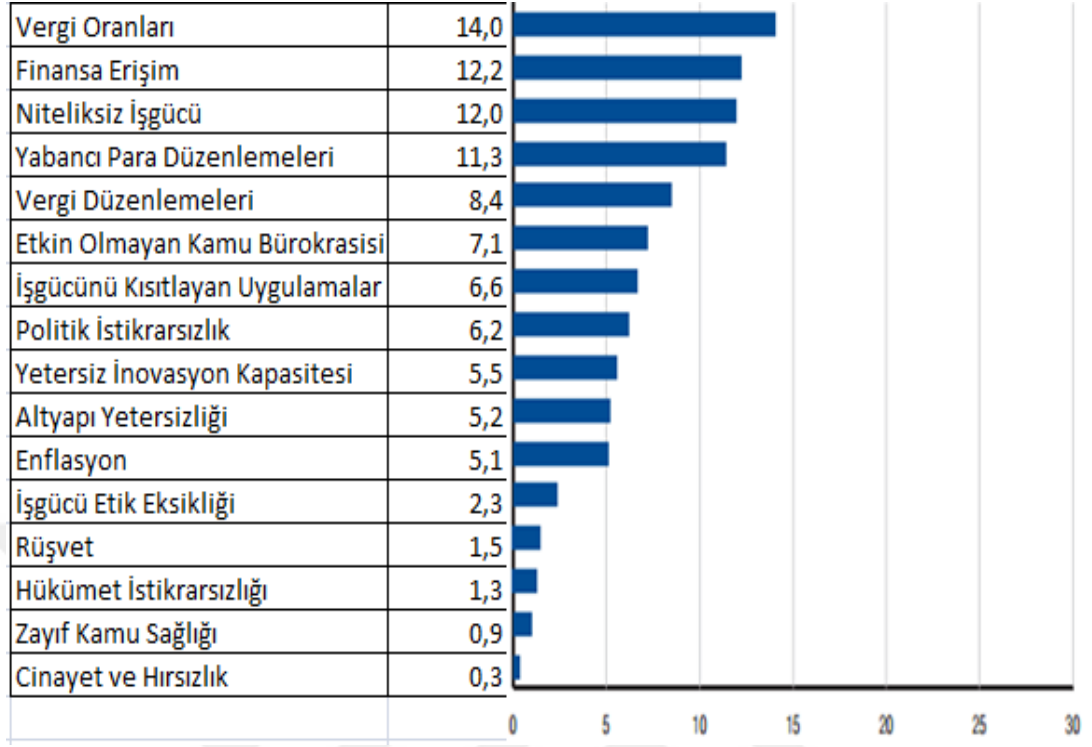
Tablo 2.19: İş yapma kolaylığı sıralama karşılaştırması (Türkiye-Singapur) (Doing Business'den faydalanılmıştır. Tez yazarı tarafından oluşturulmuştur).

YIL	ÜLKE SAYISI	TÜRKİYE'NİN SIRASI	SİNGAPUR'UN SIRASI
2012	183	71	1
2013	185	71	1
2014	189	69	1
2015	189	55	1
2016	189	55	1

Uluslararası rekabet açısından en önemli faktörlerden birisi de ülkelerin iş yapma kolaylığı ile ilgili göstergelerdir. İş Yapma Endeksinde Türkiye'nin genel olarak bir işin yapılması, devam etmesi ve oluşan sıkıntıların çözülmesi konusundaki durumu belirtilmektedir. Dünya Bankası tarafından hazırlanan Küresel Rekabet Edebilirlik Raporunda ise Türkiye'de iş yapma konusunda karşılaşılabilecek en problemliler belirtilmiştir.

Tablo 2.20'de 2015-2016 yılları arasında Türkiye'de iş yapmada karşılaşılabilecek en problemliler gösterilmiştir. Tabloda yer alan sıralamalar yönetici görüşleri anketinin sonuçlarına göre öne çıkan en önemli sorunlardır. Bu değerlendirmelere göre son dönemde vergi oranları, vergi düzenlemeleri ve finansal erişim sorunları konusunda önemli atılımlar gerçekleştirilmeye çalışılmış olmasına rağmen Türkiye'de en problemliler olarak görülen vergi oranlarının karşılaştırma yapılan ülkelerle rekabet edebilecek düzeyde olması için yeniden düzenlenmesi, finansal erişim koşullarında iyileştirmelerin yapılması ve bu konuda yaşanabilecek bürokratik sınırlamaların kaldırılması, niteliksiz işgücü için hizmet içi eğitimler başta olmak üzere işgücünün kalifikasyonunu artırabilecek düzenlemelerin yapılması ve bu konuda işveren için oluşabilecek yetiştirme yükünün kamu ile paylaşılması gibi düzenlemeler problemin çözümünde etkin olabilecektir. Ayrıca vergi mevzuatının açık ve ilgili kimselerin anlayabileceği netlikte yeniden düzenlenmesi, vergi mevzuatında sık sık değişiklik yapılmaması, kamu bürokrasisinde etkinliğin artırılmaya çalışılması ile birlikte inovasyon kapasitesinin yükseltilmeye çalışılması da iş yapma sürecinde hem yerli hem de yabancı yatırımcılar için büyük kolaylıklar sağlayacaktır.

Tablo 2.20: Türkiye’de iş yapmada karşılaşılabilecek en problemli alanlar (2015-2016) (GCI’den faydalanılmıştır).

2.7 Uluslararası Rekabet ve Finans Merkezi İlişkisi

Rekabet gücünü ölçmek için, bir taraftan ölçüldüğü düzeyde onu temsil edebilecek makro ve mikro kriterlerin ortaya konması ve ölçülmesi gerekirken diğer bir yaklaşımda bu ölçüm, rekabet gücü fonksiyonunda yer alan ve rekabet gücü değerini belirleyen ve etkileyen değişkenlerin ölçülmesi ile mümkün olabilecektir. Rekabet gücü fonksiyonunda yer alan değişkenlerin hangisinin rekabet gücünün düzeyini temsil edebileceği açısından değerlendirme yapıldığında rekabet gücünü en fazla etkileyen değişkenlerin belirlenmesi gereği ortaya çıkmaktadır. Bu çerçevede rekabet gücünü belirleyen ve etkileyen birçok faktör aynı zamanda rekabet gücü ölçüsü olarak da kullanılabilecektir (Adıgüzel, 2013: 4).

Ekonomistler ülkeler arası rekabet gücünü karşılaştırırken genellikle iki göstergeden hareket etmektedirler. En çok üzerinde durulan ilk gösterge olan toplam faktör verimliliğinden hareketle hazırlanan çalışmalarda, toplam faktör verimliliği yüksek olan ülkelerin uzun vadede yaşam standartlarının daha da iyileşeceğine işaret edilmektedir (Çivi v.d, 2008:3-4).

Üretim faktörleri içerisinde emeğin ya da beşeri sermayenin verimliliği uluslararası rekabet edebilirlik açısından önde gelen faktörler olarak değerlendirilebilir. Finans merkezleri rekabetinde ilk sırayı alan İngiltere'nin UFM olarak güçlü yönlerinden birisi yüksek nitelik ve sayıda finans merkezi çalışanlarının olması iken yine Bölgesel Finans Merkezi olarak Singapur'da da ülkenin kalkınma modelinin de üzerinde inşa edildiği eğitim sisteminin kalifiye insan gücü yaratma kapasitesinin finans merkezi oluşumundaki avantajlarını görmekteyiz. Bu bağlamda İFM projesinde nitelikli personel gücünü oluşturabilmek için kısa vadede İngiltere ve Singapur gibi başarılı finans merkezlerinde çalışan uzman personeli tecrübelerinden yararlanabilmek için uygun çalışma koşulları oluşturularak İstanbul'a çekebilmek, uzun vadede ise ülke kalkınma politikası içerisinde eğitim sisteminde kalitenin artırılmaya çalışılması öncelikli hedef olarak belirlenmelidir.

Sermaye verimliliğini artıracak bir iktisat ve işletme politikası oluşturulması, ülkenin sahip olduğu doğal kaynakları rasyonel bir şekilde değerlendirilmesi ve son dönemde bir üretim faktörü olarak değerlendirilen teknolojinin faktör verimliliklerini artırabilmesi amacıyla kullanılması ve değerlendirilmesi de uluslararası rekabette başarılı olabilme açısından gerekli ve önemli olmaktadır.

Ülkeler arası rekabet gücünün karşılaştırılmasında ekonomistlerin kullandığı ikinci gösterge ise satın alma gücü endeksine göre hesaplanmış kişi başına milli gelir artışıdır (Çivi v.d, 2008: 3-4).

Uluslararası rekabette ülkelerin GSYİH miktarları karşılaştırma yapabilmek açısından net ve kolay bir sayısal gösterge olmakla birlikte, ekonomilerin sahip oldukları nitelikleri değerlendirmeye almadığından eksik bir göstergedir.

Uluslararası rekabet farklı kurumlar tarafından farklı ölçütler kullanılarak genel bir değerlendirmeye tabi tutulmaktadır. Bu değerlendirmeler iyi örneklerden de yola çıkılarak sürdürülebilir bir rekabet ortamının özelliklerini belirleme hedefinde ülkeler için yol gösterici bir nitelik taşıyabilmektedirler. Bu çalışmalardan en kapsamlı olanı ise GCI'dir. Yukarıda ayrıntılı bir şekilde anlatılan çalışmada uluslararası rekabetin belirleyicisi olan 12 alt endeks kullanılmaktadır. Bu endeksler uluslararası rekabet karşılaştırmasında kullanılan nitel endeksler olması sebebiyle politika yapıcılar, ekonomistler, yatırımcılar ve diğer ekonomik ve sosyal gruplar tarafından öncelikle takip edilmektedir.

Ayrıca rekabet gücünün karşılaştırılmasında ekonomistlerin kullandığı ikinci göstergeye uygun bir ayrıştırma GCI’de yapılmıştır. GCI’de ülkeler GSYİH göstergesi dikkate alınarak farklı kalkınma aşamalarında 3 gruba ayrılmışlardır. Bu aşamalar: Üretim Faktörleri Odaklı Ekonomiler (GSMH’sı 2.000 ABD Dolarının altında olan ülkeler), Faktörden Verimliliğe Geçiş Ekonomileri (GSMH’sı 2.000-3.000 ABD Doları arasında olan ülkeler), Verimlilik Odaklı Ekonomiler (GSMH’sı 3.000-9.000 ABD Doları arasında olan ülkeler), Verimlilikten İnovasyona Geçiş Ekonomileri (GSMH’sı 9.000-17.000 ABD Doları arasında olan ülkeler) ve İnovasyon Odaklı Ekonomiler’dir (GSMH’sı 17.000 ABD Dolarının üzerinde olan ülkeler). GSYİH göstergesi kullanılarak yapılan sıralamada ülkeler alt bileşenlerindeki gelişmelerle birlikte gruplandırılmışlardır. Yapılan ayrıştırmada üçüncü ve son grup olan İnovasyon Odaklı Ülkeler değişen dünya ekonomik düzeni içerisinde rekabetin artık ülkelerin sahip oldukları yenilikçilik kapasitesi ile değerlendirildiğini göstermektedir.

UFM’lerin uzun dönemde sahip oldukları unvan ile hayatta kalabilmeleri aynı zamanda uluslararası rekabette de başarılı olmaları ile gerçekleşebilecektir. Rekabet gücünün artırılabilmesi de, beşeri sermayenin kalifikasyonunu sürekli iyileştirecek nitelikli ve esnek işgücü politikaları uygulanmasına, sermaye ve kurumsal verimliliğinin artırılmasına, iş ortamı için yasal mevzuat ile birlikte etkin ve güvenilir bir düzenleme ortamının yaratılmasına, bilgi ve iletişim teknolojilerindeki değişimlere hızla uyum sağlama yeteneğine, AR-Ge ve inovasyon kapasitesinin artırılmasına ve ülkelerin çevre bilinci ile eğitim, ekonomi, finans, kültür ve ulaşım altyapılarının gelişmiş olmasına bağlı olmaktadır. Ayrıca şehrin ya da ülkenin tanınabilirliği ya da imajı, diğer ülkeler tarafından nasıl algılandığı ve sahip olduğu coğrafi konumu uluslararası rekabet açısından fark yaratacak unsurlardandır. Verimlilikten İnovasyona Geçiş Ekonomisi olarak değerlendirilen Türkiye’nin ise İnovasyon Odaklı Ekonomiye geçişini sağlaması yukarıda belirtilen koşullarda yapacağı iyileştirmeler ve düzenlemeler ile mümkün olabilecektir.

2.7.1 İnovasyon ve Teknolojik Gelişmenin Uluslararası Rekabete Etkisi

Yenilikçilik, gelecek nesiller için rekabet edebilirliğin, istihdam artışının ve daha yüksek düzeyde bir yaşam standardının temel etmenidir ve yeni endüstrilerin ve yeni iş olanaklarının ortaya çıkmasına, iş hacminin artmasına ve iş olanaklarının

iyileşmesine yol açarak ülkenin rekabetçiliğine katkı sağlamaktadır (U.S.Department of Commerce, 2012) (Akt: OVALI, 2014:21).

GCI sıralamasına bakıldığı zaman ilk 5 sırada yer alan ülkelerin aynı zamanda gelişmiş finans merkezi oldukları da görülmektedir. Ülkeler için bir gelişmişlik ve kalkınmışlık göstergesi olarak da değerlendirilebilecek endekste lider konumundaki ülkelerin gelişme ve kalkınma politikalarında İnovasyon ve Ar-Ge'ye verdikleri desteğin oldukça fazla olduğu izlenmektedir. Dolayısıyla yeni ekonomik düzen finans merkezlerinin sürekliliğinin, sürdürülebilirliğinin, ülkelerin sürdürülebilir büyüme, kalkınma ve uluslararası rekabette başarılı olmaları ile desteklenmesi gerekliliğini de ortaya koymaktadır.

Günümüzde firmalar rekabetçiliği elde etmede “düşük maliyet politikası” veya yenilikçiliği intaç eden “inovasyon” stratejileri uygulamaktadır. Ancak “düşük maliyet” stratejileri uygulayan firmaların kâr oranı da düşüktür. Ayrıca uzun süre ekonomik anlamda hayatta kalma mücadelesini de kaybediyorlar. Bu nedenle firmalar inovasyonu yaşam mücadelesini kazanma ve bunu sürekli muhafaza etme silahı olarak kullanıyorlar (MÜSİAD, 2012: 35)

Ülkelerin yoğun rekabet ortamı ile mücadelelerinde İnovasyon'un yeri ve başarısını GCI ülke sıralamasında da görebilmekteyiz. Endekste ilk sıralarda yer alan ülkeler genel olarak ekonomik ve sosyal kalkınma süreçlerinde İnovasyon kültürünün sürekliliğini ve etkinliğini sağlamak için GSYİH içerisinde Ar-Ge harcamalarına ayırmış oldukları payı sürekli artırmaktadırlar. Ayrıca endekste ekonomik gelişme açısından üç gruba ayrılan ülkeler için en ileri olarak kabul edilen ekonomik aşamadaki ülkelerin ‘İnovasyon Odaklı Ülke’ olarak tabir edilmesi de yenilikçiliğin bir rekabet unsuru olarak değerlendirildiğini göstermektedir.

OECD raporlarına göre bir ülkede refahın ve istihdamın artması o ülkenin inovasyon oluşturma ve uyarlama yeteneğine bağlı olmaktadır (MÜSİAD, 2012: 35).

Uluslararası rekabette başarının anahtarı olması ile birlikte inovasyonun temelde ülke ekonomisinde yarattığı sürdürülebilir büyüme ve kalkınma modellerinde yarattığı değişim ve dönüşüm etkileri özellikle son dönemde gelişen ve gelişmekte olan ülkeler tarafından da ekonomi politikaları içerisinde inovasyonun birincil öncelik olarak dikkate alınmasını sağlamıştır.

İnovasyon süreci ile birlikte gerçekleşen teknolojik atılımlar rekabet yapısında, ürün ve süreçlerdeki iyileşmenin yanında piyasalarda da değişikliğe neden

olabilmekte ve teknolojik öncü ülkeleri ortaya çıkarmaktadır. “Eğer bir ülkenin; bir sektördeki ortalama verimliliği diğer ülkelerden yüksekse ülke bu sektörde teknolojik öncü (lider) olarak bilinir. Örneğin Güney Kore’nin bilgisayar ve televizyon malzemesi olan yarı iletkenlerde dünya fiyatlarını belirleyecek teknolojik kapasiteye ulaşması ilgili sektörün teknolojik öncüsü olduğunu göstermektedir. Ayrıca bir ülke teknolojik yeniliklerin yapıldığı ve ileri teknoloji (hightechnology) içeren sektörlerin bir veya birkaçında sektörel öncülük ediyorsa teknolojik öncü olarak tanımlanır. Yüksek teknoloji ve sanayileri (High technology Product-HTP) aşağıdaki sektörlerden oluşmaktadır:

1. Havacılık ve Uzay
2. Telekomünikasyon (Bilişim)
3. Bilgisayar ve ofis makineleri
4. Elektronik
5. Tüketici elektroniği
6. Bilimsel, tıbbi, optik aygıtlar, protezler
7. Makinalar
8. Nükleer güç, radyoaktif elementler ve izotoplar
9. Kimya
10. Silah üretimi

Gözlenebileceği gibi belirtilen ileri teknoloji sektörlerinin önemli bir kısmı yatırım malları olarak tanımlanan, diğer malların üretiminde kullanılan katma değeri yüksek mallara sahip sektörlerdir (ŞİŞMAN, 2011: 26-27).

Türkiye’nin üretim yapısı incelendiğinde küresel rakiplerinden daha az katma değerli ürünler ürettiği görülmektedir. Türkiye, tekstil, otomotiv, metal, demir-çelik, makine ve teçhizat, çimento (Sanayi sektöründe düşük ve orta yoğunluklu bir teknolojik yapı ile üretim yapılmaktadır. İhracatın yaklaşık %2 si yüksek teknoloji ürünlerden oluşmaktadır.), ve tarım sektörleri ile küresel piyasalarda rekabet etmektedir.

Ulusal ekonomik ve sosyal refahın yakalanması ile birlikte uluslararası rekabet ortamında ayakta kalmanın en önemli yolu olarak özellikle Teknolojik İnovasyonu destekleyen Ar-Ge gösterildiği için Türkiye’nin bölgesinde, dünya ölçeğinde ve İFM projesinde başarılı olabilmesi için Ar-Ge ve İnovasyon politikasına odaklanarak milli gelirden AR-Ge’ye ayrılan payı artırması öncelikli koşuldur. Finansal hizmetlerde

dahil olmak üzere Türkiye için üretim ve yatırım sektörlerinin faktör verimlilikleri belirlenerek stratejik alanlarda çeşitli teşvik mekanizmaları belirlenmelidir. Devlet ve özel teşebbüs tarafından başta teknolojik inovasyon olmak üzere inovasyonun desteklenmesi, üniversite-sanayi işbirliğinin sağlanması, tekno-kentlerin ve tekno-parkların sayısının artırılması, teknoloji geliştirme bölgeleri için kurulma kolaylığı sağlanarak vergi kolaylıklarının getirilmesi ve genel olarak temel eğitimden başlamak üzere yaratıcılığın, yenilikçi fikirlerin desteklenmesini sağlayacak fiziksel ortamların oluşturulması dönüşümü hızlandıracaktır.

2.7.2 İnovasyon Odaklı Ar-Ge'nin Uluslararası Rekabete Etkisi

Yukarıdaki bölümde uluslararası rekabette başarıda Teknolojik İnovasyonun etkisi anlatılmıştı. Yenilikçilik olarak da tabir edilen İnovasyon Araştırma ve Geliştirme faaliyetleri ile gerçekleştirilmektedir. Bu nedenle günümüzde rekabetin en önemli ayaklarından birisi de Ar-Ge çalışmaları olarak değerlendirilmektedir.

Ülkeler için artık stratejik rekabet, yüksek katma değerın ortaya çıkmasına yol açan yaratıcı endüstriler konusunda, yani nitelikli insan gücünü kendine çekmek, ortaya çıkarmak ve kazanmak konusunda yoğunlaşmakta, uzun dönemde ekonomik büyümenin temel kaynağı bilgi ve yeni teknolojiler üreten Ar-Ge faaliyetlerini merkez almaktadır. Çağımızda teknolojiye sahip olan ülkeler sanayi başta olmak üzere, bütün ekonomik alanlarda mutlak bir üstünlük elde etme yolundadır. Kısaca teknoloji, ülkelerin rekabet üstünlüğünün tek belirleyicisi haline gelmiştir. Bundan dolayıdır ki gerek toplumsal refahın yükselmesinde, gerekse dünya nimetlerinin paylaşımında teknolojik üstünlüğe sahip olan ülkeler uluslararası arenada belirleyici rol oynamaktadırlar (Gürsu, 2016: 10-11).

Yukarıda da değinildiği üzere ülke ekonomilerinin büyüme ve kalkınma süreçleri bilimin ve teknolojinin üretim sürecine adapte edilmesi ile hızlanmakta ve bu süreç rekabet gücüne önemli katkılar sağlamaktadır. Yüksek teknoloji içeren ürün olarak tabir edilen katma değeri yüksek ürün üretme süreci ile yaratıcı endüstriyel fikirlerin ortaya çıkması bu adaptasyonun sonucu olarak gerçekleşmektedir. Yeni ekonomik düzen içerisinde ülkeler ihracat bileşenlerinde yoğun olarak katma değeri yüksek ürün bulundurmaya ve dolayısıyla hem değişen tüketici taleplerine cevap vermeye, hem yüksek kar etmeye hem de uluslararası rekabette başarılı olmayı hedeflemektedirler. Yüksek teknoloji içerikli üretim ise beraberinde yoğun bir

araştırma ve geliştirme faaliyeti gerektirmektedir. Bu nedenle ülkeler GSYİH'larından araştırma faaliyetleri için düzenli olarak pay ayırmaktadırlar. Rekabetçilik endeksinde ilk sıralarda yer alan gelişmiş ülkelerin GSYİH'larından Ar-Ge faaliyetleri için ayırdıkları payın % 2 ve daha fazla olarak gerçekleştiği görülmektedir.

Ar-Ge yoğunluğu, GSYİH içerisinde Ar-Ge harcamalarının oranını göstermektedir. Ar-Ge'ye yapılan harcamaların Gayrisafi Yurt İçi Harcamaları (GSYİH)'na bölünmesi ile hesaplanan bir göstergedir. Tablo 2.21'de ülkelerin 2001 yılından başlayarak GSYİH'larından Ar-Ge'ye ayırdıkları payları, Ar-Ge yoğunluklarını görmekteyiz.

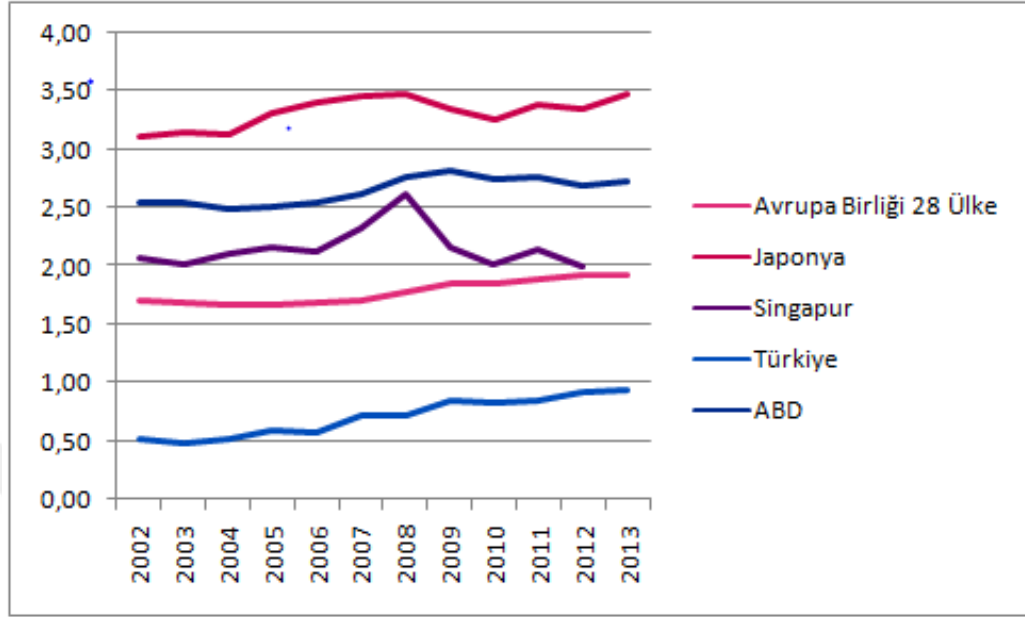
Tablo 2.21: GSYİH içerisinde Ar-Ge harcama oranı (%) (2001-2013) (data.oecd.org/rd/gross-domestic-spending-on-r-d.htm E.T:15/09/2016).

ÜLKE	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Kanada	2.028	1.979	1.975	2.004	1.978	1.949	1.909	1.860	1.922	1.838	1.799	1.794	1.690
Çin	0.945	1.064	1.127	1.223	1.318	1.380	1.384	1.457	1.679	1.727	1.794	1.928	2.015
AB -28 ülke	1.700	1.706	1.696	1.670	1.673	1.695	1.701	1.768	1.843	1.842	1.881	1.921	1.930
Fransa	2.129	2.166	2.111	2.086	2.044	2.045	2.020	2.058	2.209	2.175	2.191	2.229	2.243
Almanya	2.386	2.415	2.457	2.421	2.423	2.456	2.446	2.597	2.726	2.714	2.796	2.872	2.826
İtalya	1.045	1.085	1.062	1.053	1.047	1.087	1.133	1.164	1.221	1.223	1.210	1.271	1.308
/Japonya	3.074	3.116	3.144	3.133	3.309	3.409	3.461	3.467	3.357	3.252	3.381	3.342	3.482
Güney Kore	2.341	2.274	2.352	2.532	2.626	2.831	3.000	3.123	3.293	3.466	3.744	4.026	4.149
Meksika	0.353	0.391	0.389	0.394	0.404	0.373	0.368	0.404	0.431	0.455	0.426	0.432	0.501
OECD-Toplam	2.175	2.152	2.155	2.127	2.155	2.187	2.218	2.291	2.336	2.299	2.330	2.336	2.370
Singapur	2.021	2.068	2.026	2.105	2.161	2.133	2.337	2.621	2.159	2.013	2.151	1.999	2.000
Türkiye	0.538	0.526	0.483	0.518	0.591	0.580	0.722	0.725	0.849	0.843	0.860	0.922	0.945
İngiltere	1.714	1.715	1.672	1.613	1.630	1.650	1.684	1.687	1.741	1.695	1.691	1.622	1.664
ABD	2.638	2.550	2.553	2.490	2.506	2.550	2.627	2.767	2.819	2.740	2.763	2.699	2.742

Tablo 2.21'e göre 2013 yılı itibariyle GSYİH'dan Ar-Ge'ye en yüksek payı ayıran ülkenin Güney Kore (4.149) olduğu onu Japonya'nın izlediği (3.482), üçüncü olarak Almanya'nın geldiği (2.826) görülmektedir. Singapur'da ise 2013 yılı verilerine göre Ar-Ge'ye ayrılan payın %2 olduğu görülmektedir.

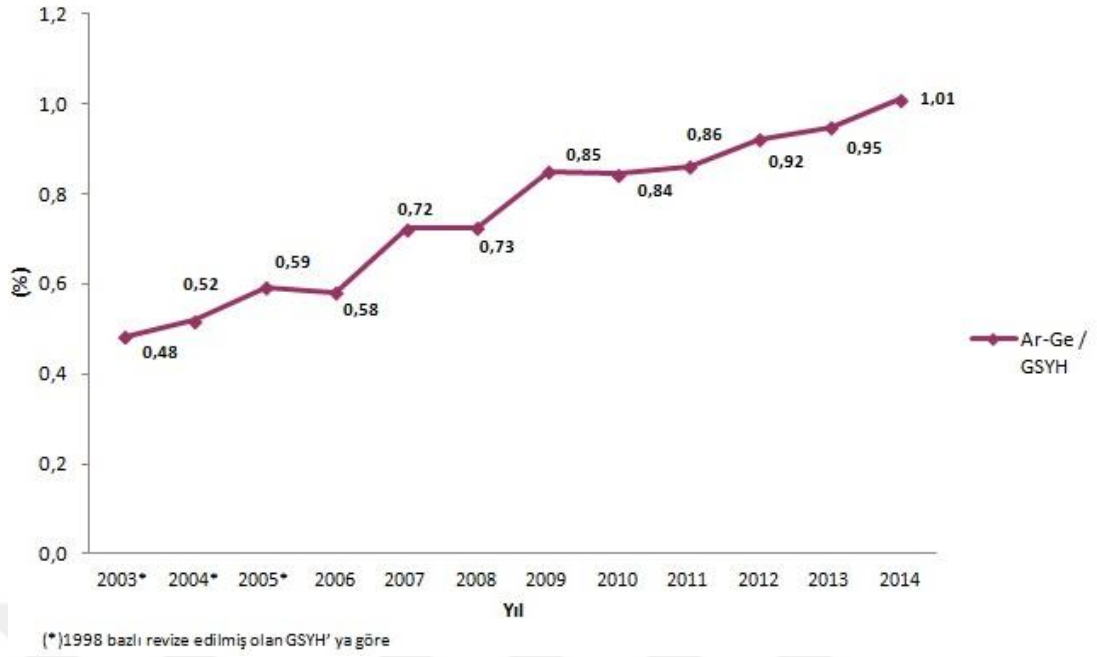
Şekil 2.13'de de görüldüğü gibi 2002'den bu yana en yüksek Ar-Ge harcama oranına sahip ülke Japonya iken, ABD ve AB ikinci ve üçüncü sırayı almaktadır.

Rakamsal olarak Türkiye ile karşılaştırdığımızda, 2010 yılı itibari ile Türkiye’de yapılan Ar-Ge harcamaları AB harcama düzeyinden 2,38 kat daha azdır.

Şekil 2.13: GSYİH içerisinde Ar-Ge harcama oranı (%) (OECD).

Tablo 2.21’de de görüldüğü gibi 2001-2013 yılları arası Türkiye’nin GSMH içerisindeki Ar-Ge harcamalarının payı artış göstermektedir. Ancak bu pay, ekonomik büyüme oranları yüksek olan Çin, AB Ülkeleri, Singapur, Japonya ve Güney Kore gibi ülkelere göre oldukça azdır. 2013 yılı için Çin’in Ar-Ge harcaması/GSMH oranı 2.083, AB ülkelerinin 1.913, Japonya’nın 3.474, Güney Kore’nin 4.149 ve ABD’nin 2.725 olarak gerçekleşirken Türkiye’de bu oran 0.945 olmuştur. Ar-Ge harcamaları yüksek olan ülkelerin aynı zamanda Teknolojik İnovasyon da lider konumunda olan ülkeler oldukları düşünüldüğünde Türkiye’nde teknolojik üstünlüğü yakalayabilmesinin en önemli yolu Ar-Ge harcamalarını artırmaktan geçmektedir. Şekil 2.14’de Türkiye’de Ar-Ge harcamalarının son 10 yıllık süreçte arttığını; ancak yıllar itibariyle artan harcamaların henüz gelişmiş ülkelerin yapmış oldukları harcama oranına ulaşmadığı görülmektedir.

Şekil 2.14: Türkiye’de Ar-Ge harcamasının GSYH içerisindeki payı (2003-2014) (TÜİK).

Türkiye’de Ar-Ge çalışmalarının önündeki yasal ve finansal engellerin çözümlenmesi, kolay uygulanabilir bir mevzuat yapısının oluşturulması, firmalar için ve özellikle ekonomide yarattıkları etki bakımından son derece önemli olan KOBİ’ler için kredi kolaylıklarının sağlanması amacıyla bankalarla işbirliği halinde çalışılması, firmalar için uzun ve riskli olduğu için çok tercih edilmeyen Ar-Ge sürecindeki riskin belirli bir kısmının devlet tarafından üstlenilmesi ve Ar-Ge sürecinin en baştan ürünün ticarileşmesi ve markalaşması aşamasına kadar desteğin devam etmesi ve AR-GE yatırımı yapacak yabancı yatırımcı için uygun koşulların yaratılması gerekmektedir. Ayrıca üniversite sanayi işbirliğinin sağlanması ile teknoloji geliştirme merkezleri, teknoloji geliştirme bölgeleri, teknokent ve teknoparkların kurulması ile beraber Ar-Ge çalışmalarının ana unsuru olan nitelikli insan gücünü yetiştirmek ve çoğaltmak da sürecin başarısı açısından önemli olacaktır.

2014-2018 yıllarını kapsayan 10. Kalkınma Planında, bilgi ve iletişim teknolojilerinin ülkelerin rekabet gücünün artırılması, refah düzeyinin yükseltilmesi ve nitelikli istihdamın geliştirilmesi bakımından taşıdığı önem vurgulanmıştır. Planda üretim sektörlerinde verimliliğin artırılması, katma değeri yüksek ürün üretebilecek alanlar üzerinde çalışılması ile birlikte çevre dostu yöntem ve teknolojilere yönelik üretim için Ar-Ge harcamalarının artırılması planlanmıştır. Ayrıca kalkınma planında

Türkiye’de 2013 yılında 0.945 olan Ar-Ge Harcamaları/GSYH oranının 2018 yılı için 1,80 olması hedeflenmiştir. Hükümetin 2023 yılı ekonomik hedeflerinde de bu oranin yüzde üç olarak gerçekleştirilmesi planlanmıştır.

Ülkelerin büyüme serüvenleri ile yapmış oldukları AR-GE harcamaları arasında uzun dönemli bir korelasyon olduğu izlenmektedir. AR-GE, teknolojik yenilikleri yaygınlaştırıp uzun dönemde üretim verimliliğini arttırarak ekonomik büyümenin motor gücünü oluşturmaktadır. Özellikle sanayi üretiminden bilgi üretim teknolojisine geçişte ülkelerin sürdürülebilir ekonomik büyümeyi gerçekleştirebilmek için yapmış oldukları AR-GE harcamalarında artış gözlenmektedir. Bu bağlamda Türkiye gibi yoğun enerji ithalatı dolayısıyla sürekli dış ticaret açığı veren, ancak yüksek katma değerli ürün (teknoloji yoğunluklu ürün) ihracatı yapamadığı için ihracat gelirleri düşük olan ülkelerde bu süreci tersine çevirebilmek için katma değeri yüksek ürün üretmesi gerekmektedir. Katma değeri yüksek ürün üretebilmek için ise kalkınma harcamaları olarak da adlandırılabilir Ar-Ge harcamalarına ayrılan payın artırılması gerekmektedir. Ar-Ge harcamaları maliyetli ve uzun vadeli getirisi olan harcamalar olduğu için harcama yapılacak sektörlerin ve alanların titizlikle değerlendirilerek seçilmesi gerekmektedir. Türkiye’de % 0,9 olarak gerçekleşen Ar-Ge harcamalarının 10. Kalkınma planında belirtilen % 3 miktarına çıkarılması büyüme performansını olumlu etkileyerek İFM projesinin sürdürülebilirliğini destekleyecektir.

2.7.3 İstanbul’un Uluslararası Finans Merkezi Olma Projesi

İstanbul Roma İmparatorluğu’na, Doğu Roma İmparatorluğu’na, Latin İmparatorluğu’na ve son olarak Osmanlı İmparatorluğu’na başkentlik yapmış olan önemli bir şehirdir. Fatih Sultan Mehmet’in emri ile kurulan Kapalıçarşı, İstanbul’u dünyanın en önemli ticaret ve finans merkezlerinden birisi haline getirmiştir. İstanbul bir ticaret merkezi olmasına ek olarak kıymetli maden takas ve saklama konusunda sunduğu hizmetler ile de bir finans merkezi misyonu üstlenmiştir. Ancak Osmanlı Devletinin yıkılması ve yeni bir devletin oluşumu sürecinde yeterli ve gerekli atılımları gerçekleştiremediği için ticaret merkezi olma vasfını kaybetmiştir. Cumhuriyet dönemi sonrasında toparlanan ülke ekonomisi ve yaşanan gelişmeler, İMKB’nin, bankaların genel müdürlüklerinin, Türkiye ekonomisine yön veren büyük işletmelerin İstanbul’da olması, uluslararası sermayenin batıdan doğuya kayması ile

birlikte sahip olduğu coğrafik konum özelliğı İstanbul'un finans merkezi olma konumunu tekrar güçlendirmiştir.

İstanbul'un aynı anda hem doğuya hem de batıya yakınlığı göz ardı edilemeyecek bir avantaj olarak öne çıkıyor. Batıda Londra, doğuda Singapur'u buluşturan jeopolitik öneme sahip bir merkez olan İstanbul, Orta ve Doğu Avrupa, Orta Doğu ve Orta Asya bölgesinde yatırımcıları ve finansal şirketleri buluşturma potansiyeli en yüksek noktada yer alıyor. Konumu itibarıyla, Avrasya ile Orta Doğu ve Kuzey Afrika ülkeleriyle arasında en fazla 2 saat fark bulunuyor. Londra, Frankfurt, Zürih, Lüksemburg gibi merkezlere fiziki yakınlığı ve yakın saat diliminde bulunması, İstanbul'da şube açmayı planlayan finans kurumları için kolaylık sağlıyor. İstanbul'un zaman dilimi açısından bu elverişli konumu dünya borsaları ile birlikte çalışmasını kolaylaştırıyor (www.ifcturkey.com/tr/istanbul-international-financial-center/ E.T: 20.12.2015).

İstanbul'un potansiyel bir UFM olarak seçilmesini sağlayan pek çok neden mevcuttur. Öncelikle tarihsel süreçte medeniyetlere ev sahipliğı yapmış kozmopolit bir merkez olması kente olan ilgiyi arttırmakta ve her milletten ve dinden insanın kültürel beklentisini karşılamaktadır. Petrol ve doğalgaz gibi zenginliklerine sahip gelişme potansiyelleri yüksek Kafkas ülkeleri ile olan tarihsel, kültürel ve coğrafi yakınlık ile Ortadoğu ülkeleri ile olan din eksenli kültürel yakınlık iletişimi ve bunun İslami Sermaye'ye ulaşmada kolaylıklar sağlayabilmesi, topraklarının bir kısmı Avrupa'da diğer kısmı Asya'da olan İstanbul'un sahip olduğu jeostratejik konumu kenti değerli kılan diğer bir neden olmaktadır. Ayrıca bu bağlamda AB ile Asya arasında enerji kaynaklarının aktarımı ve yeni şekillenen dünya ekonoik düzeninde batıdan doğuya kayan sermayenin geçiş noktasında olması ile birlikte Asya ile Avrupayı birbirine bağlayan ve yakın dönemde tekrar gündeme gelen tarihi İpekyolu güzergahı üzerinde yer alıyor olması İstanbul için önemli bir avantaj oluşturmaktadır. Son dönemde özellikle yabancıların gayrimenkul alımlarından da görüleceğı gibi karlı bir yatırım şehri olmasının yanı sıra pek çok ulusal ve uluslararası banka ve şirket genel merkezlerine ev sahipliğı yapıyor olması, kültürel, sanatsal ve eğitsel faaliyetlerin ve olanakların yoğun olmasının sağladığı avantajlarla önemli uluslararası sempozyumlara ev sahipliğı yapması İstanbul'un kent imajını ve finans merkezi oluşumunda öne çıkmasını olumlu şekilde etkileyen nedenler arasında sayılabilir.

İstanbul'u finans merkezi oluşumunda avantajlı kılan faktörler içerisinde yukarıda sayılanların yanı sıra kentin Türkiye ekonomisi içerisindeki konumu da ülke için önemini göstermesi açısından oldukça önemli bir faktör olarak değerlendirilmektedir. Örneğin İstanbul'un ülke Gayri Safi Milli Hâsılasının (GSMH) %27'sini üretmektedir. Ülke nüfusunun % 18,5 ini barındıran kozmopolit yapıdaki kent toplam hava trafiğinin % 46'sını gerçekleştirmektedir. İstanbul, toplam vergi gelirlerinin % 40'ını karşılamasının yanı sıra 2015 yılında ülke ihracatının % 46'sı ve ülke ithalatının % 43'ünü gerçekleştirmiştir. Tablo 2.21'de 2014 ve 2015 yıllarında İstanbul'un Türkiye İhracatı içerisindeki pay ve oranları gösterilmektedir.

Tablo 2.22: İstanbul'un ihracat ve ithalat göstergeleri (2014-2015) (TÜİK verilerinden faydalanılmıştır. Tez yazarı tarafından oluşturulmuştur).

YILLAR	TÜRKİYE İHRACAT	İSTANBUL İHRACAT	İSTANBUL İHRACAT ORANI	TÜRKİYE İTHALAT	İSTANBUL İTHALAT	İSTANBUL İTHALAT ORANI
2014	157.610.157.690,00	82.047.959.573,00	0,48	242.177.117.073,00	136.021.887.154,00	0,43
2015	120.505.370.872,00	65.121.787.696,00	0,46	173.230.902.270,00	98.688.725.561,00	0,43

TBB 2014 yılı verilerine göre İstanbul 3.138 şube ve yüzde 28 pay ile en çok şubeye sahip olan bölge olurken en fazla banka personelinin çalıştığı il de 83.636 kişi ile genel müdürlüklerin bulunduğu İstanbul olmuştur. Ayrıca en çok ATM sayısının olduğu il olması ve kişi başına en yüksek mevduat ortalamasına sahip olması da ülkenin bankacılık piyasasında İstanbul'un gücünü ve önemini göstermesi açısından oldukça önemli veriler olarak değerlendirilmektedir.

Yukarıda belirtilenlerin yanı sıra Türk Patent Enstitüsü istatistiklerine göre Türkiye'de 2015 yılında yapılan toplam 5.512 adet patent başvurusu içerisinde 2.399 adet başvuru ile İstanbul ilk sırada yer almaktadır. Diğer taraftan 2015 yılında yapılan toplam 95.962 marka başvurusunun 46.187 adedinin İstanbul'da yapılması kentin ülke ekonomisinin marka üretme potansiyelinin en yüksek olduğu il olarak değerlendirilmesini sağlamaktadır.

Genişleyen ve büyük bir potansiyele sahip olan ekonomik yapısı, jeopolitik konumu, Avrupa finans merkezleri ile Asya Finans merkezleri bağlantısını güçlendirecek bir finans merkezi olarak İstanbul'un UFM olma projesi resmi olarak ilk kez 2007-2013 yıllarını kapsayan Dokuzuncu Kalkınma Planı'nda hedef olarak belirtilmiştir. Türkiye Bankalar Birliği (TBB) 'İstanbul'un Uluslararası Finans Merkezi Olma Potansiyelini Değerlendirilmesi'ne dair 2007 yılında DELOITTE

Danışmanlık Şirketine rapor hazırlattırıştır. 2009-2011 yıllarına ilişkin hazırlanan Orta Vadeli Program'da 'İstanbul uluslararası finans merkezi projesi uygulamaya konulacaktır' denilerek sürecin uygulama aşamasına geçileceği belirtilmiştir. 29 Eylül 2009 yılında 'İstanbul Uluslararası Stratejisi ve Eylem Planı' Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. 1 Mayıs 2010 tarihinde 'İstanbul Uluslararası Finans Merkezi İdari Yapılanması'na ilişkin Başbakanlık Genelgesi yayınlanmıştır.

2.8 Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013)

İstanbul'un UFM olma hedefi ilk olarak istikrar içinde büyüyen, gelirini daha adil paylaşan, küresel ölçekte rekabet gücüne sahip, bilgi toplumuna dönüşen ve AB'ye üyelik için uyum sürecini tamamlamış bir Türkiye vizyonu doğrultusunda hazırlanan 9. Kalkınma planında belirtilmiştir. 738 maddeden oluşan Kalkınma planının 546. Maddesinde hedef '*İstanbul'un uluslararası finans merkezi olması sağlanacaktır.*' şeklinde belirtilmiştir.

Kalkınma Planı, Devlet Planlama Teşkilatının koordinasyonunda kamu kurum ve kuruluşlarının katkılarıyla hazırlanmıştır.

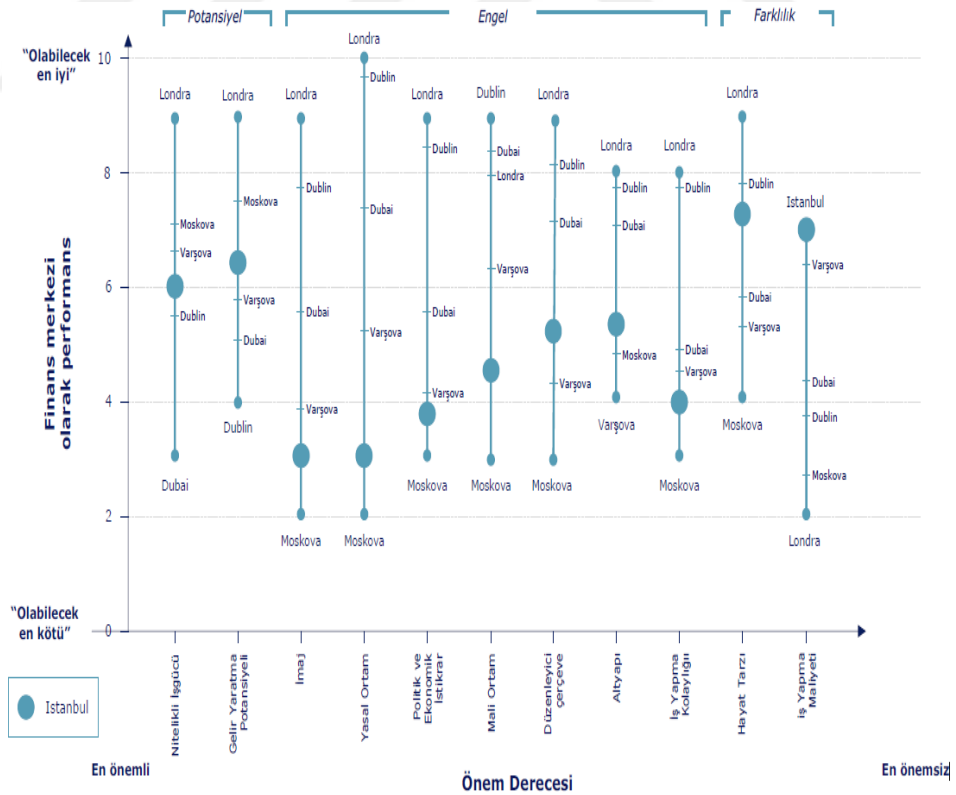
2.8.1 İstanbul'un Uluslararası Finans Merkezi Olma Potansiyelini Değerlendiren Rapor (Türkiye Bankalar Birliği-Deloitte) (Ekim 2007)

Dokuzuncu Kalkınma Planında hedeflenen İstanbul'un UFM olma hedefine ilişkin olarak Türkiye Bankalar Birliği'nin talebi üzerine Ekim 2007 de Deloitte Danışmanlık Hizmetleri A.Ş tarafından '*İstanbul'un Uluslararası Finans Merkezi Olma Potansiyelinin Değerlendirilmesi*' konulu bir rapor hazırlanmıştır. Rapor çalışma grubu görüşleri doğrultusunda 2009 yılında nihai halini almıştır. Raporda İstanbul'u finans merkezi olma hedefinde başarılı kılacak nedenler sıralanarak İFM projesinin nasıl gerçekleştirileceğine yönelik bir yol haritası ortaya konmuştur. Hazine Müsteşarlığı, TC Merkez Bankası, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, Sermaye Piyasası Kurumu, Devlet Planlama Teşkilatı, Türkiye Bankalar Birliği, Uluslararası Finans Kurumu (IFC), Türkiye'deki finans sektörü ve Uluslararası Bankaların üst düzey yöneticilerinden oluşan 60 farklı birimle görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Çalışmada 200'den fazla veri kaynağı referans olarak alınmış, 6 adet detaylı rakip analizi yapılmıştır.

Raporda başlangıç olarak İstanbul'un 10 yıllık bir süreçte bölgesel, 30 yıllık bir süreçte de dünyanın önde gelen 5 UFM sinden birisi olma vizyon önerisinde bulunulmuş ve bu vizyonun gerçekleşebilmesi için yapılması gerekenler belirtilmiştir. Onbir farklı alanda çalışma yapılmış bunlara ilişkin İstanbul'un potansiyeli engelleri ve farklılıkları belirtilmiştir.

Çalışmanın birinci bölümünde finans merkezi olabilmek için gerekli koşullar açıklanmıştır. Deloitte'nin raporunda da finans merkezlerinin rekabet ettikleri onbir faktör belirtilmiştir, belirtilen faktörler UFM olabilmek için gerekli kriterlerle büyük oranda benzerlik göstermektedir. Şekil 2.15'de UFM'lerin rekabet konusunu oluşturan onbir faktör en önemliden en önemsiz şeklinde sıralanmıştır. Faktörler, İstanbul'un potansiyel olarak iyi olduğu alanlar, İstanbul için değiştirilmesi gerekli olan engel teşkil eden alanlar ve İstanbul için farklılık yaratan alanlar olarak ayrıştırılmıştır.

Şekil 2.15'de İstanbul'un Potansiyel, Engel ve Farklı olduğu alanlar gösterilmiştir.

Kaynak: Deloitte'un uluslararası bankacılarla, avukatlarla, ve Türkiye'de yer alan önemli paydaşlarla yaptığı görüşmenin sonucunda ortaya çıkmıştır; bu çalışmada 200'den fazla bilgi kaynağı ile birlikte birçok uluslararası finans merkezi kurulmasındaki gözlemler ve elde edilen deneyimler kullanılmıştır.

Şekil 2.15: İstanbul'un finans merkezi oluşumunda öne çıkan güçlü ve zayıf yönleri (www.tbb.org.tr/Content/Upload/Dokuman/1956/11122007.pdf E.T: 11.11.2015).

Şekil 2.15’de İstanbul için 5 rakip ülke finans merkezi belirlenmiştir. Ülkelerin seçilme nedenleri Londra’nın dünyanın en iyi finans merkezi olarak değerlendirilmesi, Moskova’nın İstanbul’un bölgesel rakibi olabileceği öngörüsü, Varşova’nın Doğu Avrupa’da ortaya çıkan ve İstanbul için önemli bir rakip olabilecek bir merkez olması, Dublin’in bir tarım ülkesi olma kimliğinden dünyanın en iyi uzmanlaşmış finans merkezi kimliğine ulaşması ve Dubai’nin ise kısa ve orta vadede İstanbul için bölgesel bir rakip olabileceği tespitlerine dayanmaktadır.

Deloitte’un uluslararası bankacılarla, avukatlarla ve Türkiye’de yer alan önemli paydaşlarla yapmış olduğu çalışmanın sonucu olan yukarıdaki tabloda; İstanbul’un güçlü ve zayıf yönlerinin tespit edilip buna göre yol alınması gerektiği belirtilmiştir. Tablo’da İstanbul’un 3 alanda potansiyelinin olduğu görülmektedir, bu alanlar; Nitelikli İşgücü, Gelir Yaratma Potansiyeli ve İmajdır. İstanbul için zayıf yönler Yasal Ortam, Politik ve Ekonomik İstikrar, Mali Ortam, Düzenleyici Çerçeve, Altyapı Alanları, İş Yapma Kolaylığı olarak görünürken, Hayat Tarzı ve İş Yapma Maliyetinin ise İstanbul’u rakipleri karşısında avantajlı duruma getirebilecek özellikleri olarak görülmektedir. Tablo’da belirtilen 11 faktör ve değerlendirmesi aşağıdaki gibidir.

2.8.1.1 Finans Merkezi’nin potansiyel iktisadi, sosyal ve kültürel altyapı alanları

1) Nitelikli İşgücü: Türkiye’de son yıllarda okullaşma oranının artması, devlet üniversiteleri ile birlikte başarılı özel üniversite sayısının ve niteliğinin birlikte artışının eğitim kalitesini de paralel olarak artırdığı söylenebilir. Sahip olduğu eğitilmiş genç nüfus her koşulda İstanbul için bir avantaj olarak dile getirilmekle birlikte özellikle bankacılık sektöründe olmak üzere finansal hizmet sektöründe çalışan iyi eğitilmiş ve donanımlı işgücünün bankacılık dışı finans piyasaları içerisindeki sayısının artırılması gerekmektedir.

Deloitte’nin yaptığı çalışmada Türkiye’nin eğitim seviyesinde artış olduğu belirtilmiş, kişi başına düşen yükseköğretim eğitim bütçesinin genel eğitim bütçesi içerisindeki %32’lik payın, karşılaştırma yapılan rakip ülkelere kıyasla yüksek düzeyde olduğu belirtilmiştir. Ancak Türkiye’de ara kademe yönetici ihtiyacının bulunduğu, bu eksikliği gidermenin ise zaman alacağı belirtilmiştir.

Nitelikli işgücünü artırabilmek için öncelikle üniversitelerde eğitim kalitesinin artırılması gerekmektedir. Bununla birlikte üniversitelerin bünyesindeki başarılı, yetenekli öğrenci ve akademisyenler finansal piyasaların eğitim ortamında değerlendirilmeli ve ofis ortamlarında çalışabilmeleri için cazip koşullar yaratılmalıdır. Aynı şekilde ülke dışından özellikle gelişmiş finansal piyasalarda çalışan işgücünün İstanbul'a getirilerek bilgi birikimlerinden yararlanılabilir. Nitelikli işgücü açığı olan sektörlerde yurt dışından işgücü temini oldukça maliyetli ve kısa süreli bir çözüm olmaktadır. Bu nedenle eğitim sistemi altyapısının düzenlenmesi gerekmektedir. Bu konuda Singapur eğitim sisteminin dünya ölçeğinde kanıtlanmış başarısından yararlanmak özellikle temel eğitimden başlayarak eğitim sisteminin yeniden yapılandırılmasını sağlamak da uzun vadeli ancak son derece gerekli bir çözüm olarak düşünülebilir.

Ayrıca temel eğitimden başlamak üzere toplumun tüm katmanlarında katılımın sağlanacağı bir finansal okuryazarlık seferberliği de hem kısa hem uzun vade de özellikle finans piyasalarında çalışabilecek donanımda işgücünün oluşturulması konusunda etkili bir çözüm olarak değerlendirilmektedir.

2) Gelir Yaratma Potansiyeli; Türkiye ekonomisinin dünya ekonomisine yön veren 20 büyük ekonomiden birisi olması (Dünyanın 17. Büyük ekonomisi), bulunduğu bölge içerisinde özellikle son yıllarda en iyi büyüme performansına sahip ülke olması, enerji kaynakları bakımından son derece zengin Kafkas ülkeleri ile bu enerjiye ihtiyacı olan Avrupa ülkeleri arasında bir enerji köprüsü olma fonksiyonu ve dünya ekonomisinin yeni dinamiği olan Asya ülkeleri ile yine Avrupa ülkeleri arasında jeopolitik bir konumda olması gelir yaratma potansiyeli açısından önemli faktörler olarak görülmektedir. Bu amaçla yapılmakta olan ve planlanan projelerin ise yakın dönemde ülke ekonomisine önemli yansımaları olacağı açıktır. Türkiye'nin Ortadoğu ile olan tarihsel ve kültürel yakınlığı, gelişmemiş ancak güçlü bir fon birikimine sahip olan ülkelere fon transfer edebilecek potansiyel ile birlikte, bu ülkelere uzun vadede finansal hizmetlerle birlikte, bilgi, teknoloji transferi sağlayarak önemli bir gelir transferi potansiyeline sahip olduğu söylenebilir.

Deloitte'un çalışmasında da Türkiye'nin finansal hizmetler sektöründe potansiyelinin olduğu, ticari bankacılıkta geliştiği, sigortacılık sektöründe potansiyelinin olmasına karşın az geliştiği için desteklenmesinin gerekliliği vurgulanmış, bireysel emeklilik, sigorta, özel bankacılık v.b. gibi piyasaların henüz

yeterince gelişmediği belirtilerek bu sektörlerin hükümetçe geliştirilip desteklenmesinin gerekliliği vurgulanmıştır.

3) İmaj potansiyeli, Deloitte çalışmasında İFM projesi açısından Türkiye'nin imajı bir potansiyel olarak görülmüş, yeterince markalaşmış olmasa da Türkiye'nin imajının değişerek düzelmeye başladığı vurgusu yapılmıştır. Ancak literatürde bu konuda ciddi bir tanıtım ve bilgi eksiklikliği yaşandığı ifade edilmektedir.

İmaj konusunda Türkiye tanıtımı oldukça önemli olmasına karşın özellikle İstanbul'un finansal kimliğine yapılacak vurgunun kısa vadede ortaya çıkaracağı sonuç daha etkili olabilecektir. Bu anlamda İstanbul'un şehir kimliği finans merkezi kimliği ile özdeşleştirilmeli, şehrin bu konudaki gelişimi, değişimi ve varolan potansiyeli, iş yapma alanları, mevzuatı ve iş yapma kolaylığı ve yatırımcılar için güvenli bir ortam oluşuna dair olumlu özellikleri, sosyal medya da dahil olmak üzere her türlü iletişim aracı ile birlikte, iş adamlarının, bürokratların bankacıların, üniversitelerin de dahil olacağı yoğun bir tanıtım faaliyeti ile desteklenmelidir.

2.8.1.2 Finans merkezine engel teşkil eden alanlar

1) Yasal Ortam: Bir yerin UFM olabilmesi için gerekli kriterlere bakıldığında yasal ortamın ülkedeki gelişmiş hukuk mevzuatının en önemli koşullardan olduğu gözükmektedir.

Finans merkezleri (Hangi türde olursa olsun) aynı zamanda gelişmiş hukuk sistemine sahip ülke olma kimliğine de sahiptirler. Bu alanda özellikle son dönemde büyük bir gelişme gösteren Bölgesel Finans Merkezi olarak görülen ancak UFM olma potansiyeline sahip Singapur İFM projesinde önemli bir örnek olabilir. Yolsuzluk karşıtı politikaları ile birlikte gelişmiş hukuk sistemi Singapur'u güvenilir ve yatırım yapılabilir bir pozisyona taşımış ve kent uluslararası yatırımcıları hızla ülkesine çekebilmeyi başarmıştır.

Deloitte çalışmasında Türkiye'deki yasal sistemin bir finans sistemini yönlendirebilecek yapıdan uzak olduğu, bu durumun İstanbul'da uluslararası finans ticaretinin gelişimi için en önemli engellerden biri olduğu belirtilmiştir. Mahkemelerin ağır işleyişi, birikmiş dosya yükünün oluşu, yasal sistem içerisindeki finansal sistem tecrübe eksikliği ve yargı sisteminin tarafsızlığı üzerinde durulması gereken engeller olarak vurgulanmıştır.

Türkiye’de son dönemde gerçekleştirilen uygulamalardan olan Türk Ticaret Kanunu’nun ve Borçlar Kanunu’nun yeniden yazılması ve yürürlüğe girmesi, İstanbul’da ulusal ve uluslararası ticari uyuşmazlıklarda alternatif bir çözüm yolu olarak kullanılacak olan İstanbul Tahkim Merkezi kurulmuş olması İstanbul’un yargı anlamındaki olumsuz imajını kısmen değiştirmiştir. Ancak literatür taramalarında da görüleceği gibi finansal hizmetler konusunda ihtisas mahkemelerinin kurulması, yabancı çalışanlarla ilgili düzenlemelerin yapılması ve uzman hukukçuların nitelik ve nicelik olarak artırılması yolu ile şeffaf bir hukuk sistemi oluşturulması Türkiye’nin yargı konusundaki olumsuz imajınının değiştirilmesi için gerekli olmaktadır.

2) Politik ve Ekonomik İstikrar: UFM’ler için önemli kriterlerden birisi de ülkelerin sahip olduğu politik ve ekonomik istikrardır. Uluslararası yatırımcılar için bir ülke ne kadar güvenilir ve tutarlı bir politik ve ekonomik sisteme sahip ise o kadar tercih edilebilir olmaktadır.

Bu bağlamda İstanbul açısından bir dezavantaj olarak görülen istikrar imajının son dönemde özellikle 2008 dünya ekonomik krizinden çok az etkilenen ülke ekonomisi, AB ülkelerinden daha yüksek oranda gerçekleşen büyüme oranları ile güçlü bankacılık yapısının yarattığı etkiden dolayı olumlu ölçüde değiştiği söylenebilir.

Türkiye ekonomisi açısından değişen dünya ekonomik sistemine uyum sağlayabilmek amacıyla üretim yapısında ağırlıklı olarak bilgi temelli teknolojiyi kullanabilmek için gerekli yapısal reformların öncelikle yapılması hantal bürokratik yapının dezavantajlarını yok ederek iş yapma kolaylığı sağlayabilen bir iş ortamının oluşturulması gerekmektedir. Bu anlamda kamu müdahalesinin daha çok yol gösterici ve finanse edici olarak gerçekleştirilmesi, özel sektör için gerekli bilgi teknolojilerine ulaşım kolaylığı ve AR-GE ve İnovasyon teşviklerinin yaygınlaştırılması Türkiye’nin rekabet edebilme gücünü artırarak sürdürülebilir ekonomik büyümenin yakalanmasına da katkı sağlayacaktır.

Ayrıca AB uyum sürecindeki istek ve kararlılık yabancı yatırımcı açısından politik ve ekonomik istikrarın devamı algısını da yaratabilecektir.

3) Mali Ortam: Basit ve anlaşılır bir vergi sistemi ile birlikte ortaya çıkabilecek mali sorunlara ilişkin hızlı ve güvenilir bir çözüm sunabilen mali hukuk sistemi UFM’ler için önemli kriterlerdendir.

Deloitte çalışmasında vergi sisteminin uluslararası boyutta tanınması ve kabulünün yatırımcıların güveninin sağlanması açısından kritik öneme sahip olduğu, Türkiye’deki Kurumlar Vergisi oranının (20%) rekabet edebilir bir oranda olduğu ve vergi sistemi içerisindeki en önemli dezavantajın BSMV olduğu belirtilmiştir.

Türk vergi sisteminde vergi mevzuatının dilinin basit olmaması ile birlikte pek çok muafiyet ve istisnayı içeriyor olması, tüm vergiler içerisinde dolaylı vergilerin ağırlıklı olması, vergi kanunlarının güncel tebliğlerle sık sık düzenleniyor olması, vergi afları dolayısıyla vergi ödeme bilincinin düşük olması, vergi denetimlerinin kapsayıcılığının az olması gibi pek çok olumsuzluk mevcudiyetini halen korumakta ve İFM projesi için önemli bir dezavantaj olarak görülmektedir. Ancak son dönemde Gelir Vergisi ve Kurumlar Vergisinin yeniden yazılması mali ortamın düzenlenmesi doğrultusunda gerçekleşen olumlu adımlar olarak değerlendirilebilir.

Deloitte çalışmasında yurt dışından gelenler için vergi imtiyazlarının sağlanması, Türk Vergi Sistemi ile özelleştirilmiş vergi sistemi (ihtisas mahkemeleri yoluyla kanunların uygulanması) arasındaki en iyi uygulamaların paylaşılması için mekanizmalar oluşturulmasının İFM projesi için gerekliliği de ayrıca belirtilmiştir.

4) Düzenleyici Çerçeve: Öngörüsü yüksek bir düzenleyici sistem oluşturma gerekliliği UFM oluşumu açısından son derece gerekli bir kriter olarak algılanmaktadır.

Türkiye’de uluslararası standartlar ile AB düzenleme standartları ve prensiplerinin kabulüne ilişkin düzenleyici yaklaşımların ağırlık kazandığı; ancak düzenleyici kurumların fiziksel olarak kurulması düşünülen İFM’nin içerisinde veya yakınında yer almadığı belirtilen Deloitte çalışmasında hukuki ve yasal altyapıya ilişkin sıkıntıların var olduğu tespiti yapılmıştır.

Raporda bu sorunların çözümüne ilişkin: düzenleyici kurumların tek bir düzenleyici kurumun gözetimi altına girmesi (FHDDK- Finansal Hizmetler Düzenleme ve Denetleme Kurumu) ve bu kurumun İstanbul’da konumlanmış olması, düzenleyici kurumlara olan güveninin artırılması, düzenleyici organ kararlarına karşı tahkim organlarının kurulması ve düzenleme organının uluslararası standartlara uyum sağlaması için iyileştirilmesi önerilerinde de bulunulmuştur.

Yeni SPK kanunu ile birlikte, İMKB’nin BİST’e dönüşümü ve BİST’de yaşanan vizyon değişimi, Hazine müsteşarlığına bağlı olarak ‘Finansal İstikrar

Komitesi'nin kurulması Türkiye'de bu alanda yapılmış İFM projesini destekleyen önemli düzenlemeler olarak değerlendirilebilir.

5) Altyapı Alanları: Yatırımcılar yatırımlarını yapacakları finans merkezlerini tercih ederlerken kentin ya da ülkenin yaşam koşullarına da bakmaktadırlar. Yatırım yapacakları ve aynı zamanda yaşayacakları yerin sunmuş olduğu yaşam koşulları hizmet kalitesi, kentin güvenilirliği, üst yapı ile birlikte iletişim ve ulaşım başta olmak üzere altyapı koşullarının gelişmişliği yatırımcıların yatırım kararlarını etkileyecektir.

İFM projesi kapsamında İstanbul'un karşısına çıkan en önemli sorunlardan birisinin özellikle şehir içi ulaşım ile ilgili altyapı sorunu olduğu görülmektedir. Deloitte'nin anılan çalışmasında İstanbul'un bilgi teknolojileri ve iletişim hizmetleri konularında karşılaştırma yapılan ülkelere kıyasla kısmen iyi konumda olduğu, ancak trafik sıkışıklığının İstanbul'un temel altyapı sorunu olduğu belirtilmiş olup bu trafiğin ekonomik maliyetinin ise OECD hesaplamalarına göre 7 milyar \$ olduğu açıklanmıştır.

Bilgi ve iletişim teknolojisi konularında yapılan çalışmalar bu alanda mevcut olan eksikliği gidermeye çalışmakta olsa da ulaşım altyapısı konusunda yapılması gerekenlerin oldukça uzun vadeye yayılabileceği söylenebilir. Bu anlamda metro çalışmaları, üçüncü havalimanı yapımı ve üçüncü boğaz köprüsü projelerinin yürütülmekte olan projeler olmasının yanında İstanbul-Çanakkale otoyolu, Gebze-İzmir otoyolu çalışmaları ve Kanal İstanbul ve Avrasya Tüneli projeleri üzerinde hala çalışılan projeler olup yapılan bu çalışmalar hem kentin şehir içi ve şehirler arası ulaşım sorunlarının çözülmesi hem de lojistik gelişimi konularında katkı sağlayacaktır.

Deprem bölgesinde bulunan İstanbul'un yakın bir gelecekte büyük ölçekli bir deprem yaşayabileceği uzmanlarca belirtilmektedir. Bu nedenle özellikle kentsel dönüşüm çalışmalarının hızlandırılması gerekliliği açıktır. Dönüşüm sürecinde gerçekleştirilecek çalışmaların İFM projesi dahilinde finans merkezi çevresi ile birlikte kente önemli ve değerli bir yaşam alanı yaratmak konusunda yapılacak bir planlanlama ile yapılmasının kente bakış açısına olumlu bir katkı sağlayabileceği düşünülebilir.

6) İş Yapma Kolaylığı: Yatırım ortamının yerli ve yabancı yatırımcılar açısından geliştirilmesi İFM projesinin başarısı açısından oldukça önemlidir.

Türkiye DB sıralamasında 2016 yılı raporunda 189 ülke arasında 55. sıradadır, Singapur ise bu alanda 1. sırayı son 4 yıllık dönemde korumaktadır. Singapur' u yatırımcılar açısından cazip ve finans merkezi oluşumu sürecinde başarılı kılan en önemli nedenler ülkede iş yapma sürecinin hızı ve bürokratik engellerin azlığıdır. Bu bağlamda konuya ilişkin yapılacak çalışmalarda Singapur deneyiminden yararlanmak sürece olumlu katkılar sağlayabilecektir.

2.8.1.3 Finans merkezi için farklılık teşkil eden alanlar

1) Hayat Tarzı: Tarihsel olarak farklı kültürlerin yaşam alanı olarak gelişen İstanbul'un bu birikimi kenti oldukça cazip kılmaktadır. Tarihsel ve kültürel kimliği ile birlikte İstanbul'un aynı zamanda gelişmiş bir kentte yaşanabilecek sosyal yaşam kalitesinin de son yıllarda giderek artması kenti cazip kılan diğer bir neden olmuştur. Kente ilişkin yaşam çeşitliliğinin İFM projesinde İstanbul'u özellikle finans bölgesinde çalışacak personel ve ailelerinin ihtiyaçları doğrultusunda geliştirilmesi ve kentte yaşamının yaratacağı farkındalık duygusunu hissettirebilecek bir sosyal dokunun inşa edilmesi gerekmektedir.

2) İş Yapma Maliyeti: İstanbul'da iş yapma maliyetlerinin özellikle rakipleri ile kıyaslandığında oldukça rekabetçi olduğu belirtilmektedir. Bu durum İFM projesinde önemli bir avantaj yaratmakla birlikte işe başlama sürecinde yaşanan bürokratik engeller ile birlikte iş yapma kolaylığı sürecindeki engeller ve prosedürlerle uzayan süreç yatırımcılar için olumsuzluk teşkil ettiğinden iş yapma maliyeti avantajını iş yapma kolaylığı sürecinde yapılacak düzenlemeler ile destekleyerek değerlendirmek gerekmektedir.

Deloitte çalışmasında Profeyonel Hizmetlere Erişim alanında İstanbul'un uluslararası hukuk firmalarına ihtiyacı olduğu belirtilerek, finansal hizmet sunumunda muhasebeci ve danışmanlar tarafından sunulan kaliteli hizmetin yeterli olmadığı belirtilmiştir.

Yukarıdaki bölümde Deloitte raporu doğrultusunda İstanbul'un avantaj ve dezavantajlarının belirtildiği bir değerlendirme yapılmıştı, aşağıdaki bölümde ise İFM projesi için İstanbul'un değerlendirildiği literatür çalışmalarından bazılarına değinilmiştir.

Literatür taramasında İFM projesinde İstanbul'un çeşitli avantaj ve dezavantajlara sahip olduğu ve avantajlar üzerinde durularak dezavantajlar için gerekli düzenlemelerin yapılması gerekliliği belirtilmekle birlikte bu düzenlemelerin etkisi ile İstanbul'un kısa vadede bölgesel finans merkezi uzun vadede ise UFM olabilirliğine ilişkin ortak bir kanı oluşmadığı görülmektedir.

Yapılan çalışmaların bulunduğu ortak nokta İstanbul için öncelikli avantajın tarihi birikimi ile jeopolitik konumu olduğudur.

.... İstanbul Doğu ve Batı arasında coğrafi ve kültürel köprü olmanın yanında; ticaret, enerji, taşımacılık ve turizm alanlarında önemli bir geçiş noktasıdır. Ekonomik değere dönüşen söz konusu unsurların İstanbul'un bölgesel üretim/ticaret üssü ve dolayısıyla finansal merkez olmasına doğal olarak katkı yaptığı söylenebilir (Coşkun, 2011: 553).

Avantaj ve dezavantajlarının maddeler halinde belirtildiği diğer bir çalışmada da İstanbul için;

Kurulduğu coğrafyanın jeostratejik yapısı, kıtalararası geçiş konumunda olması, tarihi değerleri ve on beş asır başkent olarak anılmanın kazandırdığı yönetsel hakimiyet, genç, vasıflı ve kozmopolit kentli yapısı, iklim ve doğal dokusunun ticaret ve turizme elverişli olması, özel sektör ağırlıklı kurumsallaşmış iş hayatı ve bunun etrafında yerleşmiş ticari kültür, 100 yıllık eğitim ve kültür kurumlarına sahip olması - Bizans ve Osmanlı'dan miras eğitim geleneği (Taşdemir, 2009:12). avantaj olarak belirtilmiştir.

İstanbul ve Türkiye için bardağın dolu tarafı boş tarafı ifadesini kullandığı çalışmasında Coşkun, İstanbul için ilki yukarıda belirtilen bardağın dolu tarafında ikinci olarak Türkiye ekonomisi içerisinde İstanbul'un ağırlıklı konumu, üçüncü olarak nitelikli işgücü arzının bulunması, dördüncü olarak yaşam tarzı ile birlikte sağlık eğitim ve kültür harcamalarında hizmet sunma kalitesinin artması ve beşinci olarak da Türkiye'nin özellikle 1980 yılı sonrası gelişen bölgesel ve uluslararası alanda dikkat çekici konumu olarak belirtilmiştir.

İFM projesi için avantaj sayılabilecek diğer bir neden de Türkiye'nin bulunduğu bölge içerisinde en çok büyüyen ekonomiye sahip olmasıdır. Ancak son dönemde sınır komşuların yaşamış olduğu siyasi istikrarsızlık sonucunda oluşan ekonomik istikrarsızlık ve en önemlisi bölgede yaşanan çatışma ortamlarının ülke güvenliğini etkilemesi yatırımcıların bölgesel konumundan ötürü Türkiye'den

uzaklaşmaları sonucuna da yol açmıştır. Bu nedenle Türkiye'nin komşu ülkelerde kalıcı barışın yakalanması için çalışmalar yapması bu anlamda yoğun bir siyasi çaba sarf etmesi İFM projesinin başarısı için oldukça önemlidir.

Coşkun' a göre İFM için dezavantaj sayılabilecek hususlar yani bardağın boş tarafında ise ilk olarak altyapı sorunları, ulaşım ve güvenlik sorunları, ikinci olarak ülke ekonomisine ilişkin dışa bağımlılık, işsizlik, enflasyon yüksek faiz gibi olumsuz makro ekonomik nedenler, üçüncü olarak Türkiye'nin rekabet gücünü sınırlayan adalet, vergi ve işgücü maliyetleri gösterilmiş ve son olarak da Türkiye'nin sahip olduğu siyasi ve sosyal sorunlar belirtilmiştir.

İstanbul için önemli sayılabilecek dezavantajlardan birisi de kentin yoğun nüfusu dolayısıyla yaşanan ya da yaşanabilecek sosyal sorunlardır. Kent bir tarafta oldukça varlıklı sanayici, iş adamı, müteahhit, medya mensupları ve yüksek ücretle çalışan hizmet sektörü diğer tarafta Anadolu'nun muhtelif kentlerinden gelmiş, yeterli eğitime ve iş tecrübesine sahip olmayan kendisine ekonomik bir altyapı kurmakta zorlanan gruplardan oluşan bir sosyo-kültürel çeşitliliğin birbirlerini kabullenme süreci içerisindeki zorlukları da yaşamaktadır. Kentin sosyal, ekonomik, eğitim ve sanayi altyapısının bu yoğunluğu kaldıramaması İstanbul için orta ve uzun vadede büyük bir risk yaratabilecektir.

....şehirli-kırsal nüfus arasındaki kültürel ve ekonomik uçurum ve bunun yarattığı sosyal bunalım, yüz ölçümüne dar gelen sanayi yoğunluğu ve plansız sanayileşmenin neden olduğu tabii ve "iktisadi" kirlenme, Anadolu ve Avrupa yakalan arasındaki nüfus ve sanayi yoğunluğu

dengelessnessi, ulaşım ve alt yapı sorunları, plansız kentleşme, buna bağlı yasa dışı arazi kullanımı ve rant ekonomisi, kıta geçiş alanında bulunmasının da tetiklediği uluslararası organize ve narkotik suç trafiğinde geçit görevi görmesi ve bu durumun ticari imajına zarar vermesi, bir metropolün ihtiyaçlarına cevap verecek yerel yönetim yasalarının mevcut olmaması ve yönetim yetersizlikleri kentin zayıf yönleri olarak sıralanabilir (Taşdemir, 2009:12).

İFM projesinde İstanbul'un güçlü ve zayıf yönlerinin belirlenmeye çalışıldığı bir Swot Analizi çalışmasına göre de İstanbul'un avantaj ve dezavantajları Tablo 2.23'de gösterilmiştir. Analiz sonuçlarına göre Türkiye ekonomisinin gücü, AB katılım süreci, nitelikli bankacılık çalışanları ve İstanbul'un coğrafi konumu kentin

güçlü yönleri olarak gözükmektedir, ulaşım sorunu, zayıf sermaye piyasası, yabancı dil konusundaki yetersizlik ise İstanbul'un zayıf yönü olarak değerlendirilmektedir.

Tablo 2.23: İstanbul'un güçlü ve zayıf özellikleri (Sarigül, 2012:121-123'den faydalanılmıştır).

İSTANBULUN GÜÇLÜ ÖZELLİKLERİ	İSTANBULUN ZAYIF ÖZELLİKLERİ
İstanbul'un kentsel gelişim potansiyelinin yüksek olması	Türkiye ekonomisindeki düşük tasarruf oranı Cari işlemler açığının kısa dönemli sermaye fonları ile kapatılmaya çalışılması
İstanbul'un iş ve finans merkezlerine ulaşımı açısından sahip olduğu modern havalimanları	Yabancı dil konusundaki yetersizlik
İstanbul'un bulunduğu saat dilimi konumu itibarıyla Ortadoğu'da, Körfezde, Kuzey Afrika'da, Batı Avrupa'da, Merkez Asya'da ve Karadeniz çevresinde bulunan gelişmekte olan piyasalara yakın coğrafi konumu	Zayıf sermaye piyasası ile özel sektör bono ve türevleri
AB katılım sürecindeki taahhütleri	BİST'in piyasa değeri ve borsaya kote edilen şirket sayısı bakımından yetersiz olması
Türkiye'nin dünyanın en büyük 20 ekonomisi arasında yer alması	Türkiye'nin markalaşma konusunda düşük performansa sahip olması
Türk Bankacılık sistemindeki yüksek karlılık ve güçlü sermaye yeterliliği oranı	Vergi sisteminin karmaşıklığı
İstanbul nüfusu içerisindeki genç ve eğitimli sayısının fazlalığı	İstanbul'un sahip olduğu ulaşım sorunları
Bankacılık sektöründe çalışanların yüksek kaliteli ve tecrübeli olması	Finansal hizmetler sektörüne hizmet verebilecek uzmanlaşmış avukat sayısının yetersizliği
Türkiye Hayat pahalılığı endeksinde G20 ülkeleri içerisinde en düşük orana sahip olması	
Yabancılar için emlak alım kolaylığı	

Literatürde İstanbul için avantaj olarak belirtilen özelliklerden birisi de finansal sektör gelişiminde yeterli doygunluğa ulaşamadığı için sahip olunan gelir yaratma potansiyelidir. Finansal sektörün GSYİH'a olan oranının Türkiye'de yaklaşık %4 olduğu, gelişmiş ülkelerde bu oranın %8-10 düzeylerinde olduğu ve aradaki oran

farkı kadar Türkiye açısından gelir yaratma potansiyeli avantajının olduğu belirtilmektedir.

Tasarruf oranının düşüklüğü bazı çevrelerce avantaj olarak değerlendirirken diğer kesim ise dezavantaj olarak değerlendirmektedir.

Tasarruf oranının düşüklüğü İstanbul'un bir finans merkezi olması açısından bir dezavantaj değildir. Bilakis önümüzdeki dönemde tasarrufların artırılması için sermaye piyasası önemli bir rol üstlenecektir, bu da İstanbul'un finans merkezi olmasını destekleyecektir (SERPAM, 2012:7).

İstanbul için belirtilen diğer bir dezavantaj ise Sermaye Piyasasının yeterince gelişmemiş olması şeklindedir.

Diğer gelişmiş piyasalarla kıyaslandığında sermaye piyasalarının piyasa değeri oldukça düşük, gelişmekte olan ülkelerle kıyaslandığında ise paralel seviyededir. Tahvil piyasaları nispeten gelişmiş olup, özel sektör tahvilleri piyasası ise son dönemde yapılan düzenlemeler çerçevesinde gelişime açık duruma gelmiştir (SERPAM, 2012:8).

İstanbul için belirtilen dezavantajlardan bir diğeri de farklı ortamlarda sıklıkla dile getirilen ve literatürde de üzerinde durulan kentin sahip olduğu imajın finans merkezini desteklememesi şeklindedir.

Türkiye özellikle son 5 yıl içerisinde imaj konusunda olumlu gelişmeler kaydetmiş olmakla birlikte, mevcut durumda halen birçok soruna sahiptir. Bu sorunları kısaca özetlersek,

1. Mevcut imajın turizme yönelik olması ve “İstanbul Finans Merkezi” kavramını desteklememesi,
2. Finans hizmetlere özgü bir markalaşma stratejisinin olmaması,
3. Diğer ülkelerin kapsamlı markalaşma stratejileri ile rekabet edememesi, şeklindedir (Apak, Elverici, 2008: 15).

Ayrıca Bankacılık dışı finansal yapılanmanın ve sigorta sektörünün yeterince gelişmemiş olması da İFM projesi için önemli dezavantajlar olarak değerlendirilmektedir.

2.8.2 Orta Vadeli Program (2009-2011)

28.06.2008 tarih ve 26920 sayılı Resmi Gazete de yayınlanarak yürürlüğe giren Orta Vadeli Program'ın, Finansal Sistemin Geliştirilmesi bölümünde;

'İstanbul uluslararası finans merkezi projesi uygulamaya konulacaktır.' açıklamasıyla 9. Kalkınma Planı ile başlayan sürecin uygulama aşamasına geçeceği belirtilmiştir.

2.8.3 İstanbul Uluslararası Finans Merkezi Stratejisi Ve Eylem Planı (29 Eylül 2009)

Ekim 2009 Tarih ve 27364 sayılı Resmi Gazete'de İstanbul Uluslararası Finans Merkezi Stratejisi ve Eylem Planı yayınlanmıştır. Planda hedef:

'Türkiye; genç ve dinamik nüfusu, nitelikli işgücü, jeopolitik avantajları, hızlı büyüyen ve gelişen ekonomisi, kültürel ve tarihsel birikimi, gelişmiş piyasaları, finansal ürün, hizmet ve uygulama çeşitliliği, finans sektöründeki güçlü düzenleme çerçevesi ile dünyanın önemli ve sayılı finans merkezleri arasındaki yerini yakın vadede alacaktır'

şeklinde belirtilerek İstanbul'un öncelikle bölgesel nihai olarak da küresel bir finans merkezi olması vizyon olarak kabul edilmiştir.

2009 tarihli İstanbul Uluslararası Finans Merkezi Stratejisi ve Eylem Planı'nda İstanbul'un UFM olması için yapılması gerekenler: Uluslararası standartlarda işleyen bir hukuk altyapısının oluşturulması, finansal ürün ve hizmet çeşitliliğinin artırılması, vergi sisteminin basitleştirilmesi ve etkinleştirilmesi, düzenleyici ve denetleyici çerçevenin geliştirilmesi, fiziksel ve teknolojik altyapının güçlendirilmesi, nitelikli insan kaynağı ihtiyacını karşılayacak bir eğitim altyapısının sağlanması ve dünya ölçeğinde tanıtım ve izleme yapacak bir organizasyon yapısının oluşturulması şeklinde belirlenmiştir.

Ayrıca 2014-2016 yıllarını kapsayan 10. Kalkınma Planı'nın 'İstanbul Uluslararası Finans Merkezi Programı' eylem planında da İstanbul'un dünyada ilk 25 küresel finans merkezi içerisinde yer alması, Türkiye'nin finansal gelişmişlik

açısından ilk 30 ülke içerisinde yer alması ve finansal hizmetler sektörünün GSYH içindeki payının yüzde 6'ya yükselmesi program hedefi olarak belirtilmiştir.

23 adet öncelik ve 71 adet eylemi içeren plan Kalkınma Bakanlığı koordinatörlüğünde güncellenerek 2015-2018 yıllarını kapsayacak 'İFM Öncelikli Dönüşüm Programı Eylem Planı' şeklinde yenilenmiştir. Eylem planında yapılması gereken işlemler 104 eylemi içeren 7 bileşen çerçevesinde toplanmış. Aşağıda yedi bileşen ve belirlenen politikalar açıklanmıştır.

1. Birinci bileşen İFM idari yapısının oluşturulması olarak belirtilmiş ve sorumlu kurum olarak Kalkınma Bakanlığı belirlenmiştir. Bileşen, İFM projesinin tanıtım ve iletişimine yönelik çalışmalar yapılması doğrultusunda politikalar üretilmesi ve sürdürülmesinin sağlanması çalışmalarını içermektedir.

2. İkinci bileşen Finansal ürün ve hizmet çeşitliliğinin artırılması olarak belirtilmiş, sorumlu birim olarak da SPK belirlenmiştir. Bu anlamda SPK piyasaların ve finansal altyapının geliştirilmesi, finansal ürün çeşitliliğinin artırılması, finansal araçlarda vergi düzenlemelerinin iyileştirilmesi politikalarını yürütmektedir.

İFM projesinde etki alanı son derece önemli olan SPK kanunu 2012 yılında yeniden düzenlenmiştir. 'Sermaye Piyasası Kanununda, finans piyasasının getirdiği yenilikler, küresel finansal kriz, yeni Türk Ticaret Kanununda getirilen yenilikler ve AB Mevzuatı uyum çalışmaları nedeniyle köklü bir değişikliğe gidilmiş ve 6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu, 30 Aralık 2012 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanmıştır.' (www.yoikk.gov.tr/upload/ydk/YDK2013Rapor_WEB.pdf E.T: 27.11.2015).

Kanun ile yapılan değişikliklerin uygulanması amacıyla ikincil düzenlemeler yapılmış yapılan düzenlemelerin içeriği ise:

Sermaye Piyasası Kurulu 2014-2016 yılı stratejik planında 'Sermaye Piyasası Kanunu'nun uygulama esasları 2013 yılı içinde yayımlanan ikincil düzenlemeler ile belirlenmiştir. Yapılan ikincil düzenlemeler ile finansal hizmetlerin AB müktesebatı çerçevesinde sınıflandırılması ve finansal araçlara esneklik tanınarak müşterilerin ihtiyaçlarına cevap vermek üzere yapılanmalarına yönelik şartlar belirlenmiş, derecelendirme, bağımsız denetim ve finansal raporlamaya ilişkin düzenlemelerde değişiklik yapılmış, yatırım faaliyetleri, kolektif yatırım kuruluşları, kurumsal yönetim ilkelerinin uygulanması, kamuyu aydınlatma, menkul kıymetlerin kaydıleştirilmesi, aracı kurumların özsermayeleri borsalar ve piyasa işleticileri,

Yatırımcı Tazmin Merkezi, merkezi takas kuruluşları ve merkezi karşı taraf uygulamaları ve bu kapsamda Takasbank'ın merkezi karşı taraf olmasına ilişkin esaslar belirlenmiştir (www.spk.gov.tr/displayfile.aspx?action=displayfile&pageid=1005&ext=pdf. E.T: 7.12.2015).şeklinde belirtilmiştir.

Yapılan düzenlemeler sermaye piyasası şeffaflığını artırırken, yatırımcılara verilen hizmet çeşitliliğinin ve kalitesinin artırılarak finans sistemine olan ilgiyi ve güveni artırmaya yönelik olmuştur.

İFM projesinin gerçekleşmesinde son derece önemli olan finansal piyasaların gelişimi, finans sektörü düzenlemeleri, finansal ürün, hizmet ve piyasa çeşitliliğinin artırılması, yatırımcı uyuşmazlıklarının çözümü çalışmalarına SPK yoğun bir şekilde devam etmektedir.

“Türkiye Sermaye Piyasası Birliği (TSPB) başkanı çalışmalarının iki önemli politika ile devam edeceğini bunların ise ‘Biri kısa diğeri uzun vadeli 2 ayrı politika uygulamaya çalışıyoruz. Kısa vadede, ürün ve hizmet çeşitliliği ile doğru yatırımcıya doğru ürünü sunabilmek; uzun vadede ise finansal okuryazarlığın artmasını istiyoruz’ diyerek program çalışmalarının kapsadığı alanı belirtmiştir” (İFM, Şubat 2015: 18). Ayrıca tasarruf oranlarının artırılması ile birlikte tasarrufların doğru bir sermaye piyasası aracılığıyla değerlendirilmesini sağlamaya çalışmanın da SPK çalışmaları arasında olduğu TSPK Başkanının konuşmasında ifade edilmiştir.

SPK çalışmalarının bir diğer ayağını da finansal okuryazarlık oluşturmaktadır. Buradaki çalışmalar ise sektöre yönelik çalışmalar ile birlikte finansal okuryazarlığın özellikle eğitim sistemine entegre edilmesi planı dahilinde devam etmektedir.

3. Üçüncü bileşen Hukuki altyapının geliştirilmesi olarak belirtilmiş ve sorumlu birim olarak Adalet Bakanlığı gösterilmiştir. İstanbul’da tahkim merkezinin oluşturulması, finans sektörüne ilişkin ihtisaslaşmış mahkemelerin oluşturulması, mevzuata ilişkin düzenlemelerde İFM projesinin dikkate alınması politikaları bakanlığın çalışma konularını oluşturmaktadır.

Küreselleşme olgusuyla birlikte gelişen uluslararası ticaret hacmindeki artışlar ve çok uluslu şirket sayısının artması alternatif uyuşmazlık çözüm yollarından biri olan tahkim kurumunu ön plâna çıkarmıştır. Ülkemiz de Birleşmiş Milletler (UNCITRAL Model Law) Tahkim Örnek Kanunu doğrultusunda hazırlanan 4686 sayılı “Milletlerarası Tahkim Kanunu” ile tahkim konusunda modern bir düzenlemeye kavuşmuştur. Bu Kanun ile Türkiye’de uluslararası ticari nitelikli

uyuşmazlıklara artık daha hızlı bir çözüm sunulmaktadır. Ülkemizde tahkim kurumunun önemi gün geçtikçe artmakta ve ticari uyuşmazlıkların kısa sürede çözümü için adımlar atılmaktadır. (www.sgb.adalet.gov.tr/ yargi_reformu_stratejisi.pdf E.T: 25.11.2015).

Belirtilen amaca yönelik yapılan çalışmalar sonucu olarak ulusal ve uluslararası ticari uyuşmazlıklarda alternatif bir çözüm yolu olarak kullanılacak olan İstanbul Tahkim Merkezi kurulmuştur. İstanbul Tahkim Merkezi Kanunu 29 Kasım 2014 tarih ve 29190 sayılı Resmi Gazetede yayınlanmıştır.

Son dönemde hukuk alanında yapılan düzenlemelerden birisi de bazı kanunların yeniden düzenlenerek yürürlüğe girmesi olmuştur. Eylem planında Türk Ticaret Kanunu Tasarısı, Türk Borçlar Kanunu Tasarısı ve Hukuk Muhakemeleri Kanunu Tasarısının yasalaştırılması yönünde çalışmalar yapılacağı belirtilmiştir. Güncel ekonomik, sosyal şartlara uygun ve AB müktesebatına büyük ölçüde uyumlu bir şekilde hazırlanan bu kanunlar üzerindeki çalışmalar tamamlanmış ve yürürlüğe girmiştir.

Uluslararası yatırımcılar yatırım yapacakları finansal merkezleri seçerlerken uygulanmakta olan yargı sisteminin etkinliği ve güvenilirliğinden önemli oranda etkilenebilmektedirler. İFM projesi kapsamında güncellenmeye değiştirilmeye çalışılan bazı kanunların özellikle iş dünyasının taleplerine cevap verebilecek ve çıkabilecek sorunlara kısa vadede çözüm olabilecek bir yapıya dönüşmesi gerekmektedir. Bu anlamda tahkim merkezinin kurulması İstanbul'un avantaj sağlayan özelliklerinden birisi olurken Türk Ticaret Kanunu ve Borçlar Kanunu düzenlemeleri de iş yapma kolaylığı yaratmak anlamında önemli çalışmalardan olmuştur.

Türk Ticaret Kanunu kurumsal yönetim şeffaflık, adillik, hesap verebilirlik ve sorumluluk ilkeleri doğrultusunda düzenlenmiştir. Bu kanunla tek ortaklı şirket kuruluşunun yolu ačılarak yabancı sermayeli yatırımlar için kolaylık sağlanması amaçlanmıştır. şirketler için WEB sitesi kurma zorunluluğu, elektronik imzanın zorunlu hale getirilmesi, şirket Yönetim ve Genel Kurul toplantılarının çevrimiçi yapılması ticaret hayatına getirilmiş yeni şeffaflık maddelerindendir. Ayrıca TTK ile Türkiye Finansal Raporlama Standartları (TFRS) kabul edilerek muhasebe denetiminde bir standardın oluşturulması sağlanmıştır. Vergi Usul Kanununun TFRS ye uyumlaştırılması çalışmaları yapılmıştır. şirketler için bağımsız denetim standartları getirilerek şirket denetimlerinin bağımsız denetçilerce yapılması

sağlanmıştır. Tüm bunların ulusal ve uluslararası ticaret hayatına katkıları son derece önemli olacaktır.

818 sayılı Borçlar Kanununun yerini almak üzere, ilgili mevzuat ve kaynak kanunlarda gerçekleşen değişikliklerle paralellik sağlayan, dili sadeleştirilen ve uygulamada karşılaşılan sorunların giderilmesine yönelik hükümler içeren yeni bir Borçlar Kanunu 1 Temmuz 2012 tarihinde yürürlüğe konulmuştur. Mahkemelerde ihtisaslaşmanın sağlanması amacıyla 6460 sayılı Kanunla gerçekleştirilen değişiklikler sonucunda, iş durumunun gerekli kıldığı hallerde hukuk mahkemelerinin birden fazla dairesinin olduğu adliyelerde, gelen işlerin yoğunluğu ve niteliği dikkate alınarak daireler arasındaki iş dağılımı, herhangi bir kanun değişikliğine gerek kalmaksızın Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu (HSYK) tarafından belirlenebilecektir (www.yoikk.gov.tr/upload/ydk/YDK2013Rapor_WEB.pdf E.T: 27.11.2015.)

Ayrıca eylem planında belirtilen mahkemelerde görev yapacak hakimlerin eğitim alanlarının genişletilerek hizmet içi eğitimin sürekli hale getirilmesi, finans alanında ihtisaslaşmış mahkemelerin oluşturulması doğrultusunda bu mahkemelerde çalışacak savcı ve kolluk personelinin finansal ve bilişim alanında uzmanlaşmasının sağlanması ve mahkemelerde bulunan iş yükünün azaltılması amacıyla nitelikli uzman ara kadrolar oluşturulması hedefine yönelik çalışmalar da devam etmektedir.

4. Dördüncü bileşen Kümelenme bölgelerinde fiziki altyapının geliştirilmesi olarak belirtilmiş ve sorumlu birim olarak İstanbul Büyükşehir Belediyesi (İBB) gösterilmiştir. İFM kümelenme bölgelerinde, ulaşım imkanlarının, iletişim altyapısının geliştirilmesi, enerji altyapısının geliştirilmesi politikaları ile birlikte finans bölgesi için fiziki ve sosyal gelişmelerin değerlendirilmesi politikalarına ilişkin İBB çalışmalarını yürütmektedir.

İBB bu amaçla 5 adet altyapı komitesi çalışma grubu kurmuş olup her grup için ilgili kurum ve kuruluşların önerileri alınarak çalışma raporu hazırlanmıştır. Çalışma grupları: Ulaşım; Bilgi İletişim Teknolojileri ve Enerji; Konut, Ofis, Konaklama ve Kongre; Eğitim, Sağlık; Güvenlik ve Doğal Afetler olarak belirlenmiştir.

IFM projesine ilişkin kısa vadeli ve orta vadeli olmak üzere kademelenmiş bir kümelenme modeli çalışması yapılmaktadır. Bu amaçla İstanbul'un tüm bölgelerini içine alan bir finans merkezi yapılanması oluşturulmaya çalışılmıştır.

İFM Projesi Alt Yapı Komitesi Çalışma Raporu ve 2011 Yılı Eylem Planında çalışma grupları ayrı ayrı değerlendirilerek yapılması gerekenler belirtilmiştir.

5. Beşinci bileşen Teknolojik altyapının güçlendirilmesi olarak belirtilmiş ve sorumlu birim olarak BİST gösterilmiştir. İletişim altyapısının yeni teknolojik gelişmeler doğrultusunda iyileştirilmesi çalışmalarını içermektedir.

İBB'nin İstanbul için güçlü bir internet altyapısı oluşturma çalışmaları ile birlikte Sermaye Piyasası güvenlik ve iletişim altyapısının geliştirilmesi, bilgi teknolojileri ürünlerinin geliştirilmesi amacıyla üniversitelerle işbirliği yapılması politikaları doğrultusunda çalışmalar devam etmektedir.

6. Altıncı bileşen Nitelikli insan kaynağının artırılması olarak belirtilmiş ve sorumlu birim olarak Milli Eğitim Bakanlığı gösterilmiştir. Finans sektöründe uluslararası geçerliliği olan sertifika ve dil bilgisine sahip nitelikli insan kaynağı sayısını artırmak, finans sektörü eğitimlerinin lisans ve lisansüstü olarak geliştirilmesi belirlenen politikalar arasındadır.

Bu anlamda üniversiteler ile finans sektörü arasında işbirliğinin gerçekleştirilmesi, yurt dışına yüksek lisans eğitimi amaçlı öğrenci gönderimi, finans alanında akademik çalışmaların artırılarak finans piyasalarında çalışabilecek insan kaynağı kalitesi ve verimliliği artırılması doğrultusunda politikalar belirlenmiştir.

Ayrıca sermaye piyasalarında finansal eğitim özellikle finansal okuryazarlık eğitimi çalışmaları devam eden çalışmalar arasındadır. Bu amaçla. *SPK 2014-2016 Yılı Stratejik Planında* finansal farkındalığın artırılması ve finansal eğitimin yaygınlaştırılması amacıyla çalışmalar yapılması hedef olarak belirlenmiştir. Bu hedefe yönelik çalışmalar;

Ülkemizde bir sermaye piyasası kültürünün oluşması, sermaye piyasalarında güvenin ve farkındalığın artırılması diğer bir ifade ile finansal okuryazarlığın artırılmasına yönelik, belirlenmiş farklı hedef kitlelere ihtiyaçları ve donanımları gözetilerek, uygun iletişim kanalları aracılığıyla bilgilendirme yapılması ve farkındalığı artırıcı tedbirlerin alınması yönünde çeşitli eğitim ve tanıtım faaliyetleri sürdürülmektedir. Bu çalışmalar İstanbul Uluslararası Finans Merkezi Eylem Planı ile koordineli olarak yürütülmektedir.

şeklinde belirtilmiştir.

7. Yedinci bileşen Katılım Bankacılığı ve Faizsiz Finans Sisteminin Geliştirilmesi olarak belirtilmiş ve sorumlu birim olarak Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) gösterilmiştir.

Faizsiz finans sisteminin tanıtılması, bu alanda çalışacak nitelikli insan gücü kaynağının yaratılması, hukuki altyapısının geliştirilmesi, faizsiz finansal ürün çeşitliliğinin artırılması belirlenen politikalar arasındadır.

Belirtilen amaca yönelik olarak, para/sermaye piyasalarındaki ürün çeşitliliklerinin arttırılması yönünde İslami finans ürünleriyle küresel ekonomi içerisinde etkin bir rol üstlenen körfez sermayesini çekmek üzere çalışmalar yapılmaktadır. İslami finans ürünlerinin arzının gerçekleştirilebilmesi için Türkiye’de de yapısal bazı dönüşümler yapılmaktadır. İki büyük devlet bankasından birisi olan Ziraat Bankası bünyesinde oluşturulan Ziraat Katılım Bankası; tamamı T.C. Hazinesi tarafından ödenmiş 675.000.000 -TL sermayesi ile Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu’nun 15.10.2014 tarih ve 29146 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 10.10.2014 tarih ve 6046 sayılı izniyle kurulmuş, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu’nun 14.05.2015 tarih ve 29355 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 12.05.2015 tarih, 6302 sayılı kararı ile faaliyet izni almıştır. Ziraat Bankası’nın katılım Bankası olma yönünde mali ve hukuki düzenlemeler yapması ile mevcut pazar payını ve karlılığını arttırması beklenebilir. Özellikle kamu bankalarının mevcut yaygın şube ağı ve bankacılık bilişim altyapısı ile piyasada oluşturdukları güven gibi unsurlar göz önünde bulundurulduğunda, katılım bankacılığının pazar payının artmasına ve İslam ülkelerinden Türkiye’ye önemli miktarlarda sermaye akışını artırarak büyüme potansiyelini artırarak yabancı tasarrufların Türkiye’ye gelmesine katkıda bulunacakları değerlendirilmektedir.

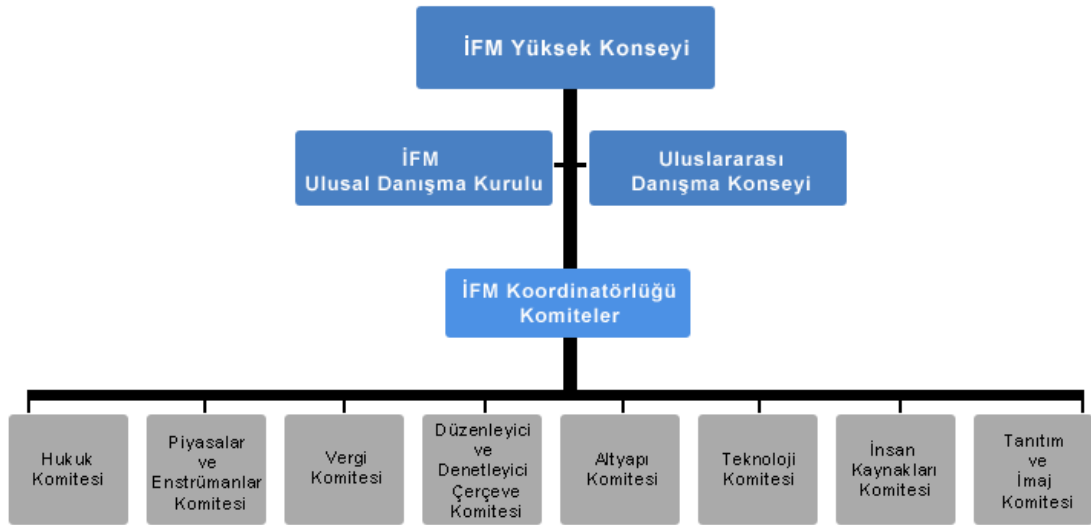
Faizsiz finansman aracı olarak kullanılan Sukuk ile ilgili açıklama BİST bölümü içerisinde yer almaktadır.

2.8.4 İstanbul Finans Merkezi Hakkında Başbakanlık Genelgesi (Mayıs 2010) Analizi

1 Mayıs 2010 tarih ve 27568 sayılı Resmi Gazete de ‘İstanbul Uluslararası Finans Merkezi İdari Yapılanması’na ilişkin genelge yayınlanmıştır. Genelge ile Türkiye projesi olarak belirtilen İFM için İstanbul’un mevcut potansiyelinin değerlendirilmesi bağlamında projeyi destekleyen olumlu yönlerin üzerinde

çalışılarak daha da güçlendirilmesi, olumsuz sayılabilecek yönler için düzenleyici çalışmalar yapılması, proje başarısı için gerekli etkin, güvenilir ve hızlı hukuki düzenlemeler başta olmak üzere, ulaşım ve teknolojik altyapı düzenlemeleri, vergi düzenlemeleri, eğitimle birlikte insan kaynakları etkinliğini artırma çalışmaları, finansal çeşitlilik ve derinliğin sağlanması başta olmak üzere sermaye piyasalarının düzenlenmesi, finansal piyasaları düzenleyen ve denetleyen etkin ve güvenilir bir denetim mekanizmasının oluşturulması, İstanbul'un uluslararası arenada güçlü bir imajla desteklenebilmesini sağlayacak çalışmaların yapılması ve koordinasyonunu gerçekleştirmek üzere İFM çalışmalarının idari yapılanması oluşturulmuştur. Yapılanmadaki ilgili kurum ise Başbakanlık olarak belirtilmiştir.

İstanbul Uluslararası Finans Merkezi çalışmalarını koordine etmek, desteklemek ve yürütmek üzere: İFM Yüksek Konseyi (Yüksek Konsey), İFM Ulusal Danışma Kurulu (Ulusal Danışma Kurulu), İFM Koordinatörlüğü (Koordinatörlük), Çalışma Komiteleri ve Yüksek Konseye tavsiyede bulunmak üzere İFM Uluslararası Danışma Konseyi (Uluslararası Danışma Konseyi) kurulmuştur.

Şekil 2.16: İstanbul finans merkezi idari yapılanması (istanbultahkimmerkezi.blogspot.com.tr/ 2012/06/organizasyon-semas-1-mays-2010.html E.T:22.02.2016).

2.8.4.1 İFM yüksek konseyinin kurulması

Konseyin görevi İFM hedefine ulaşabilmek için strateji oluşturmak, kurumların faaliyetlerini yönlendirmek, sorunların çözümü için tedbirler almak ve Danışma

Konseyi, Danışma Kurulu, Koordinatörlük ve Çalışma komiteleri çalışmalarını takip etmek olarak belirtilmiştir.

2.8.4.2 İFM ulusal danışma kurulunun oluşturulması

Ulusal Danışma Kurulu'nun görevleri:

- a) Finansal sistem içerisinde faaliyet gösteren özel sektör kuruluşları ve meslek örgütleri ile kamu kesimi arasında görüş birliği oluşmasına yardımcı olmak,
- b) İFM Projesiyle ilgili olabilecek mevzuat değişiklik çalışmalarının hazırlanma aşamasında Strateji ve Eylem Planına uygunluğunu değerlendirmek,
- c) Çalışma komitelerinde yapılan çalışmaları izlemek, değerlendirmek ve bu çalışmalar neticesinde hazırlanan raporlara ilişkin olarak Yüksek Konseye görüş bildirmek,
- d) Yapacakları çalışmalara ilişkin olarak çalışma komitelerine önerilerde bulunmakla görevli olacaktır şeklinde belirtilmiştir.

2.8.4.3 İFM koordinatörlüğünün oluşturulması

İFM Koordinatörü Strateji ve Eylem Planı doğrultusunda yapılan çalışmaların organizasyonu, eşgüdümü ve koordinasyonundan sorumlu olacaktır. Bölgesel ve Uluslararası İFM Projesi tanıtım faaliyetlerinin organizasyonundan sorumlu olan birimce yapılacak tanıtım faaliyetleri Türkiye Yatırım Destek ve Tanıtım Ajansı tarafından desteklenecektir.

Ayrıca koordinatörlük bir internet portalı (İFM Portalı) oluşturacak, portalda Türkçe ve İngilizce dillerinde tanıtım ve bilgilendirme yapılacaktır.

İFM'ye ilişkin yapılacak çalışmaların takibi amacıyla İFM Eylem Takip Sistemi kurulacaktır.

2.9.4.4 İFM uluslararası danışma konseyinin oluşturulması

15 üyeden oluşan Uluslararası Danışma Konseyi finans dünyasının önde gelen kuruluşlarının üst düzey yöneticileri arasından, bir yıl için seçilecektir. Görevi ise şu şekilde belirtilmiştir:

Uluslararası Danışma Konseyi, yılda bir kez Yüksek Konseyle birlikte toplanacak; toplantıda, Uluslararası Danışma Konseyi üyelerinin İFM Projesine yönelik görüş ve önerileri ile diğer finans merkezlerindeki en iyi uygulamalar değerlendirilecektir. Uluslararası Danışma Konseyi, toplantı sonucunda, takip eden dönemde yapılması gereken faaliyetlere ilişkin tavsiyeleri içeren bir sonuç bildirgesi yayımlayacaktır. (www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2010/05/20100501-5.htm.E.T: 12.12.2015)

2.8.4.5 İFM çalışma komiteleri'nin oluşturulması

İFM Projesine ilişkin çalışmaları yürütmek üzere sekiz adet çalışma komitesi kurulacaktır. Söz konusu komiteler aşağıda belirtilmiştir:

2.8.4.5.1 Genelgeye göre hukuk komitesi

Hukuk Komitesi çalışmaları Adalet Bakanlığı tarafından yürütülür. Çalışma alanları; finansal işlemlere taraf yerli ya da yabancı şahıs/firmaların taraf olduğu uyuşmazlıkları kısa vadede çözebilecek yargı mekanizmalarının oluşturulması ve ortaya çıkabilecek uyuşmazlıkların evrensel hukuk norm ve usullerine uygun bir şekilde Türk Yargı Sistemi içerisinde çözülmesidir.

2.8.4.5.2 Genelgeye göre piyasalar ve enstrümanlar komitesi

Sermaye Piyasası Kurulu tarafından yürütülür. Çalışma alanları finansal piyasaların geliştirilmesi sağlanarak finans piyasalarına yönelik ürün çeşitliliğinin artırılması, likiditenin artırılması, farklı finans piyasalarına ilişkin finansal ürün, hizmet ve uygulamaların izlenmesi ile rekabet avantajı sağlayacak farklı ürün ve hizmet alanlarının belirlenmesidir.

2.8.4.5.3 Genelgeye göre vergi komitesi

Maliye Bakanlığı tarafından yürütülür. Çalışma alanları finans piyasalarına ilişkin finansal ürün hizmet ve işlemlerde rekabet edebilir adil ve istikrarlı bir vergi sisteminin oluşturulması, vergi mevzuatında uygulama kolaylığının sağlanması, işlem vergilerinin kaldırılması veya azaltılması (BSMV vb.), yatırımlara yönelik vergisel teşviklerin düzenlenmesidir.

2.8.4.5.4 Genelgeye göre düzenleyici ve denetleyici çerçeve komitesi

Hazine Müsteşarlığı tarafından yürütülür. Çalışma alanları UFM finansal piyasa standartlarının sağlanmaya çalışılması, finansal piyasaların düzenleme ve denetim kalite standartlarının arttırılmasıdır

2.8.4.5.5 Genelgeye göre altyapı komitesi

İBB tarafından yürütülür. Çalışma alanları, ulusal ve uluslararası finansal kurumların yerleşeceği bölgelerde ihtiyaç duyulabilecek alt yapı hizmetlerinin sağlanması, bu bölgelerdeki ulaşım imkanlarının arttırılması, altyapı ihtiyaçlarının giderilmesidir.

2.8.4.5.6 Genelgeye göre teknoloji komitesi

Takasbank tarafından yürütülür. Çalışma alanları uluslararası standartlarda bilgi teknolojilerinin Türkiyede uygulanmasını sağlamak için yeniliklerin ve etkili uygulamaların izlenmesi, finansal piyasalarda teknolojik ve elektronik iletişim altyapısının eksiksiz çalışması, teknoparklar geliştirerek teknolojik altyapıların kurulması, çözümlerin geliştirilmesini sağlamaktır.

2.8.4.5.7 Genelgeye göre tanıtım ve imaj komitesi

Türkiye Yatırım Destek ve Tanıtım Ajansı tarafından yürütülür. Çalışma alanları İFM için internet sitesi üzerinden farklı dillerde bilgilendirme ve tanıtım yapılması, İFM çalışmalarının hedef sektör ve bölgelerinin belirlenmesi, tanıtım stratejileri geliştirmek bu amacı gerçekleştirmek için deneyimli uluslararası bir şirket ile tanıtım çalışması yapmak üzere anlaşma yapılmasını sağlamaktır.

2.8.4.5.8 Genelgeye göre insan kaynakları komitesi

Kalkınma Bakanlığı Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı tarafından yürütülür. Çalışma alanları; finans sektörü için nitelikli işgücü ihtiyacının karşılanmasını sağlamak, finans sektöründe faaliyet gösteren personelin donanımını

arttırmaya çalışmak, ulusal ve uluslararası nitelikli işgücünün İFM içerisinde değerlendirilmesini sağlamaktır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SİNGAPUR DENEYİMİ (SİNGAPUR ÖRNEĞİNİN İNCELENMESİ)

Ülkelerin finansal gelişmeleri ile ekonomik büyümeleri arasında güçlü bir ilişki vardır. İlişkinin yönü ülkeler için farklılık gösterebilmekle birlikte genel olarak ekonomik büyümenin beraberinde finansal derinleşmeyi, finansal gelişmeyi de gerçekleştirmesi şeklindedir.

Singapur'un ekonomik gelişme/kalkınma süreci ülkenin finansal gelişme sürecini de beraberinde getirmiş, uygulanan kalkınma politikası ülkeyi hem uluslararası rekabet sürecinde başarılı bir konuma ulaştırmış hem de bölgesinde güçlü bir finans merkezi olmasını sağlamıştır. Bu nedenle çalışmanın bu bölümünde İFM projesi için Türkiye'ye örnek model olabileceği düşüncesinden hareketle Singapur'un ekonomik gelişme/kalkınma süreci açıklanmıştır.

Singapur Güneydoğu Asya'daki en küçük ülkedir. Monako ve Vatikan ile beraber dünyadaki 3 şehir devletlerinden biridir. Rhode adasının dörtte birinden küçük olan kayalık bir adadır. Nüfus yoğunluğu fazla olan bir ülke olmakla birlikte yaklaşık olarak 5,46 milyon vatandaş ve yerleşimciye sahiptir. (data.worldbank.org/indicator/SP.POP.TOTL ET: 20.10.2015). Ülkenin başkenti Singapur olup önemli şehirleri Surabaya, Bandurg, Medon, Palembang, Semereng'tir. Singapur'da İngilizce, Mandarin, Malayca ve Tamil dili konuşulmaktadır. Para birimi olarak Singapur doları kullanılmakta olup 1 Singapur doları 2,16 Türk Lirasına eşittir (fx-rate.net/SGD/ ET: 27.06.16).

Singapur'un tarihi 11. yüzyıla kadar uzanmaktadır. 14. yüzyılda Srivijayan Prens Parameswara'nın egemenliği altındayken adanın önemi artmıştır. 1613 yılında Acehnese akıncıları tarafından yıkılana dek önemli bir liman kenti haline gelmiştir. İngiliz Sir Thomas Stamford Raffles'in 1819 yılında İngiliz limanı kurmasıyla Singapur'un modern tarihi başlamıştır. İngiliz sömürgesi altında Hindistan-Çin ticaret

merkezi ve Güney Asya antrepo ticaret merkezi olmasıyla önem kazanmıştır. 1824'te imzalanan anlaşmayla bölge, Britanya ve Hollanda egemenliği arasında paylaşılmış ve ada, daimi olarak Britanya'nın eline geçmiştir. Süveyş Kanalı'nın 1869'da açılmasıyla Singapur bir zenginleşme ve gelişme dönemine daha girmiştir. Malaya Federasyonu'nun 1895'te kurulmasıyla Singapur, Malezya'dan ayrılarak günümüz bağımsız Singapur'unun temelleri oluşmuştur. II. Dünya Savaşı sırasında 1942-1945 yılları arasında İngilizlerin her türlü koruma ve yardımdan yoksun bıraktığı Singapur, Japon İmparatorluğu tarafından işgal edilmiştir. Savaş sona erdiğinde Singapur, kendi öz yönetimini alana kadar İngiliz kontrolü altına girmiştir. 1946'da Singapur, Malezya'dan bağımsız bir Britanya Kraliyet Kolonisi olmuştur. Britanya, 1963'te küçük sömürgelerin kendi başlarına varlıklarını sürdüremeyeceklerini öne sürerek Singapur'u Malaya, Sabah (Kuzey Borneo) ve Saravak ile beraber Malezya Federasyonu'na bağlamıştır. Ancak sosyal huzursuzluk ve iktidardaki Singapur Halk Hareketi Partisi ve Malezya İttifak Partisi arasındaki anlaşmazlıklar Malezya ile Singapur'un ayrılığı ile sonuçlanmıştır. Başbakan Lee Kuan Yew, Singapur'u federasyondan çıkararak 9 Ağustos 1965 tarihinde tam bağımsız bir cumhuriyet statüsüne kavuşturmuştur.

Singapur ekonomisinde hizmetler sektöründe toptan ve perakende ticaret, iş hizmetleri, finansal hizmetler, diğer hizmetler ile ulaşım ve depolama sektörleri önem derecesi yüksek olan sektörlerdir. Finansal hizmetler sektöründe aldığı pay ile bankacılık (% 48,4) ilk sırada yer almakta iken sigortacılık (% 16,1), fon yönetimi faaliyetleri (% 8,5), menkul değer ticareti faaliyetleri (% 4,7) ve diğerleri (% 22,3) oranındadır ([www.karacadag.org.tr/SayfaDownload/Singapur%20%C3%9Clke %20 Raporu,%20A.Ko%C3%A7.pdf](http://www.karacadag.org.tr/SayfaDownload/Singapur%20%C3%9Clke%20Raporu,%20A.Ko%C3%A7.pdf) ET: 17.12.2015).

Singapur ekonomisinde tüm sektörler içerisinde hizmetler sektörünün yarattığı katma değer ağırlığı Tablo 3.1'de gösterilmiştir. 2015 yılı verilerine göre hizmetler sektörünün % 69,2 olan katma değer katkısına karşın üretim sektörü katma değer katkısının % 26,4 olarak gerçekleştiği, tarım sektörünün ise milli gelir içerisinde katma değer katkısının olmadığı görülmektedir.

Tablo 3.1: Singapur’da sektörlerin milli gelire katma değer oranları (%) (Singstat verilerinden faydalanılmıştır. Tez yazarı tarafından oluşturulmuştur).

Yıllar	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Tarım	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Üretim	27,4	27,9	27,7	26,3	26,4	25	25,5	26,4
Hizmetler	68,7	68,2	68,5	69,4	69,2	70,3	70	69,2

Singapur bir hizmet endüstrisi olarak değerlendirilmesine rağmen, ekonominin bel kemiğini imalat sektörü oluşturmaktadır. 2015 yılında mal üretim endüstrisinin yarattığı katma değer toplam milli gelir içindeki payı % 26,2 olmuştur. Son yıllarda Singapur daha kompleks ve yüksek katma değerli imalat sanayi aktivitelerini gerçekleştirmek amacıyla iş yapılabilirlik standartlarını yükseltmiş ve AR-GE üzerine odaklanmıştır. Elektronik, kimya, biyomedikal bilimler, bilgi teknolojileri ve medya, lojistik ve nakliye mühendisliği önemli endüstri sınıfları arasında bulunmaktadır. AR-GE, ileri teknoloji endüstrileri için hayati öneme sahip bir faktör olduğu için ülke, araştırma yatırımlarına yoğunlaşmıştır (www.sgc.org.sg/fileadmin/ahk_singapur/DEinternational/IR/diffIR/Manufacturing_Engineering_2014.pdf E.T: 20.03.2016). Tablo 3.2’de İmalat sektörünün milli gelir içerisindeki payının diğer sektörlerden daha fazla olduğu gösterilmiştir.

Tablo 3.2: Singapur’da endüstrilerin toplam milli gelirdeki payları (Singstat verilerinden faydalanılmıştır. Tez yazarı tarafından oluşturulmuştur).

Yıllar	2010	2011	2012	2013	2014	2015
İmalat	21,4	20,2	20	18,5	18,8	19,8
İnşaat	4,7	4,5	4,8	5	5,2	5,2
Toptan ve Perakende Ticaret	19,2	20,4	19	18,3	16,8	15,6
Taşımacılık ve Depolama	8,4	6,8	7	7	7,4	7,4
Finans ve Sigortacılık	10,9	10,7	11	11,6	12,2	12,6
İş Hizmetleri	13,8	14,6	15,1	15,9	15,7	15,5

Asya’da üretim merkezlerinin yıllar itibariyle sürekli yer değiştirdiği göz önüne alındığında Singapur güçlü bir altyapıya sahip elektronik endüstrisi ile dünyanın önde gelen elektronik şirketlerinin bölgede yeni pazarlara ulaşma, yeni ürünler ve üretim süreçleri oluşturma amaçları için tercih ettikleri bir ülke haline gelmiştir. Ülkenin elektronik endüstrisi dünya ölçeğinde teknoloji üreten bir merkez olmasının yanında imalat sanayine ve şirketlere yeni üretim alanlarının oluşturulabilmesi için yaratıcı iş çözümleri üreten bir sektör haline gelmiştir.

Elektronik Singapur’un ekonomik büyümesini tetikleyici bir sektör olarak 2013 yılında toplam imalat sanayi katma değerinin % 29’unu oluşturmuştur. Ayrıca, 2014 yılında EDB güvencesinde yapılan 11,8 milyon Singapur Doları tutarındaki sabit sermaye yatırımlarının % 14’ünü elektronik sektörü oluşturmuştur. Elektronik sektöründe çalışan 80.000 kişi toplam imalat sektörü çalışanlarının % 19’udur. Ayrıca elektronik ürün üretimi ekonomide diğer sektörler için ara ürünler sağlamaktadır. Bu sektörler arasında hassas parça üreticileri, kimya sektörü ve elektronik imalat sistemleri şirketleri bulunmaktadır (www.edb.gov.sg/content/edb/en/industries/industries/electronics.html ET: 20.11.2015).

Finans sektörü incelendiğinde; yerli ve yabancı 600’den fazla finans kuruluşu Singapur’da yerleşik olarak faaliyet göstermektedir. Bu finans kuruluşlarına dünyanın en büyük bankaları arasında yer alan 20’yi aşkın banka ve dünyanın en büyük 25 reasürans şirketi arasında bulunan 16 reasürans şirketi de dahildir.

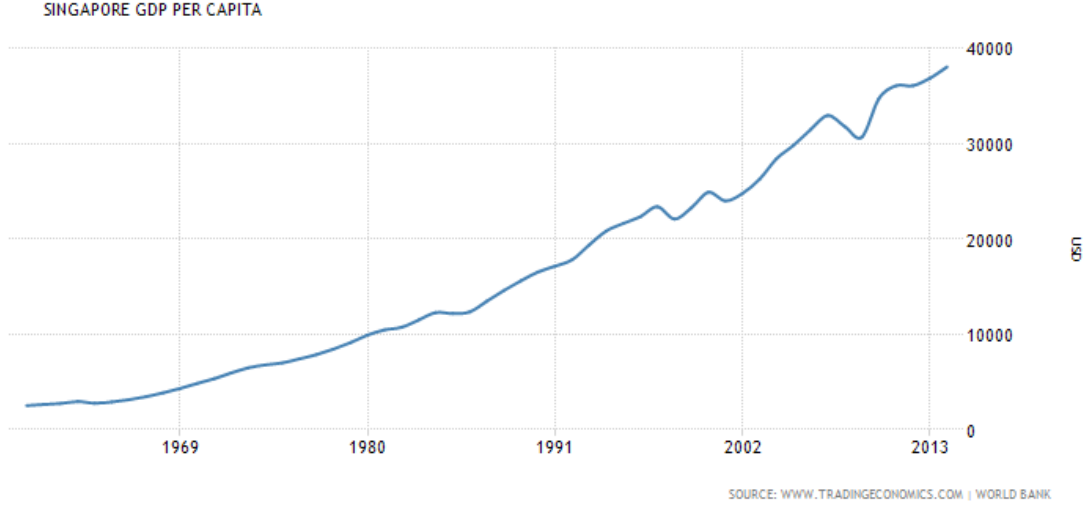
Singapur’da 121 adet ticari banka bulunmaktadır. Ticari bankalar Bankacılık Kanunu’na tabidir. Uluslararası bankacılığa entegre olmuş olan Singapur bankalarının, geleneksel bankacılık alanında (örn. kredi ve mevduat işlemleri) ve yatırım bankacılığı kapsamına giren alanlarda (örn. öz sermaye ve tahvil bonolarının aracılığı, kurumsal finansman, fon yönetimi ve menkul değerler fonlarının yönetimi) faaliyetleri mevcuttur. Singapur’daki üç adet ticari banka grubu içinde; Tüm Bankacılık Hizmetlerini Veren Bankalar, Toptan Bankacılık Yapan Bankalar ve Off-Shore Bankalar bulunmaktadır. 2013 yılı aralık ayı itibariyle 2 trilyon dolara yakın toplam varlığa sahip olan bankacılık sektörü, Singapur’un yerel ve bölgesel büyümesi için kritik bir rol oynamaktadır.

3.1 Lee Kuan Yew Hükümetinin Kalkınma Politikaları

Singapur'un nispeten düşük nüfus büyüklüğüne sahip olmakla birlikte mükemmel bir konuma sahip olması gibi avantajları hariç hiçbir doğal kaynağa sahip olmaksızın üçüncü dünya ekonomisinden gelişmiş ekonomiler seviyesine yükselmesi öngörülebilir değildi. Singapur'un kurucu lideri olan Lee Kuan Yew'e yabancı gözlemciler tarafından sürekli sorulan "Singapur'un başarısının sırrı nedir" sorusuna "Hiçbir sırrı yok; hiçbir seçiminiz yoktu fakat şansımızı denemek için fırtınalı sulara açıldık" cevabını vermiştir (courses.nus.edu.sg/course/ecstabey/singapore%20economy-tilak.pdf ET:24.10.2015).

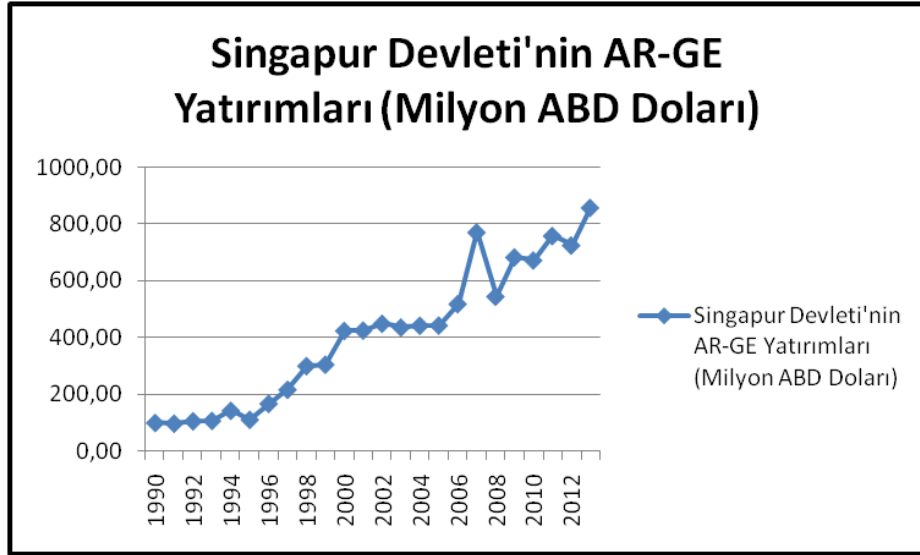
Singapur'un kuruluşundan günümüze kadar olan süreç açık bir şekilde başarı öyküsüdür. 1965 yılından 1991 yılına kadar birim sermaye başına 25 yıl boyunca toplam yerel üretimde yıllık ortalama % 9 oranında (1965 yılında 500 \$'dan 1991 yılında 14,500 \$'a) büyüme oranına sahip olmuştur. Bu büyüme düzeyi Asyada yalnızca Japonya tarafından aşılmış ve birçok OECD ülkesinin çok üzerinde gerçekleşmiştir.

Singapur, Asya'daki diğer yeni gelişmekte olan ekonomilere (NIEs) benzer şekilde, ekonomik büyüme için sürekli bilgiye dayalı bir strateji izlemiştir. Ekonomik ve siyasi politikaları yönetenler, Singapur'un yatırım çekişli bir ekonomiden yenilik çekişli bir ekonomiye geçişi için entelektüel sermaye inşa etmeyi ve bunun da katma değer ve iş alanları yaratmak için ticarileştirilmesini öne çıkartan bir plan oluşturmuşlardır. Singapur'un bu ekonomik başarısında yükseköğretim kurumlarının etkisi ön plana çıkmaktadır. Singapur üniversitelerinin yetenekli iş gücünü yetiştirme konusundaki çabaları sürekli artmakla birlikte, günümüz ekonomik dönüşüm sürecinde, sanayi ile uyumlu araştırma, teknolojinin ticarileştirilmesi, yüksek teknoloji şirketleri, yabancı yeteneklerin çekilmesi ve mezunlara girişimci bir zihniyet aşılması konusundaki rollerine verilen önem artmaktadır. Singapur olgusu; bu ülkenin küreselleşmenin baskısının ve bilgiye dayalı ekonomiye geçişin hızının özellikle yüksek olduğu nispeten küçük bir devlet olarak benzersiz durumundan dolayı çok önemli bir olgudur.

Şekil 3.1: Singapur GSMH/Sermaye (www.tradingeconomics.com/singapore/gdp).

OECD'nin 2010 yılı Singapur araştırma raporuna göre Singapur, kuruluşuyla birlikte küresel ekonomik değişimlere ve gelişmiş ekonomilerin oluşturduğu risklere karşı günümüz ekonomi politikalarına da yön veren hızlı bir şekilde önlem alabilme güdüsü geliştirmiştir. Singapur'un ilk başbakanı Lee Kuan Yew, modern bir ekonomi ile birlikte Singapur milli kimliğini oluşturmak gibi 2 akıllıca hedefle yola çıkmıştır. Lee Kuan Yew alanlarında en iyi ve en zeki uzmanları kabinesine alarak ekonomik büyümenin ve yeni iş alanları yaratmanın yollarını aramıştır. 1960 yılında emek yoğun şirketleri düşük profilli iş gücüne iş bulma amacıyla ülkeye çekmek için çaba göstermiştir. 1970 ve 1980'lerde daha çok yaratıcılığa ve AR-GE sistemine sahip üretim firmaları teknik alanları ön plana çıkarmıştır. 1990'ların ortalarından itibaren Singapur dünyadaki bilim adamlarını ve teknoloji şirketlerini ülkeye çekmeye çalışarak daha çok AR-GE'ye yönelik ve yenilik yoğun ekonomiye geçişi teşvik etmiş ve küresel bilgi ekonomisinin oyuncusu olma yollarını araştırmıştır. Hükümetin ekonomi politikaları gelişmiş ülkelerin seviyesine ulaşan göz kamaştırıcı biçimde hızlı ekonomik büyüme ve güncel piyasa fiyatlarıyla hesaplanan 2009 yılında birim sermaye başına 52.000 Singapur dolarına ulaşmıştır (39.000 dolar) (www.oecd.org/countries/singapore/46581101.pdf ET: 11.03.2015).

Şekil 3.2: Singapur Devleti'nin Ar-Ge yatırımları (milyon ABD doları) (Singstat).

Şekil 3.2'de de görüldüğü gibi Singapur devletinin 1990 yılında 99 milyon ABD doları olan AR-GE'ye yönelik yatırım miktarı yaklaşık olarak dokuz kat artış göstererek 2013 yılında 857,6 milyon ABD dolarına ulaşmıştır.

Singapur Milli Araştırma Kurumunun verilerine göre Ar-Ge harcamalarının artırılması ve ülke ekonomisinin rekabet düzeyinin korunması amacıyla Singapur Hükümeti 2011-2015 yılları arasında 16,1 milyar Singapur Doları harcama yapmayı taahhüt etmiştir. Ekonomik yavaşlamaya rağmen taahhüt edilen bu miktar önceki beş yıllık bütçeye göre % 20 fazladır. Şekil 3.3'de GSMH içindeki payı sürekli artan Ar-Ge harcamaları sonucunda Singapur'un büyüme performansı görülmektedir. 2014 yılında Singapur'un GSMH'si 307,87 milyar ABD Dolar'ına ulaşmıştır.

Şekil 3.3: Singapur'un büyüme performansı (2006-2014) (World Bank).

Tipik üretim fonksiyonları analizi işgücü ve sermaye faktörleri üzerinde yoğunlaşır. Temel olarak uluslararası yatırımlarla işleyen Singapur benzeri ekonomilerde sermaye esas olarak ara girdi olmaktadır. Araştırılması gereken konu: Singapur’u uluslararası yatırımcılara cazip kılan temel nedenlerdir. Bu nedenler insan gücü, altyapı ve uluslararası rekabet gibi üç geniş kategoride toplanabilir. Singapur hükümeti bu üç kategoriyi sentezleyerek ekonominin temel yapıtaşlarını oluşturmuştur. 1960 yılında, halkın yeterli seviyede eve sahip olması amacıyla Evsel Kalkınma Kurulu (HDB), ekonomik kalınmaya öncülük etmek amacıyla Ekonomik Kalkınma Kurulu (EDB) kurulmuştur.

Hükümet için Singapur’u koloni rejimindeki yeniden ihracat ekonomisinden ihracat ekonomisine dönüştürmek hükümet için en temel problem olmuştur. Bu problem üç nedenden ötürü çözülemez görünmekteydi. Birincisi: Komünist Çin’den kıyılarına göç eden yatırımcılardan fayda sağlayan Hong Kong ve Taiwan’dan farklı olarak Singapur endüstrileşme aşamalarının en başında endüstri alanında yeterli sayıda girişimciye sahip değildi. İkinci olarak: Ülke tasarruflarının yetersizliği mevcut durumu daha da kötüleştirmektedir. Üçüncü olarak. Milli endüstrisini koruma amacıyla ticaret engelleri uyguladığından dolayı Singapur’un ihracatına yönelik bölgesel marketler ulaşılabilir değildi. Singapur bölgesel pazarlardan daha öteye bakması gerekiyordu. Bu çıkmazdan kurtulmanın yolu: Singapur’un imalat altyapısını kurmak amacıyla hırslı bir biçimde endüstriyel ülkelerden gelecek doğrudan yatırım arayışından geçiyordu. (courses.nus.edu.sg/course/ecstabey/singapore%20economy-tilak.pdf ET: 18.03.2015)

Singapur dünyanın yakın tarihteki en büyük fuel oil konteynerlerine sahip ülkesidir. Singapur petrol rafinesi ve işleme alanlarında ün kazanmakla birlikte enerji piyasasında oldukça güçlü petrol türevleri pazarına sahiptir. 1980 itibariyle tezgahüstü enerji ürünlerinde ticaret merkezi olarak Londra ve New York’tan sonra üçüncü sıraya yerleşmiştir. 1980’den beri diğer ticari mallarda kısıtlı bir alana sahip olmasına rağmen Singapur’un enerji geleceğindeki ünü, endüstriyel büyüme, lojistik ve güneydoğu asyada 1980’den beri gerçekleşen hızlı ekonomik değişimlerle bağlantılı olarak artmıştır.

Singapur’un UFM’ye dönüşüm aşamasındaki en önemli kaynaklardan bir tanesi, Çin’in kıyılarındaki özel ekonomik bölgeyle ilgili Hong Kong’un pozisyonuna benzer olarak, Riau, Batam ve Johor büyüme üçgeninin oluşturulmasına

odaklanan 1980'den sonra uygulanan yatırım stratejisidir. Bu küresel ekonomik genişleme, Güneydoğu Asya'da Singapur devletiyle Çin diasporasının etkileşimi sayesinde Endonezya ve Malezya'dan akan Çin sermayesini çekmesinin yanı sıra Amerika ve Avrupa'dan yatırımcılar için clearing ve takas hizmeti sunmasından kaynaklanmıştır. Singapur, uluslararası şirketler için önemli bir ekonomik saha olmamasına rağmen dünyada önde gelen yatırımcıları konumu ve iyi yönetilmesi ve politik istikrarı sayesinde kendisine çekmiştir. 1994 yılında toplam sermaye yatırımının % 3'ünü portföy yatırımları oluşturmaktaydı. 1989 ile 1994 yılları arasında finansal işlemlerde etkileyici bir artış kaydetmiş, Hong Kong'tan ayrılarak asyanın ekonomik büyümesinden faydalanmak isteyen batı bankalarının ilgi odağı olmuştur. Japonya'nın özellikle Çin'de uzun dönem finansman ile ilgilendiği süreçte kısa ve orta vadeli finansman avantajına sahip Singapur ayrıca Japon finansal liberalizasyonundan da etkilenmiştir. 1990'larda, faiz oranları, nakit akışı ve stok endeksleri üzerlerinde yoğunlaşan Singapur Uluslararası Parasal Exchange (SIMEX), borç enstrümanları, bölgesel para birimleri ve bölgesel stok endeksleri üzerindeki future işlemleri geliştirmek için çaba göstermiştir (www.helsinki.fi/iehc2006/papers1/Brown.pdf E.T: 22.12.2015).

3.2 Singapur ekonomisinin bilgi ekonomisine geçiş süreci

Singapur 1960-2000 yılları arasındaki kırk yıl boyunca yıllık gayri safi yurtiçi hasıla (GSYİH)'da ortalama yüzde 8'den fazla büyümeyle yeni sanayileşmiş ekonomiler arasında en yüksek ekonomik büyüme başarısına ulaşan ülkelerden birisidir. Üretim sektörü, sürekli olarak toplam GSYH'nin dörtte birinden fazlasını karşılayarak, Singapur'un ekonomik büyümesinde ana motor olmakla birlikte, Singapur'un hızlı büyümesi Doğu Asya'daki büyük bölgesel ve uluslararası merkezde ticaret, finans, ulaştırma, iletişim ve artan bir dizi bilgi-yoğun iş hizmetlerinin gelişmesiyle de sürdürülmüştür (Wong ve Ho; 2005) (Akt: Yamaç, 2011: 188).

Tablo 3.3: Singapur ekonomik kalkınma aşamaları (Wong, Ho, and Singh 2006).

	1960-1970	1970-1980	1980-1990	1990-...
EKONOMİK KALKINMA	Doğrudan yabancı yatırım itişli, ihracata dayalı sanayileşmenin başlaması	NIE'ye geçiş	NIE'den kalkınmış ekonomiye geçiş	Bilgiye dayalı ekonomiye geçiş
ULUSAL YENİLİK SİSTEMİ	Öncelikle imalat sanayi üretiminde operasyon yeteneğine odaklanmak	Öncelikle, teknolojik derinleşmeyi desteklemek için uyum yeteneğini geliştirmeye odaklanmak	Öncelikle, uygulamalı Ar-Ge'ye destek olmak için reformist yeteneği geliştirmeye odaklanmak.	Öncelikle, bilgiye dayalı ekonomik büyümeyi desteklemek için entelektüel sermaye yaratılmasına ve ticarileştirilmesine ve girişimci yeteneği geliştirmeye odaklanmak

Tablo Singapur'un bağımsızlık sonrası ekonomik kalkınmadaki dört farklı aşamasını ve beraberindeki Singapur ulusal yenilik dizgesinin hedefinin değişikliklerini özetlemektedir. Yeni binyılda ekonomik büyümenin stratejik hedefi, artan şekilde bilgiye dayalı ekonomiye kaydığı ve üç büyük sektörü birleştirdiği için, ekonomik kalkınmanın farklı ve yeni bir aşamasının ortaya çıktığı görülmektedir: (a) yüksek teknoloji üreten, büyük çok uluslu şirketlerin dengeli girişim ekosistemini oluşturan, yanı sıra genç dinamik girişimci yenilikçi şirketler ve Silikon Vadisi modelinin ruhuna ve tarzına benzer (Wong 2006) büyüme şirketleri ve yaşam bilimleri sektörünü birleştirilmesi (Wong, Ho ve Singh, 2005); (b) Singapur'un bölgesel iş merkezinde katma değer yaratan rolünü destekleyen bilgi yoğun iş hizmetleri (Wong ve He 2005); ve (c) yeni medya sanayisinde yeni büyüme kaynakların yaratılması, aynı zamanda yaratıcı yeteneklerin yaşadığı ortam olarak Singapur'un kültürel canlılığına katmak üzere yaratıcı içerik üretimi ve dağıtımı (Wong, Ho ve Singh 2005).) (Akt: Yamaç, 2011:189).

Singapur milli reform sisteminin bu kalkınma süreçlerindeki en önemli hedefi fikri mülkiyetle korunan teknolojik bilginin meydana getirilmesidir. Bu dönüşümün en önemli destekçileri uluslararası şirketlerin ülkeye gelmesiyle birlikte girişimci yeteneklerin gelişmesi ve teknolojik bilginin ticari hale getirilmesidir. Ayrıca Singapur'da yüksek öğretim kurumlarının kalkınmayı hızlandıran sektörlerle

geleneksel insan kaynaklarını yetiştirme düzeyinin temelden yeniden ele alınarak değerlendirilmesi gerektirmektedir.

3.3 Singapur'un Dönüşüm Süreci

Lee Kuan Yew'in liderliğinde, Singapur bir ekonomik başarı hikâyesine dönüşmüştür. Göreve başlangıcından itibaren Lee hükümeti konut ve iş ihtiyacını karşılama üzerine odaklanmıştır. Singapur Limanı'na yönelik sermaye yatırımlarına, yatırımcılar için istikrarlı bir yatırım ortamı sağlamaya ve diğer altyapı projelerine öncelik verilmiştir.

1960 yılında Singapur konut kalkınma kurulu düşük ve orta gelir düzeyine sahip kişilere yönelik 10.000 adet konut yapımı projesini yönetmiştir. (Koloni hükümetinin geçen 32 yılda 23.000 adet konut yapmasına karşın) Lee Kuan Yew ve partisi (PAP) konut yapımını artırması ve bu durumun yarattığı inşaat işlerinin ülkeye sağladığı iş imkânları sebebiyle yüksek bir popularite kazanmıştır. Ayrıca, hükümet Singapur limanına hayati bir önem vererek imkânları ölçüsünde sermayeyi limanda bulunan tesisler ve binaların modernizasyonu için kullanmıştır. Yabancı yatırımcılar Singapur'da yatırım yapmaları konusunda teşvik etmek için yeni otellere, havalimanına ve yeni kurulan Singapur Havayolları'na finansal kaynak aktarmıştır. Sermayenin altyapı yatırımlarına yönlendirilmesi hükümetin ekonomik stratejisinin temel bileşeni olarak ekonomik büyümeye katkıda bulunmuştur.

Lee Kuan Yew hükümeti başarılı ekonomilerde nadir görülen derecede merkezi kontrol sistemi uygulamıştır. Lee ve kurmayları bir dizi koordineli ekonomik ve sosyal plan uygulayarak, ekonomik kalkınma, mali ve parasal politika, tasarruf ve yatırım, çalışma ve göçmen kanunlarını uygulamaya geçirmiştir. Güçlü merkezi kontrol sistemine rağmen, hükümetin Singapur için oluşturdukları hedefler oldukça şeffaf ve izlenebilir nitelik taşımaktadır. Adanın ekonomik gelişiminden büyük ölçüde faydalanmış olan halk politikalar hakkında sürekli bilgilendirilmiş ve hükümetin plan ve hedeflerine büyük ölçüde destek sağlamıştır.

1991 yılında Lee'nin 30 yılı aşkın başbakanlığında, Singapur Limanı 5 yıl boyunca dünyanın en işlek ve en etkili limanı olmuş, Hong Kong'u geçerek dünyanın en büyük konteyner limanı haline gelmiştir. Singapur dünyanın en büyük üçüncü petrol ticaret merkezi olmakla birlikte petrol işleme kapasitesi açısından en büyük üçüncü limana sahiptir (net.educause.edu/ir/library/pdf/ff0905s.pdf E.T: 20.11.2015)

Singapur kuruluş yıllarından itibaren ilk yıllarındaki antrepo ticaret merkezi konumundan bilgi tabanlı ekonomiye dönüşümünü başarıyla gerçekleştirmiştir. Kalkınma süreci her biri yaklaşık olarak on yıl süren bir dizi ekonomik dönüşümden oluşmaktadır. 1960'lı yıllarda emek yoğun, 1970'li yıllarda yetenek yoğun, 1980'li yıllarda sermaye yoğun ve 1990'lı yıllarda teknoloji yoğun büyüme yapısına sahip olan Singapur, 2000 yılı ve sonrasında bilgi ve yenilikçilik tabanlı büyüme yapısına evrilmiştir. Başlangıç yıllarında doğrudan yabancı yatırımlarla büyüyen ekonomik yapı mevcutken, 1990'lı yıllarda bilgi tabanlı ekonomiye dönüşümü sağlayan sistematik bir yapı oluşmuştur. İlk yıllarında doğrudan yabancı yatırımları ileri teknoloji ve global ticaret sistemine girebilmek için destekleyen Singapur, son yıllarda yerli Ar-Ge kapasitesini oldukça geliştirmiştir.

3.3.1 Singapur'un 1960-1969 Yıllarında Ekonomik Gelişimi

1960 yılının başlarında Singapur'da konut sayısının önemli derecede eksikliği ile birlikte kötü sağlık koşulları ve temiz içme suyu azlığı sebebiyle halkın çoğunluğunun yaşam koşullarının kötüleşmesi gibi olumsuz durumlar mevcut ve işsizlik oranı %10'un üzerine çıkmıştır. Özellikle İngiltere'nin koloni gücüne karşı işçi grevleri artmaktaydı. Şehrin bazı kesimlerinde suç örgütleri hâkimdi. Ülkede Çinli ve Malay Singapur'lular arasında etnik, ırksal ve dini kargaşalar nedeniyle gergin bir hava mevcuttu. Malezya dahil komşu ülkelerin Singapur'a temiz su akımını kesme konusunda tehditleri vardı. İngiltere koloni yönetiminden ayrılma aşaması bölgesel ekonomi için şiddetli bir engel oluşturmuştur. Singapur'un hiç doğal kaynağa sahip olmadığı göz önünde bulundurulduğunda bağımsızlığın kazanıldığı 1965 yılında gelişmiş ülkeler seviyesine gelmesi çok düşük bir ihtimal olarak duruyordu.

Singapur'un kalkınma yönünde avantajlı olduğu alanlar da mevcuttu. Deniz kıyısında doğal bir liman şehri olması, yoğun olarak deniz ticaret yapılan rotaların birleştiği bir konumda yer alması, İngilizce'nini yaygın bir dil olması, stratejik konumu, kanunlarla yönetilen bir ülke olması, tarihi bir antrepo ticareti merkezi olması dolayısıyla sahip olduğu altyapı ve yardımcı servisler Singapur'a gelecek perspektifi açısından olumlu bir katkı sağlamaktaydı. Singapur tayfun ve deprem bölgelerinin uzağında olması bakımından şanslı bir konumdaydı. Doğal kaynakların yokluğu geniş tabanlı kaliteli eğitim sistemi kurarak negatif yönlerini diğer ülkelerle

rekabet edebilecek konuma gelecek şekilde avantaja çevirmeye çalışmıştır. Ülkenin küresel bir şampiyon olması öngörülüyordu. Başarısının kaynağı eğitim ışığında aydınlanma ve ısrarlı kalkınma stratejisinin uygulanması olmuştur.

1960'larda Singapur'un hükümet kurumlarının rolü tartışmasız çok önemliydi. Singapur hükümeti Birleşmiş Milletler'den büyüklük ve ekonomik sahfa olarak Singapur'a benzer ülkelerde görev yapmış ekonomik danışmanlar talep etmiştir. Daha önceleri Portekiz ve Yunanistan'a danışmanlık yapmış olan Alman endüstri uzmanı Dr. Albert Winsemius Singapur'a danışmanlık hizmeti verecek BM takımına liderlik etmiştir. İlk olarak yapılacak işlerden biri yabancı yatırımcıların dikkatini Singapur'a çekecek bir kurum oluşturmaktır. Kurulacak olan bu kurum, uluslararası yatırımcılara genel yatırım ortamı ve prosedürler hakkında tek elden bilgi sağlamak üzere görevlendirilecekti. Yabancı yatırımcıya sağlanan bu ayrıcalıklar, çok ayrıntılı olan hükümet bürokrasisinin yaşanmaması ile yatırımların ülkeye gelmesini kolaylaştıracaktı.

Ekonomik Kalkınma Kurulu, Singapur piyasasına yabancı sermayenin çekilmesi temel amacıyla 1961 yılında kurulmuştur. Bu yıllarda gelişmiş batı ekonomileri birçok Japon firmasının genişleme politikasının tehdidi altındaydı. EDB yetkilileri ABD ve Batı Avrupa ülkelerine ziyaretler gerçekleştirerek Singapur'un düşük maliyetli imalat sanayilerin kurulması için en doğru yerlerden biri olduğunu anlatmaya çalışmışlardır. Politik anlamda istikrarlı bir yapıya sahip olan Singapur, İngilizce bilen büyük çapta işgücüne sahipti. Ayrıca, uluslararası şirketleri çekebilmek için, EDB fabrika kurulumuna hazır Jurong endüstri kasabasının geliştirilmesi ile bir sanayi bölgesi oluşturulması girişimlerine başlamıştır. 1967 yılında, Ekonomik büyümeyi teşvik edici yasa yürürlüğe girmiş, ülkeye yatırım yapacak yabancı şirketlere 5 yıla kadar vergi teşviği hakkı sağlanmıştır. Sonuç olarak, %20'ye kadar maliyetleri azaltma fırsatı bulan çoğu yabancı şirket Singapur'a yatırım amacıyla gelmiştir.

1960'lar boyunca Singapur'un GSMH'si yıllık % 6 gibi nispeten yüksek bir oranda büyümüştür. 1960 yılında milli gelir içindeki imalat sektörü payı % 10 iken, 1960'lı yılların sonlarında % 15'e yükselmiştir. Daha da önemli olan: adaya yabancı yatırımcıların ve şirketlerin gelmesi Singapur'un gelişen teknolojiye adapte olmasını sağlamıştır.

3.3.2 Singapur'un 1970-1979 Yıllarında Ekonomik Gelişimi

1960'larda yüksek büyüme oranlarına erişilmesine rağmen Singapur ekonomisi başarılı olmaktan oldukça uzaktı. İşsizlik oranı hala % 10 oranı gibi yüksek bir orandaydı ve temel olarak adadan İngilizlerin çekilmesi ve Endonezya'nın saldırgan ekonomi politikası izlemesiyle oluşan belirsizlik ortamından kaynaklanan ekonomik sorunlar mevcuttu. Hong Kong'tan farklı olarak Singapur İngiliz yardımından yoksundu. Singapur'un Malezya'dan ayrılması Singapur'un yabancı yatırımcı açısından daha cazip hale getirecek bir ortak pazar kurulması planını yok etmiştir. Singapur hükümeti ülkedeki ekonomik koşulların düzeltilmesi gibi zor bir görevi sürdürmek zorundaydı.

EDB yabancı yatırımcıyı ülkeye çekebilmek için vergi teşvikleri ile ilgili planı geliştirmeye devam etmiştir. 5 yıllık bir süreyi kapsayan vergi muafiyetleri ile ilgili yasa 1970 yılında kabul edilmiştir. 1975 yılında muafiyet süre 10 yıla uzatılmıştır. 1970'lerin sonlarına doğru vergi muafiyetleri Singapur'un küçük imalat firmalarını destekleyecek şekilde genişletilmiştir. Vergi teşvikleri ve muafiyetleri firmaların üretim maliyetlerini % 33 azaltmıştır. Vergi teşvik politikalarının yanı sıra Singapur hükümeti ekonomiye destek sağlayan diğer kuruluşları oluşturmaya çalışmıştır. Hükümet özel girişimin yetersiz kaldığı alanlarda yatırımları devralmıştır. Finans ve taşımacılık alanlarında faaliyet gösteren Singapur Kalkınma Bankası, Singapur Havayolları ve Sembawang tersanesi gibi millileştirilmiş kuruluşlar ortaya çıkmıştır. Bu kuruluşlar Singapur'un fiziksel ve fiziksel olmayan altyapısının geliştirilmesini sağlamanın yanı sıra finansal servislerin kurulmasını destekleyici bir rol üstlenmiştir. Hükümet Singapur'daki kamu yatırımlarını finanse edebilmek amacıyla 1955 yılında kurulan Merkezi Tasarruf Fonu Sosyal Güvenlik Planı'nı işletmeye devam etmiştir.

Sosyal Güvenlik Planında konut alımı ve tıbbi harcamalar gibi fonların çeşitlendirilmesini sağlayan çok sayıda değişikliğe rağmen sosyal güvenlik planı bütün çalışanlar için zorunlu olarak kalmıştır. Plan zorlu koşullarda çalışan, tutumlu ve özyeterliğe sahip bir işgücü profili oluşmasına yardım etmiştir. Singapur hükümeti yabancı yatırımcıyı cezbedecek olumlu bir işgücü çevresi oluşturma hedefi amacıyla ülkedeki işgücü koşullarını da yönetmiştir. 1970'lerin ilk yıllarında, Singapur hükümeti işverenle işçiler arasındaki sorunların önlenmesi ve çözümü ile ilgili standartları oluşturan istihdam yasasını çıkarmıştır. Yine 1972'de, Singapur

hükümeti istihdamı ve ücret problemlerini düzenlemek amacıyla Milli Ticaret Birliği Meclis'ini oluşturmuştur.

Hükümetin uyguladığı iyileştirici çeşitli ekonomi ve kalkınma politikaları 1970'lerin sonlarına kadar iyi bir şekilde işlemiştir. İşsizlik oranı 1970'lerin sonunda %3,5 gibi düşük bir orana gerilerken imalat sektörü büyümesine devam ederek milli gelir içindeki payı % 25 olmuştur. Singapur yıllık % 10 milli gelir büyüme oranıyla uluslararası anlamda tanınmaya başlamıştır.

3.3.3 Singapur'un 1980-1989 Yıllarında Ekonomik Gelişimi

Kuruluşunun ilk yıllarında sermaye yetersizliği problemiyle uğraşan Singapur 1980'li yıllarda değişik zorluklar ve ekonomik problemlerle yüzleşmiştir. Büyük miktarlarda sermaye akımlarıyla nispeten hızlı bir endüstrileşme yolunda olan Singapur 1980 yılında işçi ücretleri üzerinde yoğun baskı oluşturan dar bir işgücü piyasasıyla baş başa kalmıştır. Aynı süreçte dünya Güney Doğu Asya bölgesinde artan sayıda gelişmekte olan piyasa ekonomisine sahip ülkelerle tanışmaya başlamıştır.

Singapur ekonomisi düşük ücret potansiyelinden yararlanan tek ülke olmaktan çıkmış, küresel düzeyde rekabet düzeyini koruyabilmek için yüksek katma değerli ürün geliştirilmesi amacıyla strateji geliştirmeye başlamıştır. Ülkenin imalat endüstrisi aşamasından hizmet endüstrisi aşamasına geçebilmesi için iş gücünün yetenek düzeyinin ve verimliliğinin artırılması bu dönemde bir zorunluluk olarak ortaya çıkmıştır.

Yüksek donanımlı iş gücüne sahip olma hedefini gerçekleştirmek için Singapur hükümeti 1981 yılında, bilgi akışını iyileştirecek ve enformasyon teknolojileri endüstrisinde işgücünün eğitimi sağlayacak Milli Bilgisayar Kurulu'nu (NCB) oluşturmuştur. Aynı süreçte küresel bilgi teknolojisi firmalarının yazılımlarını Singapur'da üretmesi ve pazarlamasını sağlayacak yeterli sayıda bilgi teknolojilerinde uzman iş gücünün yetişmesi gerekliliği ortaya çıkmıştır. NCB 1981 yılından itibaren Singapur'un büyüyen bilgi alyapısı bağlamında bilgi teknolojilerinin gelişimini yönetmeye devam etmiştir. 1980'lerin son yıllarında uygulanan politikalardan birisi de, Singapur firmalarının Batı firmalarıyla bağlantı kurabilmeleri amacıyla NCB'nin, bilgi teknolojileri kültürünün gelişmesini ve uygulanmasını sağlayacak ve bölgesel bilgi teknolojileri kalkınmasını

gerçekleştirecek bir plan geliştirmesidir. Aynı süreçte, Singapur hükümeti yeni bir bilgi altyapısı kurmak ve geliştirmek için yüksek miktarlarda harcama yapmıştır.

Hükümet 1980’li yıllarda Singapur’a yapılan doğrudan yabancı yatırımın üç katı kadar altyapı yatırımı yapmıştır. EDB’nin etkinliği 1980’ler boyunca hiç azalmamıştır. Vergi teşviklerini ve muafiyetlerini sağlayan plan 1983’e kadar uzatılarak ülkedeki büyük şirketlere vergi teşviği sağlamaya devam edilmiştir. 1980’lerde EDB vergi teşvikleri ve muafiyetlerini yalnızca imalat firmalarına değil, finansal servis sağlayıcılarına da uygulamıştır. Ayrıca EDB yönetim merkezlerini Singapur’da kurmak isteyen uluslararası şirketlere de karlılıklarını artırma planları ve vergi avantajları sağlamıştır.

Uygulanan çeşitli ekonomik stratejilerin bir sonucu olarak Singapur 1980’lerde % 7,3 gibi yüksek bir ekonomik büyüme ortalamasına sahip olmuştur. Aynı süreçte, bilgi teknolojileri ürünleri satışları 1990 itibarıyla on kat artış gösterirken, 1979 yılında % 11 olan kalifiye işgücü oranı 1985 yılında % 22 olmuştur.

3.3.4 Singapur’un 1990-1999 Yıllarında Ekonomik Gelişimi

1980’li yıllara benzer olarak Singapur’un temel sorunu ekonominin 1990’larda yüksek teknolojiye adapte olabilme çabalarıdır. Bu sorun, Singapur’un sahip olduğu yüksek oranda düşük kalifikasyon düzeyine sahip işçilerin egemen olduğu piyasadan, ileri teknoloji endüstrisinde faaliyet gösteren kalifiye işgücünün egemen olduğu piyasaya dönüştürülmesini kapsamaktaydı.

1990’lı yıllarda Singapur hükümeti ülke ekonomisinin yüksek teknolojiye adapte olması amacıyla yüksek düzeyde harcama yapmıştır. NCB aracılığıyla Singapur yüksek teknoloji planları için 1991 ile 1995 arasında 2 milyar S\$, 1996 ile 2000 yılları arasında 4 milyar S\$ harcamayı taahhüt etmiştir. Singapur Milli Üniversitesi NUS, Nanyang Teknoloji Üniversitesi NTU ve Sistem Bilimleri Enstitüsü gibi ileri teknoloji kurumlarının kümelenmesi ileri teknoloji parklarının oluşturulması ile mümkün olmuştur. Hükümet, ABD Avustralya ve Avrupa’daki üniversite ve kolejlerle işbirliğini öngören Singapur Milli Üniversitesi küresel işbirliği programı aracılığıyla ülkenin teknolojik araştırma seviyesini derinleştirmeye çalışmıştır. Bir diğer önemli strateji ise 1990’larda bölgedeki ekonomik aktivitelerin genişletilmesi ihtiyacının gerçekleştirilmesidir. Malezya ve Endonezya bu dönemde hala düşük nitelikli ve düşük ücretle çalışan işçilerle üretim yaparken, Singapur

1990'lardan sonra artık düşük ücretle çalışan işgücü piyasasından yüksek ücretli ve kalifikasyonu yüksek işçilerin yoğun olduğu işgücü piyasasına geçişi başarmıştır. Singapur-Johor-Riau (SIJORI) büyüme üçgeni, 1990'ların başlarında Singapur'un imalat yatırımlarının yakın çevrede bulunan Malezya'nın Johor kentine ve Endonezya'nın Riau kentine bağlı olan Bintan ve Batam adalarına yönlendirilmesi ile oluşturulmuştur. Johor and Riau bölgesi imalat sektörü için işgücü sağlarken, Singapur büyüme üçgeninin temel finansal merkezi rolünü üstlenmiştir.

1980'li yıllarda milli gelirin % 20'sini oluşturan finansal hizmetlerin payı 1990'ların sonu itibariyle önemli oranda bir yükselişle milli gelirin % 30'una ulaşmıştır. 1980'li yıllara göre araştırmacı bilim adamı sayısı 1990'lı yılların sonlarında 10.000'den fazla artmıştır. 1998 yılında Asya kriziyle kesintiye uğrayan ve % 1 büyüyen Singapur ekonomisi 1990'lı yıllarda % 8 ortalama büyüme oranını yakalamıştır.

3.3.5 Singapur'un 2000 Yılı ve Sonrası Ekonomik Gelişimi

Sürekli kalkınma hedefi Singapur ekonomisi için en önemli politika olmuştur.1 Temmuz 2002 tarihinde Milli Çevre Ajansı kurulmuş, Çevresel Halk Sağlığı birimi, Çevre Bakanlığı'nın yönetim bölümü ve Taşımacılık Bakanlığı'nın Meteoroloji Servisi bölümünün fonksiyonları Milli Çevre Ajansı'na devredilmiştir. Milli Çevre Ajansı'nın yatırımlar üzerinde etkili olan fonksiyonları arasında: endüstriyel binaların, ticari binaların ve araçların hava emisyonlarının yönetimi ve düzenlemesi, toksik atıkların ithalatı, ihracatı, depolanması ve imhası ile ilgili düzenlemeler, su kalitesinin izlenmesi ve enerji etkinliğinin sağlanması bulunmaktadır. Singapur Hükümeti büyüme için gerekli hedeflerin global ekonomik kriz koşullarında bile ekonomik ve çevresel olarak uzun dönem sürdürülebilirliği konularında oldukça bilinçli davranmıştır.

Singapur'da yenilikçi ve rekabetçi bir piyasa yapısını kurabilmek ve rekabetçiliğe karşı var olan uygulamaları kontrol etmek amacıyla 2004 yılında rekabet yasası açıklanmıştır. Aynı zamanda rekabet yasası, Singapur'da rekabeti kötü etkileyecek şirket birleşmelerini kontrol etme hedefiyle çıkarılmıştı. 2000 yılından itibaren on yıl boyunca yüksek katma değere sahip ürünler ve hizmetlerin üretilmesini teşvik amacıyla ısrarlı reformlara başlanmıştır. Bu amaç için nanoteknoloji, optik, finansal, lojistik ve turizm hizmetleri, AR-GE ve biyomedikal

bilimler gibi bir dizi gruplar belirlenmiştir. Uygulanan reform programlarının yanında Singapur kanunları ekonomik hedefleri gerçekleştirebilmek için zaman zaman yenilenmiştir. Örneğin: 2010 yılında şirket evlilikleri ve devralmalarını teşvik etmek için Singapur vergi yasası beş yıllık bir çerçevede vergi teşvikleri konusunda düzenlenmiştir. Aynı süreçte Singapur ülkeye yabancı yatırımcılar ile yetenekli personel ve profesyonelleri çekebilmek amacıyla altyapı yatırımlarına (Konut, taşımacılık, ulaşım, eğitim vb.) devam ederek gelişme kaydetmiştir.

2006 yılında Singapur Hükümeti GSYİH içerisindeki deki Ar-Ge harcamaları payını 5 yıl içinde 2,25'ten 3 oranına yükseltme hedefi için 13 milyar dolardan fazla kaynak ayırmıştır. Aynı yılda milli araştırma ve yenilikçilik stratejilerinin geliştirilmesi, koordine edilmesi ve uygulanması amacıyla Milli Araştırma Kurumu kurulmuştur. Günümüze kadar Ar-Ge faaliyetlerinin çoğu çevre ve su teknolojileri, biyomedikal bilimler ve interaktif ve dijital medyaya odaklanmıştır. Bilgi teknolojileri odaklı, fikri mülkiyet haklarının korunması konusunda etkili yasalara sahip olan Singapur, son yıllarda Asya'da fikri mülkiyet hakları korunması konusunda ilk sıraya yükselmiştir.

Milli Araştırma Kurumu'nun yıllar itibariyle yapıcı politikaları sonucunda Singapur, güçlü ve gelişmiş özel ve kamu sektörü Ar-Ge merkezleri oluşturmuştur. Bu merkezler yeni teknolojilerin üretim süreçlerinde uygulanması için firmalarla yakın bir çalışma sistemine sahiptir (www.edb.gov.sg/content/edb/en/why-singapore/about-singapore/our-history/2000s.html ET: 10.12.2015)

2009 yılında, Singapur yatırımcıları çekmek ve ekonomik büyümenin hızlandırılması için yeni bir strateji planını duyurmuştur. Bu planda, iş dünyasına, yenilikçiliğe ve uzmanlığa ev sahipliği yapacak bir çevrenin oluşturulması ve bu çevrenin Singapur'da yatırım ve iş ortamını teşvik edici nitelikte olması planlanmıştır. Yenilikçilik boyutu özellikle çevre teknolojisinin ticarileşmesini teşvik etmektedir. (Su işleme teknolojisinin geliştirilmesi ve beklenen global kuraklığa hazırlık amacıyla ürünler geliştirme gibi.)

Yine 2009 yılında sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması için kurulan bakanlıklar arası komite sürdürülebilir kalkınmayı hedefleyen bir proje açıklamıştır. Açıklanan bu proje 2005 yılı düzeyi ile karşılaştırıldığında enerji verimliliğini 2030 yılı itibariyle % 35 artırma amacındadır.

Ayrıca 2009 yılında OECD'nin gri vergi cennetleri listesinde yer alan Singapur'da Off-Shore vergi kaçırma faaliyetlerini engellemeye yönelik çabalar birinci ekonomik öncelik haline gelmiştir. Singapur'un çeşitli ülkelerle bilgi paylaşımı konusunda imzaladığı anlaşmalar, OECD nezdinde imzalanan çok taraflı vergi paylaşım anlaşması ve ABD'nin Yabancı hesapları Vergi Uyumlu Yasası'nın uygulanması ile OECD'nin gri listesinden çıkarılmıştır. Özetle, Singapur'da finansal akışların meşruiyetini ve şeffaflığını sağlayan sağlam bir düzenleyici yasal çerçeve oluşmuştur.

Finans sektörüne yönelik yasal düzenlemelerin yanında Singapur, özellikle gelişmekte olan eğilimler ışığında finansal sektörün ilgisini çekecek mali yenilikler ve finansal teknoloji odağı olmak için çalışmıştır. Örneğin MAS, ekonomik birimlere, satıcının banka hesap numarasını gerektirmeden sadece cep telefonu numarasını, e-posta adresini veya sosyal ağ hesabını kullanarak elektronik ödeme yapmaya imkan tanıyacak bir all-in-one adresleme sistemi kurma planlarını açıklamıştır. Uygulanan bu planlar, Singapur'da finansal sektörün büyümesi için potansiyel bir kaynak oluşturmuş ve Singapur'un finansal inovasyon süreçleriyle beraber sürekli gelişen bir şehir devleti olmasını sağlamıştır.

2008 ve 2010 yılları arasında iş dünyasına finansal açıdan sıkıntılı dönemlerinde yardım edebilmek amacıyla iflas yasası çıkarılmıştır. Bu düzenleme, iflas öncesi ödeme planı sağlamaktadır. 2010 yılında hayata geçirilen plan, borçlarını tamamen veya kısmen plana göre ödemeyi tahattüt eden borçlunun iflas etmekten korunmasını hedeflemektedir.

1991 yılında Milli Teknoloji Planı'nın uygulanmaya başlanmasından itibaren Singapur'un toplam Ar-Ge harcamaları on kattan fazla artış göstermiştir. 1991 yılında 760 milyon Singapur Doları olan Ar-Ge harcamaları 2010 yılında 6,5 milyar Singapur Doları'na ulaşmıştır.

Singapur hükümeti 2010 yılında ekonomik verimliliğin artırılmasına ve işçi ücretlerinin artmasını sağlayacak 10 yıllık bir ekonomi yeniden yapılandırma planına başlamıştır. Planın temel hedefi: kalkınmanın bir sonraki aşamasında sürekli ve kapsamlı büyümenin gerçekleşmesine rehberlik ederek Singapur'un karşılaşacağı uzun dönem ekonomik sorunları öngörebilmektir. İyi iş olanakları oluşturulması ve eğitim seviyesi sürekli artan işgücüne daha çok gelir sağlanması, düşük kalifikasyona sahip iş gücü sayısının azaltılması ve son on yılda artan gelir adaletsizliğinin

önlenmesi bu sorunlar arasında bulunmaktadır (www.econs.com.sg/essay-writing/singapores-economic-challenges-2014/ ET: 12.09.2015)

2012 yılında enerji verimliliğine yönelik ikinci plan olan Yeşil Singapur Planı açıklanmıştır. Yeşil Singapur Planı çevresel teknolojinin kalkınması amacıyla belirli alanlara odaklanmıştır. Hükümet çevre için yapılan teknoloji yatırımlarına Çevresel Sürdürülebilirlik Fonu adında 15,5 milyon ABD doları kaynak ayırmıştır. Çevresel Sürdürülebilirlik Fonu Singapur kökenli firmaları çevre ve halk sağlığının korunması amacıyla projeler gerçekleştirmesi konusunda teşvik etme amacını taşımaktadır. (ccsi.columbia.edu/files/2014/03/Singapore_IFDI_-_FINAL_-_31_May_2012.pdf ET: 12.11.2015).

2013 yılının nisan ayında Singapur'da enerji verimliliği ve rekabetçiliğini artırma amacıyla 15 GWh üzerinde enerji tüketimi olan firmalara yönelik zorunlu enerji yönetim gereklerini içeren Milli Çevre Ajansı Enerji Koruma Yasası yürürlüğe girmiştir. (www.sgc.org.sg/fileadmin/ahk_singapur/DEinternational/IR/diffIR/Energy_Efficiency_in_the_Industry_June_2014.pdf ET: 22.12.2015)

Singapur'un ekonomik performansı uyguladığı döviz kuru sistemi ve yabancı işçi politikalarını da içeren ekonomik yapısı ile açıklanabilir. Singapur istatistik kurumuna göre imalat sektörünü de içeren mal üretimi, bina yapımı ve kamu kuruluşları 2013 yılında yurtiçi milli gelirin % 23,1'ini oluşturmaktadır. Elektronik, biyoteknoloji ve petrol kimya sektörünü içeren imalat sektörünün yurtiçi milli gelirdeki payı % 17,5'tir. Ayrıca, hizmet sağlayan endüstrinin yurtiçi milli gelirdeki payı % 66,3 olmuştur.

3.4 Singapur Finansal Sisteminin Evrimi

1965 yılında bağımsızlığını ilan eden Singapur'un düşük gelir düzeyine sahip ve emek yoğun sektörlerin çoğunlukta olduğu bir ekonomik yapıdan kurtulabilmesi için sanayide atılım yapabilmesi gerekmektedir. Bu atılımı gerçekleştirilebilmesi için reel ekonominin ihtiyacı olan fonları sağlayan gelişmiş bir finans sektörüne ihtiyaç vardı.

1968 yılında politik karar alıcılar ABD Dolarının borçlanma ve borç verme para birimi olarak kullanıldığı Asya Dolar Piyasasının (ADM) oluşumunu sağlarken Asya Para Birimini (ACU) gerçekleştirmiş ve yabancıların Singapur'da elde ettiği faiz gelirlerinden vergi almama politikası izlemişlerdir.

1970’li ve 1980’li yıllarda uluslararası bankaların Singapur’da kıyı bankacılığı (Off-Shore) da dahil olmak üzere çeşitli bankacılık uygulamalarına izin verilmiştir.

1984 yılında kurulan Singapur Uluslararası Para Borsası (SIMEX) 1 Aralık 1999 tarihinde Singapur Borsası (SES) ve Menkul Takas ve Bilgisayar Hizmetleri Pte Ltd. (SCCS) ile bütünleşerek günümüzdeki Singapur Borsasının temelini oluşturmuştur.

1990’lı yıllarda ise ülkenin finans sektörü için tek yetkili kurum olan Singapur Merkez Bankası bankacılık, sigortacılık ve fon yönetimi konusunda finansal düzenleyici reformlar gerçekleştirmiştir. Ayrıca MAS kurumsal yapısı içinde finans hizmetlerinin geliştirilip sektör bazında ihtiyaç duyulan altyapı ve insan kaynağının yetiştirilmesi konusunda Finansal Hizmetler Tanıtım Birimi ile New York ve Londra temsilcilikleri yapılandırılmıştır. MAS bünyesindeki Kalkınma ve Dış İlişkiler Birimi Singapur’da uluslararası bir finans merkezi kurulması çalışmalarını gözetim altında tutmaktadır. Singapur’da gelişmiş bir bilişim ve iletişim merkezi kurabilmek ve yabancı sermayeyi ülkeye çekebilmek amacıyla Singapur Bilişim Gelişim Otoritesi kurulmuştur. Ayrıca MAS tarafından kurulan Bankacılık ve Finans Enstitüsü finans sektöründe çalışanların bilgi ve yeteneklerini geliştirmek amacına sahip bir kurumdur ve finans merkezini sürekli dünyanın önde gelen merkezleri içerisinde tutmak için çalışan kurumlar arasında yer almaktadır (www.tspb.org.tr/wp-content/uploads/2015/07/AIM_Yayin_ve_Raporlar_Aylık_Yayinlar_2009_gundem_200909.pdf E.T: 22/05/2016).

Ayrıca Kalkınma ve Dış ilişkiler bölümü ile Uluslararası Danışmanlık konseyi MAS bünyesinde faaliyette bulunan ve ülkenin finans merkezi faaliyetine ilişkin geniş kapsamlı çalışmalar yapan etkin birimler olarak hizmet sunmaktadır.

3.4.1 Finans Sektörünün Gelişim Süreci

Singapur’un finans sektörünün gelişim süreci 1965-1980 yılları arasında kapsayan süreçtir. 1960’lı ve 1970’li yıllarda Singapur komşularına yabancı para değişimi hizmeti sağlamaktaydı. Singapur bu yıllarda Asya Dolar Piyasası’nı kurmuş doğal kaynak bakımından zengin ve döviz işlemleri ihtiyacı sürekli artan Güneydoğu Asya’da bir ticaret merkezi olarak konumunu güçlendirmiştir. Gelişen ekonomisiyle birlikte Singapur’un finansal sektörü yerli ve kıyı bankacılığına olan güçlü taleple

birlikte hızla büyümeye başlamıştır. Bu güçlü büyüme, Singapur'un coğrafi stratejik konumunun etkisiyle gelişen bir antrepo merkezi olmasından kaynaklanmıştır.

3.4.2 Finans Sektörünün Düzenleme Süreci

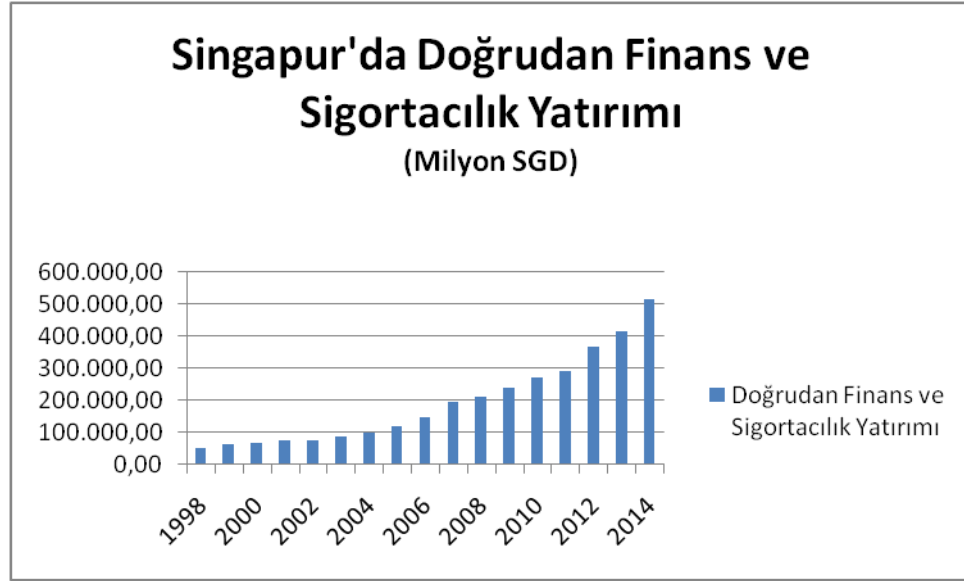
Finans sektörünün düzenleme süreci 1981-1998 yılları arasını kapsamaktadır. 1977 yılının Nisan ayında ve 1984 yılının Eylül ayında sırasıyla Sigorta Yasası ve Endüstriyel Güvenlik Yasası'nın düzenleyici işlevleri Singapur Parasal Otoritesi'nin sorumluluk alanına alınmıştır.

1980'li ve 1990'lı yıllarda Singapur serbest sermaye hareketlerinin ve kuruluş sürecini kısaltan teknolojik ilerlemelerin avantajlarından faydalanmıştır. Daha da önemli olan: sermaye hareketlerinin, yerli ve yabancı kurumların operasyonel rahatlığıyla birlikte finansal aktivitelerini genişletebildikleri şeffaf ve düzenleyici bir çevrede kolaylıkla gerçekleştirilebilmesi sağlanmıştır. Bu destekleyici çevrede sermaye hareketlerinin hız ve hacim anlamında büyümesi finansal sektörde nispeten çok hızlı bir büyümeye yol açmıştır.

Singapur Hükümeti, mülkiyet haklarının ve sözleşmelerin bağlayıcılığının güçlendirilmesi için tarafsız bir yargı sistemi oluşturma amacıyla çaba harcamıştır. Yasaların açık ve anlaşılır olması ve düzenleyici çevre yatırımcıların güvenini artıran unsurlar olmuştur. Hukuk ve finans konusunda uzman kişilerin çoğalmasının yanı sıra müşteri güvencesi ile ilgili Bankacılık Kanunu'nun 47. bölümünün yayınlanması da yatırımcılar arasında güven duygusunun artmasını sağlamıştır.

3.4.3 Finansal Yönetim Süreci

1999 yılından günümüze kadar olan bu aşamada ekonominin liberalleşmesi ve ekonomide yabancı katılımcıların payını artırabilmeyi temel hedef olarak benimsemiş düzenleyici kurumların yönetsel rolleri üzerinde yoğunlaşma olmuştur. Bankacılık sektörü ve diğer sektörler, yeni bankacılık lisanslarına, yerli piyasaya daha büyük miktarda sermaye girişine ve sektörlerdeki yabancı paylarının yüzdesinde hızlı artışa izin verebilmek amacıyla liberal hale getirilmiştir.

Şekil 3.4: Singapur'da doğrudan finans ve sigortacılık yatırımı (Milyon SGD) (Singstat).

Liberalleşme çalışmalarının katkısı ile ülkede finans ve sigortacılık yatırımları 2000'li yıllardan sonra artış göstermiştir. Şekil 3.4'de Singapur'da 1998-2014 yılları arasında finans ve sigortacılık sektörüne yapılan doğrudan yabancı yatırımların Singapur Doları cinsinden yıllık toplam miktarlarının seyri görülmektedir. Finans ve sigortacılık sektörüne 1998 yılı sonu itibariyle 53.925,7 milyon Singapur Doları olan toplam yatırım miktarı yaklaşık olarak on kat artarak 2014 sonu itibariyle 515.562,2 milyon Singapur Dolarına ulaşmıştır.

Finans Sektörü içerisinde güçlü bir bankacılık sistemine sahip olan Singapur'un bankacılık sektöründe başarılı olmasının altında yatan faktörler:

1. Yerel bankacılık sektörünün liberalizasyonu,
2. Bölgesel bankaların birleşme ve satınalma yolu ile bölgesel varlıklarını güçlendirmeleri,
3. Singapur'u önemli bankacılık servisleri için bölgesel ve global platform haline getiren artan sayıda yabancı bankanın rekabetçi bir ortam yaratması,
4. Artan rekabetin yeni ürünlere ve daha rekabetçi fiyatlandırma modellerinin gelişmesine katkıda bulunması,
5. Geleneksel borç alma ve borç verme fonksiyonlarından farklı olarak yatırım ve kurumsal bankacılık aktiviteleri gibi sofistike bankacılık servislerinin sağlanması,
6. Bankacılıkta gizlilik yasaları, etkin vergi politikası ve varlık yönetim hizmetleri

7. İsviçre bankacılık devleri CREDİT Suisse Group ve UBS AG Asya ve Avrupadan gelecek yeni taleplerin karşılanması için Singapurdaki özel bankacılık operasyonlarını genişletmesi.
8. Singapur'da bankacılık sektöründe önemli bir yeri olan KOBİ lerin kredi ihtiyaçlarının karşılanması olarak değerlendirilebilir.

3.5 Singapur'un Üye Olduğu Uluslararası Kuruluşlar

Birleşmiş Milletler (BM), İngiliz Milletler Topluluğu (The Commonwealth), Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ), Güney Doğu Asya Ülkeleri Birliği (ASEAN), Asya-Pasifik Ekonomik İşbirliği Platformu (APEC).

3.6 Singapur Deniz ve Hava Limanları

Derin deniz limanlarına sahip Singapur'a, 200'den fazla uluslararası deniz ticaret taşıma hattı düzenli olarak sefer gerçekleştirmekte ve dünya çapında 123 ülkeye ait 600 limana sevkiyat yapılmaktadır. Yılda ortalama 140.000 gemi Singapur Limanlarını ziyaret etmektedir. Yılın herhangi bir zamanında Singapur Limanı'nda yaklaşık 1000 adet gemi barınmaktadır. 2003 yılında 986,4 Milyon Gross Tonluk bir yükleme sağlanmıştır.

Singapur taşımacılık endüstrisi ülke GSMH'sinin % 9'unu oluşturmaktadır. Singapur küresel lojistik merkezlerinden biri olabilecek bütün niteliklere sahiptir. Dünya Bankası'nın 2010 yılında açıklanan Lojistik Performansı Endeksi'ne göre Singapur Dünya Lojistik Merkezi sıralamasında 2. sırada yer almaktadır. Bu sıralamada Singapur Avrupa devleri olan Hollanda ve İsveç dahil olmak üzere Asya'daki rakipleri olan Çin ve Japonya'yı da geride bırakmıştır.

Singapur deniz limanı olarak, 2010 yılı verilerine göre kargo hacminde 501.566 navlun ton ile Çin'in ardından dünya ikincisidir (aapa.files.cms-plus.com/Statistics/WORLD%20PORT%20RANKINGS%202010.pdf ET: 20.09.2015). Dünya Bankası verilerine göre 2013 yılında 33.516.343 TEU konteyner trafiği ile ABD'nin ardından dünyada ikinci sırada yer almaktadır.

Singapur'da bulunan konteyner terminalleri olan Tanjong Pagar, Keppel, Brani ve Pasir Panjang konteyner terminalleri, 339 hektarlık bir alana ve 20 tane ana

rıhtım, 17 tane yakın deniz taşıma rıhtımı ve 119 vince sahiptir. Bölgesel kargo trafiğinin artmasıyla birlikte Pasir Panjang'ta yeni bir mega kargo terminali inşası 2009 yılında tamamlanmıştır. Bu terminalin 2014 yılında başlayan 3. ve 4. genişletilme planları tamamlandığında ülkenin toplam liman kapasitesinin 2017 yılı itibarıyla 50 Milyon TEU'ya ulaştırması hesaplanmaktadır (www.singaporepsa.com/about-us ET: 20.09.2015). Konvansiyonel kargolar; Pasir Panjang, Sembawang ve Jurong limanlarında işlenmektedir.

Ülkede iki adet ana havalimanı bulunmaktadır. Bunlar; uluslararası uçuşlar için Singapur Changi Havalimanı ile charter ve eğitim uçuşları için Seletar Havalimanıdır. Uluslararası Havalimanları Konseyi 2013 yılı raporuna göre uluslararası havayolu kargo trafiği verileri incelendiğinde Singapur 1.885.978 ton kapasite ile dünyada onikinci sıradadır.

3.7 Singapur'un Aldığı Ödüller

3.7.1 Dünya'nın En Kolay İş Yapılan Ülkesi

Çok sayıda uluslararası şirketin yönetim merkezini barındıran Singapur, Dünya'da iş yapılabilme konusunda en iyi konumda yer almaktadır. En son 2016 yılında Dünya Bankası tarafından açıklanan ve 189 ülkenin değerlendirilmeye alındığı 2016 İş Yapma Endeksi olmak üzere Singapur 10 yıl üst üste en kolay iş yapılabilen ülke ünvanını sürdürmüştür.

Dünya Bankası, endeks sıralamalarında, iş kurma ve kapatma süresi, yapı izni alma süresi ve ülkenin en büyük iş bölgesinde vergi ödeme süresi gibi ölçütler kullanmaktadır. Singapur'un şirket kurmayı kolaylaştırıcı bürokratik süreçleri ve vergi sistemine kaydolabilmek için on-line form kullanılabilmesi ülkenin İş Yapma Endeksi'nde birinci sırada olmasının nedenlerinden biri olarak gösterilebilir.

3.7.2 Dünya'nın En Rekabetçi İkinci Ülkesi

Dünya Ekonomik Forumu'na göre bir ülkenin rekabetçilik yapısı verimlilik düzeyiyle ölçülmektedir. En son açıklanan İsviçre'nin ilk sırayı aldığı 2015-2016 Global Rekabetçilik Endeksi dahil olmak üzere son beş yılda Singapur rekabetçilik düzeyi en iyi ikinci ülke olarak değerlendirilmiştir.

Dünya bankası'na göre 2014 yılında piyasa fiyatlarıyla 307,87 milyon Dolar GSMH'ya ulaşan Singapur, ülke ekonomisinin sağlam makroekonomik çevresine ve mali yönetimine güven duymaktadır. Küresel anlamda finansal piyasa kalkınması konusunda lider konumda olan Singapur ürün ve iş gücü piyasasının güçlülüğü ile de tanınmaktadır.

Ayrıca güçlü kurumsal yapısı ve mükemmel yolları, limanları ve hava taşımacılığı tesisleri ile dünya çapında birinci sınıf altyapıya sahip olması Singapur'un rekabetçilik düzeyine olumlu katkı yapmaktadır.

3.7.3 Dünya'nın En İyi Altyapıya Sahip İkinci Ülkesi

Mükemmel yolları, etkili taşıma sistemi ve büyük miktarda enerji arzıyla Singapur, 2014-2015 Global Rekabetçilik Endeksi'nde en iyi ikinci altyapıya sahip ülke olarak değerlendirilmiştir. Ayrıca 2014 Dünya Piyasaları Raporu'nda Singapur'un zekice kurulmuş taşıma sistemi dünyanın en iyi altyapı projeleri arasında gösterilmiştir.

3.7.4 Dünya'nın En İyi Havalimanı Sahip Ülkesi

Singapur Changi Havalimanı en son 2015 yılında olmak üzere SkyTrax Dünya Havalimanı Ödüllerinde üç yıl üst üste dünyanın en iyi havalimanı olarak seçilmiştir. Changi Havalimanı 60 ülkede 320 şehire yolculuk eden 100'den fazla havayolu şirketine sahiptir (www.changiairport.com/corporate/partner-us/airlines.html ET: 20.09.2015).

3.7.5 Asya'da Çalışanlar İçin En İyi Ülke

Singapur 2011-2012 Global Rekabetçilik Endeksi'ne göre Asya'da çalışılabilecek en iyi ülke olarak değerlendirilmiştir. Ülkenin etkili işgücü politikalarının bir sonucu olarak işgücünün iyi koşullara sahip olması ülkeyi çalışma koşulları konusunda en iyi duruma getirmiştir.

2015 Haziran ayı itibariyle Singapur'da çoğunluğu inşaat ve denizcilik sektöründe çalışan 1.368.200 yabancı çalışan bulunmaktadır (www.mom.gov.sg/documents-and-publications/foreign-workforce-numbers ET: 20.09.2015).

3.7.6 Rüşvet Yaygınlığının En Az Olduğu Yedinci Ülke

Şeffaflık etkili ve güçlü bir hükümet için en önemli gerekliliklerden biridir. Singapur'un açık, anlaşılır ve sıkı kanunları özellikle iş ilişkilerinde düzenleyici rol oynamaktadır. Singapur Transparency International tarafından 2014 yılında açıklanan Yolsuzluk Algısı Endeksi'ne göre dünyanın en az yolsuzluk algısına sahip 7. Ülkesi olmuştur. Ayrıca güçlü politik yapısı ve politika üretme prosedürleri ile ilgili olarak Asya'nın en şeffaf ekonomisi olarak değerlendirilmiştir. Düşük yolsuzluk düzeyi ve yüksek derecede şeffaflık ülkenin istikrarlı bir iş ortamına sahip olmasına olanak sağlamıştır.

3.7.7 Dünya'nın En Az Riskli Üçüncü Ülkesi

Euromoney dergisinin 2015 yılının üçüncü çeyreğinde yayımlanan araştırmasında Singapur Norveç ve İsviçre'nin ardından en az riskli 3. ülke olarak değerlendirilmiştir. Bu araştırmaya göre Singapur Euromoney Eylül 2010'da yayımlanan risk raporunda 12. Sırada iken Eylül 2015'te yayımlanan ülke risk araştırması raporunda 9 sıra birden yükselmiştir. Singapur bu sonuçla günümüzde politik, ekonomik ve yapısal perspektifte Asya ülkeleri arasında en güvenilir ülke olmuştur. Ekonomik düzenin iyi işleyişi, güçlü devlet kuruluşları ve altyapı zenginliği Singapur'un politik, ekonomik ve yapısal risk kategorisinde üst sıralara çıkmasında etkili olmuştur. Ülkenin 2010 yılında yüksek oranda büyümesi ve Güneydoğu Asya ekonomilerinin gelişimine uyum sağlaması tarihi boyunca görülmemiş yükseklikte bir seviyeye çıkmasını sağlamıştır. Bu seviyeye ulaşmasında Lee hükümetinin kurumların katkısı ve ekonomi bürokratlarının 5 yıllık uzun dönem ekonomik perspektifleri ülkenin hızlı büyümesine öncülük etmiştir. Singapur, 2010 yılında %111 rekor artışla 53,7 milyar dolara ulaşan şirket birleşmeleri ve şirket satın almaları hacmiyle birlikte sermaye akışı artışını gelişmiş ülkeler düzeyine çıkarmıştır (www.rappler.com/world/regions/asia-pacific/singapore/101492-fast-facts-singapore-world-records E.T: 10.02.2016).

3.8 Yakın Gelecekte Karşılaşılabilecek Sorunlar

Karmaşık politik ve ticari ilişkilerin yaşandığı dünya ekonomisinin baskısı altındaki Singapur finansal piyasasının geleceği istikrarlı politik ve ekonomik bir

çevrenin varlığı ile mümkün olacaktır. Singapur Asya’da stratejik anlamda doğru bir yerde ve kalkınma için doğru bir zamanda bulunmaktadır. Ülke, dünya çapında yetenekli insanları kucaklayıcı kültürel birleşmeyi destekleyen güçlü bir politik iktidarın yanı sıra ihtiyaçlarına uygun çok yetenekli profesyonel insan sermayesine sahiptir. Finansal ve sosyal istikrarın desteğiyle büyümenin sürdürülebilmesi için temel politik ve ekonomik faktör firmaların sürekli artan karlarının ülkenin menfaatleri doğrultusunda kullanılabilmesini sağlayıcı tedbirleri almaktır. Singapur için gelecekteki en büyük ekonomik risk ülkenin global ekonomik gelişmelere ve sermaye akımlarına karşı serbestlikten kaynaklanan hassas dengelerin bozulmasıdır.

Mikro ve makro ekonomik politikaların finansal piyasalarda dengesizliklerin ve spekülasyon hareketlerinin oluşmasını engellemek amacıyla dikkatli bir şekilde uygulanması gerekmektedir. Ülkenin kalkınma finansmanı için yabancı kuruluşlardan alınan kredilerin ödeme koşullarının iyi olması ve verimli bir şekilde değerlendirilmesi ülke borçlarının yönetimini kolaylaştırmaktadır. Büyük miktarda sermaye ve fonların ülkeye girişi ve kısa sürede çıkışı piyasanın oynaklığını artırmasının yanı sıra hem finansal hem reel sektörün dengesini bozacak sistematik risklere zemin hazırlayacaktır.

Singapur Hükümeti’nin uzun dönemde taahhüt ettiği mali tedbirler ekonomik altyapısının geliştirilmesine olanak sağlayan finansman yönetimine yönelik disiplinli yaklaşımlarını kanıtlamaktadır. Maliye politikalarındaki uzun dönem çerçevelerin anayasayla belirlenmesi ekonominin kurumsallaşması açısından önemli olmaktadır. Hükümet kamu altyapısı ve servislerinin maliyetlerini hassas biçimde belirleyen kamu ajanslarını destekleyici finansal yönetim politikalarının geliştirilmesi ve önemli düzeyde kamu yatırımlarının yapılacağı alanların belirlenmesine önem vermiştir.

Kamu altyapısı, servisleri ve yönetimi zamanla kanunla belirlenen ve önemli düzeyde finansal ve operasyonel bağımsızlığa sahip yönetim kurullarına devredilmiştir. Bu durum operasyonel çevrede değişikliklere daha esnek bir biçimde cevap verilmesini sağlamaktadır. Özel sektörün kamu hizmetlerine katılımını teşvik edici politikalar sonucunda önemli düzeyde operasyonel ve mali etkinlik sağlanmıştır.

Singapur kamu sektörü altyapı finansmanında bir takım yeni sorunlarla karşı karşıya kalmıştır. Uzun dönem demografik eğilim ve ekonomik zorunluluklar kamu altyapısının geliştirilmesini gerektirmektedir. Aynı zamanda gelir eşitsizliği ve

nüfusun yaşlanması gibi önemli sorunların çözülebilmesi için sosyal alanlara yapılan harcamaların artması beklenmektedir. Ekonominin rekabet gücünün korunması ile alt ve orta gelir düzeyine sahip vatandaşların vergi yüklerini azaltılabilmesi için etkin bir vergi yapısı geliştirilmesi gerekmektedir. Hükümet geleceğe yönelik kamu altyapısı finansmanı için yenilikçi ve süreklilik gösteren çözümler bulmak zorundadır.

Finansal sektörün istikrarını sürdürmek için Singapur'un karşılaşabileceği önemli sorunlar bulunmaktadır. Finansal gelişmeyi ve inovasyon yatırımlarını sürdürebilmek için daha fazla finansal kaynağa ihtiyaç bulunmaktadır. Bu durum hem finansal uygulamalar hem de yasal çerçevede yönetim değişikliğini içeren inovasyon temelli sisteme geçişi gerektirmektedir.

Ayrıca, Singapur, kırılganlaşan Asya finansal pazarıyla yüzleşmek zorunda kalacaktır. 2015 yılı GFCI dünya finans merkezi sıralamasında ilk on sırada 5 şehre sahip olan Asya ülkelerinin finansal etkinliği, 2016 yılı GFCI dünya finans merkezi sıralamasında ilk on sıraya giren 3 şehre sahip olarak azalmıştır. Bu durum Asya'nın bölgesel ekonomik büyümesinin yavaşlamasıyla ilgilidir. İç piyasa ekonomisinin yetersizliği ve kısıtlılığı nedeniyle Singapur ekonomik büyümesini sürdürebilmek için sürekli olarak yeni piyasalar aramak zorundadır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE, SİNGAPUR KARŞILAŞTIRMALI SONUÇ VE ÖNERİLER

4.1 Araştırmanın Amacı ve Önemi

Araştırmanın amacı; İFM projesinde İstanbul'un potansiyeli ile birlikte sahip olduğu avantajlar ve dezavantajların değerlendirilmesi ve bu kapsamda Singapur'un gelişmiş bir finans merkezi olmasının tarihsel sürecinde uyguladığı başarılı politikaların ve edindiği deneyimlerin de incelenmesi yolu ile İstanbul için çıkarımlar elde edebilmektir.

Araştırma İFM proje sürecinde, Singapur deneyiminden çıkarılacak sonuçların analiz edilmesi yolu ile devam eden çalışmalara sağlayabileceği katkı açısından önem arz etmektedir.

4.2 Araştırmanın Kapsamı

İlk olarak 2007-2013 yıllarını kapsayan Dokuzuncu Kalkınma Planında yer alan İFM projesi ve Singapur devletinin kuruluşundan itibaren kalkınması ve finans merkezi olması süreciyle ilgili literatür taraması yardımıyla tespitler yapılmıştır. Singapur finans merkezinin gelişimini ve uluslararası alanda tanınmasını sağlayan kalkınma politikaları, reformları incelemiş, İFM'nin kurulması, tanıtılması ve geliştirilmesi ile ilgili çıkarımlar yapılmış ve bu kapsamda yol haritası oluşturulmaya çalışılmıştır.

4.3 Araştırmanın Yöntemi

Sosyal bilimlerde uygulanan araştırma yöntemlerinden birisi de Durum çalışması'dır. Durum çalışmaları "Durum çalışması; (1) Güncel bir olguyu kendi

gerçek yaşam çerçevesi (içeriği) içinde çalışan, (2) Olgu ve içinde bulunduğu içerik arasındaki sınırların kesin hatlarıyla belirgin olmadığı ve (3) Birden fazla kanıt veya veri kaynağının mevcut olduğu durumlarda kullanılan görgül bir araştırma yöntemidir” (Yin,1984,s.23) (Akt: Şimşek, Yıldırım, 2013: 313) şeklinde tanımlanabilmektedir.

Literatürde durum çalışmalarının, Gözleme Dayalı Olarak Yapılan Durum Çalışmaları, İşletmelerin Geçmişini İnceleyen Durum Çalışmaları, Karşılaştırmalı Durum Çalışması v.b. şeklinde yapıldığı belirtilmektedir.

Yapılan çalışma İstanbul/Türkiye ile Singapur’un karşılıklı değerlendirmesini de içeren, literatürde ‘Karşılaştırmalı Durum Çalışması’ olarak belirtilen ve bir örnek olay incelemesi şeklinde değerlendirilebilecek şekilde yapılmıştır.

4.4 Araştırmanın Evreni

Araştırma tüm dünya finans merkezleri çerçevesinde Bölgesel Finans Merkezi olarak kabul edilen Singapur kapsamında değerlendirilmiştir.

4.5 Araştırmanın Kısıtları

Singapur örneğinin incelenmesinde ulaşılabilen literatürün çok az olması araştırmanın kısıtlı bir şekilde yapılması sonucuna yol açmıştır. Ayrıca çalışma farklı bir ülke değerlendirmesini içerdiği için yerinde ve kaynakları ile birlikte bir değerlendirme yapılamamıştır.

4.7 Araştırmanın Bulguları ve Yorumlanması

Singapur’un ekonomik/finansal gelişimi temel olarak ihracata dayalı sanayileşme stratejisi ile başlamış ve bilgi ekonomisi üzerine inşa edilmiştir. Ekonomik ve sosyal kalkınma modeli oluşturulurken kamu yöneticileri ve siyasiler entelektüel sermaye inşa etme çabalarına yönelik planlı bir dönüşüm gerçekleştirmek hedefine uygun politikalar oluşturmuşlardır. Başlangıç aşamasında temel eğitim noktasında yoğunlaşan plan, daha sonra iyi eğitilmiş insan gücünü bilgi temelli değişen dünya ekonomik sistemine eklemlendirmek üzere reel ekonomiyle bütünleşmesi çabalarına yönelmiştir. Bu bağlamda değişen ve farklılaşan üretim yapısı içerisinde özellikle katma değeri yüksek ürünler üreten sektörler yaratmak için

yoğun çabalar harcanmıştır. Yabancı yeteneklerin ülkeye çekilmesi, ülke içerisinde sanayi/üniversite işbirliğinin sağlanması, teknoparkların oluşturulması, ileri teknoloji şirketlerinden yararlanılması ve 1970’li yıllardan sonra yaratıcılığın geliştirilmesi çabaları ile birlikte AR-GE harcamalarının yıllar itibariyle planlı olarak artırılarak İnovasyon atılımının gerçekleştirilmeye çalışılması Singapur için öncelikli planlar olmuştur. 1960’lı yıllarla başlayan değişim ve dönüşüm süreci ülkeyi Küresel Rekabet Endeksi, İş Yapma Kolaylığı Endeksi başta olmak üzere pek çok endeks sıralamasında ilk sıralara konumlandırmıştır.

Bir ülkenin ve/veya kentin finans merkezi ya da uluslararası finans merkezi olmasını belirleyen temel olgu yapılan mevzuat düzenlemeleridir. Bu düzenlemeler kenti cazip kılan hukuksal, finansal, sosyal ve vergi teşvikleri şeklinde gerçekleşebilmektedir. Teşviklerin sağladığı avantajların yarattığı cazip yatırım ortamında finans merkezleri kısa zamanda yüksek miktarda yabancı sermayeyi çekmeyi başarabilirler. Ancak ülkeye/kente gelen yabancı sermaye aynı zamanda ürkek bir sermaye olduğu için herhangi bir ekonomik bunalımda hızla ülke/şehir den çıkabilmektedir. Bu nedenle finans merkezi yapılanmasının eş zamanlı olarak reel ekonomik sektör yapılanması ile desteklenmesi gerekmektedir. Bugün dünyanın gelişmiş finans sektörleri genel olarak gelişmiş ülke ekonomileri içerisinde varoluşlarını yıllarca devam ettirmektedirler.

Singapur’un finans merkezi kimliği ülkenin ekonomik yapılanmasına kazandırdığı müthiş ivmeden sonra gerçekleşmiştir. Üretim ekosistemini endüstrileşme üzerine kuran Singapur’un kalkınmasının başlangıç koşulları yetersiz ve teknolojik bilgiye ulaşamamış girişimciler, ülke tasarruflarının yetersizliği ve mevcut ticaret engelleri nedeniyle oldukça kötüydü. Ülkede özellikle imalat altyapısının kurulabilmesi için tek seçenek olarak endüstriyel ülkelerden gelecek doğrudan yatırımlara ihtiyaç vardı. Bu koşullarda yabancı yatırımcıları ülkeye çekmek ve bilgilendirmek üzere BM’den getirilen ekonomik danışmanların önerisi doğrultusunda EDB kurulmuştur. Kurulun Singapur’u yatırım yapılabilir bir yer olarak tanıtmaya çabaları, ülkede hızla gerçekleştirilen yapısal reformlar, başlangıçta 5 yıl olarak belirlenen ve sonrasında devam eden vergi teşvikleri ve ülkede yaygın olarak kullanılan yabancı dilin İngilizce olması gibi faktörler uluslararası şirketlerin ülkeye ilgi duymasını sağlamıştır. Üretim ekonomisini destekleyen girişimlerin sonucu olarak Singapur ekonomisi içerisinde üretim sektörünün payı günümüzde

yaklaşık olarak % 25'e ulaşmıştır. Bilgi teknolojileri ile desteklenen üretim süreci katma değeri yüksek ürünler üretilmesine olanak sağlayarak ülkeyi dünya ekonomik sistemi içerisindeki üst sıralara taşımıştır. Ülkede oluşan güvenilir piyasa koşullarında en başta doğrudan yabancı sermaye olmak üzere portföy yatırımcıları yatırımlarını sürdürmeye hızla devam etmektedirler.

Singapur'u başarılı kılan nedenler arasında Güneydoğu Asya ülkelerinin 1980 yılından itibaren içerisinde yer aldığı hızlı ekonomik değişim süreçlerinin sağladığı endüstriyel büyüme, lojistik avantajları ve bu ülkelerin öncelikle kendi aralarında yapmış oldukları ticaret anlaşmalarının finans, ulaştırma, iletişim hizmetlerinde yarattığı etki de gösterilebilir.

Singapur'un ekonomik ve finansal başarısında öncelikle kamu desteğinin olduğu görülmektedir. Singapur hükümeti 1960'lı yıllardan başlayarak tüm kurumları ile birlikte bir kalkınma seferberliği yürütmüştür. Hükümetin bu anlamda yapmış olduğu ilk uygulamalardan birisi Birleşmiş Milletlerden ekonomik danışmanlar talep etmek olmuştur. Yabancı danışmanların da katıldığı EDB'nin amacı uluslararası yatırımcıların dikkatini Singapur'a çekmek olarak belirlenmiştir. Kurul çalışmaları doğrultusunda kalkınma sürecini desteklemek için ekonomik büyümeyi teşvik edici yasalar ile birlikte şirketlere sağlanan vergi teşviki ve maliyet avantajının yaratılması yabancı yatırımcıların ülkeye gelmesini kolaylaştırarak Singapur'un bugünkü ekonomik ve finansal başarısının temelini oluşturmuştur.

Singapur'un ekonomik başarısında, dünyanın yeni ekonomik düzeni içerisinde ekonomilerde devlet müdahalesinin sınırlı olarak gerçekleştiği bir ortamda, ülkede var olan merkezi kontrol sisteminin önemli ölçüde etkisi vardır. Kalkınma politikalarını, para ve maliye politikaları ile sosyal politikaları doğrudan belirleyen kontrollü ekonomik sistemin yarattığı şeffaf ortam ile birlikte uygulamaların halk tarafından izlenebilme yolu da açılmıştır. Şeffaflık düzenlemeleri ve politik istikrar ülke imajını etkileyerek özellikle yabancı sermaye/finans yatırımcılarının ülkeyi tercih etmelerini sağlamıştır.

Sürekli bir kalkınma programı ile ekonomik ilerlemesini ve kalkınmasını sürdüren Singapur ekonomisinin büyüme evrimi emek yoğun bir sistem ile başlayıp, yetenek yoğun, sermaye yoğun bir süreçle devam etmiştir. 1990'lı yıllarla birlikte Singapur ekonomisi teknolojik yoğun bir büyüme ivmesi kazanarak ilerleyişini 2000'li yıllarda Bilgi ve İnovasyon tabanlı olarak devam ettirmiştir. Yabancı

yatırımın ülkeye gelmesini kolaylaştıracak ortamın yaratılması ile birlikte ülkeye gelen yabancı yatırımcılar ve şirketlerin, gelişen teknolojiye adapte olmayı sağlaması Singapur'un uluslararası ticari sisteme girebilmesinin yolunu açmıştır. İngilizcenin ülkede yaygın bir dil olması ve kaliteli bir eğitim sistemi ile desteklenen teknolojik dönüşüm süreci Singapur'un Bilgi ve İnovasyon temelli bir ekonomik yapıya kavuşmasını sağlamıştır.

Singapur'un teknolojik uyum ve kaliteli eğitim sistemi yaratma süreci 1980'li yıllarda başlamıştır. Singapur hükümeti yeni bir bilgi altyapısı kurmak ve geliştirmek için yüksek miktarlarda harcama yapmıştır. Hükümet 1980'li yıllarda Singapur'a yapılan doğrudan yabancı yatırımın üç katı kadar altyapı yatırımı yapmıştır. 1990'lı yıllarda Singapur hükümeti ülke ekonomisinin ileri teknolojiye uyum sağlaması amacıyla yüksek düzeyde harcama yapmaya devam etmiştir. Hükümet NCB aracılığıyla Singapur yüksek teknoloji planları için 1991 ile 1995 arasında 2 milyar S\$, 1996 ile 2000 yılları arasında 4 milyar S\$ harcamayı taahhüt etmiştir. Aynı dönemde ileri teknoloji parklarının oluşturulması ile ileri teknoloji kurumlarının kümelenmesi sağlanmıştır. Ayrıca hükümet, ABD, Avustralya ve Avrupa'daki üniversite ve kolejlerle işbirliğini öngören Singapur Milli Üniversitesi Küresel İşbirliği Programı aracılığıyla ülkenin teknolojik araştırma seviyesini derinleştirmeye çalışmıştır. Singapur'da 2000'li yıllardan sonra yüksek katma değerli ürünler ve hizmetlerin üretilmesi için gerekli reformlar yapılmış ve GSYİH içerisindeki Ar-Ge harcamalarının payının düzenli olarak artması sağlanmıştır. Ar-Ge harcamaları çevre ve su teknolojileri, biyomedikal bilimler, interaktif ve dijital medya gibi seçilmiş bazı sektörler üzerinde yoğunlaşmıştır.

Singapur hiçbir doğal kaynağa sahip olmamasına rağmen sadece sahip olduğu coğrafi konum avantajını kullanarak ve bilgi temelli bir kalkınma stratejisi uygulayarak üçüncü dünya ekonomisinden gelişmiş ekonomiler seviyesine yükselmiştir. Bu kapsamda Singapur'un başlangıç aşamasında sahip olduğu sorunlar/dezavantajlar:

1. Endüstri atılımı yapabilecek kadar yeterli seviyede girişimciye sahip olmaması,
2. Konut yetersizliği,
3. Kötü sağlık koşulları ve temiz içme suyu kıtlığı,
4. İşsizlik,

5. Ülkede yaşayan çeşitli etnik kimlikler arasındaki gerginlik,
6. Ülke tasarruflarının yetersizliği,
7. Milli endüstriyi korumak amacıyla uygulanan ticaret engellerinin ihracat yapma koşullarını zorlaştırması,
8. Doğal kaynaklara sahip olmaması,
9. Eğitim seviyesinin düşüklüğü ve yetişmiş insan gücüne sahip olmaması,
10. Komşu ülkelerle yaşanan sosyal ve ekonomik sıkıntılar

olarak sıralanabilir.

Singapur'un ekonomik kalkınması ile oluşturduğu ülke markası ve bölgesel finans merkezi olma sürecinde başarılı olmasını sağlayan unsurlar/avantajlar;

1. Deniz kıyısında doğal bir liman şehri olması,
2. Deniz ticareti yapılan rotaların birleştiği bir konumda yer alması,
3. Sahip olduğu stratejik/coğrafi konumu,
4. Kanunlarla yönetilen bir ülke olması, tarafsız bir yargı sisteminin oluşturulması ve yasaların açık ve anlaşılır olması,
5. Tayfun ve deprem bölgelerinin uzağında olması,
6. İyi bir devlet yönetimine sahip olması,
7. Yolsuzluk karşıtı politika uygulamaları,
8. Politik İstikrar,
9. İngilizcenin ülkede yaygın bir dil olarak kullanılması,
10. Eğitim sisteminde yapılan köklü değişim sonucu yaratılan kaliteli bir eğitim sistemine sahip olması,
11. Birleşmiş Milletlerden talep edilen ekonomik danışmanlarca oluşturulan Ekonomik Kalkınma Kurulu'nun olumlu çalışmaları,
12. İmalat sektörünün geliştirilmeye çalışılması, bu amaçla başlangıçta bir sanayi bölgesi oluşturulması,
13. Ekonomik büyümeyi teşvik edecek kanunların yapılması, Özellikle vergi teşvikleri yolu ile iş yapma maliyetlerinin azaltılması ve bu kapsamda yabancı yatırımcıların ülkede yatırım yapmalarının sağlanması,
14. Kalkınma sürecinin ilk aşamasında inşaat sektörü gelişiminin istihdam yaratmak amacıyla desteklenmesi,
15. Singapur limanının gelişiminin desteklenmesi,

16. Yabancı yatırımcıları Singapur'da yatırım yapmaları konusunda teşvik ederek büyük altyapı yatırımlarının yapılmasının sağlanması,
17. Ülkenin yapmış olduğu kalkınma atılımı sonucunda, petrol gibi önemli bir doğal kaynağa sahip olmamasına rağmen bugün dünyanın en önemli petrol türevleri pazarına sahip olması,
18. Singapur hükümetinin özel girişimi desteklemesi, ancak özel girişimin yetersiz kaldığı alanlarda kamu yatırımlarını gerçekleştirilmesi,
19. Singapur hükümetinin başlangıç aşamasında yabancı yatırımcıyı ülkeye çekebilmek için ülkedeki işgücü koşullarını iyileştirmesi, bu bağlamda istihdam yasasının çıkarılması, imalat endüstrisinden hizmet endüstrisine geçiş aşamasında ise yüksek donanımlı işgücü oluşturabilecek politikaların üretilmesi,
20. 1980'li yıllarla birlikte bilgi teknolojileri kültürünün gelişimi ve uygulanmasını desteklemek amacıyla NCB'nin oluşturulması,
21. Ülkedeki teknolojik araştırma seviyesini yükseltmek amacıyla Singapur Milli Üniversitesi ile başarılı ülke eğitim kurumları arasında (kolej, üniversite) küresel işbirliği programı uygulanması,
22. Sürekli kalkınma hedefi doğrultusunda yasaların periyodik olarak güncellenmesi,
23. Sürdürülebilir büyüme temposunun yakalanabilmesi için çevresel koşulların da değerlendirilmesi,
24. Yüksek katma değere sahip ürün ve hizmet üretebilmek için GSYİH içerisindeki Ar-Ge harcama miktarının düzenli olarak artırılması, inovasyon sürecinin hızlandırılması için sürekli reformların gerçekleştirilmesi ve üretim verimliliğinin artırılması amacıyla Ar-Ge yatırımlarının seçilmiş sektörler için yapılmasının sağlanması,
25. Singapur'un gelişiminde lojistik tarihi, endüstriyel büyüme süreci ve Güneydoğu Asya ekonomilerinde 1980'li yıllardan sonra yaşanan hızlı ekonomik değişimlerin etkisi olmuştur. Bu bağlamda, Doğu Asya'daki büyük bölgesel ve uluslararası merkezde ticaret, finans, ulaştırma, iletişim ve artan bilgi-yoğun hizmet sektörünün gelişmesi de büyüme sürecine olumlu katkı sağlamıştır.

Singapur finans sektörünün gelişimi 1960'lı yıllarla birlikte başlamaktadır. Başlangıçta sanayileşmeyi gerçekleştirmek için reel ekonominin ihtiyaç duyduğu sermayeyi sağlayacak bir finansal sisteme ihtiyaç ortaya çıkmıştır. Bu amaçla;

1. Komşu ülkelere yabancı para değişim hizmeti sağlanmış,
2. Asya Dolar Piyasasının (ADM) kurulması sağlanarak Asya Para Birimi (ACM) oluşumu gerçekleştirilmiştir,
3. Yabancıların Singapur'da elde ettikleri faiz gelirlerinden vergi almama politikası izlenmiş,
4. Yabancıların ülkeye gelmeleri ve yatırım yapabilmeleri için uygun koşullar yaratılmıştır.

Komşularına sağladığı yabancı para değişimi hizmeti Singapur'un bölgedeki ticaret merkezi olma konumuna katkı sağlamıştır. Gelişen ekonomisiyle birlikte Singapur'un finansal sektörü kıyı bankacılığına olan güçlü taleple ve yerli bankacılık sektörünün katkılarıyla birlikte hızla büyümeye başlamıştır. Singapur'un finansal gelişim süreci ülkede uygulanan kalkınma politikaları ile etkileşimli olarak gerçekleşmiştir.

1990'lı yıllarda serbest sermaye hareketleri, teknolojik ilerlemeler ve yatırımcılara sunulan şeffaf ve düzenleyici çevre faktörleri ile sermaye hareketlerinin hız ve hacim anlamında büyümesi finansal sektörde hızlı bir büyümeye yol açmıştır. Ekonominin liberalleşmesi beraberinde bankacılık ve diğer sektörlerde de liberalleşmeyi getirmiş, bu durum Singapur'a büyük miktarlarda sermaye girişini sağlamıştır.

Singapur Finansal Sisteminin tarihsel süreçte başarıya ulaşmasının nedenleri;

1. Açık ve anlaşılır yasal düzenlemeler,
2. Gelişmiş, şeffaf bir düzenleyici çerçevenin oluşturulması,
3. Mülkiyet haklarının düzenlenmesi,
4. Sözleşmelerin bağlayıcılığının güçlendirilmesi,
5. Hukuk ve Finans konusunda uzman kişilerin çoğalması,
6. Güçlü bir bankacılık sisteminin oluşturulması,
7. Bankacılık sektörünün liberalizasyonu,
8. Finans ve Sigortacılık sektörüne doğrudan yabancı yatırımların artmasını sağlayacak politikalar üretilmesi,
9. Bankacılıkta gizlilik yasalarının uygulanması,

10. Etkin vergi politikası uygulanması,
11. Kobi bankacılığının desteklenmesi,
12. Sofistike bankacılık hizmetlerinin sağlanması,
13. Kıyı bankacılığı (Off-Shore) uygulamasına izin verilmesi,
14. Finans Sektörü ile ilgili tüm kararlar için tek yetkili kurumun Singapur Merkez Bankası olması, yetkilerin tek elde toplanması yolu ile düzenleme ve uygulama kolaylığı yaratılması

gibi düzenlemelerin uygulamaya geçirilmesi olarak değerlendirilebilir.

Singapur'un Ulusal Kalkınma Stratejisi etkisi ile gerçekleşen Bölgesel Finans Merkezi olma süreci yapılan teorik çalışma ve literatür taraması ile birlikte değerlendirilerek Tablo 4.1 oluşturulmuştur. Yapılan karşılaştırma, uluslararası pek çok değerlendirmede en iyi örnekler arasında gösterilen Singapur'un genel profilini görmek ve bir ülkenin kalkınma sürecindeki başarısının aynı zamanda finans merkezi olma sürecini de desteklediğini izlemek açısından yönlendirici olacaktır. Ayrıca bu karşılıklı değerlendirme finans merkezlerinin ülkelerin kalkınma süreçlerinde hem neden hem sonuç olarak ortaya çıkışına ışık tutarak İFM projesinin salt bir finansal merkez olma hedefi taşınamaması, ülke kalkınma programlarıyla eş zamanlı olarak yürütülmesi gerekliliğini vurgulamayı hedeflemektedir.

Tablo 4.1: Türkiye ve Singapur karşılaştırması (TUİK, GCI, GFCI, DOİNG BUSINESS, BİST, SINGAPORE EXCHANGE, KVK, IRAS (Inland Revenue Authority of Singapore), TRANSPARENCY INTERNATIONAL, SINGSTAT' verilerinden faydalanılmıştır. Tez yazarı tarafından oluşturulmuştur).

	Kriterler	Türkiye	Singapur
1	Vergi politikaları	Kurumlar Vergisi oranı 2006 yılından itibaren % 20 olarak uygulanmaktadır.	Kurumlar Vergisi oranı 2010 yılından itibaren % 17 olarak belirlenmiştir. 2005 yılında açıklanan vergi muafiyeti planı ile yeni işe başlayan şirketlere ilk 100.000 ABD gelirleri için tam muafiyet, sonraki 200.000 ABD Doları gelirleri için % 50 muafiyet uygulanmaktadır.
2	Makroekonomik Durum	2015 Yılı için GSYH Büyüme oranı: % 4 TÜFE (Yılsonu): % 8,81 İşsizlik Oranı: % 10,3	2015 Yılı için GSYH Büyüme oranı: % 2 TÜFE (Yılsonu): % -0,5 İşsizlik Oranı: % 2,8
3	Şeffaflık	Uluslararası Şeffaflık Örgütünün 168 ülke arasında yapılan Yolsuzluk Algı Endeksi çalışması 2015 sonuçlarında Türkiye'nin puanı 2014 yılına göre 3 puan düşerek 42'ye gerilemiştir. Ülke sırası ise 64. sıradan 66. sıraya gerilemiştir. Uluslararası Şeffaflık Örgütüne göre 50 puanın aşağısı yolsuzluk algısı bakımından ciddi risk teşkil etmektedir.	Uluslararası Şeffaflık Örgütünün 168 ülke arasında yapılan Yolsuzluk Algı Endeksi çalışması 2015 sonuçlarında Singapur'un puanı 2014 yılına göre 1 puan artarak 85 olmuştur. Ülke sırası ise 7. sıradan 8. sıraya gerilemiştir.

Tablo 4.1 (Devam): Türkiye ve Singapur karşılaştırması (TÜİK, GCI, GFCI, DOİNG BUSINESS, BİST, SINGAPORE EXCHANGE, KVK, IRAS (Inland Revenue Authority of Singapore), TRANSPARENCY INTERNATIONAL, SINGSTAT' verilerinden faydalanılmıştır. Tez yazarı tarafından oluşturulmuştur).

	Kriterler	Türkiye	Singapur
4	Ar-Ge Yatırımları	Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), "Merkezi Yönetim Bütçesinden Araştırma Geliştirme Faaliyetleri İçin Ayrılan Ödenek ve Harcamalar, 2014-2015" verilere göre Ar-Ge için 2014 yılında bir önceki yıla göre yüzde 3,73 azalışla 5 milyar 611 milyon lira harcama yapılmıştır.	Teknoloji Planı çerçevesinde Singapur Hükümeti kalkınmayı bir sonraki aşamaya taşıma amacıyla 2016-2020 yılları arası Ar-Ge, inovasyon ve girişim faaliyetleri için 19 Milyar SGD harcamayı taahhüt etmiştir.
5	Global Finans Merkezleri İndeksi (GFCI)	Dünyada öne çıkmış finans merkezlerinin küresel rekabetteki konumunun araştırıldığı Global Finans Merkezi İndeksinde (GFCI 19) İstanbul 1000 puan üzerinden yapılan değerlendirmeye göre 636 puanla 45. sırada yer almaktadır.	GFCI indeksinde (GFCI 19) Singapur 1000 puan üzerinden yapılan değerlendirmeye göre 755 puanla 3. sırada yer almaktadır.
6	Küresel Rekabet Edebilirlik Raporu (GCI)	Raporda ülkeler ekonomik büyümeleri bakımından belirlenen temel faktörler doğrultusunda açıklanmış ve rekabet güçlerine göre sıralanmıştır. Türkiye Tük verilerine göre 2015 yılı için 9.261 ABD Doları olan kişi başı GSYİH'sı ile raporda belirtilen gelişmişlik düzeyine göre "Verimlilik Temelliden, İnovasyon'a Geçiş Ekonomileri" grubu içerisinde yer almaktadır. 140 ülkenin değerlendirildiği ve puanlandığı (Puanlama 1 ile 7 arasında yapılmaktadır) GCI 2015-2016 raporunda Türkiye 51. sıradadır ve puanı 4,4 olmuştur.	Singapur 2015 yılında 52.888 ABD Doları olan kişi başı GSYİH'sı ile raporda belirtilen gelişmişlik düzeyine göre 'İnovasyon Temelli Ekonomiler' grubu içerisinde yer almaktadır. GCI 2015-2016 raporunda Singapur 2. sırada yer almış ve aldığı puan 5,68 olmuştur.
7	Doing Business(İş Yapma Kolaylığı)	İş Yapma Endeksi (Doing Business) ülkelerin iş yapılabilme durumlarını gösteren ve dünya ekonomileri arasında yatırım ortamını etkileyebilecek karşılaştırmalı bir değerlendirme sunan yıllık bir rapordur. 27 Ekim 2015 tarihinde yayımlanan 'İş Yapma Kolaylığı 2016 'Düzenleyici Kalitenin ve Verimliliğin Ölçülmesi' başlıklı rapora göre Türkiye 189 ülke arasında 55. sırada yer almaktadır.	'İş Yapma Kolaylığı 2016 'Düzenleyici Kalitenin ve Verimliliğin Ölçülmesi' başlıklı rapora göre Singapur 189 ülke arasında ilk sırada yer almaktadır. Singapur'un sıralaması son 5 yılda değişmemiştir
8	Borsa Değeri ve Borsaya Kote Olan Şirket Sayısı	BİST'e kote olan şirket sayısı 545'dir.BİST toplam piyasa değeri 201.29 milyar ABD Dolarıdır.	Singapur Borsasına kote olan şirket sayısı 763'tür.Toplam piyasa değeri 898,7 milyar SGD'ye ulaşmıştır.
9	Doğrudan Yabancı Yatırım	2014 yılı için DYY miktarı 12.530 Milyon ABD Doları'dır.	2014 yılı için DYY miktarı 757.066,59 Milyon ABD Doları'dır.
10	Finansal Derinlik	2015 yılı için M1/GDP:0,16; M2/GDP:0,62; M3/GDP:0,64; M2/M1:3,86	2015 yılı için M1/GDP:0,40 ; M2/GDP:1,29; M3/GDP:1,32 ; M2/M1:3,24

Tablo 4.1'de yapılan ilk karşılaştırma kriterine göre Türkiye'de Kurumlar Vergisi oranı % 20 iken Singapur'da % 17'dir. Türkiye ile Singapur arasındaki asıl ayrışma uygulanan Vergi Teşvik Politikalarına ilişkindir. Singapur'da ülke kalkınma sürecinin ilk aşamalarından itibaren özellikle ülkeye yabancı sermayeyi çekebilmek amacıyla yaygın bir vergi teşvik politikası uygulanmıştır. Uygulanan teşvikler yolu

ile ülkeye yabancı sermayenin gelmesi sağlanmış ve bu durum ülkenin finans merkezi olma sürecini tetiklemiştir.

İFM projesinde ülkeye yabancı sermayeyi çekebilmek amacıyla yaygın bir vergi teşvik politikası uygulaması ile birlikte finans ve sigortacılık sektörüne doğrudan yabancı yatırımların artmasını sağlayacak politikalar üretilmesi gerekmektedir. Uygulanan teşvikler ve politikalar ülkeye yabancı sermayenin gelmesini sağlayarak finans merkezi olma sürecini hızlandıracaktır.

Tablo 4.1’de karşılaştırılan ikinci kriter ülkelerin makro ekonomik özelliklerine ilişkindir. Buna göre Türkiye’nin Singapur’dan daha başarılı olduğu tek alan makro ekonomik büyüme oranı olarak gösterilmektedir. 2015 yılının düşük büyüme performansı, Singapur’un kamu inşaat sektörü, toptan ve perakende ticaret ve finans ve sigortacılık sektörlerindeki büyümesinin imalat sektöründe yakalanamamasından kaynaklanmıştır. Singapur, küçük ve yetersiz bir iç piyasa yapısına sahip olan bir ülkedir. Bu nedenle ekonomik büyümesini sürdürebilmek için yeni piyasalar bulmak zorundadır. Büyümesi yavaşlayan bölge ekonomisi ve dünya ekonomisindeki durgunluk ülkedeki düşük performansın diğer nedenleri olarak gösterilebilir.

Türkiye’nin dünya ekonomisinde yaşanan durgunluğa rağmen yakaladığı % 4’l k büyüme talep kaynaklı bir büyümedir. Bu durum ise sahip olduğu canlı iç piyasa yapısının bir sonucu olarak gerçekleşmektedir. Canlı iç piyasa yapısı, Türkiye’nin ekonomik gelişme sürecini olumlu etkileyerek İFM projesinde İstanbul için önemli bir avantaj olabilecektir. Ancak canlı iç piyasa yapısının olumlu etkisini iyi değerlendirebilmek için Türkiye’de iş yapma kolaylığının sağlanması gerekmektedir. Bu anlamda canlı iç piyasa yapısının ve düşük maliyet avantajının iş yapma kolaylığı ile desteklenmesinin Türkiye’nin büyüme oranına ve İFM projesine katkıları önemli boyutlarda olacaktır.

Değerlendirilen    nc  kriter olan şeffaflık ölçütüne göre Yolsuzluk Algı Endeksi sıralamasında 168 ülke arasında 42. sırada yer alan Türkiye’nin oldukça düşük bir performans sergilediği, Singapur’un ise 8. sırada olduğu görülmektedir. Türkiye’nin bu alanda gösterdiği düşük performans ve ülke imajında yarattığı olumsuz bakış açısı İFM projesinde İstanbul için önemli bir dezavantaj olarak gösterilebilir. Bu bağlamda imajın değiştirilmesi yolu ile yerli ve yabancı yatırımcı güveninin kazanılması için konuya ilişkin şeffaf yasal düzenlemeler ile birlikte

yolsuzluk karşıtı politikalar oluşturularak olumsuz algının düzeltilmesi İFM projesinin başarısı açısından oldukça önemlidir.

Şeffaf yasal düzenlemeleri ve yolsuzluk karşıtı politikaları, Singapur'un ülke olarak dünyada oluşan olumlu imajına katkı sağlamıştır. Oluşan imaj ve yabancı yatırımcıları ülkeye çekebilmek için yapılan düzenlemelerle vergi teşviklerinin etkisi ülkenin yerli/yabancı yatırımcılar tarafından tercih edilmesini sağlamıştır. Belirtilen bu unsurlar Singapur'un kalkınmasını ve finans merkezi olma sürecini etkileyen en önemli unsurlar olarak gösterilebilir.

Ar-Ge harcamalarına bakıldığında ise ülke kalkınma politikasını İnovasyon ve Ar-Ge üzerine kuran Singapur'un son derece iyi bir performans göstermesinde özellikle 2000'li yıllardan sonra GSYH'dan Ar-Ge harcamalarına ayırdığı önemli miktarlardaki payların etkisi olduğu görülmektedir. Yaklaşık % 2 olarak gerçekleşen harcama miktarı ile Singapur dünya üzerinde Ar-Ge harcamalarına en çok pay ayıran gelişmiş ülkeler arasında yer almaktadır.

Tablo 4.1'de GFCI ve GCI endekslerinde İstanbul'un ve Türkiye'nin gösterdiği düşük performansa karşın Singapur'un yüksek performansının nedenleri arasında:

1. Yenilikçi ve rekabetçi bir piyasa yapısına sahip olması,
2. Kurumsal ve ekonomik altyapısının sağlamlığı ile birlikte açık ve adil yasal düzenlemeler,
3. Şeffaflık politikaları, açık ve anlaşılır vergi politikaları,
4. Eğitim altyapısının temel eğitim, yüksek öğrenim ve hizmet içi eğitim olarak sağlam yapılanması,
5. İşgücü piyasasındaki rekabetçi ve adil uygulamalar,
6. Bilgi teknolojileri odaklı, İnovasyon ve Ar-Ge'yi destekleyen ve bu anlamda fikri mülkiyet haklarının korunması konusunda etkili yasalara sahip olma

gibi temel özellikler sayılabilir.

Karşılaştırma yapılan 7. Kriter 'İş Yapma Kolaylığı Endeksi'dir. Çok sayıda uluslararası şirketin yönetim merkezini barındıran Singapur, dünyada iş yapılabilme konusunda en iyi konumda yer almaktadır. Singapur bu alanda 10 yıl üst üste en kolay iş yapılabilen ülke unvanını sürdürmüştür. Dünya Bankası, endeks sıralamalarında, iş kurma ve kapatma süresi, yapı izni alma süresi ve ülkenin en büyük iş bölgesinde vergi ödeme süresi gibi ölçütler kullanmaktadır. Singapur'un

şirket kurmayı kolaylaştırıcı bürokratik süreçleri ve vergi sistemine kaydolabilmek için on-line form kullanılabilmesi ülkenin 'İş Yapma Kolaylığı Endeksi'nde 1. sırada olmasının nedenleri olarak gösterilebilir.

Küresel Finans Merkezleri Endeksinde, Küresel Rekabet Edebilirlik Raporunda ve İş Yapma Kolaylığı Endeksinde ilk sıralarda yer alan Singapur'un başarısında şeffaf düzenleyici sistem ile birlikte MAS'ın finansal sektörü kalkındırma çabaları ve yürüttüğü güçlü denetim ve gözetim mekanizmasının da katkısı vardır.

Borsa Değeri ve Borsaya Kote olan şirket sayısı bakımından yapılan karşılaştırmada; Borsa İstanbul verilerine göre 2015 yılı sonu itibariyle Borsa İstanbul'daki şirketlerin toplam piyasa değeri 555 milyar lira düzeyinde gerçekleşmiştir. 30 Haziran 2016 tarihi itibariyle bu değer 40 milyar lira yükselerek 595 milyar Türk Lirasına (12 Ağustos 2016 TCMB'nin gösterge niteliğindeki kur verilerine göre hesaplandığında 201,29 Milyar ABD Doları) ulaşmıştır. BİST'e kote olan şirket sayısı KAP'ın 21 Ağustos 2016 tarihli verilerine göre 545'tir. Singapur Borsası (Singapore Exchange) verilerine göre Haziran 2016 sonu itibariyle Singapur Borsasına kote olan şirket sayısı 763 olmakla birlikte Borsanın toplam piyasa değeri 898,7 milyar Singapur Dolarına ulaşmıştır. Bu bilgilere göre BİST'in gelişmişlik düzeyi Singapur Borsasının oldukça altında yer almaktadır.

Karşılaştırma yapılan 9. Kriter ülkelere yapılan DYY miktarına ilişkindir. Bu kritere göre 2014 yılı için Türkiye'ye yapılan DYY miktarı 12.530 Milyon ABD Doları iken Singapur'a yapılan DYY miktarı 757.066,59 Milyon ABD Doları'dır. Singapur'a yapılan yatırımların yaklaşık yarısı finans sektörüne yapılırken Türkiye de ise bu oran %18 olarak gerçekleşmiştir. Türkiye ile Singapur arasındaki DYY açısından oluşan oldukça yüksek fark ülkeye DYY artması için ekonomik, mali, yargasal ve sosyal düzenlemeler konusunda reform niteliğinde çalışmaların yapılması gerekliliğini göstermektedir.

Karşılaştırma yapılan son kriter ise ülkelerin finansal derinlik oranlarıdır. Finansal derinlik ekonomik birimlerin tasarruflarının verimli yatırımlara dönüşmesini sağlayan finans ağlarının yaygınlaşmasıdır. Finansal derinliği sık olan bir ekonomide fonların büyük bir bölümü sistem içinde kalmaktadır. Bu durum fonların reel ekonomiye aktarım mekanizmasında aksaklıklara neden olmaktadır. Reel ekonominin mali olarak desteklenememesi ekonomik büyümeyi orta ve uzun dönemde olumsuz olarak etkileyecektir. Ayrıca finansal derinliğin yeterince

gelişememesi finans merkezi oluşumunun önündeki en önemli engel olarak da değerlendirilebilir. Tablo 4.2’de Türkiye ve Singapur finansal derinlik bakımından karşılaştırılmıştır.

Tablo 4.2: Türkiye-Singapur parasal istatistik karşılaştırması (Tuik, TCMB, Singstat verilerinden faydalanılmıştır. Tez yazarı tarafından oluşturulmuştur).

TÜRKİYE PARASAL İSTATİSTİKLERİ												SİNGAPUR PARASAL İSTATİSTİKLERİ											
Yıllar	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Yıllar	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
M1/GDP	0,10	0,10	0,09	0,09	0,11	0,12	0,11	0,13	0,14	0,14	0,16	M1/GDP	0,22	0,22	0,24	0,28	0,33	0,35	0,38	0,39	0,41	0,41	0,40
M2/GDP	0,37	0,39	0,41	0,46	0,52	0,53	0,51	0,53	0,58	0,58	0,62	M2/GDP	1,04	1,12	1,10	1,23	1,33	1,25	1,28	1,32	1,32	1,32	1,29
M3/GDP	0,40	0,42	0,44	0,48	0,54	0,56	0,54	0,56	0,61	0,61	0,64	M3/GDP	1,06	1,14	1,13	1,26	1,35	1,27	1,30	1,34	1,35	1,35	1,32
M2/M1	3,84	4,12	4,44	5,21	4,75	4,39	4,48	4,12	4,04	4,04	3,86	M2/M1	4,77	5,02	4,65	4,40	3,97	3,58	3,39	3,38	3,21	3,20	3,24

$M0$ = Dolaşımdaki Para Miktarı - Bankalardaki Para Miktarı

$M1$ = Dolaşımdaki Para Miktarı + Vadesiz Mevduat (TL, YP) Miktarı

$M2$ = $M1$ + Vadeli Mevduat (TL, YP) Miktarı

$M3$ = $M2$ + Repo + Para Piyasası Fonları Miktarı + İhraç Edilen Menkul Kıymetler Miktarı

Para arzı, bir ekonomide dolaşımda bulunan toplam para miktarını ifade eden bir kavramdır. Para arzının miktarı $M1$ ve $M2$ olmak üzere 2 araçla ölçülmektedir. $M1$ genel anlamda dolaşımdaki nakit paranın, vadesiz mevduatların ve çeklerin toplamlarından oluşmaktadır. $M1$ ’e tasarruf ve kısa dönem vadeli mevduatların eklenmesiyle oluşan toplam ise $M2$ para arzı tanımını oluşturmaktadır. Bir ekonomide finansal piyasaların gelişmişlik düzeyi ile ilgili değerlendirmeler yapabilmek amacıyla kullanılan yöntemlerden biri $M1$ ve $M2$ para arzı miktarlarının ülkenin milli gelirine oranlarının ölçülmesi ve bu oranların yıllar içindeki seyrinin analiz edilmesidir.

Bu oranlardan $M1$ /GSYİH oranı bankacılık sektöründe vadesiz mevduat olarak değerlendirilen para miktarının milli gelire oranını da göstermesi bakımından önemli bir göstergedir. Bir ekonomide $M1$ /GSYİH oranının yüksek olması ekonomide kaynak aktarımında ve ekonomik birimlerin yaptıkları ödemelerde bankacılık sektörünün daha çok kullanıldığını ifade etmektedir. Ayrıca, bu oranın yıllar itibariyle yükselmesi ülkedeki ekonomik birimlerin finansal kurumlar aracılığıyla değerlendirdikleri tasarruf miktarlarının arttığını göstermektedir. Sonuç olarak $M1$ /GSYİH oranındaki artış ülkenin finansal piyasasının gelişmişlik düzeyini artırmaktadır. Yukarıdaki tablolarda bulunan oranlar incelendiğinde 2015 yılı

verilerine göre Türkiye ve Singapur için hesaplanan M1/GSYİH oranları sırasıyla 0,16 ve 0,40'tır. Bu oranlar Singapur finans piyasasının Türkiye finans piyasasına göre daha gelişmiş ve daha derin bir piyasa olduğunu göstermektedir. Yıllar itibariyle bu oranlar incelendiğinde Türkiye için hesaplanan oranlar göreceli olarak düşük hızda olmakla birlikte artış eğilimindedir.

M2/GSYİH oranı, ekonomik birimlerin tasarruflarını değerlendirme konusunda bankacılık sistemini ne kadar kullandıklarını göstermesi bakımından önemlidir. Bir ülkede bankacılık sisteminde değerlendirilen para miktarındaki artış ekonomik birimlerin bankacılık sektörüne güven duygusunun artışıyla gerçekleşebilmektedir. Tabloda 2015 yılı verileri incelendiğinde Türkiye ve Singapur için M2/GSYİH oranları sırasıyla 0,62 ve 1,29 olarak hesaplanmıştır. Bu oranlara göre uluslararası anlamda ekonomik birimlerin tasarruflarını değerlendirmek için Singapur bankalarını tercih edecekleri öngörülebilir.

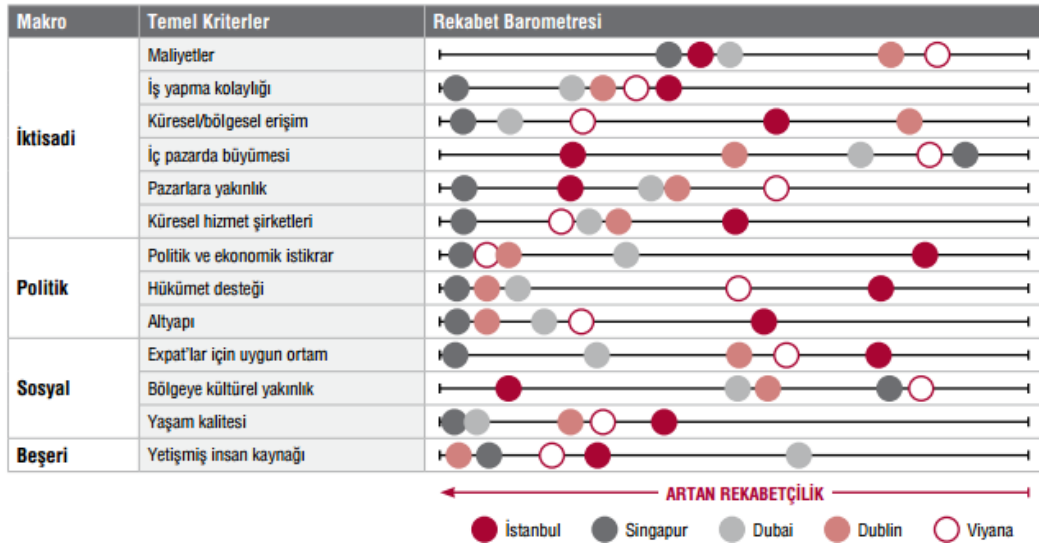
Para ve sermaye piyasaları fonlarını da içeren para tanımı olan M3'ün GSYİH'e oranı, ekonomide para ve sermaye piyasalarına aktarılan fonların milli gelire oranını göstermesi bakımından önemlidir. M3/GSYİH oranının yüksekliği ülkenin para ve sermaye piyasalarının gelişmişliğini ve finansal derinliğin yüksekliğini ifade etmektedir. Tabloda 2015 yılı verileri incelendiğinde Türkiye ve Singapur için M3/GSYİH oranları sırasıyla 0,64 ve 1,32'dir. Bu oranda da Singapur'un bariz üstünlüğü göze çarpmaktadır. Finansal gelişmişlik düzeyinin artması için para ve sermaye piyasasına duyulan güvenin ve finansal ürün çeşitliliğinin artması gerekmektedir. Ekonomik birimlerin fon ihtiyacını daha ucuz ve hızlı bir şekilde karşılayacak bir piyasaya sahip olmak finansal derinliğin artması ile mümkün olabilmektedir. Finansal derinleşmenin sağlanabilmesi için finansal ürün çeşitliliğinin artırılması amacıyla klasik finansal araçlara ek olarak türev ürünlere de yönelmek gerekmektedir.

M2 para arzı miktarının M1 para arzı miktarına oranı ise ekonomik birimlerin tasarruflarının ne kadarını vadeli mevduat olarak değerlendirdiklerini ifade etmektedir. Bu oran ekonomik birimlerinin tasarruflarını değerlendirme tercihlerini de göstermektedir. Finansal gelişmenin artması ile beraber ekonomik birimler tasarruflarını işlem yapma amacıyla da olsa atıl bir şekilde tutmak yerine vadeli mevduat olarak değerlendirmeyi tercih edeceklerdir. Tabloda 2015 yılı verileri incelendiğinde Türkiye ve Singapur için M2/M1 oranları sırasıyla 3,86 ve 3,24

olarak hesaplanmıştır. Bu oranların birbirine yakınlığı Türkiye’de ve Singapur’da tasarrufları vadeli mevduat olarak değerlendirme tercihlerinin benzer olduğunu göstermektedir.

Ayrıca, SPK’nın 2014 yılı verilerine göre Türkiye’de piyasaya arz edilen borçlanma senedi tutarı 43.578.718.864,00 TL ve senet ihraç eden 186 kurum ve/veya kuruluştan 55 adeti reel sektörde faaliyet göstermekte iken, MAS’ın 2015 yılında yayınladığı “Singapur Kurumsal Borç Piyasası Gelişimi Raporu”nda yer alan verilere göre Singapur’da piyasaya arz edilen borçlanmas senedi tutarı 200 milyar SGD ve senet ihraç eden firma sayısı 149 adettir. Bu durum Singapur borçlanma piyasasının daha derin ve gelişmiş olduğunu göstermektedir.

Yapılan literatür araştırmasında Türkiye ile Singapur ülke karşılaştırmasının yapıldığı çalışmaların kısıtlı olduğu görülmüştür. Bunlardan en önemlisi olarak YASED üyesi firmalar tarafından Türkiye’nin bölgesel üs olabilirliğine ilişkin yapılan ‘Sürdürülebilir Küresel Rekabet İçin Bölgesel Merkez Türkiye’ çalışma raporunda Şekil 4.2’de aktarıldığı gibi Singapur’un da dahil olduğu başarılı ülke örnekleri ile Türkiye karşılaştırması yapılmıştır. Yukarıda belirtilen kriterler YASED çalışması ile birlikte değerlendirildiğinde dünyanın en iyi bölgesel üssü durumunda olan ve çalışmanın da konusu olan Singapur’un başarı stratejisinde, uyguladığı ticaret, finans, lojistik, dağıtım ve bilgi alanlarında kaliteli hizmet sunumunun etkili olduğu görülmektedir. Şekil 4.1’de yapılan karşılaştırma aynı zamanda bize Türkiye’nin yukarıda da belirtildiği gibi maliyetler, pazarlara yakınlık ve iç pazarda büyümesi kriterleri konusunda avantajlarına karşın genel olarak rekabet gücünü artırmak için gerçekleştirmesi gerekli iktisadi, politik, sosyal ve beşeri çalışma alanları da göstermektedir. Raporda Türkiye’nin bölgesel bir üs olabilmesi için stratejik 7 sektör belirlenmiştir. Bu sektörler Otomotiv, Bankacılık, Hızlı Tüketim, Enerji, Lojistik, Sağlık ve Bilgi ve İletişim Teknolojileri olarak sıralanmıştır. Sektörlerin teşvikler ile desteklenmesi gerekliliğide ayrıca belirtilmiştir.

Şekil 4.1: Türkiye'nin rekabet gücünün değerlendirilmesi (www.yased.org.tr/Files/yased_raporlar/SURDURULEBLR_KURESEL_REKABET_CN_BOLGESEL_MERKEZ_TURKYE.pdf E.T:22.02.2016.).

4.8 Araştırmanın Sonuçları

Ekonomilerin gelişme süreçlerinde sanayileşmenin payının oldukça önemli olduğu görülmektedir. Sırasıyla buharlı makinalar, elektrikli makinalar ve elektronik makinalarla evrimini sürdüren sanayi üretimi günümüzde 4.0 olarak tabir edilen robotlu teknolojinin kullanılmasını mümkün kılan ve çevreyi önemseyen bir konuma ulaşmıştır. Gelişmiş ülkelerin kalkınma süreçlerinde genel olarak sanayi ekonomilerini artan bir hızda bilgi teknolojileri ile birleştirdikleri görülmektedir. Ülke ekonomilerinin rekabet düzeyini artıran katma değeri yüksek ürün üretimi ülke sanayilerinin bilimsel ya da teknolojik bilgi ile içselleştirebilmesiyle mümkün olabilmektedir. Katma değeri yüksek üretim teknolojilerine sahip ülkelerin gelişme süreçleri incelendiğinde Ar-Ge ve İnovasyonun ön plana çıkarıldığı görülmektedir. Singapur, elde ettiği önemli başarılar ile bu durum için iyi bir örnek olabilir.

Dünya ekonomik sistemi son derece hızlı bir dönüşümden geçmektedir. Hizmet sektöründe bilgi teknolojilerinin gelişimi, tarım sektöründe modernizasyon ve sanayileşme sürecinde 4.0 sanayi oluşumu ile farklı bir boyuta taşınan sistem, yaşanan bu dönüşümlerini bilgi ekonomisinin taçlanması ile yakalayabilmiştir. Bilgi ekonomisi, salt kendisi ile değerlendirilecek bir sistem olmaktan ziyade, sanayi, tarım, hizmet sektörlerini daha pratik, daha faydalı, daha anlamlı, verimliliği yüksek bir boyuta taşıyan ve kendi dinamikleri ile hızla gelişerek büyümeye devam eden bir sistemdir.

Ekonomik gelişimin yanında sanattan eğitime, spordan kültüre ve iklimden turizme kadar hayatın her alanında yaşanan değişimin finans sistemini etkilemesi kaçınılmaz olmuştur. Bilgiyi ve teknolojiyi iyi bir şekilde özümsemiş ve finans sistemine entegre etmiş ülkelerin her alanda olduğu gibi finans alanında da oluşturdukları inovasyon temelli teknolojik altyapı ile finans merkezi unvanlarını sürdürerek devam ettirebildikleri kabul edilmektedir. Ayrıca finans merkezi olmanın sağladığı avantajlar ile ekonomik alanda sürdürülebilir büyümeyi yakalamış ve uluslararası rekabette ülkelerini zirveye taşıma fırsatına sahip olabilmişlerdir. Bu açıdan bakıldığında İFM projesi, kentsel bir mekanı simgelemekle birlikte ülkenin hukuk sistemi, bankacılık, finans sistemi, borsa sistemi, vergi sistemi ve altyapı sistemini oluşturan kurumsal yapının da bir dönüşümden geçmesini sağlayarak uluslararası rekabette başarılı bir şekilde var olma sonucunu yaratabilecek bir fırsat projesi olarak da değerlendirilebilir.

UFM'ler, büyüme, istihdam, verimlilik artışları ve finansal derinleşme gibi olumlu pek çok etkisinin yanında kara para aklanma riski gibi önemli bir dezavantaj yaratmasına rağmen birçok ülke/şehir tarafından hedef olarak belirlenmiştir. Bu şehirler arasında bulunan İstanbul 'İFM' poje adı ile ülkenin ekonomik/finansal programlarında UFM olması hedeflenen bir şehirdir.

İstanbul'da UFM kurma planının geçmişi 1990'lı yıllara kadar uzanmaktadır. Plan, 1990'lı yıllarda yaşanan Körfez Krizi ve sonrasındaki bölgesel gelişmelerin kıyı bankacılığı merkezleri olan Kuveyt ve Bahreyn'in finansal etkinliğini azaltması dolayısıyla bu bölgede finansal sektörde oluşacak boşluğu İstanbul'un UFM haline gelmesinin tamamlayacağı düşüncesiyle oluşturulmuştur. Ancak, İstanbul'un UFM olma projesi ilk kez 2007-2013 yıllarını kapsayan 9. Kalkınma planında resmi bir hedef olarak belirtilmiştir.

İstanbul'un UFM olabilecek bir kent olarak seçilmesinin nedenleri:

1. Türkiye'nin ekonomik ve finansal merkezi olarak kabul edilmesi,
2. Tarihsel konumu ile dünyanın en önemli ticaret ve finans merkezlerinden birisi olması,
3. Orta ve Doğu Avrupa, Orta Doğu ve Orta Asya bölgeleri arasında yer alan stratejik konumu,
4. Avrasya ile Orta Doğu ve Kuzey Afrika ülkeleriyle yakın saat diliminde olması,

5. Petrol ve doğalgaz gibi zenginliklerine sahip gelişme potansiyelleri yüksek Kafkas ülkelerine olan coğrafi yakınlığı,
6. Ortadoğu ülkeleri ile olan din eksenli kültürel yakınlığının ekonomik yansımaları,
7. AB ile Asya arasında enerji kaynaklarının aktarımı ve yeni şekillenen dünya ekonomik düzeninde batıdan doğuya kayan sermayenin geçiş noktasında olması,
8. Asya ile Avrupa'yı birbirine bağlayan ve yakın dönemde tekrar gündeme gelen tarihi İpek yolu güzergahı üzerinde yer alması

olarak sıralanabilir.

İstanbul'u finans merkezi oluşumunda avantajlı kılan faktörler içerisinde yukarıda sayılanların yanı sıra kentin Türkiye ekonomisi içerisindeki konumu da önemli bir faktör olarak değerlendirilmektedir.

1. Ülke Gayri Safi Milli Hâsılasının (GSMH) %27'sini üretmesi,
2. Ülke nüfusunun % 18,5 ini barındıran kentin toplam hava trafiğinin % 46'sını gerçekleştirmesi,
3. Türkiye ekonomisi içerisindeki vergi gelirlerinin % 40'ını karşılaması,
4. 2015 yılında ülke ihracatının % 46'sı ve ülke ithalatının % 43'ünü gerçekleştirmiş olması,
5. BİST'in, bankaların genel müdürlüklerinin, Türkiye ekonomisine yön veren büyük işletmelerin İstanbul'da olması,
6. En çok banka şubesine sahip olan bölge olması ile birlikte en fazla banka personelinin çalıştığı ve en çok ATM sayısının olduğu il olması,
7. En çok marka ve patent başvurusunun yapıldığı il olması

v.b pek çok neden İstanbul'un UFM olması desteklenen kent olarak seçilmesini sağlamıştır.

Literatür taraması ve Singapur ile karşılaştırma ışığında genel olarak İstanbul'u UFM olma hedefinde avantajlı kılan özellikleri:

1. Finansal hizmet sektörü içerisinde özellikle bankacılık sektöründe çalışan iyi eğitilmiş ve donanımlı işgücüne sahip olması,
2. Finansal sektör gelişiminin yeterli doygunluğa ulaşamamasından kaynaklanan gelişme potansiyeline sahip olması,

3. Dünyanın 17. büyük ekonomisi olan Türkiye'nin sahip olduğu ekonomik potansiyelinin finans merkezi kurma ve başarılı olma ihtimalini güçlendirmesi,
 4. İstanbul için ulaştırma projeleriyle bütünleşen kentsel dönüşüm projelerinin etkisi ile oluşan gelir yaratma potansiyelinin etkisi,
 5. Olumlu olarak değişmeye başlayan Türkiye imajının etkili olması,
 6. İstanbul'da iş yapma maliyetlerinin özellikle rakipleri ile kıyaslandığında nispeten rekabetçi olması,
 7. Tarihsel olarak farklı kültürlerin yaşam alanı olarak gelişen İstanbul'un bu birikiminin kentin sosyal yaşantısında kendisini hissettirerek kenti cazip kılması,
 8. Finans merkezlerine ulaşımı açısından, sahip olduğu modern havalimanlarının kente yapılacak yatırımları olumlu olarak etkilemesi,
 9. Türkiye ekonomisinin sahip olduğu canlı iç piyasa yapısı
- olarak sıralanabilir.

UFM hedefinde İstanbul'un dezavantajları ise:

1. Rasyonel yasal bir altyapının olmaması,
2. Türkiye'de politik istikrar sağlanmış olmasına rağmen genel olarak kurumsal altyapının yeterince gelişmemesi,
3. Dünya ekonomisi içerisinde önemli bir ekonomik büyüklük elde edilmiş olmasına karşın sürdürülebilir bir ekonomik büyüklüğün yakalanamamış olması,
4. Ar-Ge harcamaları yeterli düzeyde olmadığı için bilgi ve teknoloji temeli üzerinde ilerleyen küresel rekabette yenilikçi ekonomiye uyumunun yetersiz olması,
5. Vergi sisteminin açık ve kolay anlaşılır olmaması ile vergi sistemi içerisinde BSMV gibi dolaylı vergi yükünün olması,
6. Bilgi, iletişim ve ulaşım altyapısında var olan aksaklıklar,
7. Şehir içi trafiğinde yaşanan sorunlar,
8. İstanbul'un 1. derece deprem bölgesinde yer alması,
9. İstanbul'un yatırım yapılabilir bir kent olarak gelişiminin önündeki büyük engel olan hukuksal, idari, mali ve bürokratik engellerin çokluğu,
10. Yabancı dil bilgisine sahip çalışan eksikliği,

11. Sermaye piyasalarının yeterince gelişmemesi ve tasarruf oranının düşüklüğü,
12. Finansal ürün çeşitliliğinin az olması ve sigorta sektörünün yeterince gelişmemesi,
13. Kalabalık bir kent olması nedeniyle güvenlik başta olmak üzere yaşanabilecek sosyal sorunlar,
14. İstanbul imajının turizm ağırlıklı olması, finansal kimliğinin öne çıkmamış olması,
15. Genel olarak Türkiye'nin sahip olduğu kültürel, siyasi ve sosyal sorunlar olarak değerlendirilebilir.

İFM projesinde İstanbul'un yukarıda belirtilen dezavantajlarını ortadan kaldırmak ya da en aza indirebilmek için Singapur deneyiminden de yararlanılarak yapılabilecekler aşağıda belirtilmiştir.

Ekonomik kalkınma politikaları ile başlayan ve Singapur'u finans merkezine dönüştüren kalkınma ve teknolojik evrim sürecinin İFM projesinde uygulanabilirliği konusu üzerinde çalışılması ve dikkatle incelenmesi gereken bir süreç olarak değerlendirilmelidir. İFM kurma hedefi bir finans merkezi projesi olmasına rağmen, esas olarak bir ülke/şehrin ekonomik kalkınması ile desteklenerek ekonomik sistemini bilgi/teknoloji dönüşümüne uyarlayabilme projesi olarak da değerlendirilebilir. Dolayısıyla proje, sürekli olarak gelişen ve nitelikli işgücü ile gelir yaratma potansiyelini artıran, kuralları ve uygulamaları ile yaşanabilir bir kente yabancı yatırımcı/sermaye çekme projesi olarak değerlendirilmeli çalışmalar da bu doğrultuda şekillendirilmelidir.

Yenilikçi/yaratıcı ekosistemi oluşturabilmek için Singapur örneğinden yola çıkılarak pek çok teşvik ve vergi avantajı uygulamaları yolu ile dünyadaki önemli teknoloji şirketlerini İstanbul'a çekmeye çalışmanın yanı sıra İstanbul'da bilim adamları için uygun çalışma ve yaşama koşulları temin ederek kenti cazip kılmak yapılacak çalışmalar arasında olmalıdır. Ayrıca çekim merkezi olma amacıyla siyasetçilerin yapacağı yasal düzenlemelerin sağladığı avantajlar ile ekonomik dönüşümü gerçekleştirecek bilim adamları, ekonomistler, bürokratlar ve eğitimcilerin İstanbul'a getirilerek tecrübelerinden faydalanmak da önemli açılımlardır.

Singapur'u uluslararası yatırımcılar için cazip kılan faktörler arasında, insan gücünün, alt yapının ve uluslararası rekabet gücünün etkisi olduğu görülmektedir. Bu

bağlamda İFM projesinde üzerinde durulması ve desteklenmesi gereken en önemli ayaklardan birisi olan eğitim sisteminde yapılacak iyileştirmeler ile sağlanan dönüşüm süreci önem kazanmaktadır. 2016 yılı itibariyle özellikle Türkiye’de temel eğitimde var olan belirsizlikler ile beraber uluslararası bilgi sınavlarında gösterilen düşük performans ve dünyanın en iyi 100 üniversitesi arasında Türkiye’den hiçbir üniversitenin yer alamaması gibi olumsuzluklar eğitim sisteminde yeni bir yapılanmaya ihtiyaç olduğunu göstermektedir. Eğitim sistemini vatandaşların temel eğitimi ile başlayan ve yükseköğretim ile devam eden, bilişim ve teknolojik adaptasyon süreci ile üretim ekonomisine uyum sağlayabilecek donanım, nicelik ve niteliğe ulaştırmak için, bütçe harcamaları içerisinde kalkınma carisi olan eğitim harcamaları payının önemli oranda artırılması gerekmektedir. Ayrıca Türk eğitim sisteminde okul öncesi eğitime destek verilerek öncelikle ilköğretim sisteminde uygulamalı matematik sistemi etkinliğinin artırılması, lisans ve yüksek lisans eğitimlerinin yaratıcı ve yenilikçi düşünceyi desteklemesi ve teşviki üzerine oturtularak yükseköğretimin mühendislik bilimleri ağırlıklı olarak yeniden yapılandırılması sağlanabilir. Bu anlamda başarılı ülke örnek uygulamalarından birisi olan Singapur eğitim sisteminin Türk eğitim sistemine uygulanabilirliği akademisyenler, eğitimciler, öğrenciler, bilişim uzmanlarınca üzerinde çalışmalar yapılarak değerlendirilebilir.

Ekonomik kalkınma sürecinde Singapur’un inşaat sektörünü özellikle istihdam piyasası yaratmak amacıyla kullandığı görülmektedir. Türkiye/İstanbul ekonomisi ile olan bu benzerliği avantaja dönüştürebilmek için İstanbul’da İFM inşaat yapılanması ile başlayan ve kentsel dönüşümle birlikte önemi artarak devam eden ve İstanbul ekonomisinde oldukça önemli bir payı olan inşaat ve alt yapı projesinde yeni nesil çevreci teknolojiler kullanılarak katma değeri yüksek bir sektör yaratılabilir.

Singapur dünyanın önde gelen uluslararası şirketlerini/yatırımcılarını bulunduğu coğrafi konum, etkin hukuk ve vergi düzenlemeleri ile birlikte ülke yönetimindeki politik istikrar dolayısıyla ülkeye çekebilmeyi başarmıştır. Bu bağlamda, İFM projesi için belirlenen 7 öncelikten birisi olan hukuk/adalet sisteminde yapılması planlanan değişiklikler için diğer finans merkezleri uygulamaları ile birlikte Singapur’da uygulanan hukuk ve vergi düzenlemelerinin incelenmesi, halka açık bilgilendirme ağına sahip, şeffaf, güvenilir ve hızlı

uygulanabilecek bir yapının oluşturularak kentin yabancı yatırımcılar açısından tercih edilebilir bir noktaya getirilmesi gerekmektedir.

İFM projesinde hem Türkiye hem de İstanbul açısından kısa süreli portföy yatırımı olarak da değerlendirilebilen yüksek miktarda sıcak paranın ülkeye girmesine yönelik çalışmaların uzun vadede ekonomik gelişme bakımından anlamlı olmadığı göz önüne alındığında, üretimi desteklemek amacıyla yabancı sermayenin yatırım yapabileceği fiziki, hukuki, mali, sosyal ortamları yaratmaya çalışmak rasyonel olacaktır. Bu amaçla Singapur'da oluşturulan EKK benzeri bir 'Danışma Kurulu' oluşturulabileceği gibi Kalkınma Bakanlığına bağlı Bölgesel Gelişme Yüksek Kurulu'nun etkinliğini artıracak politikalar izlenebilir. Ayrıca Bölgesel Gelişme Komitesine Tübitak, üniversite, sanayi ve finans sektörü temsilcilerinin sürekli katılımının sağlanması, bölgesel kalkınma ajanslarının etkinlik sahası genişletilerek Kalkınma Ajansları Kalkınma Kurulu'na Tübitak ve Teknopark yöneticilerinin katılımının sağlanması, İstanbul Kalkınma Ajansı (İSTKA) ile diğer kalkınma ajanslarının proje destek ve program- duyurularının medyada geniş yer bulması ve İSTKA'ya İFM projesi içerisinde aktif bir rol verilmesi, bölgesel kalkınma süreçlerinin ulusal ekonomiye entegrasyonunu hızla gerçekleştirebilecek politikaların üretilmesi İstanbul'un marka olma sürecine katkıda bulunabilecek çalışmalar olarak değerlendirilebilir.

Endüstrileşme ile başlayan kalkınma sürecinin sonucu olarak Singapur'da toplam GSYİH içerisindeki payın dörtte birinden fazlasını üretim sektörü oluşturmaktadır. Günümüzde Ülke finans merkezi kimliği ile birlikte üretim/sanayi miktarı ile bir ticaret merkezi kimliğini de taşımaktadır. Bu bağlamda İFM projesi, sadece kentin finansal yapılanması çabaları ile değil, ülke ekonomisinin bilgi teknolojileri ile desteklenen yeni bir ekonomik yapılanma çabaları ile de desteklenmelidir. Finans merkezlerinin içerisinde yer aldığı rekabetin boyutu ülkeleri ekonomi ve kalkınma politikalarında da yoğun bir değişim ve çaba içerisine getirecek ticari bir boyuta da taşınmaktadır. Bu bağlamda yeni dünya düzeni içerisinde inovasyon sürecinin yarattığı ekonomik sistemin sağladığı ranttan da faydalanmak amacıyla:

1. Bilgiye yatırım yapmak isteyen yabancı yatırımcıları ülkeye çekmek,
2. Ülkenin kalkınması için başta İstanbul olmak üzere endüstri bölgelerinin oluşturulma sürecini aktif hale getirmek,

3. Tekno-kent ve tekno-park sayısının artırılmasının teşviki,
4. AR-GE harcamalarının GSYH içerisindeki payının gelişmiş dünya ülkeleri harcama miktarları kadar artırılması, (Singapur'da Ar-Ge Harcaması/GSYİH oranı yaklaşık %3'tür.)
5. Üniversitelerde yaratıcı düşünce gelişimini destekleyecek proje birimlerinin kurulmasının sağlanması,
6. Reel sektör temsilcilerinin sık sık dile getirdikleri üniversite-sanayi işbirliğinin sağlanması

gibi uygulamalar gerçekleştirilmelidir.

İFM projesinde İstanbul'un sahip olduğu jeo-stratejik konum önemli bir avantaj yaratmaktadır. Ancak yakın coğrafyasında yer alan Ortadoğu bölgesinde yıllardır devam eden savaş dolayısıyla oluşan belirsizlik ortamı önemli bir dezavantaj olarak görülebilir. Bu anlamda İstanbul özelinde ve Türkiye genelinde alınacak tedbirler ile oluşturulacak güvenlik ortamı, bölge ülkeleri ve komşu ülkelerle yakın ekonomik ilişkiler kurulması ve serbest ticaret anlaşmalarının sayısının artırılması (Türkiye'nin imzalanan 23 STA'sı varken yürürlükteki STA sayısı 18 adettir. En son imzalanan anlaşma ise Singapur STA anlaşmasıdır.) uluslararası yatırımcıların yatırım yapma kararlarını önemli ölçüde etkileyecektir.

İFM çalışmasının idari yapılanması içerisinde yer alan Uluslararası Danışma Konseyi, başarılı ekonomi/finans gücüne sahip ülkeler ve uluslararası kuruluşlarda çalışmış danışmanlarca desteklenerek daha kapsamlı bir yapılanma ile EDB benzeri bir misyonla hareket edebilir. Yatırım teşviki ve maliyet avantajlarına yönelik yasal düzenlemelerin yapılmasının yardımıyla İstanbul'un ve Türkiye'nin finansal ve ekonomik yatırım yapılabilir ülkeler arasında konumunun güçlenmesi sağlanabilir.

Singapur'un kalkınma sürecinde istikrarlı bir yatırım ortamının oluşturularak özellikle altyapı projelerinin yapılmasına öncelik verildiği görülmektedir. Özellikle yabancı sermayenin altyapı yatırımlarına yönlendirilmesi ülkenin ekonomik büyümesine önemli katkılar sağlamıştır. Bu bağlamda Türkiye'nin 2023 hedeflerine ulaşabilmesi için gerçekleştirilen ve/veya planlanan:

1. İstanbul Finans Merkezi (İFM) Projesi,
2. Asya ve Avrupa kıtasını deniz tabanından birleştirecek Avrasya Tüneli çalışmalarının sona yaklaşması,

3. Türkiye'nin ilk nükleer santrali olan Mersin Akkuyu Nükleer Santrali'nin temelinin atılması,
4. Azeri gazını Avrupa'ya taşıyacak TANAP Projesi inşaat çalışmalarının devam etmesi,
5. Kanal İstanbul projesi üzerinde çalışmaların devam etmesi,
6. İstanbul için 3. Köprü çalışmalarının başlaması,
7. 3. Havalimanı çalışmalarının sürdürülmesi,
8. Rus doğalgazını Türkiye üzerinden Avrupa'ya taşıyacak Türk Akımı Projesi

gibi proje aşamasında olan yatırımlar Türkiye'nin ekonomik kalkınma ve dolayısıyla finansal büyüme sürecine katkı sağlayacak altyapı yatırımlarıdır.

İFM projesinin başarısında yabancı yatırımcıyı çekecek şeffaf bir düzenleme ve denetleme mekanizmasının sağlanması gerekliliği son derece açıktır. Bu anlamda hukuki düzenlemelerden olan Tahkim Merkezi'nin kurulması önemli olmakla birlikte merkezin aktif olarak faaliyete geçmesi, finans merkezinde çalışacak yabancılara ilişkin çalışma kanunlarının düzenlenmesi ve yabancı yatırımcıyı cezbedecek olumlu bir işgücü çevresi oluşturmak için işgücü koşullarının iyileştirilmesi gerekmektedir. Hukuk ve finans konusunda eğitime ağırlık verilerek uzman kişi sayısının artırılması ve yapılacak bankacılık düzenlemeleri ile müşteri güvencesinin sağlanması finans sektöründe gelişimin temel ayakları olacaktır.

Finansal derinleşmenin sağlanabilmesi açısından ilk etapta finansal sisteme duyulan güven ortamının yaratılması daha sonra ise tasarrufların uygun finansal araçlarda değerlendirilmesi için gerekli çalışmaların yapılması gerekmektedir.

İFM projesi kapsamında İstanbul'un coğrafi konumu, finansal hizmetler sektöründe çalışan nitelikli işgücü yapısı gibi faktörler kentin avantajı olarak değerlendirilebilirken, yasal altyapı sistemindeki eksiklikler ve deprem kuşağında yer alıyor olması dezavantaj olarak ortaya çıkmaktadır. Dezavantajların azaltılabilmesi için Türkiye'de yasal altyapıya ilişkin çalışmaların devam ettiği görülmektedir. Ancak çalışmaların hızlandırılması ve özellikle uluslararası doğrudan yatırımcılar tarafından olumsuz olarak değerlendirilen deprem riskini azaltabilmek için kentsel dönüşüm programının hızlandırılması gerekmektedir.

Türkiye'de yapılan Ar-Ge harcamalarının en çok sanayi sektörünü desteklemek üzere yapıldığı görülmektedir. Ar-Ge harcamalarında yapılacak çeşitlendirme ile

birlikte Türkiye’de tarım sektörüne yönelik sınırlı Ar-Ge harcamalarının özellikle dünya genelinde önümüzdeki yıllarda oluşabilecek ve Türkiye’de de hissedilebilecek gıda krizlerine çözüm bulabilme ve zengin ve verimli toprakları yeni teknolojilerle birleştirip kalkınmaya destek olmasını sağlayabilme açısından artırılması gerekmektedir. Bu anlamda tarım sektöründe şirketleşmenin yolunun açılması ve kurulması desteklenen bu şirketlere hisseleri BİST’te işlem görebilecek halka açık şirket olma özelliğinin kazandırılması ile İFM projesine sermayenin değerlendirilmesi anlamında tarım sektörünün de katkısı sağlanmış olacaktır.

Singapur’da ülkenin bankacılık ve finans sektörü konusunda düzenleme yetkisini elinde bulunduran otorite MAS olmuştur. Finansal hizmetlerin geliştirilmesi için gerekli altyapı olanakları sağlayan kurum olarak MAS, aynı zamanda Singapur’un UFM olabilme çalışmalarını da yürütmektedir. Bu bağlamda SPK, BDDK, Hazine Müsteşarlığı ve İFM organizasyonu içerisinde yer alan denetim ve yönetim birimlerinin TCMB bünyesinde oluşturulacak bir birim tarafından koordine edilmesi ve kurulacak bu birime denetim, gözetim ve danışma yetkilerinin verilmesi ya da TCMB’nin projenin organizasyon yapısı içerisinde direk yetkili olarak değerlendirilebileceği bir uygulamaya gidilmesi İFM projesi sürecinde işlemlerin hızlı ve etkin gerçekleştirilmesini olumlu etkileyecektir.

Singapur bankacılık sisteminde ve milli gelirinde önemli bir yer tutan Off-Shore bankacılığının İstanbul için uygulanabilirliği tartışmaya açılabilir. Bu anlamda Off-Shore bankacılık sisteminin vergi kaçakçılığı ve kara para aklanma yaratması yoluyla uluslararası yatırımcıların güvenini kaybetme riskini azaltmak için Uluslararası Otomatik Bilgi Değişim Sistemi ile OECD’nin vergi kaçakçılığı ile mücadele kapsamında yürüttüğü BEPS Eylem Planının kabul edilmesi gibi seçenekler de dikkate alınarak konu ile ilgili olabilecek taraflarca değerlendirmeler yapılarak İstanbul için uygulanabilirliği tartışılabilir..

4.9 Öneriler

İFM projesi kolay bir hedef olmamakla birlikte projenin gerçekleştirilmesindeki istek ve çabaların gücü hukuksal, idari, ekonomik ve vergisel tüm reformların gerçekleştirilmesi sürecin başarı şansını artıracaktır. İFM projesinin aynı zamanda Türkiye’nin kalkınma projesiyle desteklenmesi gerekmektedir. Sadece yapısal düzenlemelerin gücü ile oluşturulmuş bir finans merkezi (Dubai ve Tayland

vb.) yaşanabilecek bir finansal krizde elde edeceği unvanını kaybedebilecektir (Tayland örneği). Aynı zamanda böyle bir finans merkezi oluşumu serbest bölge olarak sınırlı bir alanda faaliyet göstererek ülkenin diğer kentleri ile ilişkilerini kısıtlayabilecektir. Dolayısıyla Türkiye, İFM sürecinde elde ettiği kazanımları reel sektör yatırımları ile desteklemediği, bilgi ve teknolojik dönüşümü yakalamış bir ülke yaratma amacına hizmet etmediği durumda kısa vadede gerçekleşebilecek olan başarı uzun vadede etkisini kaybedebilecektir. Singapur örneğinde de izlendiği gibi finans merkezi kimliği bir ülkenin sürdürülebilir büyümeyi yakalaması ve dünyanın ekonomik, teknolojik ve bilimsel anlamda motor gücüne sahip ülkesi olabilmesi açısından gerekli ve son derece önemli olmaktadır.

Finansal sistem içerisindeki ağırlığından dolayı Türk Bankacılık sistemi IFM projesinde desteklenmesi gereken bir ayaktır. Bu bağlamda TCMB’de tutulan zorunlu karşılık oranları üzerinde yapılacak yeni bir düzenleme bankaların hem karlılıklarını hem de hizmet sunumunu önemli ölçüde etkileyerek İFM projesinde katkılarını artıracaktır.

Güçlü bir bankacılık sistemi oluşturabilmek için yerel bankaların birleşmeleri teşvik edilerek finansal ve operasyonel anlamda büyümeleri sağlanabilir. Ülkedeki bankaların birleşme ve satın alma yoluyla büyümesi ile birlikte reel üretim sektöründe önemli bir ağırlığa sahip olan Kobi’lerin ve Kobi Bankacılığı’ nın desteklenmesi, Kobilere yönelik finansal ürün çeşitliliğinin artırılması da İFM projesine önemli katkı sağlayacaktır.

Finans merkezi oluşumunda yerli ve yabancı yatırımcıları çekebilmek amacıyla yatırım teşvik sisteminin finansal yatırım teşvik sistemini içerecek şekilde genişletilmesi ve finansal kuruluşlara yönelik uzun vadeye yayılan vergi avantajları ile sağlanan maliyet avantajı gibi destekleyici çözümler oluşturulabilir.

İstanbul için kent imajı modern yaşam ve finans merkezi kimliğine vurgu yapacak şekilde yeniden oluşturulmalı, bu anlamda uluslararası kuruluş ve örgütlerle işbirliği yapılarak aktif bir tanıtım stratejisi çalışması uygulanmalıdır. Bu alanda yapılacak çalışmalarla uluslararası fuar ve organizasyonların sayısı ve çeşitliliği artırılabilir. Fuar ve organizasyonların dünya genelinde daha büyük bir tabana yayılması için Kültür Bakanlığı ile birlikte, Ekonomi Bakanlığı, Sanayi Bakanlığı, Bilim ve Teknoloji Bakanlığı ve Sağlık Bakanlığının da destek vereceği bir tanıtım birimi oluşturulabilir.

Ernst & Young Global Limited danışmanlık şirketinin 2016 yılında yayımladığı Dünya Katılım Bankacılığı Rekabet Raporuna göre uluslararası katılım bankacılığı sektörünün dünyada öne çıktığı ülkeler Bahreyn, Katar, Endonezya, Suudi Arabistan, Malezya, Birleşik Arap Emirlikleri, Türkiye, Kuveyt ve Pakistan'ı içine alan 9 temel ülkedir. Bu ülkelerdeki toplamın %93'ünü temsil eden katılım bankacılığı sektörü aktiflerinin 920 milyar ABD dolarını geçeceği tahmin edilmektedir. Türkiye'de bu anlamda yapılan uygulamalar bazı kamu bankaları da dahil olmak üzere katılım bankacılığının geliştirilmesi şeklinde olmuştur. Singapur ise çeşitli vergilendirme kolaylıklarının sağlanması, emlak yatırım fonlarının oluşturulması, Tekafül sigortası (İslami faizsiz sigorta)) ve İslami özkaynak endekslerinin oluşturulması çalışmaları yapmıştır. Bu bağlamda Türkiyede İslami finans yatırımlarını çekmeye yönelik politikaların çeşitlendirilmesi çalışmalarında Singapur çalışmalarının da incelenmesinin katkı sağlayabileceği açıktır.

Körfez sermayesinden pay alabilmek amacıyla İslami finansal ürünleri de portföyüne katmak için pek çok düzenlemenin yapıldığı finans piyasaları için özellikle son dönemlerde vurgulanan finansal okuryazarlık bağlamında gerçekleştirilecek çalışma:

1. İç piyasaya yönelik ülke halkı tercihlerini iyi bilen ve iyi yönlendirebilen uzman finansçılar,
2. Yurt dışı piyasaları takip eden yurt dışı eğitim almış dil ve finans alanında ülke dışında eğitim ve tecrübelerden yararlanılacak uzman finansçılar,
3. İslami finans okuryazarlığı için özel bir uzmanlaşmanın sağlanması şeklinde 3 ayaklı olarak gerçekleştirilebilir.

Finans merkezi konusunda toplumsal farkındalık yaratılması bu alandaki başarı için kaçınılmaz olarak değerlendirilmektedir

Türkiye'nin bölgesel konumu itibarıyla özellikle yakın çevresinde bulunan kafkaslar ve körfez sermayesinin güvenilir ve yüksek karlı finans sektörü arayışına, sunduğu hizmet kalitesi ile cevap verebileceği bir potansiyel gücü bulunmaktadır. İFM projesi bu anlamda yapılacak reformlar ile özellikle finans sektörüne yapılacak UDY'ler için bir avantaj oluşturabilecektir.

Deprem bölgesinde bulunan İstanbul'un yakın bir gelecekte büyük ölçekli bir deprem yaşayabileceği uzmanlarca belirtilmektedir. Bu nedenle özellikle kentsel dönüşüm çalışmalarının hızlandırılması gerekliliği açıktır. Dönüşüm sürecinde

gerçekleştirilecek çalışmaların İFM projesi dahilinde finans merkezi çevresi ile birlikte kente önemli ve değerli bir yaşam alanı yaratmak konusunda yapılacak bir planlanlama ile yapılmasının kente bakış açısına olumlu bir katkı sağlayabileceği düşünülebilir.

Türkiye: Potansiyelini Keşfet “Turkey: Discover The Potential” adlı Türkiye tanıtımına yönelik uluslararası reklam kampanyasında Türkiye markasına yapılan vurgunun İFM için de özelleştirilmesi sağlanabilir.

İFM için tahsis edilen alanda finans ve ekonomi ağırlıklı eğitim gerçekleştirecek bir üniversite kurulabilir.

Gelişmiş Asya ülkelerindeki finans merkezleri oluşumlarında özellikle güçlü bölgesel yapılanmaların birbirleri ile etkileşimleri yoluyla oluşturdıkları dünya finans/ekonomik sistemi içerisindeki yüksek etkinlik kazanımları da Türkiye ve bölge ülkeleri için anlamlı bir örnek olmalı ve bu doğrultuda bölgesel entegrasyonlar kurulması için çaba gösterilmelidir. Ayrıca Türkiye’nin bölgesel entegrasyon olarak yer almak istediği Avrupa Birliği üyeliği için gerekli olan reformları hızlandırması ve Avrupa Birliği üyesi olması İFM projesine katkı sağlayacak ve ülkeyi sosyal, kültürel ve ekonomik anlamda gelişmiş ülkeler düzeyine ulaştıracaktır.

Sonuç olarak Singapur sahip olduğu stratejik konumunun avantajını kullanarak başlattığı kalkınma politikalarının sonucunda dünyanın önde gelen ticaret merkezlerinden birisi olmasının yanı sıra UFM olmayı hedefleyen başarılı bir Bölgesel Finans Merkezi olmuştur. Singapur’un kalkınma ve finans merkezi olma sürecinde başarılı olmasında güçlü bir kamu desteği ile birlikte sürdürmekte olduğu yapısal reformlar ve düzenleyici kurumların gücü ile birlikte yenilikçi ve rekabetçi bir piyasa yapısına sahip olması, işgücü piyasasındaki rekabetçi ve adil uygulamalar, fikri mülkiyet haklarının korunması, mülkiyet hakları konusundaki düzenlemeleri, sözleşmelerin bağlayıcılığının güçlendirilmesi, gelişmiş iletişim ve ulaşım ağlarına sahip olması faktörlerinin etkisi oldukça önemli olmuştur. Bu bağlamda İstanbul sahip olduğu jeopolitik avantajı kullanarak Singapur benzeri gerçekleştirilecek yapısal reformlar ve oluşturulacak düzenleyici kurumlar yolu ile öncelikle Bölgesel Finans Merkezi, nihayetinde de UFM olma hedefini gerçekleştirebilecektir. Bu amaçla 10. Kalkınma Planındaki reformların kısa vadede gerçekleştirilmeye çalışılması ve 2023 hedefleri doğrultusunda sürdürülen çalışmaların hızlandırılması projenin başarılı olması açısından son derece önemlidir.

KAYNAKLAR

- Adıgüzel, Muhittin. (2013). “Küresel Rekabet Gücünün Ölçülmesi ve Türkiye Bağlamında Bir Değerlendirme”. Akademik Bakış Dergisi. sayı 37, s.4. Temmuz – Ağustos 2013, *Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi*, s.4.
- Akyol, H. Baltacı, N. (2015). “Uluslararası Bir Finans Merkezi Olarak İstanbul’un Değerlendirilmesi”. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Elektronik Dergisi*. sayı 12. s.4.
- Apak, S. Elverici, G. (2008). "İstanbul'un Finans Merkezi Olması Projesinin Değerlendirilmesi". *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, sayı 38, s. 10,15.
- Coşkun, Yener (Kasım 2011) “*Ekonomi Politik ve Düzenlemenin Gücü İstanbul’u Finans Merkezi Yapabilir mi?*” Mülkiyeliler Birliği, Yayın No:2011/2 s.553.
- Çivi, E. Erol, İ.İnanlı, T. D. Erol, E. (Bahar,2008). “Uluslararası Rekabet Gücüne Farklı Bakışlar”. *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*. Cilt:4,sayı 1, s.3-4.
- Doğukanlı, Hatice. (2012). “*Uluslararası Finans*” s.293-294 Adana: Karahan.
- Elmas, B. Türkan, Y. Yakut, E. (Bahar,2013) “Uluslararası Finans Merkezi Olma Yolunda İstanbul”. *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. Cilt:3, sayı 5,s.10.
- Güner, Sedat. (2003). “*Organize Su Örgütleri Karapara ve Aklanması*”, s.235 Ankara: Bilgi.
- Gürsu, Hakan. (Şubat 2016). ‘Tasarımlar/Ar-Ge ve İnovasyon Üçlemesi’. T.C. Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı; *Kalkınmada Anahtar Verimlilik*. Sayı 236.s.10-11.
- <http://aapa.files.cms-plus.com/Statistics/WORLD%20PORT%20RANKINGS%202010.pdf> (E.T: 20.09.2015)

http://ccsi.columbia.edu/files/2014/03/Singapore_IFDI_-_FINAL_-_31_May_2012.pdf (E.T: 12.11.2015)

<http://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.TOTL> (E.T: 20.10.2015)

<http://fx-rate.net/SGD/> (E.T: 27.06.16)

<http://istanbultahkimmerkezi.blogspot.com.tr/2012/06/organizasyon-semas-1-mays-2010.html> (E.T:22.02.2016)

<http://makdis.pamukkale.edu.tr/Mak23.htm> (E.T:24.11.2015)

http://ref.sabanciuniv.edu/sites/ref.sabanciuniv.edu/files/tkrd_2013-14-print.pdf
(E.T:21.11.2015)

<http://www.ataturkairport.com/tr-TR/Pages/Main.aspx> (E.T: 22.12.2015)

http://www.bddk.org.tr/websitesi/turkce/raporlar/calisma_raporlari/7378krizden%20%C4%B0stikrara%20t%C3%BCrkiye%20tecr%C3%BCbesi.pdf (E.T: 07.01.2016)

<http://www.businessdictionary.com/definition/financial-center.html> (E.T. 11/04/2015)

<http://www.changiairport.com/corporate/partner-us/airlines.html> (E.T: 20.09.2015)

http://www.corporateknights.com/wp-content/reports/2014_World_Stock_Exchange.pdf (E.T: 20.02.2016)

<http://www.doingbusiness.org/~media/GIAWB/Doing%20Business/Documents/Annual-Reports/English/DB16-Full-Report.pdf> (E.T: 10.05.2016)

<http://www.econs.com.sg/essay-writing/singapores-economic-challenges-2014/> (E.T: 12.09.2015)

<http://www.ekonomi.gov.tr/portal/content/conn/UCM/uuid/dDocName:EK-212362>
(E.T:23/03/2016)

http://www.hakanguclu.com/calismalar/Off_shore.pdf (E.T: 26.12.2015)

<http://www.helsinki.fi/iehc2006/papers1/Brown.pdf> (E.T: 22.12.2015)

<http://www.ifcturkey.com/tr/istanbul-international-financial-center> (E.T: 20.12.2015)

<http://www.ito.org.tr/itoyayin/0001229.pdf> (E.T:27/04/2015)

<http://www.ito.org.tr/itoyayin/0019348.pdf> (E.T:11/04/2015)

<http://www.karacadag.org.tr/SayfaDownload/Singapur%20%C3%9Clike%20Raporu,%20A.Ko%C3%A7.pdf> (E.T: 17.12.2015)

http://www.longfinance.net/images/GFCI18_23Sep2015.pdf (E.T:12/06/2016)

<http://www.mom.gov.sg/documents-and-publications/foreign-workforce-numbers> (E.T: 20.09.2015)

<http://www.rappler.com/world/regions/asia-pacific/singapore/101492-fast-facts-singapore-world-records> (E.T: 10.02.2016)

http://www.sgb.adalet.gov.tr/yargi_reformu_stratejisi.pdf (E.T: 25.11.2015)

http://www.sgc.org.sg/fileadmin/ahk_singapur/DEinternational/IR/diffIR/Manufacturing_Engineering_2014.pdf (E.T: 20.03.2016)

http://www.sgc.org.sg/fileadmin/ahk_singapur/DEinternational/IR/diffIR/Energy_Efficiency_in_the_Industry_June_2014.pdf (E.T: 22.12.2015)

<http://www.spk.gov.tr/displayfile.aspx?action=displayfile&pageid=1005&ext=pdf> (E.T: 7.12.2015)

http://www.tbb.org.tr/dosyalar/arastirma_ve_raporlar/iufm.pdf (E.T:23/04/2015)

<http://www.tkbb.org.tr/diger-istatistikler> (E.T: 05.06.2016)

<http://www.tradingeconomics.com/singapore/gdp> (E.T:22/01/2016)

http://www.tspb.org.tr/tr/Portals/0/57ad7180-c5e7-49f5-b282-6475cdb7ee7/ETM_baskanin_konusmalari_bk_2007_5.finszrv_active_academy07.pdf (E.T: 23/04/2015)

<http://www.worldbank.org/content/dam/Worldbank/document/eca/turkey/tr-eu-customs-union-tr.pdf> (E.T: 22.12.2015)

http://www.yased.org.tr/Files/yased_raporlar/SURDURULEBLR_KURESEL_REKABET_CN_BOLGESEL_MERKEZ_TURKYE.pdf (E.T:22.02.2016.)

http://www.yoikk.gov.tr/upload/ydk/YDK2013Rapor_WEB.pdf (E.T:27.11.2015)

<http://www1.mastercard.com/content/intelligence/en/resenearch/reports/2015/mastercard-global-destination-cities-index-report-2015.html> (E.T:12.11.2015)

http://www3.weforum.org/docs/gcr/2015-2016/Global_Competitiveness_Report_2015-2016.pdf (E.T: 05.06.2016)

<https://courses.nus.edu.sg/course/ecstabey/singapore%20economy-tilak.pdf> (ET:24.10.2015)

<https://courses.nus.edu.sg/course/ecstabey/singapore%20economy-tilak.pdf> (E.T: 18.03.2015)

<https://data.oecd.org/rd/gross-domestic-spending-on-r-d.htm> (E.T:15/09/2016)

<https://instruct.uwo.ca/geog/556/Financial%20Centres2.pdf> (11/04/2015)

<https://instruct.uwo.ca/geog/556/Financial%20Centres2.pdf> (E.T:11/04/2015)

<https://kanalfinans.com/bilgi-grafik/turkiyede-is-yapma-kolayligi> (E.T: 02.02.2016)

<https://net.educause.edu/ir/library/pdf/ff0905s.pdf> (E.T.20.11.2015)

<https://www.edb.gov.sg/content/edb/en/industries/industries/electronics.html> (E.T: 20.11.2015)

<https://www.edb.gov.sg/content/edb/en/why-singapore/about-singapore/our-history/2000s.html> (ET: 10.12.2015)

<https://www.kpmg.com/TR/tr/Issues-And-Insights/ArticlesPublications/KPMGundem/Documents/KPMGundem-Sayi-17-v3.pdf> (E.T 28.11.2015)

https://www.mkk.com.tr/project/MKK/file/content/Bilgi%20Merkezi%20Dosyalar%C4%B1%2FBorsa%20Trendleri%20Raporu%2FBorsa_Trendleri_Raporu_XI_V (E.T:06.01.2016)

<https://www.oecd.org/countries/singapore/46581101.pdf> (E.T: 11.03.2015)

<https://www.singaporepsa.com/about-us> (E.T: 20.09.2015)

<https://www.step.org/sites/default/files/Comms/reports/InternationalFinanceCentres.pdf> (E.T: 12/04/2015)

<https://www.step.org/sites/default/files/Comms/reports/InternationalFinanceCentres.pdf> (E.T:12/04/2015)

<https://www.tbb.org.tr/Content/Upload/Dokuman/1956/11122007.pdf> (E.T: 11.11.2015)

https://www.tbb.org.tr/Content/Upload/Dokuman/6293/Turkiye'de_Bankacilik_Sektoru_1960-2014.pdf (E.T:26/02/2016)

<https://www.tbb.org.tr/Content/Upload/Dokuman/796/rekabetKitap.pdf> (E.T:26/03/2016)

https://www.tbb.org.tr/modules/banka-bilgileri/banka_sube_bilgileri.asp (ET:23/08/2016)

https://www.tbb.org.tr/modules/banka-bilgileri/banka_sube_bilgileri.asp (ET:23/08/2016).

<https://www.wto.org> (E.T: 13.05.2016)

İçke, Mehmet Akif. (2009). “*Bölgesel Finansal Entegrasyon ‘Finansal Küreselleşmeye Bir Yanıt’*”, s.95 İstanbul: Derin.

İFM. (Mayıs 2015). “*İstanbul Finans Merkezi*”. Sayı 10. s.53

İFM. (Ocak 2016). “*İstanbul Finans Merkezi*”. Sayı 18. s.72-74

İFM. (Şubat 2015). “*İstanbul Finans Merkezi*”. Sayı 7. s.18.

Kaya v.d (2014). “*Bankacılık Giriş ve İlkeleri*”, s.51-52-53 İstanbul: Beta

Kozlu, Cem. (2003). “*Türkiye Mucizesi İçin Vizyon Arayışları ve Asya Modelleri*” s.284 İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları

- MÜSİAD. (2012). “*Küresel Rekabet İçin AR-Ge ve İnovasyon*” Araştırma Raporları. s.35
- Ovalı, Serap. (Yaz 2014). “*Küresel Rekabet Gücü Açısından Türkiye’nin Konumu Üzerine Bir Değerlendirme*”. Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi, sayı 13, s.20,21.
- Pamuk, Şevket. (2014). “*Türkiye’nin 200 Yıllık İktisadi Tarihi*” s.265,268 İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Sarıgül, H (2012). “İstanbul’s Current Status And Potentiel For Becoming An International Financial Centre”. *International Journal Of Economics and Finance Studies*. Yayın No:1309-8055 (Online).s.121-122-123.
- SERPAM. (Ekim 2012). “*İstanbul Bölgesel ve Uluslararası Finans Merkezi*” İstanbul Üniversitesi; Sermaye Piyasaları Araştırma ve Uygulama Merkezi. Araştırma Dizisi-1; (İFM),s.6).
- Şimşek H,Yıldırım A. (2013). “*Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*” (Genişletilmiş 9. basım) s.313 Ankara: Seçkin.
- Şişman, Mehmet, (2011). “*Uluslararası Paranın Ekonomi Politikası ve Kriz*” s.26-27 İstanbul: Kalkedon
- Taşdemir, İnci (2009). “*Uluslar Arası Finans Merkezi Olarak İstanbul’un Yapılanması ve Finans Kümelmesi*”. İstanbul Ticaret Odası Yayınları. Yayın No: 51. Vimek Ajans. s.12
- The World Bank. (2007). “*Üniversiteler Ekonomik Büyümeye Nasıl Katkıda Bulunur*” (Çev.Kadri YAMAÇ) (2011) s. 188-189 Ankara, Efil Yayınevi
- TSPAKB. (Şubat 2007). “*Global Finans Merkezleri ve İstanbul*” İstanbul Ticaret Odası Yayınları. Yayın No:32 ” Printcenter. s.4-5-6-7.
- Tunç, Hüseyin. (2010). “*Katılım Bankacılığı Felsefesi Teorisi ve Türkiye Uygulaması*” s.152-153 İstanbul: Nesil
- Uzunoglu, Sadi. (2014). “*Bankacılığa Giriş*”, s.9,84 İstanbul: Literatür
- Yılmaz, Hüseyin. (2011), “*İstanbul’un Uluslararası Finans Merkezleri İle Rekabet Düzeyinin Saptanmasına Yönelik Bir Çalışma*”. İktisat Fakültesi Mecmuası. Cilt.61, sayı 2,s. 149.

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Benian ERDEM ATAKAY
Uyruğu : T.C.
Doğum Yeri ve Tarihi : Bala 12/04/1978
Medeni Hali : Evli
Adres : Varlık Mah. Beypazarı Cad. No:7/2
Yenimahalle/ANKARA
E-Posta Adresi : benianerdem@hotmail.com
İletişim (Telefon) : 0505 719 23 99

EĞİTİM

Lise : Kocatepe Mimar Kemal Lisesi 1994
Lisans : Gazi Üniversitesi 2001
Yüksek Lisans : Türk Hava Kurumu Üniversitesi

MESLEKİ DENEYİM

2004, Ankara, Maliye Bakanlığı, Gelir Uzmanı

YABANCI DİL

İngilizce